

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
დასავლეთევროპული ენებისა და ლიტერატურის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი

სადოქტორო პროგრამა: ფილოლოგია

სოფიკო გვრიტიშვილი

ლინგვოპრაგმატიკულ მარკერთა გამოყენების სპეციფიკა სასამართლო დისკურსში
(ინგლისური და ქართული სასამართლოს სხდომების მასალების საფუძველზე)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად წარმოდგენილი

დისერტაცია

სამეცნიერო ხელმძღვანელი

მანანა რუსიეშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

პროფესორი

თბილისი

2025

ანოტაცია

დისერტაციაში აღწერილი კვლევის მიზანია სასამართლო პროცესში გამოყენებული პრაგმატიკული მარკერებისა და სასამართლო კომუნიკაციის კომპლექსური ანალიზი, კერძოდ, პრაგმატიკულ მარკერთა შესწავლა, რაც გულისხმობს პრაგმატიკული მარკერების რაობის დადგენას, მათი ფუნქციურ-სემანტიკური ტიპოლოგიის შემუშავებასა და პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირების გამოვლენას. ასევე იმის განსაზღვრა, თუ რა გავლენა შეიძლება მოახდინოს პრაგმატიკულმა მარკერებმა სასამართლო პროცესის მსვლელობისას მონაწილე პირების არგუმენტაციის სტრუქტურაზე.

განსაკუთრებით ყურადღება გამახვილებულია, ინგლისურ და ქართულ ენებში სასამართლო პროცესის დროს აქტუალიზებული პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირების ტიპოლოგიურ მსგავსებებსა და განსხვავებებზე. კონკრეტულად, ბ.ფრეიზერის ტაქსონომიაზე დაყრდნობით, პრაგმატიკული მარკერები განიხილება ოთხ ძირითად კლასად: ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები, დისკურსული მარკერები, კომენტარის მარკერები და პარალელური მარკერები; აღნიშნული პრაგმატიკული მარკერები გავლენას ახდენენ მონაწილეთა არგუმენტაციის ფორმირებასა და ინტერპრეტაციაზე. დისერტაციაში მიღებული დასკვნების თანახმად, ძირითადი განსხვავებები შეინიშნება ფორმალურობის დონის, მარკერების სიხშირისა და ფუნქციური დატვირთვის თვალსაზრისით.

გარდა ამისა, კვლევის ფარგლებში, ინგლისურენოვანი და ქართულენოვანი სასამართლო პროცესების (ზეპირმეტყველების) ანალიზის საფუძველზე, წარმოვადგინეთ პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიზაცია, რომელიც საშუალებას გვაძლევს, სისტემატიზირებულად განვსაზღვროთ მათი ფუნქციები და როლი ორივე ენის სასამართლო დისკურსში, ხოლო წარმოდგენილი სტატისტიკური ანალიზი წარმოაჩენს მარკერების გამოყენების სიხშირეს ორივე ენისთვის. ამასთან, განხილულია სამეტყველო აქტების თეორიული საფუძვლები და მათი გამოხატულება სასამართლო დისკურსში.

ნაშრომში გამოყენებული მეთოდოლოგია მოიცავს მასალის როგორც თვისებრივ, ისე რაოდენობრივ ანალიზს. მასალის თვისებრივი ანალიზი ფოკუსირდება დისკურსული სტრატეგიების გამოვლენაზე, ასევე ქართულენოვან და ინგლისურენოვან მონაცემების შედარებაზე. რაოდენობრივი ანალიზი კი გულისხმობს სასამართლო სხდომების ტრანსკრიპტების დამუშავებასა და ანალიზს, რაც, თავისთავად, იძლევა მარკერების სიხშირის სტატისტიკური შეფასების საშუალებას. ეს მეთოდი შეირჩა სხვა ალტერნატიული მიდგომების

განხილვის შემდეგ, ვინაიდან იგი საშუალებას გვაძლევს უფრო ზუსტად გამოვავლინოთ მარკერების სიხშირე დიდი მოცულობის ტექსტურ მონაცემებში.

დისერტაციაში განხორციელებული კვლევა ეფუძნება სასამართლო სხდომების ტრანსკრიპტების დისკურსულ ანალიზს, რაც შესაძლებელს ხდის ენობრივი ნიმუშების სისტემატიზაციასა და მათი ფუნქციური დატვირთვის კონტექსტში შეფასებას. ამ მონაცემების შედარებითაა ანალიზმა კი საშუალება მოგვცა, დეტალურად გაგვეანალიზებინა ქართულენოვანი და ინგლისურენოვანი სასამართლო დისკურსის მახასიათებლები და თავისებურებები.

წარმოდგენილი შედეგები ხელს უწყობს კომუნიკაციის პროცესის თეორიული ასპექტების ანალიზს და პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციისა და როლის გამოკვეთას სასამართლო დისკურსში. კვლევამ ასევე აჩვენა, რომ პრაგმატიკულ მარკერებს მნიშვნელოვანი გავლენა აქვთ კომუნიკანტთა(მოსაუბრეთა) მიერ კონკრეტული სიტუაციის აღქმასა და არგუმენტაციის სტრუქტურირების პროცესზე – მათი გამოყენება შესაძლებელია როგორც არგუმენტის გასაძლიერებლად, ასევე დისკურსის ორგანიზებისა და სუბიექტურობის შემცირების მიზნით. საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ საანალიზო კორპუსის ქართულენოვანი სეგმენტი, ინგლისურენოვან მასალასთან შედარებით, ენობრივი გამოხატვის მრავალფეროვნებით და სტრუქტურულ ვარიაციებით გამოირჩევა.

მიუხედავად ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ ქართულ ენაში ხშირია სხვადასხვა მარკერის მიერ მსგავსი პრაგმატიკული ფუნქციის შესრულება, რაც ერთი და იგივე ილოკუციური ძალის გამოხატვის საშუალებას იძლევა. ორივე ენაში პრაგმატიკული მარკერების მიზანს წარმოადგენს კომუნიკაციის ეფექტურად მართვა და, სამართლებრივი პროცესის წარმართვის დროს, სიცხადის უზრუნველყოფა.

ნაშრომს აქვს როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული ღირებულება. იგი სასარგებლო იქნება, როგორც ლინგვისტებისთვის, ისე სამართლის სპეციალისტებისთვის. კერძოდ, კვლევა ხელს შეუწყობს პრაგმატიკული მარკერების ტიპოლოგიის შემუშავებას, მათ აღწერას, ფუნქციისა და სიხშირის განსაზღვრას სასამართლო დისკურსში მათი გამოყენების თვალსაზრისით.

გარდა ამისა, ნაშრომი იკვლევს კულტურათაშორის ასპექტებს სამართლებრივი კომუნიკაციის მიმართებით, რაც მნიშვნელოვანია სასამართლო გარემოში კომუნიკაციის ეფექტიანობის გასაუმჯობესებლად. მიღებული დასკვნები შესაძლოა გახდეს პრაქტიკული

რეკომენდაციების საფუძველი სასამართლო პროცესში პრაგმატიკული მარკერების გამოყენების თავისებურებების, არგუმენტაციის სტრუქტურირებისა და კომუნიკაციის სტრატეგიების გაუმჯობესების თაღსაზრისით.

Abstract

The aim of the study presented in the dissertation is the comprehensive analysis of pragmatic markers used in courtroom proceedings and courtroom communication. Specifically, it entails the investigation of pragmatic markers, which includes identifying their nature, developing a functional-semantic typology, and revealing the peculiarities of their functioning. Furthermore, the study seeks to determine the extent to which pragmatic markers influence the argumentative structure of the discourse produced by participants during legal proceedings.

Emphasis is placed on identifying typological similarities and differences in the functioning of pragmatic markers as they occur in courtroom discourse in both English and Georgian. Drawing on Fraser's taxonomy, pragmatic markers are categorized into four principal classes: primary pragmatic markers, discourse markers, comment markers, and parallel markers. These markers play a crucial role in shaping and interpreting participants' argumentation. The findings of this study reveal significant differences between the two languages with respect to the markers' degree of formality, frequency of occurrence, and functional load.

Furthermore, within the scope of this study, based on the analysis of oral courtroom discourse in both English and Georgian legal proceedings, a classification of pragmatic markers was developed. This classification enables a systematic identification of their functions and roles within the legal discourse of both languages. The presented statistical analysis illustrates the frequency of pragmatic marker usage across the two languages. Additionally, the theoretical foundations of speech acts and their manifestations within courtroom discourse are examined.

The methodology employed in this study encompasses both qualitative and quantitative analyses of the data. The qualitative analysis focuses on identifying discourse strategies and comparing the Georgian and English datasets. The quantitative analysis involves processing and examining courtroom transcript data, thereby enabling a statistical assessment of the frequency of pragmatic markers. This methodological approach was selected after consideration of alternative options, as it allows for a more precise detection of marker frequencies within large volumes of textual data. The research is grounded in discourse analysis of courtroom transcripts, which facilitates the systematic categorization of linguistic patterns and their evaluation within the context of functional load. Comparative analysis of these data enabled an in-depth examination of the structural characteristics of courtroom communication in both Georgian and English.

The findings presented contribute to the theoretical analysis of the communication process and the delineation of the function of pragmatic markers in courtroom discourse. The study also demonstrates that pragmatic markers significantly influence participants' perception of the communicative situation and the structuring of their argumentation. Their use serves both to strengthen arguments and to organize discourse while reducing subjectivity. It is noteworthy that, compared to the English segment of the

analyzed corpus, the Georgian segment exhibits a certain degree of diversity. Nonetheless, it should be emphasized that in Georgian, different markers often operate with similar pragmatic functions, expressing the same illocutionary force. In both languages, the primary purpose of pragmatic markers is to facilitate effective communication management and to ensure clarity throughout the judicial process.

The dissertation holds both theoretical and practical significance and is expected to be valuable to linguists as well as legal professionals. Specifically, the study contributes to the development of a typology of pragmatic markers, providing a detailed description of their functions and frequency of use within legal contexts.

Furthermore, the research explores intercultural aspects of legal communication, which are crucial for enhancing communicative effectiveness within judicial settings. The conclusions drawn may serve as a foundation for practical recommendations aimed at optimizing the use of pragmatic markers in courtroom discourse, improving argumentation structuring, and refining communication strategies during legal proceedings.

შინაარსი

ანოტაცია	II
Abstract.....	V
ცხრილების, დიაგრამების და სხვა ილუსტრაციების ჩამონათვალი.....	IX
შესავალი.....	1
I თავი - პრაგმატიკა და კომუნიკაცია: მეტყველების აქტების ანალიზი.....	13
1. პრაგმატიკა: ლინგვო-სემიოტიკური ფენომენი და მისი ჩამოყალიბების პროცესი.....	13
1.2. პრაგმატიკის თეორიული საფუძვლები და თანამედროვე მიდგომა	16
1.2.1. სამეტყველო აქტი: ილოკუციური ძალა და მისი გამოხატულება	30
1.3. სამეტყველო ქმედების განსაზღვრება.....	32
1.3.1. სამეტყველო ქმედება და საკომუნიკაციო პირობები	36
1.4 სამეტყველო აქტის კატეგორიები და მათი ფუნქციები	40
1.5. სამეტყველო კონტექსტის დინამიკა	46
1.5.1 კონტექსტური დონეები: ობიექტური და შემეცნებითი განზომილებები	50
1.6. სუბიექტის როლი კომუნიკაციურ ჩარჩოში: პრაგმატიკული მიდგომა	56
პირველი თავის დასკვნა.....	59
II თავი - დისკურსი: სტრუქტურული ასპექტები ლინგვო-სემიოტიკაში (ძირითადი ელემენტების ანალიზი)	60
2.1. დისკურსის ცნება და დისკურსის ანალიზი.....	60
2.1.2. ფონური ცოდნის ცნება.....	66
2.1.3. საუბრის ანალიზი (CA) და დისკურსის ანალიზი (DA).....	68
2.2. დისკურსის კრიტიკული ანალიზის მეთოდი.....	70
2.3. ინტერდისციპლინური მიდგომა სამართლებრივი კომუნიკაციის კვლევაში.....	72
2.4. სასამართლო დისკურსი და მისი ჩამოყალიბების პროცესი	75
მეორე თავის დასკვნა	80

III თავი - პრაგმატიკული მარკერების კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძველი და მათი ტიპოლოგიური ანალიზი სასამართლო დისკურსში	82
3.1. პრაგმატიკულ მარკერთა კვლევის მიზანი და მეთოდოლოგია.....	82
3.1.1. სიგნალებიდან მნიშვნელობამდე: პრაგმატიკული მარკერების გამოყოფის პრობლემა.....	86
3.2. პრაგმატიკული მარკერების გამოყენება და კლასიფიკაცია	90
3.3. პრაგმატიკული მარკერთა ტიპები სასამართლო დისკურსში: ზოგადი დახასიათება და ენობრივ-კულტურული პარალელები	94
I. ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები.....	95
II. კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები.....	125
III. პარალელური პრაგმატიკული მარკერები.....	130
IV. დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები.....	132
3.3.1. სტრუქტურული მარკერები: კითხვითი და ბრძანებითი ფორმა (ჯვარედინი დაკითხვა).....	135
მესამე თავის დასკვნა.....	140
IV თავი - ცალკეული პრაგმატიკული მარკერები და მათი ფუნქციის განსაზღვრა ინგლისურ და ქართულ ენების სასამართლო დისკურსში	144
4.1. პრაგმატიკული მარკერები სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესებში (ძირითადი მიგნებები).....	144
4.2. სამეტყველო აქტებისა და პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირება სასამართლო დისკურსში ინგლისურ მასალაზე დაყრდნობით.....	152
4.2.1. თანამედროვე სამეტყველო აქტების ანალიზი ინგლისურ მასალაში.....	188
4.3. სამეტყველო აქტების და პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირება სასამართლო დისკურსში ქართულ მასალაზე დაყრდნობით	192
4.3.1. თანამედროვე სამეტყველო აქტების ანალიზი ქართულ მასალაზე დაყრდნობით	204

4.4. პრაგმატიკული მარკერების შეპირისპირებითი ანალიზი ამერიკულ და ქართულ სასამართლო დისკურსში.....	207
მეოთხე თავის დასკვნა.....	228
დასკვნა.....	231
გამოყენებული ლიტერატურა.....	240

ცხრილების, დიაგრამების და სხვა ილუსტრაციების ჩამონათვალი

1. ნახაზი 1. გვ.36.
2. ნახაზი 2. გვ.42.
3. ნახაზი 3. „ პროპოზიცია“ გვ.102.
4. დიაგრამა 1. „დისკურსის ანალიზი“ გვ.73.
5. დიაგრამა 2. „პრაგმატიკული მარკერების კლასიფიკაცია“ გვ.94.
6. დიაგრამა 3. „ დისკურსის პრაგმატიკულ მარკერები“ გვ.179.
7. დიაგრამა 4. „პრაგმატიკულ მარკერთა კლასების შრეები“ გვ.209.
8. დიაგრამა 5. „ პრაგმატიკულ მარკერთა კლასების შრეები“ გვ.210.
9. დიაგრამა 6. „ პრაგმატიკული მარკერები ქართულ და ინგლისურ ენებში“ გვ.211.
10. დიაგრამა 7. „ დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების ქვეკლასების განაწილებას ქართულსა და ინგლისურ ენებში“ გვ.213.
11. დიაგრამა 8. „დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების პროცენტულობა ქართულენოვან სეგმენტში“ გვ.214.
12. დიაგრამა 9. „დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების პროცენტულობა ინგლისურენოვან სეგმენტში“ გვ.215.
13. დიაგრამა 10. „კომენტარის პრაგმატიკულ მარკერთა პროცენტულობა ქართულენოვან სეგმენტში“ გვ.220.
14. დიაგრამა 11. „კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების იერარქიული სტრუქტურა“ გვ.221.
15. დიაგრამა 12. „პრაგმატიკულ მარკერთა პროცენტულობა ინგლისურენოვან სეგმენტში“ გვ.222.
16. დიაგრამა 13. „პარალელურ პრაგმატიკულ მარკერების განაწილება“ გვ.223.
17. დიაგრამა 14. „პარალელური მარკერების განაწილება ინგლისურენოვან სეგმენტში“ გვ.225.
18. დიაგრამა 15. „პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიზაცია სასამართლო დარბაზის დისკურსში“ გვ. 226.
19. ცხრილი 1. „პრაგმატიკული მარკერების სისტემატიზებული კლასიფიკაცია სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სასამართლოებში“ გვ.146.
20. ცხრილი 2. „ სამეტყველო აქტი“ გვ.162.

21. ცხრილი 3. „სამეტყველო აქტის ტიპები სამოქალაქო და სისხლის საქმეებში“ გვ.163.
22. ცხრილი 4. „მარკერების სიხშირე სასამართლო პროცესის მსვლელობისას“ გვ.187.
23. ცხრილი 5. „მარკერების გამოყენება სასამართლოს მონაწილე პირთა მიხედვით“ გვ.188.
24. ცხრილი 6. „თანამედროვე სამეტყველო აქტები ინგლისურ ენაში“ გვ.191.
25. ცხრილი 7. „სიცხადის მარკერების ხარისხი“ გვ.201.
26. ცხრილი 8. „კომუნიკაციური ტექნიკები“, გვ. 203.
27. ცხრილი 9. „თანამედროვე სამეტყველო აქტები ქართულ ენაში“ გვ.207.
28. ცხრილი 10. „დისკურსის მარკერების ტიპები“ გვ. 215.
29. ცხრილი 11. პრაგმატიკულ მარკერთა დაყოფა ტექსტუალურ და ინტერაქციულ ფუნქციების, გვ.217.

გამოყენებული შემოკლების სია:

გვ.- გვერდი

იხ. - იხილეთ

სამოქალაქო

პმ-პრაგმატიკული მარკერი

Eds. – Editors

p. – Page

etc. – etcetera

J. – Journal

PACER-Public Access to Court Electronic Records

CA- Conversation analysis - საუბრის ანალიზი

DA- Discourse analysis - დისკურსის ანალიზი

CDA- Critical Discourse Analysis - კრიტიკული დისკურსის ანალიზი

შესავალი

სოციალური და უფლებრივი სამართლიანობა გადამწყვეტი ფაქტორია სოციალური წესრიგისა და ნებისმიერი ქვეყნის სწორად განვითარებისთვის. ამრიგად, მისი როლი ძლიერ მნიშვნელოვანია ნებისმიერი საზოგადოებისთვის. თუმცა კანონი და, ზოგადად, სამართალი მოითხოვს აქტიურ მხარდაჭერასა და აღსრულებას, მისი ეფექტურობის ან კანონთან შესაბამისობის შესანარჩუნებლად. აქ იგულისხმება მოსაზრება, რომ მხოლოდ კანონი ვერ უზრუნველყოფს წესრიგსა და სამართლიანობას სოციალური ნორმების, ინსტიტუტებისა და აღსრულების მექანიზმების მხარდაჭერის გარეშე. ეს ხედვა ხაზს უსვამს მოქმედი სამართლებრივი სისტემის მნიშვნელობას, განსაკუთრებით სამართალდამცავი ორგანოების, სასამართლო ხელისუფლებისა და საზოგადოების როლის მნიშვნელობას კანონის უზენაესობის შენარჩუნებაში. ყველა ეს კომპონენტი, პირდაპირ ან ირიბად, დამოკიდებულია „სამართლებრივ ენაზე“, რომელიც წარმოადგენს სამართლებრივი ფენომენის მთელი სპექტრის აღსანიშნავად გამოყენებულ საკომუნიკაციო ინსტრუმენტს. ამ ტერმინში მოიაზრება არა მხოლოდ წერილობითი ენა (როგორცაა, მაგ, კანონმდებლობა, სასამართლოს გადაწყვეტილებები, კონტრაქტები, სამართლებრივი დოკუმენტაცია), არამედ ზეპირმეტყველებაც — მაგალითად, სასამართლო დარბაზში მიმდინარე ვერბალური კომუნიკაცია, მათ შორის ფიზიკური პირებისა და მოწმეების მიერ წარმოთქმული სიტყვიერი ჩვენებები. (Verschuere, 1999).

სამართლებრივი ენისა და დისკურსის კვლევა — სამართლებრივი ენის¹ სისტემური შესწავლა ლინგვისტური თვალსაზრისით კვლავ განვითარების ეტაპზეა, თუმცა დარგი, რომელიც ცნობილია როგორც „Forensic Linguistics“ - „სასამართლო ლინგვისტიკა“² უკვე ჩამოყალიბდა, როგორც დამოუკიდებელი კვლევითი არეალი. აღნიშნულ სფეროში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სასამართლო დისკურსის ანალიზს, რომელიც მოიცავს იმ ენობრივ ერთეულებსა და სტრატეგიებს, რომლებიც ფუნქციონირებენ სამართლებრივ გარემოში — განსაკუთრებით სასამართლო პროცესებში, იურიდიულ დოკუმენტებში,

¹ „სამართლებრივი ენა“ ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოიყენება სამართლის დარგებთან და სამართლებრივ რეალობებთან დაკავშირებით

² Forensic Linguistics — ენათმეცნიერების დარგი, რომელიც სწავლობს ენის გამოყენებას სამართლებრივ კონტექსტებში, მოიცავს „courtroom discourse“ ანალიზს, რაც გულისხმობს სასამართლო პროცესებში გამოყენებული ენის შესწავლას

სამართლებრივ პროცედურებში, სამართლებრივ განათლებასა და ინსტიტუციურ კომუნიკაციაში (Coulthard & Johnson, 2017).

სასამართლო დისკურსის ³ ანალიზი გულისხმობს ცოდნის ამ დარგში გამოყენებული ენის კომპლექსურ გააზრებასა და მის ფუნქციურ ანალიზს. სამართლებრივი ენა, თავის სპეციფიკიდან გამომდინარე, უნდა იყოს ზუსტი, ლაკონური და გასაგები შესაბამისი აუდიტორიისთვის. თუმცა, მისი ლინგვისტური ანალიზი მოითხოვს არა მხოლოდ სიტყვათა მნიშვნელობის აღქმას, არამედ მათი ურთიერთკავშირის, ტექსტის სტრუქტურის, სინტაქსისა და კონტექსტის სიღრმისეულ გაანალიზებას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შესაბამისი კონტექსტის გათვალისწინება, რათა გამონათქვამები სწორად იქნას განმარტებული და იურიდიული მიზნებისთვის ადეკვატურად გამოყენებული (Gibbons, 2003); (Coulthard & Johnson, 2017).

როგორც აღინიშნა, წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომი ეძღვნება ლინგვისტური ანალიზის სპეციფიკის კვლევას სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას. პრაგმატიკული კვლევის მნიშვნელოვან ფუნქციას განაპირობებს, ერთი მხრივ - კომუნიკაციის პროცესი, მეორე მხრივ - მისი მიზანი და კომუნიკაციის პროცესში ჩართული კომუნიკანტების (მოსაუბრეების) ერთმანეთთან მიმართება. ზოგადად, პრაგმატიკა ენაში არსებული კონტექსტის მნიშვნელობაზე კონცენტრირდება და ცდილობს ამოიცნოს ენობრივი რესურსების ფართო სპექტრი, რაც ასევე ყოველივე ზემოთ აღნიშნული, კომუნიკაციის პროცესის ნაწილია. თავისთავად, კომუნიკაციის პროცესი მოიცავს ისეთ ასპექტებს, როგორიცაა კონტექსტში სიტყვების შერჩევა ან გამონათქვამის მნიშვნელობის ინტერპრეტაცია არსებული სიტუაციის გათვალისწინებით. პრაგმატიკა ხაზს უსვამს იმ მოსაზრებას, რომ ენობრივი სტრუქტურების მნიშვნელობა ცვალებადია და დამოკიდებულია კონტექსტზე. ეს ცვალებადობა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს იმის დადგენაში, თუ როგორ მუშაობს ენა რეალურ სამყაროში და როგორ ახდენს გავლენას გარკვეულ გარემოებებისა და რეალობის ობიექტურ აღქმაზე (Levinson, 1983).

მოცემულ შემთხვევაში, შესაძლოა, სასამართლო დისკურსი გავლენას ახდენდეს კომუნიკაციის პროცესისა და მისი კომპონენტების განსხვავებულ ენობრივ რეალიზაციაზე, რა დროსაც სასამართლო დისკურსის წარმართვის ხერხები და მასში გამოვლენილი

³ ნაშრომში ტერმინი „სასამართლო დისკურსი“ აღნიშნავს ზეპირმეტყველებით წარმართულ კომუნიკაციას სასამართლო პროცესში, რომელიც გამოირჩევა სხვადასხვა ფუნქციური და პრაგმატიკული მახასიათებლით

ლინგვისტური მახასიათებლები, შესაძლოა, განსხვავებულად გამოვლინდეს ლექსიკურ-სემანტიკური, გრამატიკული (მორფოლოგიური და სინტაქსური), კონტექსტუალურ ენობრივი ერთეულების გამოყენების თვალსაზრისით (Verschueren, 1999).

შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ ნაშრომში შევისწავლით პრაგმატიკული კვლევის სპეციფიკას ქართული და ამერიკული სამართლებრივი რეალობისთვის, სადაც ენობრივი ერთეულები, სამართლის ძიების პროცესის მსვლელობისას, ვლინდება მის სხვადასხვა ეტაპზე და ხასიათდება განსხვავებული სპეციფიკით აღნიშნული ორი ენის რეალობისთვის, ან მცირედი, ან მკვეთრი მსგავსება-განსხვავებულობით.

ამ მხრივ, სასამართლო დისკურსის კვლევა საინტერესო ენობრივი მოვლენაა. მას აძლიერებს ის გარემოებაც, რომ ამ სპეციფიკის კვლევა არ განხორციელებულა ჩვენი ქვეყნის აკადემიურ წრეებში. ჩვენ არ შევეცდებით გამოვყოთ სამართლის ენის ერთი კონკრეტული ასპექტი, რადგანაც, საბოლოოდ, სამართლებრივი სისტემა მაინც ერთ დიდ ორგანიზმად აღიქმება, რომლის კვლევაც ერთმანეთთან მიმართებაში, კავშირების დადგენით და შეპირისპირებით ხდება შესაძლებელი. თუმცა აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ნაშრომში ვკონცენტრირდებით პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირებასა და მათი ფუნქცია/მნიშვნელობის განსაზღვრაზე სასამართლო დარბაზის ზეპირი დისკურსის ფარგლებში.

როგორც ცნობილია, პრაგმატიკის ჩამოყალიბების პროცესმა გრელი გზა გაიარა სიტყვის მნიშვნელობის შესწავლასთან მიმართებაში. სამართლებრივ სფეროში ასახული სოციალური რეალობის კრიტიკული კვლევა ლინგვისტიკაში შედარებით ახალი მიმართულებაა. (Van Dijk, 2008) ქართულ რეალობაში ჯერ არ ჩატარებულა სასამართლო დისკურსის კრიტიკული ანალიზის მეთოდით საფუძვლიანი კვლევა. ბოლო დროს, ამ მიმართებით დაიწყო ქართული სამართლის კვლევა (*დ. გეგენავა, თ. თუშაშვილი, მ. ფარცვანია „სახელმწიფო ენის სამართლებრივი რეგულირება, 2021“; „პრობლემები და გამოწვევები თანამედროვე სამართალში, 2023, სტუ“*) თუმცა ძირითადი აქცენტი მის ფუნქციურ ასპექტებზე კეთდებოდა და ეხებოდა სამართლებრივი ფორმების ან ტერმინოლოგიის ანალიზს. სამართლებრივი ენა აქტუალიზდება იურისპრუდენციაში და იურისტთა წრეში რაც, სინტაქსური და სტილისტიკური თავისებურებებით, განასხვავებს მას საყოველთაო ენისგან (მათეშვილი, 2003).

დღესდღეობით, საქართველოში სამართლებრივ სფეროში ენობრივ-პრაგმატიკული ასპექტი ნაკლებად არის შესწავლილი ზოგიერთ სხვა ქვეყანასთან შედარებით. თუმცა, მისი

მნიშვნელობა ენობრივ სფეროში თანდათან იზრდება. პრაგმატიკის, როგორც დარგის, ძირითადი მიზანია ენის კომუნიკაციური ასპექტების გააზრება, ანუ იმის გარკვევა, თუ როგორ ზემოქმედებს კონტექსტი და რა გავლენს ახდენს იგი კომუნიკაციის პროცესზე (Cabezas-García, 2024). აქედან გამომდინარე, სამართლებრივ სფეროში, განსაკუთრებით კი სასამართლო ლინგვისტიკაში, პრაგმატიკის როლი მნიშვნელოვნად იზრდება, რადგან სამართლებრივი ენა ძლიერ არის დამოკიდებულია კონტექსტზე, ხოლო მისი სწორი ინტერპრეტაცია ხშირად მოითხოვს კონკრეტულ სიტუაციასა და ექსტრალინგვისტურ კონტექსტს. შესაბამისად, შესაძლოა ითქვას, რომ საქართველოში პრაგმატიკის დაკავშირება, სამართლებრივი ენის კვლევის მიმართებით და მისი სრულყოფილი ინტეგრაცია ლინგვისტურ კვლევებში ჯერ კიდევ მომავლის საქმეა. ამასთან, ძალზედ მნიშვნელოვანია, რომ ზეპირ ენასთან მიმართებაში გამოვიკვლიოთ და გავაანალიზოთ ის პრაგმატიკული ასპექტები და მარკერები, რაც საზოგადოდ, სასამართლო დისკურსის შემადგენელი ნაწილია და ხელს უწყობს აღნიშნული რეალობაში ენის ფორმირებასა და კომუნიკაციური მნიშვნელობის ღირებულებების გამოკვეთას.

სასამართლო დისკურსისთვის პრაგმატიკის მნიშვნელობის სრული გააზრებისთვის საჭიროა არა მხოლოდ სიტყვების ან წინადადებების პირდაპირი მნიშვნელობების გაანალიზება, არამედ ინტერაქციული პროცესების, კონტექსტისა და ენობრივი მარკერების დეტალური კვლევა. სასამართლო დისკურსი არა მხოლოდ სამართლებრივი ვალდებულებების შესრულებაზეა ორიენტირებული, არამედ მოიცავს სირთულეებით სავსე ურთიერთმიმართებებს, სადაც მოსაუბრე პირები, ინტენცია(განზრახვა), მათი ფონური ცოდნა⁴ და ენობრივი სტრუქტურები ნათქვამის მნიშვნელობის ფორმირებას ახდენენ. სამართლებრივი კომუნიკაციის დროს მნიშვნელოვანია იმის დადგენა და აღწერა, თუ რა მიზანი აქვთ კომუნიკაციის პროცესის მონაწილეებს, როგორ იყენებენ ისინი ენობრივ მარკერებს კონტექსტისა და გამოცდილების საფუძველზე, საბოლოოდ, კი როგორ ახერხებენ მიზნის მიღწევას.

⁴ ფონური ცოდნა – ამასთანავე, სამართლებრივ დისკურსში ხშირად გამოიყენება მანამდე არსებული ცოდნა ან კონკრეტული კონტექსტი, რაც იმას ნიშნავს, რომ კომუნიკატორებს წინასწარ აქვთ ინფორმაცია გარკვეულ ფაქტებზე (მაგალითად, სისხლის სამართლის წესების ისტორია ან კონკრეტული გადაწყვეტილების შედეგები) ეს ფონური ცოდნა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს კომუნიკაციაში, რადგან ეს ინფორმაცია ხშირად არ არის პირდაპირ მოწოდებული, მაგრამ მასზე დაყრდნობით მიმდინარეობს დისკუსია.

სასამართლო დისკურსის კვლევა საშუალებას მოგვცემს, ენობრივ სტრუქტურებში ასახული კომუნიკანტთა (ადვოკატი, პროკურორი, მოსამართლე) ენობრივი კომპეტენციის საზღვრების გავლებას და ლექსიკურ-სემანტური მოვლენების გამოკვეთას.

თავად საკითხი საინტერესოა შემდეგი თვალსაზრისით:

საკითხის აქტუალურობა განისაზღვრება სასამართლო დისკურსისა და ენის კონტექსტში ფუნქციონირების შესწავლის საჭიროებითა და მნიშვნელობით, სადაც ენა არა მხოლოდ კომუნიკაციის, არამედ სამართლის განხორციელების აუცილებელი ინსტრუმენტია. ნაშრომში წარმოდგენილი დისკურსის თეორიები გაანალიზებულია ლინგვისტური ანალიზის ფარგლებში, სადაც მაქსიმალური დაკვირვება ხდება ზეპირი ენის (ზეპირმეტყველების) სტრუქტურულ ერთეულებზე. ასევე ყურადღება ექცევა, კონტექსტს და ენობრივი ერთეულების ინტერპრეტაციას მოცემულ ობიექტურ თუ კოგნიტურ კონტექსტში; ამასთან, აღნიშნული საკითხი ჯერ არ ქცეულა ინტერდისციპლინური კვლევის საგნად შეპირისპირებითი კვლევის თვალსაზრისით, თუმცა ნაშრომში იკვეთება ინტერდისციპლინური მიდგომის მნიშვნელობა და მისი როლი არსებული კვლევის პროცესში.

ნაშრომში ინტერდისციპლინურობა გამოიხატება ლინგვისტიკის — კერძოდ, პრაგმატიკისა და დისკურსის თეორიების — შერწყმით სამართლებრივ კონტექსტთან, რაც მოიცავს სასამართლო დარბაზში წარმართული ენობრივი აქტებისა და დისკურსის ანალიზს. აღნიშნული მიდგომა აერთიანებს ენობრივი ნიშნების, დისკურსული სტრუქტურებისა და პრაგმატიკული მარკერების ანალიზს სამართლებრივი კომუნიკაციის სპეციფიკის გათვალისწინებით. ამგვარად, ინტერდისციპლინური მიდგომა პრაქტიკულ მნიშვნელობას იძენს როგორც სამართლის, ისე ლინგვისტიკის სფეროებისთვის — განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც გაანალიზებულია სასამართლო პროცესის მონაწილეთა მიერ გამოყენებული ენობრივი რესურსები, პრაგმატიკული მარკერების ჭრილში.

სასამართლო ლინგვისტიკისა და პრაგმატიკის თვალსაზრისით, კვლევა ჯერ კიდევ განვითარების ადრეულ საფეხურზეა. მიუხედავად თეორიული და პრაქტიკული ანალიზისადმი ორი დისციპლინის მზარდი ინტერესისა, ინტერდისციპლინური კვლევები, რომლებიც აერთიანებს სამართლისა და ლინგვისტიკის სფეროს, დღემდე საკმაოდ მწირია. შესაბამისად, ეს გარემოება ხაზს უსვამს ჩვენი დისერტაციის თემის საჭიროებას და მნიშვნელობას.

სასამართლო ლინგვისტიკის სფეროში მოღვაწე მკვლევრები არიან პიტერ ტირზმა („*The language of the law*“; „*Legal language*“;), ჯანეტ კონრადი („*The role of language in forensic*

testimony“; „Forensic linguistics: An introduction to language in the justice system“) და მალკოლმ კულთარდი („An introduction to forensic linguistics: Language in evidence“), ხოლო წამყვანი ინსტიტუტები - International Association of Forensic Linguistics, Aston University-ის Centre for Forensic Linguistics. მათი კვლევები მოიცავს სასამართლო გამოსვლების ანალიზს, კანონმდებლობის ინტერპრეტაციასა და ენობრივი მტკიცებულებების შეფასებას, რაც ხელს უწყობს სამართლებრივი სისტემის კვლევას. ქართულ ენათმეცნიერებაში, პრაგმატიკას, ძირითადად, კომუნიკაციური ლინგვისტიკის ჭრილში განიხილავენ, ამ მხრივ, აღსანიშნავია გ.ლებანიძეს ნაშრომი „კომუნიკაციური ლინგვისტიკა“ (1998), სადაც ავტორი განიხილავს ენას, როგორც კომუნიკაციის სხვადასხვა მიზნებისთვის საჭიროებას; ომიადე ს. (2015). „არნოლდ ჩიქობავას სამეცნიერო დისკურსის პრაგმატიკული თავისებურებანი. იკე, ტ. XLIII, 147-15“; ხუბერაშვილი ნ. (2009) სამაგისტრო ნაშრომი „მაკავშირებელი სიტყვების სემანტიკა და პრაგმატიკა სასაუბრო ენაში“.

საგულისხმოა პრაგმატიკული მარკერების საკითხიც, რაც სრულყოფილად არ არის გამოკვლეული ქართულ ენაში სასამართლო ლინგვისტიკის თვალსაზრისით, ქართულ ენაში პრაგმატიკული მარკერების საკითხზე კვლევები მცირე რაოდენობით არის წარმოდგენილი და ძირითადად ფოკუსირებულია ზოგადსაენათმეცნიერო ან თარგმნით-საკომუნიკაციო კონტექსტებზე, რაც კიდევ უფრო უსვამს ხაზს სასამართლო დისკურსში მათი მიზნობრივი ანალიზის საჭიროებას. (მაგალითად, ჭოხონელიძე ე. „პრაგმატიკული მარკერები მედია დისკურსში“, 2014; ბუსკივაძე ხ. „დისკურსის მარკერები ინგლისურ და ქართულ აკადემიურ დისკურსში“, 2021; გვრიტიშვილი ს. „LINGUISTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS OF THE FUNCTIONING OF PRAGMATIC MARKERS IN ENGLISH AND GEORGIAN FORENSICS“, 2020). კერძოდ, არსებულ კვლევებში გამოყოფენ სხვადასხვა სახის მარკერების ტიპებს და აღგენენ მათ როლს, ჩვენი კვლევის ფარგლებში, პრაგმატიკული მარკერები არა მხოლოდ ენის გარკვეულ სტრუქტურულ ელემენტებს, არამედ კომუნიკაციის პიროვნულ ასპექტებსაც ავლენს, რაც მნიშვნელოვანია მოწმეთა ან სასამართლო პროცესის სხვა მონაწილეთა (მხარეების, ადვოკატების, პროკურორის და ა.შ.) ემოციურ ან ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე დაკვირვებისას.

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს პრაგმატიკული თეორიის ჭრილში, პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიზაცია და მათი ფუნქციის კვლევა სასამართლო დისკურსის ფარგლებში, რაც საშუალებას გვაძლევს:

- i. განისაზღვროს პრაგმატიკული მარკერების არსი და მარკერთა ფუნქციურ-სემანტიკური ტიპოლოგიზაცია და მათი გავლენა სასამართლო პროცესის დროს;
- ii. დადგინდეს, პრაგმატიკული მარკერების რა ტიპებია დამკვიდრებული და რა ხარისხით სასამართლო პროცესის გეპირ დისკურსში მათი იდენტიფიცირებისა და კლასიფიკაციების გზით;
- iii. საკვლევ ენებში პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირების პრინციპების შედარება და მსგავსება-განსახვავებულობის დადგენა.
- iv. განზოგადებული სტატისტიკური მონაცემების განხილვა და ზოგადი დასკვნების ანალიზი.

ნაშრომის თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს დისკურსის ანალიზის თანამედროვე პარადიგმები, კერძოდ, ლინგვისტური პრაგმატიკა (Searle, 1969; Levinson, 1983; Morris, 1938; Yule 2000; Cruse 2004; Gee & Paul, 2014) და კრიტიკული დისკურსის ანალიზი - CDA (Fairclough, 2001; Slimani, 2024; Jäger, & Maier, 2009; Khafaga, 2023); სწორედ ეს უკანასკნელი წარმოადგენს პრაგმატიკული მარკერების კვლევისთვის მეთოდოლოგიურ ჩარჩოს, რადგან იგი ენას განიხილავს სოციალურ კონტექსტში, როგორც ძალაუფლებისა და იდეოლოგიური პროცესების რეალიზების მექანიზმს. ეს მიდგომა კი საშუალებას გვაძლევს, გავაანალიზოთ პრაგმატიკული მარკერების როლი კომუნიკაციის პროცესში სასამართლო პროცესის მსვლელობისას.

კვლევის მეცნიერულ *სიახლეს* წარმოადგენს თავად ემპირიული კვლევის ობიექტი - პრაგმატიკული მარკერების ფუნქცია და მნიშვნელობა სასამართლო დისკურსში. ამასთან, კრიტიკული დისკურსის ანალიზის მოდელის მეშვეობით ქართული და ამერიკული სასამართლო დისკურსის მასალების შეპირისპირებითი ანალიზი. ამ კონტექსტში კი გამოიკვეთა შემდეგი მნიშვნელოვანი ასპექტები:

- ნაშრომში პრაგმატიკული მარკერების და მათი მნიშვნელობის კვლევისას შეჯერდა სხვადასხვა თეორიული შეხედულებები (კერძოდ, დისკურსის ანალიზი, პრაგმატიკულ მარკერთა ტერმინის შესახებ), რაც აადვილებს პრაგმატიკული მარკერების განსაზღვრას და შესწავლას ინგლისურ და ქართულ ენებში; ეს კი, თავის მხრივ, განსაზღვრავს დისკურსის კომუნიკაციურ მნიშვნელობასა და მის ფუნქციას.

- პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირების სპეციფიკის ანალიზი აუცილებელია ცალკეული გამონათქვამების პერფორმატიული აქტების ანალიზისათვის. მნიშვნელოვანია

იმის გაგებას, თუ როგორ ხდება პრაგმატიკული მარკერების ინტეგრირება ერთ მთლიან დისკურსში და როგორ ახდენს ეს გავლენას დისკურსის განვითარების პროცესსა და შინაარსზე.

- შეპირისპირებითი ანალიზის საფუძველზე პირველად დადგინდა და გამოიყო ქართული და ინგლისური სასამართლო დისკურსის ფარგლებში აქტუალიზებული პრაგმატიკულ მარკერთა ტიპები და გაანალიზდა მათი ფუნქციური მსგავსება და განსხვავება.

არსებული კვლევის თეორიული მნიშვნელობა მდგომარეობს საკვლევი თემის გარშემო ჩამოყალიბებული თეორიების ანალიზში, კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძვლის შექმნაში და მიღებულ შედეგებში, რომლებშიც იკვეთება პრაგმატიკული მარკერების როლი და ლინგვისტური თავისებურებები ორივე საკვლევ ენაში.

ასევე, ნაშრომის თეორიული ღირებულება ვლინდება პრაგმატიკული მარკერების ტიპოლოგიის განსაზღვრასა და მათი ფუნქციონირების აღწერაში, ასევე სამართლებრივ კონტექსტში მათი გამოყენების სიხშირის დადგენაში — ინგლისურენოვანი მასალისა და ცალკეული ქართული სასამართლო პროცესების ანალიზის საფუძველზე.

კვლევის შედეგები საშუალებას გვაძლევს, თეორიულად გავიაზროთ სასამართლო დისკურსში კომუნიკაციის სპეციფიკური მექანიზმები და პრაგმატიკული მარკერების როლი მიმდინარე პროცესში. ამასთან, ნაშრომი ხელს უწყობს კულტურათაშორისი ასპექტების დადგენა/გამოყოფას სასამართლო დისკურსში.

ნაშრომს გააჩნია **პრაქტიკული ღირებულებაც**. კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები საყურადღებოა როგორც ენათმეცნიერებისთვის, ისე სამართლის სფეროს წარმომადგენლებისთვის. გარდა ამისა, ემპირიული მასალა და მიღებული კვლევის შედეგები, წარმოდგენილი ანალიზის მეთოდოლოგიის შესაბამისად, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უმაღლეს სასწავლებლებში — ლინგვისტიკის, პრაგმატიკისა და კომუნიკაციური ლინგვისტიკის სწავლების პროცესში. ამასთან, შესაძლებელია ისიც, რომ პრაგმატიკული მარკერების კვლევამ დახმარება გაუწიოს კომუნიკაციაში ჩართულ პირებს სასაუბრო მეტყველების გაუმჯობესებაში, მათ შორის, სტრატეგიული თვალსაზრისითაც.

კვლევის მეთოდოლოგია

სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის მიზანმა განაპირობა მისი კვლევის მეთოდოლოგია. ნაშრომის თეორიულ ღირებულებას განაპირობებს მასში გამოყენებული მეთოდოლოგიური

საფუძვლის ინტერდისციპლინურობა, კვლევის შედეგთა როგორც თვისებრივი, ისე რაოდენობრივი მეთოდით ანალიზი. რაოდენობრივი ანალიზი გამოიყენება სასამართლო პროცესის მსვლელობისას, სხვადასხვა ტიპის პრაგმატიკული მარკერების სიხშირის დასადგენად, თვისებრივი ანალიზი კი ყურადღებას ამახვილებს სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას გამოყენებული მარკერების არსსა და მნიშვნელობაზე, ანალიზი მოიცავს მარკერებით გამოხატული მაგალითების განხილვას, ცხრილებისა და დიაგრამების დახმარებით, და მიღებული შედეგების ანალიზს.

კვლევის ფარგლებში პრაგმატიკული მარკერების ანალიზი განხორციელდა ბრუს ფრეიზერის ტაქსონომიის საფუძველზე, (Fraiser, 1996), რაც გამოიყენება სასამართლო პროცესების მსვლელობისას მარკერების სიხშირისა და მნიშვნელობის შესწავლა-გაანალიზებისათვის. აღნიშნული ტაქსონომია წარმოადგენს კლასიფიკაციას, რომელიც სისტემურად აჯგუფებს სხვადასხვა ტიპის მარკერებს, შესაბამისად, გამოიყენება კომუნიკაციისა და ენის სოციოპრაგმატიკული ანალიზისათვის. ამ დროს ხდება სხვადასხვა მარკერების ფუნქციისა და მათი მნიშვნელობის გადააზრება და მათი განსაზღვრა კონკრეტულ კონტექსტში. არსებული ტაქსონომიის გამოყენება განსაკუთრებით აქტუალურია სასამართლო პროცესებში, სადაც მნიშვნელობა არა მხოლოდ სიტყვებს, არამედ მათ კონტექსტს, ინტონაციასა და სხვა ფაქტორებს ენიჭება, რომლებიც წარმართავენ კომუნიკაციას (Wood, 2012).

გარდა დასახელებული მეთოდებისა, ნაშრომში გამოყენებულია ანალიზის მეთოდები, როგორც არის შედარებითი ანალიზის მეთოდი, ლექსიკურ ერთეულთა პრაგმატიკული და სემანტიკური, ინტერპრეტაციისა და საუბრის ანალიზის მეთოდი. ამასთან, კვლევა აღნიშნულ ენათა უშუალო შეპირისპირების საფუძველზე ხდება, რისი საშუალებითაც საკვლევი ობიექტის არსებობის დადგენას ვახდენთ, შემდგომ კი ვაანალიზებთ კონკრეტულ, რელევანტურ წინადადებებს, რომლებიც შეიცავს პრაგმატიკულ მარკერებს, როგორც ქართულ, ისე ინგლისურ ენებში.

თანამედროვე ლინგვისტიკის ფუნქციური ანალიზის ფარგლებში ორივე ენაში, ენობრივი მახასიათებლების შედარებისას, როგორც აღინიშნა, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მათი პრაგმატიკულ ასპექტებს, რაც გულისხმობს კომუნიკაციის წარმატებული განხორციელებისათვის აუცილებელ პირობებს და მოიცავს სამეტყველო აქტის მიზანს, კონტექსტს, მეტყველ სუბიექტებს, კომუნიკაციის ფორმას და მათ ურთიერთდამოკიდებულებას (Horn, 2003).

ქართულ და ინგლისურ ენებში გაანალიზებულია სულ 60 ტრანსკრიპტი (30 სამოქალაქო და 30 სისხლის სამართლის საქმე). მასალის შეგროვების ამ ეტაპზე გამოყავით და შევარჩიეთ 1800 წინადადება, კერძოდ, 900 წინადადება ქართულენოვანია, ხოლო 900 – ინგლისურენოვანი, ხოლო პრაგმატული მარკერების იდენტიფიცირება მოვახდინე ფრეიზერის (Fraser, 1996) კლასიფიკაციის საფუძველზე, რომელიც მოიცავს 4 დიდ კლასს და შესაბამის ქვეკატეგორიებს.

ემპირიული კვლევის მასალად გამოყენებულია ამერიკული და ქართული სასამართლო სხდომები (ზოგიერთ შემთხვევაში აუდიო-ჩანაწერების ტრანსკრიპტი), კერძოდ, ინგლისურენოვანი მასალისთვის გამოყენებულია საკვლევი კორპუსი PACER (Public Access to Court Electronic Records) (<https://pacer.uscourts.gov/find-case/search-specific-court>) რომლის ნაწილიც მოიცავს წარმოდგენილ მასალებს მონმეთა ჩვენებებისა და სასამართლო პროცედურების ოქმების მიხედვით. გარდა ამისა, გამოყენებულია „Heritage Reporting Corporation” მიერ წარმოდგენილი უზენაესი სასამართლოს წერილობითი ტრანსკრიპტები (<https://www.supremecourt.gov/>), ასევე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (International Criminal Court - <https://www.icc-cpi.int/>) მიერ წარდგენილი მასალები. რაც შეეხება ქართულ მასალას, საკვლევი რესურსების არ არსებობის გამო, კვლევა ეფუძნება ტრანსკრიპტებს, რომლებიც მომზადდა აუდიო ჩანაწერების დახმარებით, უფლებადართული ჩამწერის ტექნიკური საშუალებით, ასევე სასამართლო პროცესებზე დასწრებისას გაკეთებული ჩანიშვნების საფუძველზე 2020-2022 წლების პერიოდში. ამ პროცესის შემდეგ განხორციელდა არსებული რესურსების პრაგმატიკული კონტექსტების ანალიზი. მონაცემთა შეგროვების ყველაზე სასურველი გზა, საქართველოს მაგალითზე, იქნებოდა სასამართლო დარბაზის თითოეული სხდომის ტრანსკრიპტული ფორმები, თუმცა მსგავსი რამ ქართულ რეალობაში არ არსებობს. შესაბამისად, ერთადერთი, რელევანტური გზა იყო სასამართლო სხდომებზე დასწრება, საჭირო და საკვლევი ლინგვისტური ერთეულების ჩანიშვნა და შემდგომ აუდიო ჩანაწერების გაანალიზება, რელევანტური მაგალითების დადგენა, გამოყოფა და ანალიზი.

გარდა ამისა, სამართლებრივ გარემოში პრაგმატიკული მარკერების გამოყენების შესახებ მიდგომის და რიგი საკითხების ვალიდურობის დასაზუსტებლად ჩატარდა ინტერვიუები რამდენიმე ადვოკატთან, პროკურორთან და მოსამართლესთან. ინტერვიუს ფარგლებში დეტალურად იქნა აღწერილი სასამართლო პროცესის ძირითადი ეტაპები და განისაზღვრა შესაბამისი ტერმინოლოგია. როგორც ინტერვიუმდე ვივარაუდეთ, აღმოჩნდა, რომ

მიუხედავად იმისა, რომ პრაგმატიკული მარკერები დისკურსში აქტიურად გამოიყენება, სამართლებრივი პროცესის მონაწილეთათვის მათი ფუნქციური დატვირთვა ხშირ შემთხვევაში გაუცნობიერებელია.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა: სადისერტაციო ნაშრომი მოცულობით შეადგენს კომპიუტერზე აწყობილ 246 გვერდს. იგი შედგება შესავლის, ოთხი თავის, 26 ქვეთავისა და დასკვნისაგან, რასაც ერთვის გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურისა და გამოყენებული ინტერნეტ რესურსების, კერძოდ, ინგლისურენოვანი ტრანსკრიპტების ელექტრონული (საანალიზო კორპუსი) გვერდების სია.

შესავალში წარმოდგენილია დისერტაციის საკვლევი თემა, კვლევის მიზნები და მეთოდოლოგია. ასევე, აქვეა განხილული კვლევის სამეცნიერო სიახლე და კვლევის როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მნიშვნელობა. გარდა ამისა, შესავალი განსაზღვრავს დისერტაციაში მოცემული კვლევის მეთოდოლოგიურ ჩარჩოს და გამოყენებულ ანალიზურ მეთოდებს.

ნაშრომის პირველი თავი - „პრაგმატიკა და კომუნიკაცია: მეტყველების აქტების ანალიზი (თეორიული მიმოხილვა)“ აღწერს პრაგმატიკის არსს და ახასიათებს პრაგმატიკულ მარკერთა ცნებას შესაბამისი ისტორიული განხილვით. ასევე, ამ თავში, ყურადღება გამახვილებულია სამეტყველო აქტებზე, რომლებიც აუცილებელია კომუნიკაციური ქმედებისთვის და გამოსახვენ წინადადების მნიშვნელობას. ასევე, განხილულია კონტექსტის არსი, როგორც სიტუაციური ფაქტორი, რომელიც გავლენას ახდენს მეტყველების აქტების ინტერპრეტაციასა და ეფექტურობაზე.

მეორე თავი - „დისკურსი - „სტრუქტურული ასპექტები ლინგვო-სემიოტიკაში: ძირითადი ელემენტების ანალიზი“ წარმოადგენს დისკურსის ცნებისა და პრობლემატიკის კრიტიკულ ანალიზს, რომელიც მხედველობაში იღებს, როგორც ენობრივ, ასევე კულტურული და სოციალური კონტექსტით განსაზღვრულ ელემენტებს. ჩვენს შემთხვევაში, კრიტიკული დისკურსის ანალიზი გვეხმარება იმის დადგენაში, თუ როგორ მოქმედებს დისკურსი და ენა სამართლებრივი პროცესების ფორმირებაზე და როგორ განსაზღვრავს ეს ყოველივე ძალაუფლების მოცულობასა და ხარისხს. ამ თავის თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს ისეთი კვლევები, როგორიცაა: ჰარისი (1952), ფუკო (1972), იაგერ&მაიერი (2009), ჯონსი (2011), ჯი (2011), ქოლთიარდ &ჯონსონი (2007), მორისი (2019), სლიმანი (2024).

მესამე თავი - პრაგმატიკული მარკერების კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძველი და მათი ტიპოლოგიური ანალიზი სასამართლო დისკურსში“ განსაზღვრავს ტერმინის „პრაგმატიკული მარკერი“ დაკავშირებულ პრობლემას და წარმოდგენს მეცნიერთა შეხედულებებს ამ საკითხთან მიმართებით, ასევე შემუშავებულია პრაგმატიკულ მარკერთა კლასიფიკაცია (ფრეიზერის ტაქსონომიის მიხედვით (ფრეიზერი,1996)) და მისი თოთოეული კლასის დეტალური განხილვა მაგალითების საფუძველზე.

მეოთხე თავი - „ცალკეული პრაგმატიკული მარკერები და მათი ფუნქციის განსაზღვრა ინგლისურ და ქართულ ენების სასამართლო დისკურსში“ განიხილავს პრაგმატიკული მარკერებს სიხშირის მიხედვით ინგლისურენოვან და ქართულენოვან სეგმენტში, ასევე წარმოდგენილია სტატისტიკური მონაცემები და მათ ანალიზი.

დისერტაციის დასკვნით სეგმენტში შეჯამებულია ნაშრომში წარმოდგენილი სიღრმისეული თეორიული ანალიზისა და ჩატარებული კვლევების შედეგები. ნაშრომს თან ახლავს გამოყენებული წყაროების ბიბლიოგრაფია, რომელიც მოიცავს სამეცნიერო ლიტერატურისა და მასალების სრულ ჩამონათვალს, შესაბამისი ელექტრონული მისამართებით.

I თავი - პრაგმატიკა და კომუნიკაცია: მეტყველების აქტების ანალიზი

1. პრაგმატიკა: ლინგვო-სემიოტიკური ფენომენი და მისი ჩამოყალიბების პროცესი

ლინგვისტური ერთეულის პრაგმატიკულ მნიშვნელობაზე საუბრისას, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია განვსაზღვროთ, თუ რას ნიშნავს ტერმინი „პრაგმატიკა“ და მნიშვნელობის რა ასპექტებს მოიცავს იგი სამართლებრივ პროცესში. ამ ტერმინის თანამედროვე გამოყენება უკავშირდება ფილოსოფოს ჩარლზ მორისს (Morris, 1938), რომელმაც სემიოტიკის განხილვისას, პრაგმატიკა გამოყო მის ერთ-ერთ მიმართულებად, როგორც ნიშნების მიმართების კვლევა. მორისის მიერ შემუშავებული ტრიქოტომიის ორი ცნობილი მიმართულება არის სინტაქტიკა და სემანტიკა. პირველს მორისი უწოდებს „ნიშნებს შორის ფორმალური მიმართების კვლევას“, ხოლო მეორეს- „ნიშნების იმ საგნებთან კავშირის კვლევას, რომელთა მიმართაც ისინი გამოიყენება“ (Morris, 1938: 6).

„პრაგმატიკა“ გამოიყენება ორი განსხვავებული გაგებით. მორისისეული გააზრებით, პრაგმატიკა არის ფართო ცნება, რომელიც იკვლევს ნიშნების ფუნქციონირების თანმხლებ ფსიქოლოგიურ, ბიოლოგიურ და სოციალურ პროცესებს (Morris, 1938). ეს ცნება ნამდვილად ფართოა და მოიცავს ენის ისეთ ასპექტებს, რომლებსაც ენათმეცნიერების ისეთი დამოუკიდებელი დისციპლინები სწავლობენ და იკვლევენ, როგორიცაა ფსიქოლინგვისტიკა, სოციოლინგვისტიკა და მრავალი სხვა. მეორე მხრივ, დროთა განმავლობაში, პრაგმატიკის მნიშვნელობა დავიწროვდა და ამ მიმართულებით დიდი როლი ითამაშა ფილოსოფოსმა და ლოგიკოსმა კარნაპმა (Carnap, 1938). კარნაპი მიიჩნევს, რომ თუკი გამონათქვამის მნიშვნელობის კვლევისას მოსაუბრის მიმართ ექსპლიციტური რეფერენცია იქმნება, ასეთ შემთხვევაში ანალიზი მიმდინარეობს პრაგმატიკის ჭრილში. იმ შემთხვევაში თუ მხოლოდ გამონათქვამებით და მათი აღსანიშნებით დავინტერესდებით, მაშინ საქმე გვექნება სემანტიკასთან, ხოლო თუ აღსანიშნებსაც უგულებელვყოფთ და მხოლოდ გამონათქვამების ანალიზით დავინტერესდებით, მაშინ საქმე სინტაქტიკას შეეხება (Carnap, 1938). პრაგმატიკულ მნიშვნელობაზე საუბრისას, არანაკლებ მნიშვნელოვანია ლევინსონის (Levinson, 1983) ხედვა. ლევინსონის მტკიცებით, პრაგმატიკის კარნაპისეული განმარტება შეუძლებელს გახდიდა ენის გამოყენების სრულყოფილ კვლევას დეიქტური და ინდექსური სიტყვების გამოყენებით, როგორიცაა მაგალითად, პირის ნაცვალსახელები „მე“ და „შენ“ (თქვენ). ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, პრაგმატიკა განიმარტა, როგორც ბუნებრივი და ხელოვნური ენების

კვლევა, რომლებიც შეიცავენ ინდექსურ ან დეიქტურ სიტყვებს. ამიტომაც, როგორც ლევინსონი ამბობს, თუკი ლინგვისტიკისათვის მნიშვნელოვანია ტრიქოტომიის (*სინტაქსი, სემანტიკა, პრაგმატიკა*) არსებობა, მაშინ აუცილებელია პრაგმატიკისათვის კონტექსტის არსებობაც (Levinson, 1983). ენაში დეიქსური და ინდექსური სიტყვების (მაგალითად, მე, შენ, აქ, ახლა) არსებობა აკანონებს კონტექსტის აუცილებლობას სამეტყველო ქმედების სრული და ადეკვატური ინტერპრეტაციის პროცესში. მნიშვნელოვანია, რომ კონტექსტმა სრულად დაგვანახოს კომუნიკაციის პროცესი, სწორად ასახოს დროსა და სივრცის მონაცემები, საბოლოოდ კი თვალსაჩინოდ წარმოგვიდგინოს კომუნიკაციის მონაწილე სუბიექტთა ცოდნა, განათლება და ინდივიდუალური ზრახვები. ამდენად, პრაგმატიკის განვითარების დასაწყისში, მნიშვნელოვანი იყო პრაგმატიკის ისეთი ტიპის განმარტების შექმნა, რომელიც ამ დისციპლინისათვის კვლევის განსაზღვრულ ჩარჩოებს დაადგენს და შესაძლებელს გახდის მის მნიშვნელობის თანმიმდევრულ შესწავლას (Yule, 2000:12).

თანამედროვე ეტაპზე, პრაგმატიკის კვლევა გულისხმობს ენის რეალურ კონტექსტში გამოყენების შესწავლას, რომელიც სცდება ტრადიციული სემანტიკის საზღვრებს. პრაგმატიკა ფოკუსირდება სოციალურ ინტერაქციაში მნიშვნელობის გადაცემისა და აღქმის თავისებურებებზე. ასევე მნიშვნელოვანია, თუ როგორ ზემოქმედებს კონტექსტი გამონათქვამების ინტერპრეტაციაზე და როგორ აისახება ენაში კულტურული და სოციალური ფაქტორები (Doty, 2009).

პრაგმატიკის თანამედროვე მიდგომა ასევე გულისხმობს ენობრივი მნიშვნელობის კონტექსტზე, როგორც კომუნიკაციის პრაგმატიზების ფუნდამენტურ ასპექტზე, დამოკიდებულებას, იგი ეყრდნობა იდეას, რომ მნიშვნელობა არ განისაზღვრება მხოლოდ სემანტიკური კოდით, არამედ დამოკიდებულია დროის, სივრცის, მონაწილეთა როლებისა და ურთიერთდაშვებებით შემოსაზღვრულ კონტექსტზე. პრაგმატიკული ანალიზი ეყრდნობა ინდექსურ ერთეულებს (როგორიცაა *here, yesterday, me*), იმპლიკატურებს (განსაზღვრულიდან სუსტამდე) და ენობრივ შეფასებებს, რომლებიც გამომდინარეობს მონაწილეთა ცნობიერების ურთიერთშეფასებიდან (Doty, 2009).

სასამართლო დისკურსი, როგორც პრაგმატიკის კვლევის ერთ-ერთი არეალი, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს იმ მხრივ, რომ სამართლებრივი ენა გამოირჩევა ფუნქციურად შეზღუდული და მიზნობრივი სტრუქტურით. ეს სპეციფიკა განპირობებულია სამართლებრივი პროცესის ტიპურ აქტივობებთან — მაგალითად, დაკითხვასთან, ფიცის

დადებასთან, განაჩენის გამოცხადებასთან — რომლებიც განსაზღვრავენ ენის გამოყენების ფორმალურ საჭიროებას, სწორედ ამ ფორმალიზებულ სივრცეში ყალიბდება ინტერპრეტაციის სპეციფიკური მექანიზმები, რაც პრაგმატიკისთვის გამორჩეულად საინტერესო საგანს წარმოადგენს. ამაში იგულისხმება ენობრივი და კონტექსტუალური ანალიზი, სადაც მონაწილეები (მაგ., მოსამართლეები, იურისტები, მოწმეები) სასამართლო დისკურსში ამყარებენ ნათქვამის მნიშვნელობას მისი ფუნქციური დატვირთვის, ილოკუციური ძალის და დისკურსული მიზნის მიხედვით. მაგალითად, ინტერპრეტაციის სპეციფიკური მექანიზმად შეიძლება ჩაითვალოს: (Durant & Leung, 2016)

სტრუქტურული ფორმების სიზუსტე (Structural rigidity):

სასამართლოში კითხვები და პასუხები ხშირად უნდა მიჰყვეს მკაცრ ლოგიკურ სტრუქტურას. მაგალითად, ადვოკატი არ ამბობს *"მაინც რატომ გგონიათ ასე?"*, არამედ: *"თქვენი თქმით, თქვენ დაინახეთ ის 10:00 საათზე, მართალია?"* [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2020) – ავალდებულებს მოწმეს მისცეს მკაფიოდ ჩამოყალიბებული, ერთმნიშვნელოვანი პასუხი, ეს ფუნქციური შეზღუდვა განპირობებულია პროცედურის ფორმალური ხასიათით;

Motive-reading / მოტივის აღქმა:

მოსამართლე ან იურისტი ცდილობს დაადგინოს, რა იყო სუბიექტისა და სამეტყველო აქტის მიზანი – არა მხოლოდ ის, რაც ითქვა, არამედ *რატომ* ითქვა ასე. ეს შეესაბამება „წინადადების მნიშვნელობის“ პრინციპს. მაგალითად, მოწმის სიტყვაში შეიძლება არ იყოს პირდაპირი განცხადება, მაგრამ მისი ინტონაცია, პაუზები ან კონტექსტი შეიძლება მიანიშნებდეს ეჭვიანობაზე, შიშზე ან სიყალბეზე;

პრაგმატიკული ინტერპრეტაცია - კონტექსტის გათვალისწინებით: როდესაც ტერმინი ან ფრაზა მრავალმნიშვნელოვანია, მისი ინტერპრეტაცია ხდება კონტექსტის, წინა საქმეების (სასამართლო პრაქტიკისა და პრეცედენტების) და სოციალური მოლოდინების გათვალისწინებით. ეს მოითხოვს ენის მიღმა არსებულ კონვენციებზე დაყრდნობას (Giltrow, 2017).

თანამედროვე პრაგმატიკული ანალიზი სასამართლო დისკურსის კვლევაში არ წარმოადგენს რადიკალურ ცვლილებას ტრადიციული ლინგვისტური შეხედულებებისგან, არამედ ლოგიკურად აგრძელებს სამართლებრივი ენის ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ბუნებას, რომელიც ხშირად რთულად გასაგებია ამ სფეროს გარეშე მყოფი პირებისთვის. აღნიშნული მიდგომა აერთიანებს, როგორც კლასიკურ პრაგმატიკულ თეორიებს (გრაისი,

ლევინსონი, სპერბერი და ვილსონი), ასევე სამართლებრივი ენის კვლევის თანამედროვე ტენდენციებს, რომელიც მნიშვნელოვანი წყაროა პრაგმატიკის კვლევის პროცესში. (Giltrow, 2017).

პრაგმატიკული მიდგომა, ენასა და სამართალს შორის ურთიერთმიმართების მხრივ, ორგანულად ერწყმის იმ ლინგვისტურ პრინციპებს, რომლებზეც დაფუძნებულია სამართლებრივი ტექსტების შექმნა. იურიდიული დოკუმენტების — მაგალითად, კანონების, სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და კონტრაქტების — ფორმირება ეფუძნება ზუსტად განსაზღვრულ ენობრივ სტრუქტურებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ტექსტის სიზუსტეს, ფორმალურობასა და ერთმნიშვნელოვნებას. სწორედ ამ კონტექსტში პრაგმატიკის როლი უმნიშვნელოვანესია, რადგან ის აანალიზებს, როგორ გადმოიცემა მნიშვნელობა კონკრეტულ სიტუაციაში, როგორ აღიქმება ეს მნიშვნელობა ადრესატების მიერ და როგორ მოქმედებს ენა პრაქტიკულ ურთიერთობებზე. ამ მიდგომას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ე.წ. „მარტივი ენის“ ჩამოყალიბებაში (Plain Language Movements), რომლის მიზანია, რომ სამართლებრივი ენა გახდეს უფრო გასაგები ფართო საზოგადოებისათვის. ზემოთ აღნიშნული მიდგომები წარმატებით ხორციელდება ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა აშშ, გაერთიანებული სამეფო, კანადა, ავსტრალია და ევროკავშირი, სადაც სახელმწიფო უწყებები ცდილობენ სამართლებრივი კომუნიკაციის გაუმჯობესებას: რთული და ტერმინოლოგიურად გადატვირთული იურიდიული ტექსტების ჩანაცვლებას უფრო მკაფიო, ლოგიკურად ორგანიზებული და მომხმარებელზე ორიენტირებული ენით. ამგვარი მიდგომა ხელს უწყობს სამართლიანობისა და სამოქალაქო ცნობიერების ზრდას, რადგან მოქალაქეებს უკეთ ესმით საკუთარი უფლებებისა და ვალდებულებების არსი. (Marmor, 2008).

1.2. პრაგმატიკის თეორიული საფუძვლები და თანამედროვე მიდგომა

პრაგმატიკის ადეკვატური განმარტების შემუშავება განაპირობებს პრაგმატიკული მნიშვნელობის კვლევის ჩარჩოებს, რადგანაც პრაგმატიკის დეფინიციის გარეშე შეუძლებელი იქნება თავად პრაგმატიკულ მნიშვნელობაზე საუბარი. ბუნებრივი ენების აღწერისას, განსხვავება სინტაქსს, სემანტიკასა და პრაგმატიკას შორის არის საკმაოდ ბუნდოვანი. თუმცა სულ უფრო ნაკლებად აყენებდნენ ეჭვქვეშ პრაგმატიკის დამოუკიდებელ დისციპლინად ჩამოყალიბებისა და არსებობის საკითხს (Ifantidou 2014; Yule 2000), ხშირია დავა იმის შესახებ,

მნიშვნელობის რა ასპექტები უნდა მოიცვას პრაგმატიკულმა კვლევამ. ამდენად, პრაგმატიკის სფეროში მომუშავე ენათმეცნიერთა ამოცანა იყო და, გარკვეულწილად, არის, შეიმუშავონ პრაგმატიკის ისეთი განმარტება, რომელიც ამ დისციპლინის კვლევის სფეროს დაადგენდა და დაუმკვიდრებდა ადგილს ლინგვისტიკაში.

როგორც აღვნიშნეთ, დღესდღეისობით არსებული პრაგმატიკის უამრავი განმარტებიდან ჩვენთვის მნიშვნელოვანია განვიხილოთ რამდენიმე მათგანი, წარმოვაჩინოთ მათი დადებითი და უარყოფითი მხარეები და შევიშუბათ პრაგმატიკის ერთი განმარტება, რომელიც გამოდგება სამართლის ენისთვის და დაეყრდნობა მოცემული ნაშრომი.

ლევინსონის (Levinson 1983:7) მიერ შემოთავაზებული ერთ-ერთი განმარტებით, პრაგმატიკა არის იმ პრინციპების კვლევა, რომლებიც გვხმარება, გავერკვეთ ზოგიერთი წინადადების ან გამონათქვამის ანომალურობაში. მაგალითად:

[1.1⁵] *“What had you had to drink? Tell me total what you had to drink.*

[1.2] *Surely, you’re saying on to this morning, what happened this morning? We’re talking about Saturday the 21th of November, What’s happened?”* [www.supremecourt.gov, transcript, 2021].

რამდენადაც ვხედავთ, მოცემული მაგალითები ეგზისტენციალური პროპოზიციური შინაარსის მატარებელია, რაც გულისხმობს რაიმე ობიექტის, სიტუაციის ან ფაქტის არსებობას ან უარყოფას. ამ კონტექსტში, „ანომალური“ ნიშნავს ისეთი წინადადების ან გამონათქვამების არსებობას, რომლებიც სუბიექტურ და ლოგიკურ დონეზე არ შეესაბამება ნორმატიულ გრამატიკას, ან ენობრივ სტრუქტურებს. როდესაც ვამბობთ, რომ პრაგმატიკაში წინადადება ანომალურია, ეს ნიშნავს, რომ მისი მნიშვნელობის ან ფორმის გაგება რთულია, რადგან იგი უხვევს ენობრივი აქტუალიზაციის მიღებულ წესებს, ან მას, კონტექსტის გარეშე, არ აქვს ერთი კონკრეტული ინტერპრეტაცია. მოცემულ მაგალითებში პროკურორი დასმული კითხვებით ცხადყოფს, რომ ეჭვმიტანილი დროის განსაზღვრულ მომენტში სადღაც იმყოფებოდა, სვამდა და იმ დილას ნამდვილად მოხდა რაღაც შემთხვევა. კითხვის დასმის ამგვარი ხერხი კიდევ უფრო აღრმავებს და აძლიერებს ეჭვს ფორმის „მითხარით“ (Tell me) 'გამოყენებით'. ამ წინადადებების სრული კომუნიკაციური მნიშვნელობის გააზრება ან მათი ლოგიკურად წვდომა შესაძლებელია მხოლოდ გარკვეული კონტექსტის არსებობის შემთხვევაში. წინადადებას შეიძლება გამოხატოს პრაგმატიკული ანომალიების თავისებურებები, მაგრამ მათში ეს ანომალიები ყოველთვის არ არის აშკარა და მხოლოდ ნაგულისხმევია (implicit). აღნიშნული

⁵ ნაშრომში გამოყენებული მაგალითების ნომერაცია არის თავების მიხედვით

წინადადებების მიხედვით, კონკრეტული ანომალიის გაგება დამოკიდებულია მსჯელობისა და კონტექსტის ანალიზზე, რაც, თავის მხრივ, ცხადყოფს, რომ პრაგმატიკა არ არის გამონათქვამის მხოლოდ გრამატიკული ან ფორმალური ანალიზი, არამედ ითვალისწინებს კომუნიკაციის მიზნებს, კონტექსტსა და არაგრამატიკულ ელემენტებს. ამდენად, მოცემული წინადადებები გამოხატავს იმ პრინციპებს, რომლებსაც პრაგმატიკა სწავლობს, მაგრამ ვერ ჩაითვლება მის სრულყოფილ ან ექსპლიციტურ დეფინიციად. საქმე ისაა, რომ პრაგმატიკა ის დისციპლინაა, რომელსაც საქმე აქვს კონტექსტზე დამოკიდებულ ენობრივ მნიშვნელობებთან, კომუნიკაციისას მიმდინარე სპეციფიკურ ურთიერთობასთან და კონტექსტში ენის გამოყენების თავისებურებებთან (Levinson, 1983).

პრაგმატიკის მნიშვნელობის უკეთ გასააზრებლად, იულის (Yule, 2000) განმარტების თანახმად, პრაგმატიკა წარმოადგენს მოსაუბრის მიერ წარმოთქმულ და მსმენელის ინტერპრირებული მნიშვნელობის დადგენის მცდელობას, რაც ადამიანის მიერ გამოხატულ გამონათქვამში ჩადებული რეალური მნიშვნელობის და არა თავად ამ გამონათქვამში შემადგენელი სიტყვებისა თუ ფრაზების ანალიზს მოიაზრებს. აქაც ვხედავთ, რომ პრაგმატიკა, არ კონცენტრირდება მხოლოდ სიტყვების ან ფრაზების მნიშვნელობაზე, არამედ იმაზე, თუ როგორ გადაეცემა შინაარსი და როგორ ახდენს ადამიანი, კონტექსტზე დაყრდნობით, საკუთარი მნიშვნელობის გადაცემას. მსგავს თეორიას წარმოგვიდგენს გრაისი (Grice, 1957), რომელიც ამტკიცებს, რომ კომუნიკაციაში მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ის, რაც პირდაპირ ითქმის, არამედ ისიც, თუ რა არის მოსაუბრის ნამდვილი მიზანი და როგორი განზრახვა/ინტენცია ღვას ამ სიტყვებს მიღმა.

ანუ, პრაგმატიკა იკვლევს ადამიანთა მიერ განსაზღვრულ კონტექსტში ნაგულისხმევ მნიშვნელობას, და თუ რა გავლენა აქვს კონტექსტს კონკრეტულ ნათქვამზე (Yule 2000). ასეთ შემთხვევაში, ყურადღება უნდა მიექცეს, თუ როგორ ახდენს მოსაუბრე ინდივიდი მისთვის სასურველი სათქმელის ჩამოყალიბებას იმის შესაბამისად, თუ ვის ესაუბრება, სად, როგორ და რა პირობებში ხდება სათქმელის გამოხატვა. ნათქვამიდან გამომდინარე, პრაგმატიკა არის კონტექსტური მნიშვნელობის კვლევა. თუმცა, ეს განმარტება საჭიროებს შემდგომ დაზუსტებას. უდავოა, რომ კონტექსტის ერთადერთი ფუნქცია არ არის გამონათქვამის შესაძლო მნიშვნელობებიდან ერთ-ერთი შესაფერისი ინტერპრეტაციის არჩევა. უფრო მეტიც, კონტექსტმა თავად შეიძლება წარმოშვას გამონათქვამის სხვადასხვაგვარად ინტერპრეტაციის აუცილებლობა. ამ ლოგიკით, ლევისონის (1983) აზრით, შეიძლებოდა იმის მტკიცება, რომ

გრამატიკა არის ლინგვისტური ფორმებისათვის კონტექსტისაგან დამოუკიდებელი მნიშვნელობის მინიჭება, მაშინ, როცა პრაგმატიკა გულისხმობს კონტექსტში ამ ფორმების სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციის კვლევას. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ხშირ შემთხვევაში, საკმაოდ რთულია კონტექსტზე დამოკიდებული და კონტექსტისაგან თავისუფალი ინტერპრეტაციების გამიჯვნა (Levinson 1983).

პრაგმატიკაში კონტექსტი ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან სწორედ ის განსაზღვრავს, როგორ გავიგოთ და შევაფასოთ კომუნიკაციური ქმედებები. კონტექსტი გადამწყვეტ როლს თამაშობს იმაში, თუ როგორ ხდება სიტყვებისა და მათი მნიშვნელობების გაგება სხვადასხვა სიტუაციებში. მაგალითად, ერთი და იგივე სიტყვა ან გამონათქვამი, სხვადასხვა კონტექსტში, შეიძლება სხვადასხვა მნიშვნელობას ატარებდეს, რადგან კონტექსტი განსაზღვრავს, თუ რა ტიპის აქტები ხორციელდება სიტყვებით და როგორ ხდება მათი აღქმა. ამიტომ პრაგმატიკა არ არის მხოლოდ სიტყვათა შორის ურთიერთმიმართება, რადგან ის ეყრდნობა უშუალოდ კონტექსტს. ამიტომ კომუნიკაციური ქმედება უნდა განვიხილოთ არა მხოლოდ როგორც სიტყვები ან მოქმედებები, არამედ როგორც სიტუაციები, რომლებიც ურთიერთდაკავშირებულია თანამოსაუბრეებთან, კონტექსტთან და სიტყვების გამოყენებასთან (Kecskés, 2022).

შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ უშუალოდ კომუნიკაციის პროცესი არ არის მხოლოდ პროპოზიციის (ბრძანება, შეთავაზება, მტკიცება, დადასტურება) გამოხატვა. ასეთი ტიპის კომუნიკაციას კრუზი (2004: 345) “ცარიელ” პროპოზიციად (Bare proposition) მოიხსენიებს რადგან წარმოთქმული აქტი არ არის სრულყოფილი ინფორმაციის მატარებელი (Cruse, 2004). პრაგმატიკა სცდება მხოლოდ სიტყვების ლექსიკურ ან გრამატიკულ მნიშვნელობას და სრულად ასახავს ენის გამოყენების სპეციფიკას უფრო ფართო კონტექსტში, რაც გარდა შინაარსისა, მოიცავს კულტურულ და სოციალური ფაქტორებს. შესაბამისად, კომუნიკაციისთვის აუცილებელია პროპოზიციების გარკვეული ილოკუციური ძალით გამოხატვა, რაც საკმაოდ დამახასიათებელია კომუნიკაციის პროცესისთვის ინდივიდებს შორის (Schiffman, 2013).

პროპოზიციური ტიპის წინადადება შესაძლებელია იყოს მტკიცების, შეთავაზების, ვალდებულების გამომხატველი და ა.შ (Austin 1962). ამგვარ ქმედებებს ოსტინი და სერლი უწოდებენ სამეტყველო ქმედებებს, რაც მოიცავს ერთმანეთთან დაკავშირებულ ქმედებებს. სამეტყველო ქმედების პროცესი კომპლექსურია და მოიცავს მეტყველების ფორმებს, ცოდნას,

მიზანს, მისწრაფებას, სიტუაციისთვის შესაფერისი გარკვეული ქმედების განხორციელებას სწორად შერჩეულ დროში და, რაც მთავარია, ამ ქმედების დაგეგმვას და, საბოლოოდ, მის განხორციელებას (Cruse, 2004). სამეტყველო აქტის ანალიზისთვის გამოიყოფა შესაბამისი საანალიზო დონეები. ამ დონის რთულად გასაანალიზებელი სტრუქტურა არის „ლოკუციური აქტი“, რაც საფუძველშივე მოიაზრებს რამდენიმე ენობრივი დონის ურთიერთქმედებას:

- ბგერების წარმოთქმას (ფონეტიკური აქტი);
- მორფოსინტაქსური წესებით წინადადების ფორმირებას;
- ფაქტებზე, მოვლენებზე გარკვეული დამოკიდებულებების გამოხატვას (პრედიკაციის აქტი)

ლოკუციური ქმედება არის გამონათქვამის შექმნის აქტი ანუ ლინგვისტური გამონათქვამის შექმნის პროცესი. ოსტინის მოსაზრებები პრაგმატიკისა და ენის გამოყენების შესახებ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს და მისი თეორიის გავლენა დღემდე ძლიერია. ოსტინის განმარტებით (1962), ლოკუციური აქტი არის განსაზღვრულ ბგერებსა და კონსტრუქციებში სიტყვების გარკვეული აზრითა და შესაბამისი რეფერენციით გაერთიანება. შესაბამისად, თუ მოსაუბრე ვერ ახერხებს სიტყვების ან ბგერების სწორად წარმოთქმას — რაც მნიშვნელოვანია ნათქვამის სწორად გაგებისთვის — იგი ვერც ლოკუციურ აქტს განახორციელებს წარმატებით (Austin 1962).

სწორედ ამის საფუძველზე აგებული თეორია განავრცეს თანამედროვე ავტორებმა, დენიელ ჰარისმა და რეიჩელ მაკკინმა (2020), სოციალურ და პოლიტიკურ ჭრილში. ისინი ხაზს უსვამენ, რომ სამეტყველო აქტები არა მხოლოდ აზრის გადმოცემის, არამედ სოციალური ურთიერთობების ჩამოყალიბებისა და ძალაუფლების რეალიზების ინსტრუმენტია. თანამედროვე კვლევებში აქცენტი კეთდება იმაზე, როგორ ქმნის ენა სოციალურ რეალობას და როგორ შეიძლება მისი გამოყენება კონტროლის ან წინააღმდეგობის კონტექსტში (Harris & McKinney, 2020).

ოსტინის მსგავსად, ჰარისი და მაკკინი მიმოიხილავენ სამეტყველო აქტების თეორიის სხვადასხვა ასპექტებს, მათ შორის ლოკუციას, ილოკუციას და პერლოკუციის პრობლემებს. ლოკუციური აქტები გულისხმობს სიტყვების წარმოთქმას, გამონათქვამის შექმნას და მის ფორმალურ-სტრუქტურულ მხარეს. ილოკუციური აქტები გამოხატავენ საუბრის მიზანსა და მიზნის მიღწევის გზებს; ხოლო პერლოკუციური აქტები — მსმენელის რეაქციებსა და აქტის შედეგებს. ეს პროცესი შედგება რამდენიმე მნიშვნელოვანი ეტაპისგან: იგი სრულად უნდა

აღიქმებოდეს კონტექსტში და ჰქონდეს მნიშვნელობა. პირველი საფეხური ასახავს საუბრის ფიზიკურ აქტს, ანუ გარკვეული ტიპის ბგერების წარმოქმნას. ენობრივი კომპეტენციის შესაბამისად, სხვადასხვა მოსაუბრე ინდივიდი სხვადასხვა ხარისხით და თანმიმდევრულობით ახერხებს გრამატიკულად გამართული გამონათქვამის აგებას (Harris & McKinney, 2020).

კრუზი (2004) განმარტავს, რომ კონტექსტუალიზაციის პროცესი შედგება ორი კომპონენტისაგან: პირველი - ლექსიკური ან გრამატიკული თვალსაზრისით, წინადადება შეიძლება იყოს ბუნდოვანი. როგორც წესი, მოსაუბრე ინდივიდი გამონათქვამს წარმოთქვამს მხოლოდ ერთი განზრახვით. მეორე კომპონენტი შეეხება რეფერენტულობას, წარმოთქმულ წინადადებასა თუ გამონათქვამში მოცემულ რეფერენტულ ფრაზას გააჩნია კონკრეტული ექსტრალინგვისტური რეფერენტი. ამდენად, თუ წარმოთქმული წინადადება არის თხრობითი, მაშინ ლოკუციურმა აქტმა შეიძლება გამოხატოს ერთი ან მეტი პროპოზიცია (შეთავაზება, მტკიცებულება) (Cruse, 2004).

კომუნიკაცია არ არის მხოლოდ პროპოზიციის გამოხატვა, რადგან მასში შეუძლებელია სრულყოფილი ინფორმაციის გადმოცემა. იმისათვის, რომ შედგეს კომუნიკაცია, აუცილებელია პროპოზიციების *ილოკუციური* ძალით გამოხატვა. ლოკუციური აქტისგან განსხვავებით, პროპოზიცია ხასიათდება მიზნობრიობით. მისი მიზანი არის სუბიექტური ნიშნებით ინტერაქციის განხორციელება, რომელიც მიმართულია საკომუნიკაციო აქტის ობიექტისადმი. ამგვარ ქმედებებს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ვუწოდებთ *სამეტყველო ქმედებებს*. გამონათქვამის წარმოქმნის მეშვეობით შესრულებული მოქმედება შედგება სამი ერთმანეთთან დაკავშირებული ქმედებისაგან: *ლოკუციური აქტი, ილოკუციური აქტი და პერლოკუციური აქტი* (Harris & McKinney, 2020).

ლოკუციური ქმედების სტრუქტურაში არის მოცემული ილოკუციური ქმედება, რაც ნიშნავს იმას, რომ თუკი არსებობს შესაფერისი კონტექსტუალური პირობები, ლოკუციური ქმედების შესრულებას თან ახლავს ილოკუციური ქმედება (Cruse 2004: 20). მაგალითისათვის განვიხილოთ სიტყვა “დაპირება”- “პირობის მიცემა” .

თუკი ადვოკატი ეუბნება მოსამართლეს:

[1.3], „*აუცილებლად მოგანვლით შესაბამის დოკუმენტაციას.*” [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021).

ამ სიტყვების უბრალო წარმოთქმისთანავე შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ გამონათქვამის მისი მნიშვნელობა დაპირებაა. როგორც წესი, მოსაუბრე ინდივიდი გარკვეული მიზნით ქმნის

გამონათქვამს. გამონათქვამის წარმოთქმისას მოსაუბრე მას მიანიჭებს გარკვეულ სპეციფიკურ ფუნქციას. ეს კი არის სამეტყველო ქმედების მეორე განზომილება – ილოკუციური ქმედება. ილოკუციური ქმედება სრულდება გამონათქვამის კომუნიკაციური ძალის მეშვეობით. მაგალითად, ამ გამონათქვამს შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა ფუნქცია. იგი შეიძლება იყოს მტკიცება, შეთავაზება, ახსნა-განმარტება, ინფორმირება, ან სხვა მრავალი კომუნიკაციური მნიშვნელობის მატარებელი გამონათქვამი. სამეტყველო ქმედების ამ განზომილებას ასევე უწოდებენ გამონათქვამის ილოკუციურ ძალას.

სამეტყველო აქტის მესამე განზომილებას წარმოადგენს პერლოკუციური ქმედება, რაც გარკვეული ეფექტის მოსახდენად მეთყველი სუბიექტის ენის დახმარებით შესრულებული ქმედებაა. სამეტყველო აქტების განზომილებები (ლოკუციური, ილოკუციური და პერლოკუციური აქტები) ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ვერ ფუნქციონირებს. ეს გულისხმობს იმას, რომ მხოლოდ ლოკუციური აქტის არსებობა ვერ უზრუნველყოფს პერლოკუციურ ქმედებას. მაგალითისთვის, თუკი ვცდილობთ ვინმეს დარწმუნებას/დაყოლიებას, პირველ რიგში, კომუნიკაციას დავიწყებთ საუბრით, ანუ ლინგვისტური თვალსაზრისით, ადგილი აქვს ლოკუციურ ქმედებას, მაგრამ საუბარი თავისთავად, თუნდაც შესაფერისი განზრახვის არსებობის პირობებში, ვერ უზრუნველყოფს მსმენელი სუბიექტის დარწმუნებას, რადგან კომუნიკაციის პროცესში მხოლოდ ლოკუციური აქტის არსებობა არ არის საკმარისი პერლოკუციური შედეგის მისაღწევად (Harris & McKinney, 2020).

ილოკუციური აქტის აქტუალიზაციისას მოსაუბრის განზრახვისა და კონტექსტის სწორი აღქმა აუცილებელია, რათა კომუნიკაცია განვითარდეს ემოციური და სოციალური-კულტურული დინამიკის თვალსაზრისით, რომელიც უზრუნველყოფს წარმატებულ კომუნიკაციურ შედეგს. ეს პროცესი არის პერლოკუციური ეფექტი. კომუნიკატორების ცოდნა და კომუნიკაციის პროცესის აღქმა არ იძლევა გარანტიას, რომ მსმენელი შეძლებს, სწორად გაიგოს და აღიქვას გამონათქვამში ჩადებული განზრახვა. დარწმუნების პროცესში (persuasion) კომუნიკაციისა და მისი წარმატების მნიშვნელოვანი კომპონენტი სწორედ ის არის, რომ მსმენელმა შეასრულოს იმგვარი ქმედება, რომ მოახერხოს მოსაუბრის განზრახვისა და მიზანის რეალურად ამოცნობა და შესაბამისი ქმედება (Yule 2000).

ერთსა და იმავე სამეტყველო ქმედებას შეუძლია სხვადასხვა ფუნქცია შეასრულოს, რაც დამოკიდებულია კონტექსტსა და ენობრივი სტრუქტურების გამოყენებაზე. მაგალითად: [1.4]

„ამა წლის მომდევნო კვირის, ორშაბათს, 21.02. გავრძელდება პროცესი“. დასაშვებია, რომ ეს კონკრეტული წინადადება სხვადასხვანაირად იყოს აღქმული და გააზრებული: კერძოდ, წინადადება შეიძლება იყოს მომავალი პროცესის აღწერა – ინფორმაცია, რომელიც მხოლოდ ფაქტების გადაცემა-გაცნობას ემსახურება, როგორცაა სამუშაო შეხვედრა ან სხვა მსგავსი მოვლენა. მიუხედავად იმისა, რომ მოცემული წინადადება, შესაძლებელია, მხოლოდ რელევანტურ ინფორმაციას გვანვლიდეს, ასევე დასაშვებია, რომ ის მოქმედებდეს როგორც ბრძანება თუ, კონტექსტის მიხედვით, ეს წინადადება მიმართულია პასუხისმგებელი პირისადმი, მაშინ ის აღიქმება როგორც ბრძანება ან ინსტრუქცია, რომელიც მოითხოვს კონკრეტულ მოქმედებას. გარემო პირობებისა და კონტექსტის შესაბამისად წარმოდგენილი გამონათქვამის ანალიზი წარმოაჩენს განსხვავებულ ილოკუციურ ძალებს. ამასთან დაკავშირებით, ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა, თუ რა ტიპის კითხვას აღიქვამს მსმენელი, რომელიც ესადაგება წინასწარ განზრახულ ილოკუციურ ძალას – ანუ, რა ტიპის ილოკუციურ ზრახვას ან კომუნიკაციურ ფუნქციას კითხულობს მსმენელი გამონათქვამის ფორმიდან, იქნება ეს მოთხოვნა, თხოვნა, ინფორმაცია თუ სხვა კომუნიკაციური მიზანი. ამ კითხვაზე პასუხი დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ ინტერპრეტირებს მსმენელი პროგნოზირებულ ილოკუციურ ძალას. მაგალითად, თუ წინადადება „გავრძელდება პროცესი“ აღიქმება, როგორც ინფორმაციის მიწოდება, მსმენელი აღიქვამს მას მხოლოდ ფაქტად, რაც ითვალისწინებს მომავალში მიმდინარე პროცესს. მაგრამ თუ ეს წინადადება გვევლინება ისეთ კონტექსტში, სადაც, მაგალითად, არსებობს ორგანიზაციული ან სამუშაო პასუხისმგებლობა, მსმენელმა, შესაძლოა, აღიქვას ეს ბრძანებად, რომელიც მოითხოვს ქმედებას, რათა მას მოჰყვეს გარკვეული ეფექტური ქმედება (Yule 2000).

ილოკუციური ძალის ინდიკატორები და წარმატებული კომუნიკაციის პირობები გადამწყვეტია კომუნიკაციის ეფექტურობისათვის. კომუნიკაციის პროცესში, მსმენელის აღქმა უნდა შეესაბამებოდეს გამონათქვამის კონკრეტულ ილოკუციურ ძალას. კონტექსტი და გარემოებები განსაზღვრავს კითხვის შინაარსსა და ქმედებას, რაც განაპირობებს კომუნიკაციის პროცესს (Yule 2000).

გარკვეულ კონტექსტში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს თხრობასთან დაკავშირებული თავისებურებები და ის, თუ როგორ გამოიხატება იგი, რა განასხვავებს მას სხვა კონტექსტებში არსებული ტექსტებისგან. მაგალითად, სამეტყველო აქტები ხშირად არაპირდაპირი ფორმით გადმოიცემება, რაც იმას ნიშნავს, რომ მათი ილოკუციური ძალა

განსხვავდება დამკვიდრებული ილოკუციური ფორმებისგან. მეტყველების აქტის ზოგიერთი ფორმა, როგორცაა ფორმალურად მისაღები, თუმცა შინაარსობრივად არასრულყოფილი წინადადებები, შესაძლოა გამოწვიოს გაუგებრობა ან ნათქვამის არასწორი აღქმა. ამიტომ ამ ტიპის გამონათქვამებში ხშირია ისეთი ლექსიკური ერთეულების გამოყენება, რომლებიც არა მხოლოდ ეხმარებიან მსმენელს ინფორმაციის სწორი აღქმაში, არამედ ადასტურებენ და ზუსტებენ კომუნიკაციის პროცესში გადაცემულ ინფორმაციას (Kecskés, 2022).

[1.5] „შეგიძლიათ მითხრათ თქვენი სახელი და პროფესია?“

ეს არის პირდაპირი კითხვა, რომლის მიზანია მოწმესგან სასურველი ინფორმაცია (სახელი და პროფესია) მიღება, რათა მოწმე პროცესში ჩაერთოს.

[1.6] "თქვენ დაინწყეთ მუშაობა დილის 7 საათზე. ასეა?"

ეს შეკითხვა ითვალისწინებს უკვე წარმოდგენილი ინფორმაციის დადასტურებას. ადვოკატი ან მოსამართლე ცდილობს, დაადასტუროს, რომ მოწმის მიერ განცხადებული დრო მართებულია, და შეესაბამება საქმეში წარმოდგენილ მონაცემებს.

[1.7] „როგორც ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, მოწმე თავის ჩვენებაში ამბობს, რომ ადგილზე არ ყოფილა იმ დღის განმავლობაში. ახლა განიხილეთ, რამდენად მნიშვნელოვანია ეს მტკიცება არსებულ საქმეში“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

ეს წინადადება არა მხოლოდ გადმოსცემს ინფორმაციას მოწმის ჩვენებიდან, არამედ ამ ინფორმაციის მნიშვნელობასაც განიხილავს საქმისთვის, რათა მსმენელმა/მკითხველმა უკეთ გაიგოს შექმნილი კონტექსტი და ფაქტები.

თითოეული მაგალითი შეიცავს კითხვას ან განცხადებას, რომელიც უწყობს ხელს ინფორმაციის დაზუსტებას, დადასტურებას და ეფუძნება მეტყველების აქტებს, რომლებიც სასამართლო პროცესში გამოიყენება ინფორმაციის გადაცემის მიზნით. პრაგმატიკის თვალსაზრისით, მოცემული შეკითხვები მიმართულია ფაქტების დადასტურებისკენ. ამგვარი კითხვები საშუალებას იძლევიან შეისწავლონ მოწმის ან სხვა მონაწილეების მიერ კონკრეტულ მონაცემებთან დაკავშირებული პასუხის სისწორე

[1.8] "The State has pointed to no situation, whether it be a real case that actually happened or a hypothetical, in which this regime of 'get a warrant if you can, and if you can't, you don't have to' is insufficient to vindicate its interest in getting... what's a policeman supposed to do by way of calling a

magistrate? I mean, what's -- what's he supposed to do? ⁶ [Mitchell v. Wisconsin(2019) www.supremecourt.gov] ("სახელმწიფომ არ მიუთითა არც ერთ სიტუაციაზე - იყოს ეს რეალური შემთხვევა, რომელიც ნამდვილად მოხდა, თუ ჰიპოთეტური - რომელშიც 'თუ შეგიძლია, ორდერი მოიპოვე და თუ არა, არ ხარ ვალდებული' არსებული სისტემა არასაკმარისია მათი ინტერესის დასაცავად... რა უნდა გააკეთოს პოლიციელმა მავისტრთან დაკავშირების თვალსაზრისით? ვგულისხმობ, თუ რა... რა უნდა გააკეთოს მან?").

ამ შემთხვევაში, პროკურორის მიერ დასმული შეკითხვა არ არის მიმართული მხოლოდ ფაქტების დადასტურების ან ინფორმაციის გადაცემისაკენ, არამედ ის ითხოვს კონკრეტული მოქმედებების ახსნას, თუ როგორ უნდა განხორციელდეს გარკვეული პროცედურა. ასეთი შეკითხვა უფრო პრაქტიკული ხასიათისაა და კონცენტრირებულია იმაზე, რომ პოლიციელმა ახსნას, თუ როგორ უნდა შესრულდეს კონკრეტული სამართლებრივი პროცედურა სწორად და კანონიერად. ამასთან, კონტექსტი მოიცავს არა მხოლოდ პროცედურის ტექნიკურ ასპექტებს, არამედ სამართლებრივ ჩარჩოსაც, რაც გულისხმობს იმას, რომ კითხვა ეხება არა მხოლოდ პროცესის ტექნიკურ დეტალებს, არამედ იმ ფაქტსაც, რამდენად შესაძლებელია ეს ქმედებები შესრულდეს კანონის ფარგლებში. შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ შეკითხვა შესაძლოა, პროცედურულ ხასიათს ატარებდეს, მისი ძირითადი მიზანი სამართლებრივი წესების დაცვა და მათი სწორად შესრულებაა, რაც ხაზს უსვამს იმას, რომ პროცედურული ასპექტები და სამართლებრივი მოთხოვნები ერთმანეთისგან განუყოფელია.

ამასთან დამატებით, კონკრეტული კონტექსტი განსაზღვრავს, თუ როგორ უნდა იმოქმედოს პოლიციელმა, როდესაც პროკურორი ცდილობს მიიღოს ზუსტი ინფორმაცია პოლიციელის მოქმედების პროცედურების შესახებ; მისი პრაგმატიკული მიზანი არის პოლიციელზე დაკისრებული ვალდებულებების, ან მოქმედების სწორი და ადეკვატური განხორციელება.

ამ კონკრეტულ სიტუაციაში პრაგმატიკული ფუნქცია ასახავს კონკრეტულ მიზნებს, რომლებიც დაკავშირებულია სამართლებრივ სისტემაში მოქმედ წესებთან. აქ კონტექსტი ემყარება სამართლებრივი პროცედურების სწორად მიდევნებას, ხოლო პრაგმატიკული მარკერი — *"I mean, what's -- what's he supposed to do?"* — ითხოვს განმარტებას იმის შესახებ, თუ რა ნაბიჯები უნდა გადადგას პოლიციელმა ამ პროცედურების განსაზღვრისთვის.

⁶ ეს არის უზენაესი სასამართლოს ზეპირი მოსმენის ნაწყვეტი, სადაც მოსამართლე ეკითხება სახელმწიფო ადვოკატს მეოთხე შესწორების (Fourth Amendment) შესახებ - კერძოდ, თუ როდის უნდა მოიპოვოს პოლიციამ სასამართლო ორდერი ძიების ჩასატარებლად.

⁷ სამართლებრივი თანამდებობის პირი

გარკვეულწილად შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლო დისკურსში, იკვეთება გარკვეული სქემატურობა. ეს იმას ნიშნავს, რომ სამართლებრივი პროცესების ინსტიტუციური წარმომადგენლები — პოლიციის თანამშრომლები, ადვოკატები, პროკურორები და მოსამართლეები, სასამართლო პროცესის, კერძოდ, დაკითხვის დროს, იცავენ გარკვეულ კომუნიკაციურ წესებს და, ამავდროულად, აკონტროლებენ საკუთარ მიზნებსა და ინტერესებს.

ლინგვისტური თვალსაზრისით, ბუნებრივია, დგას კითხვა: რამდენად აქვთ მათ სრულყოფილი ცოდნა იმ ლექსიკურ ერთეულებთან დაკავშირებით, როგორიცაა „განზრახვა“ ან „აღიარება“, და რამდენად სწორად იყენებენ მათ ინსტიტუციური მიზნებისთვის. მიუხედავად ამისა, სამართლებრივი დისკურსის სტრუქტურა ქმნის ასიმეტრიულ ურთიერთობებს, რომლებიც დამახასიათებელია ინსტიტუციური კომუნიკაციისთვის. ასიმეტრიულობა გამოიხატება იმაში, რომ ერთ მხარეს (მაგალითად, პოლიციასა და პროკურატურას) აქვს მეტად გამოკვეთილი ძალაუფლება და კონტროლი საუბრის მიმდინარეობაზე, მაშინ როცა მეორე მხარე — ხშირად ბრალდებული — შეიძლება იყოს ლინგვისტურად და დისკურსულად ნაკლებად დაფასებული ან შეზღუდული. (Doty, 2009).

ამდენად, პრაგმატიკა წარმოადგენს ენასა და კონტექსტს შორის ურთიერთმიმართების კვლევას. კონტექსტი კი განსაზღვრავს, როგორ ფორმულირდება და გამოიყენება ენა სხვადასხვა სიტუაციაში (Schleppegrell, 2004). არსებული დეფინიცია, გარკვეულწილად, ვერ წარმოაჩენს პრაგმატიკის სრულ არსს და შინაარსს. სწორედ, ამას გულისხმობს ლევინსონი, როდესაც ამბობს, რომ პრაგმატიკა არის ენისა და კონტექსტის ურთიერთობის კვლევა, რომელიც ენის სტრუქტურაშია კოდირებული, ანუ გრამატიკული თალსაზრისით ფორმირებული. ეს განმარტება ზღუდავს პრაგმატიკის ჩარჩოებს და შესაძლებელს ხდის, დისციპლინამ მოიცვას მხოლოდ დეიქსისის, პრესუპოზიციებისა და სამეტყველო ქმედებების კვლევა (Levinson, 1983). ამ განმარტებაში არ იგულისხმება სასაუბრო იმპლიკაცია. იულის (Yule, 2000) აქვს გარკვეული პოზიცია სასაუბრო იმპლიკაციასთან დაკავშირებით და ის თვლის, რომ პრაგმატიკა „უხილავი“ მნიშვნელობის მატარებელია, როდესაც მსმენელი ცდილობს გაიაზროს და შემდეგ, შესაბამისად, ეცადოს მოსაუბრის გამონათქვამის სწორი და ზუსტი ინტერპრეტირება. [1.9] **Judge:** "What were you doing at the scene of the crime?"

[1.10] **Defendant:** "I was just passing by, your honor."

[www.supremecourt.gov/oral_arguments, 2024].

მაგალითად, მოცემულ წინადადებაში, პრაგმატიკულ იმპლიკაციასთან მიმართებით, ბრალდებულის პასუხი, შესაძლოა, მიუთითებდეს მის უდანაშაულობაზე, თუმცა ამავე დროს, ეს

პასუხი ბადებს ეჭვს, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ბრალდებული დანაშაულის ადგილთან ახლოს იმყოფებოდა, ან მისი პასუხი არ იყო პირდაპირი და ცდილობდა პასუხისთვის თავის არიდებას. ფრაზა „*I was just passing by*” - "მხოლოდ წამით ჩავიარე" თითქოს კარგავს კონტექსტს და, შესაძლოა, მოქმედის რეალურ ჩართულობის მიჩქმალვას ემსახურებოდეს, ამიტომ იგი არ იძლევა სრულყოფილ ინფორმაციას; რის გამოც საჭირო ხდება, დამატებითი კითხვების დასმა ფაქტების სწორი ინტერპრეტაციისთვის.

ამ საკითხთან დაკავშირებით, საინტერესოა იულის კიდევ ერთი მოსაზრება (Yule, 2000). ავტორი გვთავაზობს დისტანციის ცნებას და ყურადღებას ამახვილებს კომუნიკატორთა შორის დისტანციაზე, რაც შეიძლება გამოიხატოს ფიზიკურ-სოციალური ან კონცეპტუალური ფორმით, ასეთ პირობებში, მოსაუბრე განსაზღვრავს, რა მოცულობის ინფორმაცია უნდა მიანოდოს მსმენელს. ამ პროცესში კი ყალიბდება ერთგვარი მოტივაცია კომუნიკაციის მონაწილეებს შორის, რაც მდგომარეობს იმაში, რომ მსმენელი შეეცდება გააცნობიეროს არა მხოლოდ პირდაპირი გამონათქვამის შინაარსი (გამონათქვამი, რომელიც თავის ილოკუციურ ძალას ღიად და ერთმნიშვნელოვნად გამოხატავს), არამედ იმაზე მეტი, რაც კონტექსტის საშუალებით შეიძლება იქნას გაგებული.

პრაგმატიკისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმ გარემოებას, რომ ის არ არის მხოლოდ ენის სტრუქტურული ანალიზი, არამედ მოიცავს მეტყველების აქტების ჩართულობას, რაც გულისხმობს ენის გამოყენებას კონკრეტულ სოციალურ, ემოციურ თუ კულტურულ კონტექსტში (Kissine, 2013). მაგალითად, თუ ადამიანი ამბობს „*თქვენ უნდა თქვათ სიმართლე*“, ამ გამონათქვამის მნიშვნელობა, გარემო ფაქტორების გათვალისწინებით, შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს; მაგალითად, არაოფიციალურ საუბარში და ოფიციალურ გარემოში წარმოთქმულმა ფრაზამ შეიძლება სრულიად სხვა მნიშვნელობა შეიძინოს. კერძოდ, სასამართლოში, პრაგმატიკულმა კვლევამ შეიძლება გვაჩენოს, თუ როგორ შეიძლება ერთი და იგივე გამონათქვამის შინაარსი იცვლებოდეს კონტექსტის მიხედვით.

აუცილებელია ისეთი განმარტების შემუშავება, რომელიც გააერთიანებს პრაგმატიკის ძირითად კომპონენტებს და წარმოაჩენს ურთიერთმიმართებას ენის სტრუქტურასა და ენის გამოყენების პრინციპებს შორის. პრაგმატიკის არსებული განმარტებებიდან გამომდინარე, ძირითადად, ყურადღება გამახვილებულია გამონათქვამის კომუნიკაციურ მნიშვნელობაზე. კლასიკური ხედვის მიხედვით, პრაგმატიკა განიხილება როგორც დისციპლინა, რომელიც სწავლობს ენის გამოყენების პრინციპებს და არ ეხება უშუალოდ ლინგვისტური სტრუქტურების

აღწერას (Leech, 1980). ლევინსონის შეხედულებით, ეს აზრი წარმოადგენს პრაგმატიკის ვიწრო გაგებას, რაც გარკვეულწილად ზღუდავს დისციპლინის კვლევით არეალს და ვერ ითვალისწინებს იმ მულტიფუნქციურ კავშირებს, რაც ენასა და მის გამოყენებას შორის არსებობს (Levinson, 1983).

რაც შეეხება, პრაგმატიკის თანამედროვე ხედვას, ის გაცილებით უფრო მრავალფეროვანი და კომპლექსურია, ვიდრე მხოლოდ კომუნიკაციური მნიშვნელობების კვლევა. ლევინსონის ხედვას თუ განვავრცობთ, თანამედროვე მიდგომა პრაგმატიკას განიხილავს როგორც ინტერდისციპლინურ სფეროს, რომელიც აერთიანებს ენის, კონტექსტის და კოგნიციის ურთიერთმიმართებას (Ariel, 2010).

თანამედროვე პრაგმატიკა მოიცავს:

- კონტექსტუალურ სემანტიკას - როგორც ცვლის კონტექსტი მნიშვნელობას, აქცენტი კეთდება არა მხოლოდ გამონათქვამებზე, არამედ სემანტიკურ-პრაგმატიკულ დონეზე;
- ექსპერიმენტულ პრაგმატიკას - ფსიქოლინგვისტური და ნეიროლინგვისტური კვლევები, რომლებიც სწავლობენ, თუ როგორ ამუშავებს ტვინი პრაგმატიკულ ინფორმაციას;
- პრაგმატიკულ კომპეტენციას - ენის შემსწავლელების მიერ სოცო-პრაგმატიკული ნორმების ათვისების პროცესებს;
- კომპიუტერული პრაგმატიკას - ხელოვნური ინტელექტისა და ენის მოდელირების კონტექსტში პრაგმატიკული პრინციპების გამოყენებას;
- კროს-კულტურულ პრაგმატიკას - კულტურათაშორისი განსხვავებების გავლენას ენის გამოყენებასა და ინტერპრეტაციაზე;

ანუ, თანამედროვე ხედვით, პრაგმატიკა აღარ არის მხოლოდ ენის გამოყენების პრინციპების კვლევა, არამედ იგი აქტიურად მონაწილეობს ლინგვისტური სტრუქტურების ფორმირებაში. ბოლოდროინდელი კვლევები ცხადყოფს, რომ პრაგმატიკული ფაქტორები ხშირად განაპირობებენ გრამატიკულ და ლექსიკურ არჩევანს, რაც ნიშნავს, რომ პრაგმატიკა არა მხოლოდ აღწერს, არამედ ხსნის ლინგვისტური სტრუქტურების ევოლუციას (Huang, 2022).

თანამედროვე პრაგმატიკის სფეროში რამდენიმე მნიშვნელოვანი მიმართულებით მიმდინარეობს კვლევები, მაგალითად, მრავალმოდალური პრაგმატიკა - კვლევები,

რომლებიც შეისწავლის არავერბალური კომუნიკაციის (ჟესტები, მიმიკა, პროსოდიკა) ინტეგრაციას ლინგვისტურ ანალიზში და მათი გავლენის მნიშვნელობას; პრაგმატიკული ვარიაციები - კვლევები, რომლებიც სწავლობს, როგორ განსხვავდება პრაგმატიკული ნორმები სხვადასხვა დიალექტში, სოციოლექტში და როგორ იცვლება ისინი დროთა განმავლობაში. ეს მიმართულებები აჩვენებს, რომ თანამედროვე პრაგმატიკა სცდება ტრადიციულ თვარგლებს და სულ უფრო მეტად ინტეგრირდება ლინგვისტური თეორიის ცენტრალურ ნაწილად, რომელიც გავლენას ახდენს არა მხოლოდ ენის გამოყენებაზე, არამედ თვით ენის სტრუქტურაზეც (Kecskes, 2022).

ზემოთ მოყვანილი მსჯელობიდან, ნათლად ჩანს, რომ რთულია პრაგმატიკის ერთიანი და სრულყოფილი განმარტების მიღება, რომელიც მოიცავს პრაგმატიკის ყველა მნიშვნელოვან კომპონენტს, მეორე მხრივ, ყოველგვარი განმარტება აუცილებლად მოიცავს ენის იმ ასპექტებს, რომლებიც აუცილებელია თანმიმდევრული და ლოგიკურ ჩარჩოში მოქცეული კვლევისათვის.

კომუნიკაციაში კონტექსტის მნიშვნელობის უარყოფა შეუძლებელია, ვინაიდან კომუნიკაცია გულისხმობს არა მხოლოდ სიტყვებისა და წინადადებების გადაცემას, არამედ კონკრეტული გარემოებების, სოციალური და კულტურული კონტექსტის გათვალისწინებასაც. ამ მიზეზით, კომუნიკატორთა როლი კომუნიკაციის პროცესში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან კომუნიკაციაში მონაწილე პირები ქმნიან არა მხოლოდ კონტექსტს, არამედ განსაზღვრავენ მნიშვნელობის წარმოქმნისა და გადაცემის პროცესს. სწორედ, ამგვარი მიდგომიდან გამომდინარე, პრაგმატიკა შეიძლება განვიხილოთ როგორც კვლევა, რომელიც სწავლობს გამონათქვამის, მისი ავტორის (მთქმელის) და ადრესატის (მიმღების) ურთიერთმიმართებას. ამ პროცესში აუცილებელია კომუნიკატორთა აქტიური ჩართულობა და ურთიერთინტერესი, რადგან ეფექტური კომუნიკაცია, სწორედ, მსგავს ინტერაქციაზეა აგებული (Blommaert, 2020).

ეს საკითხი ასევე უკავშირდება გრაისის დიქტომიას, რომელიც განასხვავებს მოსაუბრისა და ნათქვამის მნიშვნელობას. გრაისის თეორიის მიხედვით, მოსაუბრის განზრახვა, მისი კომუნიკაციური მიზანი, ხშირად უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სიტყვებით გამოხატული მტკიცებულება. მისი განმარტებით, მართალია, სიტყვა პირდაპირ გადმოსცემს ინფორმაციას, მაგრამ ამავე დროს, მისი მიზანი უკავშირდება სიტყვებს მიღმა არსებულ აზრს. ამგვარად, გრაისი ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ გასაგები არ არის

მხოლოდ ის, თუ რას ამბობს მოსაუბრე, არამედ მნიშვნელოვანია, მოსაუბრე რა მიზანს ისახავს ამ სიტყვების წარმოთქმისას (Grice, 1968).

პრაგმატიკამ საფუძველი დაუდო "მნიშვნელობის" კვლევას და მისი განვითარების შედეგად ჩამოყალიბდა, როგორც ენობრივი ქმედების პრაქტიკული შესწავლის დისციპლინა. პრაგმატიკის ამგვარი გაგება ხაზს უსვამს, რომ ენის მნიშვნელობა მხოლოდ ლექსიკური და სინტაქსური ელემენტებით არ ამოიწურება. მოსაუბრის ინტენციები, სოციალური კონტექსტი, კულტურული ფონი და სიტუაციური გარემოებები, ყველა ერთად ქმნის იმ რთულ ჯაჭვს, რომელშიც ენა ფუნქციონირებს და მნიშვნელობას იძენს.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმაზე დაკვირვება, რომ პრაგმატიკა სწავლობს კომუნიკაციის ემოციურ, სოციალურ და კულტურულ განზომილებებს. ეს ფაქტორები ხშირად განსაზღვრავს, თუ როგორ ინტერპრეტირდება გამონათქვამი და როგორ რეაგირებენ მასზე კომუნიკაციის მონაწილეები. ამ თვალსაზრისით, პრაგმატიკა გვეხმარება გავიგოთ, თუ რატომ და როგორ სცილდება ენის რეალური გამოყენება გრამატიკულად სწორი წინადადებების შედგენას და მოიცავს კომუნიკაციის რთულ, მრავალგანზომილებიან პროცესს (Verschuuren, 2022).

1.2.1. სამეტყველო აქტი: ილოკუციური ძალა და მისი გამოხატულება

როგორც აღვნიშნეთ, ილოკუციური ძალა არის მოსაუბრეს განზრახვა კომუნიკაციის პროცესში. ილოკუციური აქტი არის კულტურულად განსაზღვრული სამეტყველო აქტის ტიპი, რომელიც ხასიათდება კონკრეტული ილოკუციური ძალით; შესაძლოა, წინადადებებში ილოკუციური ძალა შესაბამისი ტიპის ზმნების გამოყენებით გამოვლინდეს, რომელიც ექსპლიციტურად ასახავს ილოკუციურ ქმედებას, ასეთ ზმნებს „შემსრულებელ“ იგივე „პერფორმატიულ“ ზმნებს უწოდებენ (Yule, 2000). მაგალითად, „გპირდები“, „გაფრთხილებ“, „გთხოვ“, 'state', 'promise', 'order', 'conclude' პერფორმატიული ზმნებია, რომლებიც ღიად წარმოაჩენენ ილოკუციურ ძალას წინადადებებში. კომუნიკაციის პროცესში, მოსაუბრემ, შესაძლოა, არ გამოხატოს სამეტყველო ქმედება ექსპლიციტურად და მხოლოდ აღწეროს იგი, მაგალითად:

[1.11] „გთხოვთ, წარმოადგინოთ განჩინება. (ფორმალურად თხოვნა, მაგრამ ტონით და კონტექსტით უფრო მოთხოვნა).

– რა ბრძანეთ?

– მე გთხოვთ განჩინების წარმოდგენა სასამართლოს წინაშე“. [საქართველოს, სასამართლო სხდომ, 2022].

მოცემულ მაგალითში მოსაუბრე აღწერს იმ სამეტყველო ქმედებას, რომელიც მან შეასრულა (მოთხოვნა) და ყურადღებას ამახვილებს ილოკუციურ ძალაზე ანუ გააჩნია კონკრეტული განზრახვა.

ზოგიერთ შემთხვევაში, კომუნიკატორებმა, შესაძლოა, პერფორმატიული ზმნები არ გამოიყენონ წინადადებების აგებისას. ასეთ შემთხვევაში ილოკუციური ძალის ინდიკატორი შეიძლება იყოს სიტყვათა წყობა (ამ კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ ეს განსაკუთრებით ინგლისურ ენას ახასიათებს,), ინტონაცია, მახვილი და ა.შ. მეტყველ სუბიექტს დიდი მნიშვნელობა და საკმაოდ დიდი როლიც აკისრია კომუნიკაციის პროცესში. მოსაუბრე ცდილობს, იმ ფორმით გადასცეს სათქმელი მსმენელს, რომ მსმენელმა მარტივად და გასაგებად აღიქვას ნათქვამის კონტექსტი და, შესაბამისად, მოახდინოს სწორი ინტერპრეტაცია. ნათქვამის სწორად გასააზრებლად, მოსაუბრეს ეხმარება ილოკუციური ძალა. მის გამოსავლენად კი აუცილებელია საჭირო კონტექსტუალური პირობები (Cruse, 2004).

[1.12] Q. "And then you were asked, 'Did you feel remorse for what you had done, or anything?', and you say, 'No, I wasn't finished.' What did you mean by that?

A. I don't know. I was still very angry. I just – I don't know.

Q. And, when you struck with the glass, what did you intend to do?

A. I don't know.

Q. Did you think about the fact that you had the glass in your hand?

A. No.⁸ [Heritage Reporting Corporation].

მოყვანილ მაგალითში, კითხვის დასმით, რომელიც მსგავსი ილოკუციური ძალის მატარებელია, ადვოკატი ცდილობს, განსაზღვროს დამნაშავე პირის მოქმედება და საზოგადოებას სწორად დაანახოს მისი განზრახვა. შეკითხვების დასმის წესი ერთგვარად იძლევა იგივე ტიპის ილოკუციურ ეფექტს – მოთხოვნის, ან სხვა ნებისმიერი განსაზღვრული ილოკუციური ძალის გამოხატვით. მიუხედავად იმისა, რომ გრამატიკულად ეს ფორმები კითხვის სახეს იღებს, მათი პრაგმატიკული ფუნქცია ხშირად სცდება ინფორმაციის მიღების ზღვარს და ემსახურება მოსმენილის შეფასებას ან პოზიციის დაფიქსირებას. მოცემულ დიალოგში, ყველა შეკითხვა და პასუხი ემსახურება ერთ კონკრეტულ მიზანს: ფაქტის დადგენას

⁸ Heritage Reporting Corporation მიერ წარმოდგენილი უზენაესი სასამართლოს წერილობითი ტრანსკრიპტები.

(რა მოხდა და რა იყო ბრალდებულის მოტივი). ასევე, შეკითხვებიც ემსახურება იმავე ილოკაციურ მიზნებს — ინფორმაციის მიღება და განმარტების მოპოვება, მიუხედავად იმისა, რომ შეკითხვის ფორმა შესაძლოა განსხვავებული იყოს.

აქედან გამომდინარე, მოსაუბრის მიერ გადმოცემული ინფორმაციის ინტერპრეტაცია დამოკიდებულია სუბიექტზე (მსმენელზე), ინტერპირებული წინადადებების ლექსიკურ გამართულობას კი განაპირობებს გრამატიკული, სემანტიკული, პრაგმატიკული დონეები, რაც მსმენელის მიერ აზრის სწორად გაგებას ემსახურება (თევდორაძე, 2010).

ვთანხმდებით, რომ კონტექსტს საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ერთი და იგივე სამეტყველო ქმედება, ანუ გამონათქვამი შესაძლოა სხვადასხვა შინაარსის მატარებელი იყოს, იმის მიხედვით თუ რა არის მოსაუბრის განზრახვა. მაგალითად, გამონათქვამი:

[1.13] "The objection is overruled".

[1.14] "The objection is sustained".

[1.15] "The defendant has not made his bail yet" [Heritage Reporting Corporation.]

[1.16] "სასამართლო წესდებით გათვალისწინებული წესების დაუცველობის შემთხვევაში, გაძევებულნი იქნებიან სასამართლო დარბაზიდან" [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2020].

ამ მაგალითებში წარმოდგენილია მოსაუბრე პირის განზრახვა ანუ ინტენცია, რაც წინადადების საკომუნიკაციო მიზანს წარმოადგენს და განაპირობებს სამეტყველო აქტების ილოკაციურ ძალას. ეს ძალა განსაზღვრავს, თუ როგორ შეიძლება ერთი და იგივე წინადადება სხვადასხვა ფუნქციას ასრულებდეს, მაგალითად, იყოს შეთავაზება, დაპირება, გაფრთხილება და ასე შემდეგ. წინადადების გააზრებისას, კონტექსტი და გარემო (სოციალურ-კულტურული ფაქტორები) განსაზღვრავს, თუ რა მიზანი შეიძლება ჰქონდეს კონკრეტულ გამონათქვამს და როგორ შეიძლება მოხდეს მისი ინტერპრეტაცია.

1.3. სამეტყველო ქმედების განსაზღვრება

ენათმეცნიერება არ შემოიფარგლება მხოლოდ ცალკეული სიტყვების ან ფრაზების შესწავლით, არამედ სწავლობს ენობრივ ქმედებებსაც. თითოეული სიტყვა ან ფრაზა დაკავშირებულია კონკრეტულ მეტყველების აქტთან. კომუნიკაციის პროცესში მონაწილეები ქმნიან არა მხოლოდ გამონათქვამებს, რომლებიც გრამატიკული სტრუქტურების ერთობლიობაა, არამედ თითოეული გამონათქვამით, ისინი ახორციელებენ გარკვეულ

ქმედებას (Austin, 1962). ენა არის არა მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემის საშუალება, არამედ სოციალური ფენომენი, რომელიც ფართო საზოგადოებრივ კონტექსტში მოქმედებს. შესაბამისად, მეტყველება წარმოადგენს აქტიურ სოციალურ ქმედებას, რომელიც ინფორმაციის გადაცემის გარდა, ქმნის, აფასებს და ცვლის ურთიერთმიმართებას; ენა, როგორც სოციალური სისტემა, აყალიბებს ინფორმაციულ ნაკადებს, რომლებიც ფორმირდება სოციალური სტრუქტურების, ძალაუფლებრივი დინამიკისა და კონტექსტის მიხედვით, სადაც მოსაუბრეებს აქვთ საერთო ხედვა იმისა, თუ რას ნიშნავს მათი გამონათქვამი და რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს წარმოთქმულ სიტყვებს. მეტყველების აქტები არა მხოლოდ ასრულებენ კონკრეტულ ფუნქციებს, არამედ განსაზღვრავენ სოციალურ ურთიერთობებს (Zumrutdali, 2023).

ზუმრუტდალის თეორია განსაკუთრებით რელევანტურია სასამართლო დისკურსისთვის, სადაც ენა არა მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემის საშუალებაა, არამედ ძალაუფლების მნიშვნელოვანი იარაღი. სასამართლო დარბაზში მეტყველების აქტები აყალიბებს სამართლებრივ რეალობას – მოსამართლის განაჩენი, ადვოკატის არგუმენტაცია, ან მოწმის ჩვენება სოციალური ქმედებებია, რომლებიც ცვლის პიროვნებების სტატუსს და სამართლებრივ მდგომარეობას (Zumrutdali, 2023). სასამართლო დისკურსში ინფორმაციის ნაკადები მკაცრად სტრუქტურირებული და იერარქიულია, სადაც სხვადასხვა მონაწილეს (მოსამართლე, პროკურორი, ადვოკატი, ბრალდებული) განსხვავებული სოციალური ძალაუფლება და ენობრივი პრივილეგიები აქვს. ასევე, სამართლებრივი ენა ქმნის კონტექსტუალურ ჩარჩოს – იურიდიული ტერმინოლოგია, ფორმალობის დონე და გამონათქვამები ("სასამართლო შემოდის", "ბრალდებული დამნაშავედ/უდანაშაულოდ ცნობილია", "The court is entering"; "The defendant is found guilty/not guilty") წარმოადგენს კოდირებულ სოციალურ სისტემას, რომელიც განსაზღვრავს სამართალწარმოების პროცესს და საბოლოოდ აყალიბებს სამართლებრივ შედეგებს, რაც გავლენას ახდენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე (Zumrutdali, 2023).

თუკი დავაკვირდებით, მაგალითად, სასამართლო პროცესს, აქ მოსამართლის პერსონა და მისი ფუნქცია განაპირობებს მის განსაკუთრებულ ენობრივ სტატუსს. მოსამართლის გამონათქვამებს აქვთ, როგორც გაზრდილი ინფორმაციული დატვირთვა, ასევე განსაკუთრებული ექსპრესიული ძალა შემდეგი მიზეზების გამო:

- მისი სიტყვები ატარებს სამართლებრივ ავტორიტეტს - როდესაც მოსამართლე აცხადებს განაჩენს, ეს არ არის უბრალოდ შეფასება, ეს არის სამართლებრივი აქტი, რომელიც ცვლის რეალობას (ბრალდებული ხდება მსჯავრდებული).

- მოსამართლის გამონათქვამები განსაზღვრავს პროცესის მიმდინარეობას - მისი ბრძანებები ("მოწმე დაიფიცეთ", "შეკითხვა მოიხსნა", "სხდომა გადაიდო") პირდაპირ მართავს სასამართლო პროცესის დინამიკას.

- მისი ინტერპრეტაციები კანონის შესახებ ხშირად ქმნის პრეცედენტებს - მოსამართლის მიერ გამოთქმული მოსაზრებები კანონის განმარტებაზე შეიძლება გახდეს სამომავლო სამართლებრივი პრაქტიკის საფუძველი.

- მისი მეტყველება დატვირთულია სიმბოლური ექსპრესიულობით - სასამართლო მსვლელობისას გამოყენებული ენობრივი გამონათქვამები ("სასამართლო ადგენს", "კანონის სახელით") წარმოადგენს არა მხოლოდ ინფორმაციას, არამედ სახელმწიფო ხელისუფლების სიმბოლურ გამოხატულებას (Marmor, 2008).

სწორედ ამიტომ, ზუმრეტალის თეორიის კონტექსტში, მოსამართლის მეტყველება არის ნათელი მაგალითი იმისა, თუ როგორ ფუნქციონირებს ენა, როგორც სოციალური სისტემა, სადაც ლინგვისტური ძალაუფლება პირდაპირ უკავშირდება სოციალურ იერარქიას და ინსტიტუციურ როლს. მაგალითისთვის,

მოსამართლე: [1.17] *ვ. და ნ. თ-ეების საკასაციო საჩივარი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდეს. გაუქმდეს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 16 თებერვლის განჩინება, რომლითაც უცვლელად იქნა დატოვებული თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2014 წლის 30 დეკემბრის გადაწყვეტილება ნ. თ-ის მიმართ სარჩელის დაკმაყოფილების, ასევე, ნ. და ვ. თ-ეებისათვის პროცესის ხარჯების დაკისრების ნაწილში და ამ ნაწილში მიღებულ იქნას ახალი გადაწყვეტილება* "[საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2020].

არსებული მაგალითიდან გამომდინარე, მოსამართლის სიტყვებში ჩანს, თუ როგორ ფუნქციონირებს ენა, როგორც სოციალური სისტემა, სადაც ლინგვისტური ძალაუფლება უკავშირდება სოციალური იერარქიისა და ინსტიტუციური როლის ეფექტურობას. მოსამართლის მიერ გამოყენებული სამართლებრივი ტერმინები (როგორიცაა "საჩივარი", "ნაწილობრივ დაკმაყოფილება", "გაუქმება") ამყარებს სასამართლოს უფლებამოსილებასა და ავტორიტეტს, რაც კი ხელს უწყობს სოციალური წესრიგის შენარჩუნებას. ენა აქ არა

მხოლოდ პრაქტიკულად გადაჭრის სამართლებრივ საკითხებს, არამედ აძლიერებს სასამართლოს როლს და სოციალურ იერარქიას.

მოსამართლე:

[1.18] *"Objection sustained. Counsel, please rephrase your question"*.

[1.19] *"I now call on the Defence counsel to make their opening statement"*.

[1.20] *"Ladies and gentlemen of the jury, that concludes the evidence given by both sides. You must find the defendant liable if his conduct was reckless of the consequences of his acts"*. [PACER].

ზემოთ წარმოდგენილ ყველა მაგალითში მოცემული ინფორმაცია სისრულეში უნდა იქნეს მოყვანილი. ქმედებებს, რომლებიც სრულდება გამონათქვამების მეშვეობით, ჩვენ ჩვეულებრივ სამეტყველო ქმედებებს ვუწოდებთ. გამოხატული შინაარსის მიხედვით, შესაძლებელია მათი კლასიფიკაცია – მობოდიშება, დაჩივლება, შექება, დაპირება, მოთხოვნა და ა.შ. სხვადასხვა ტიპის სამეტყველო ქმედებების მოცემული დესკრიპტული ტერმინები გამოხატავენ მოსაუბრე ინდივიდის კომუნიკაციურ ინტენციას (განზრახვას), რომლის მიღწევასაც მოსაუბრე ინდივიდი გამონათქვამების მეშვეობით ცდილობს. მოსაუბრე, როგორც წესი, მოელის, რომ მსმენელი ობიექტი სწორად აღიქვამს მოსაუბრის მიერ გამოხატულ კომუნიკაციურ განზრახვას (Yule 2000).

ასეთ შემთხვევაში მოსაუბრესა და ასევე მსმენელსაც ეხმარება კომუნიკაციის პროცესში მოცემული გარემოებები. ამ გარემოებებს, რომლებიც, ასევე, მოიაზრებს გარკვეული გამონათქვამების ერთობლიობას, ვუწოდებთ სამეტყველო მოვლენას.

იული (2000) ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ თავად სამეტყველო მოვლენის ბუნება განსაზღვრავს, შეძლებენ თუ არა კომუნიკაციაში მონაწილე ინდივიდები გამონათქვამის იმგვარ ინტერპრეტაციას, რომ იგი აღიქვან, როგორც გარკვეული სამეტყველო ქმედების შესრულება (Yule 2000).

ამრიგად, ენა როგორც კოდირებული სოციალური სისტემა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სამართლის ფუნქციონირებაში, ხოლო სამეტყველო ქმედებების გააზრება ხელს უწყობს კომუნიკაციური პროცესების წარმატებით განხორციელებას სამართლებრივ სფეროში.

1.3.1. სამეტყველო ქმედება და საკომუნიკაციო პირობები

კომუნიკაცია წარმოადგენს სამეტყველო ქმედებების გამოყენებასა და მისი აღქმის პროცესს, რომლის საშუალებითაც ხდება ინფორმაციის გაცვლა. კომუნიკაცია ადამიანის ყოველდღიური საქმიანობის ნაწილია, რომელშიც მიმდინარეობს მიმართებების, აზრებისა და გამოცდილებების გაცვლა. კომუნიკაციას სოციალური ხასიათი აქვს. პიროვნებათაშორისი ურთიერთობა იმართება ენობრივი ნიშნების სწორად გამოყენებით და მოიცავს ვერბალურ და არავერბალურ კომპონენტებს. კომუნიკაციურ პროცესში მონაწილე პირებმა საჭიროა, მოახდინონ სამეტყველო ქმედების შესაბამისად ინტერპრეტაცია. არსებობს გარკვეული მოსალოდნელი ან შესაფერისი გარემოებები, რაც განაპირობებს წარმატებულ კომუნიკაციას. ეს აუცილებელია იმ კუთხით, რომ მოსაუბრეებმა ადეკვატურად აღიქვან მიღებული ინფორმაცია (Cruse, 2004).

კომუნიკაციის აქვს განსაზღვრული გარემოებები რაც უნდა დაკმაყოფილდეს ნებისმიერი სახის კომუნიკაციის დროს, რათა ის ჩაითვალოს წარმატებულად. მაგალითად, მოსაუბრესა და მსმენელს უნდა ჰქონდეთ ურთიერთგაგება, რაც უნდა გამოვლინდეს როგორც არავერბალური, ისე ვერბალური უნარების საშუალებით. შემდეგი მნიშვნელოვანი ელემენტი არის პერცეფციული აღქმის უნარი, რაც გულისხმობს ინფორმაციის სწორად აღქმას და ანალიზს კონკრეტულ რეფერენტულ სიტუაციაში.

ნახაზი 1.

როგორც ნახაზიდან ვაანალიზებთ, არსებობს რამდენიმე კომპონენტი, რომელიც მნიშვნელოვანია კომუნიკაციის პროცესის წარმართვისთვის, ესენია მოსაუბრის მიერ გაგზავნილი სიგნალი, ანუ შეტყობინება, რომელიც ეკუთვნის მოსაუბრეს და ინფორმაცია ვერბალური გზით მიდის მსმენელამდე და იღებს გაგზავნილ სიგნალს ანუ ენობრივი კოდებით გამოხატულ ინტენციას (Horn & Ward, 2003).

კომუნიკაციის პროცესისთვის დამახასიათებელია საკუთარი „მე“-ს გამოხატვა, რასაც მონაწილეთა ინტენცია განაპირობებს. „მეს“ გამოხატვა გულისხმობს კომუნიკაციაში საკუთარი პიროვნული აზროვნებისა და შეგრძნებების გადმოცემას. ის ისეთი ტიპის ინტერაქციისა და ურთიერთმიმართების პროცესია, სადაც ამოსავალ წერტილად ინტერპრეტაცია გვევლინება. კომუნიკაციის პროცესში ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ იგებს და როგორ აზროვნებს თითოეული მონაწილე (Schaffner, 2022).

არსებობს შემთხვევები, როდესაც ინტერპრეტაცია სამეტყველო ქმედებით გამოიხატება, წარუმატებელია, თუკი ის შესაბამის რეფერენტულ გარემოში სათანადო პირობებში არ არის წარმოთქმული. მაგალითად:

“მე თქვენ დამნაშავედ გცნობთ!”

თუ დავუშვებთ იმის შესაძლებლობას, რომ აღნიშნული გამონათქვამი სათანადო გარემოში არ არის წარმოთქმული (იგულისხმება, სასამართლო დარბაზი პროცესის მსვლელობისას), გამონათქვამი, რა თქმა უნდა, ის გადმოსცემს ინფორმაციას, მაგრამ იგი სრულად მოკლებულია ილოკუციურ ძალას, ეს იმიტომ ხდება, რომ ილოკუციური ძალა დამოკიდებულია არა მხოლოდ სიტყვებზე, არამედ კონტექსტზე, ინსტიტუციურ ავტორიტეტსა და სოციალურ როლზე. ილოკუციური ძალა გულისხმობს იმ გავლენას, რომელსაც სიტყვა ახდენს კომუნიკაციის პროცესში მონაწილე პირებზე. სასამართლოში მოსამართლის როლი სერიოზულად განსაზღვრავს მის სიტყვებს, რადგან ის გავლენას ახდენს პროცესის მსვლელობაზე და შედეგზე - მას აქვს ოფიციალური, სამართლებრივი ავტორიტეტი. ჩვეულებრივ მეტყველებაში კი ეს გამონათქვამი უბრალოდ სიტყვებია, რომლებიც არ გამოხატავს შესაბამის ავტორიტეტს და ძალაუფლებას, რაც მოსამართლის როლთან არის დაკავშირებული (Schaffner, 2022).

სამეტყველო ქმედება და მისი მნიშვნელობა საზოგადოების, კულტურისა და ადამიანის აზროვნების კონტექსტში დღევანდელი ენათმეცნიერების ერთ-ერთი ცენტრალური საკითხია. ენის ფილოსოფია, როგორც დისციპლინა, ცდილობს გამოკვეთოს ენის ფუნქციები, მნიშვნელობა და მისი გამოყენების კანონზომიერებები, არა მხოლოდ მისი სტრუქტურის ანალიზის ფარგლებში, არამედ კონკრეტულ სოციალურ და კულტურულ კონტექსტში (Morris, 2012).

სამეტყველო ქმედებებისათვის ყოველდღიურ კონტექსტშიც არსებობს გარკვეული წინაპირობები. ამ პირობებს შესაბამისი კატეგორია გააჩნია: *პროპოზიციის შინაარსის პირობა -*

გამონათქვამის შინაარსი უნდა შეესაბამებოდეს კონკრეტულ ქმედებას. მაგალითად, დაპირება ან გაფრთხილება აუცილებლად უნდა უკავშირდებოდეს მომავალში განსახორციელებელ ქმედებას. *მოსამზადებელი პირობა:* კომუნიკაციის აქტამდე უნდა არსებობდეს რეალური საფუძველი ქმედებისთვის. მაგალითად, დაპირების შემთხვევაში, მეტყველი უნდა ფლობდეს რეალურ უნარს ქმედების შესრულებისთვის, ხოლო მსმენელი — ამ ქმედების საჭიროებას. *გულწრფელობის პირობა:* მეტყველს უნდა ჰქონდეს შესაბამისი ფსიქოლოგიური განზრახვა. მაგალითად, დაპირებისას — ნამდვილი სურვილი ქმედების შესრულებისა. *არსებითი პირობა:* სწორედ ამ პირობით მიიჩნევა გამონათქვამი კონკრეტულ ილოკუციურ აქტად. მაგალითად, დაპირების შემთხვევაში, მეტყველი თავად აღიარებს, რომ მის გამონათქვამს აქვს ვალდებულების ძალა (Cruse, 2004).

ეს პირობები განსაკუთრებით მკვეთრად იჩენს თავს ფორმალურ კონტექსტში — სასამართლო პროცესებში. დეკლარაციული ილოკუციური ქმედების (მაგ. განაჩენის გამოცხადება) ეფექტურობა დამოკიდებულია არა მხოლოდ შინაარსზე, არამედ იმაზეც, რამდენად ფლობს მომხსენებელი (მოსამართლე) შესაბამის უფლებამოსილებას და მოქმედებს თუ არა სამართლებრივად აღიარებულ გარემოში. როგორც კრუზი აღნიშნავს, ოფიციალური ილოკუციური ქმედებები ხშირად საჭიროებს ინსტიტუციურად აღიარებული სუბიექტის მონაწილეობას და კონკრეტული სტრუქტურული ფორმით შესრულებას (Cruse, 2004).

მაგალითად, მოსამართლე: [1.21] *Thank you Sir Warthead. You may step down now. Counsel, call your next witness.*

მოსამართლე: *The defence may now proceed.* [PACER].

ამ შემთხვევებში მოსაუბრისა თუ მსმენელის მიერ კარგად არის გააზრებული სამეტყველო ქმედება, რასაც მოჰყვება ქმედების დაუყონებლივ შესრულება. ამით კი მოსაუბრე ინდივიდს სურს, შექმნას ვალდებულება, რომელიც მას ქმედების განხორციელებას აიძულებს ან განხორციელების შესახებ ვალდებულების დაკისრებას.

მსგავსი სიტუაციაა გაფრთხილების შემთხვევაში.

მოსამართლე:

[1.21] *The defendant in our case, the King, has been sued for negligence in the construction of a wall, resulting in Mr. Dumpty's injuries. Mr. Dumpty is suing the King for compensation for his losses,*

damages, pain, suffering and hospital bills. You must now make a decision based on the evidence given in the court today. You will start your deliberations now [Heritage Reporting Corporation].

[1.22] The defendant shall pay the plaintiff damages in the amount of \$2000 and also pay the plaintiff's legal costs [Heritage Reporting Corporation].

[1.23] საკასაციო სასამართლოს წინამდებარე გადაწყვეტილებით განსაზღვრული მართლწესრიგის გათვალისწინებით, პალატა მიიჩნევს, რომ წაგებულ მხარეს – ვ. თ-ეს, მოსარჩელების სასარგებლოდ უნდა დაეკისროს სარჩელზე გადახდილი სახელმწიფო ბაჟის – 120 ლარის, აღსრულების ეროვნული ბიუროს – 15 ფაქტების კონსტანტაციისათვის გაწეული – 100 ლარის, ექსპერტიზის საფასურის – 200 ლარისა და საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოდან დოკუმენტაციის გამოთხოვის გამო გაწეული ხარჯის – 50 ლარის გადახდა [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

მოყვანილი მაგალითების მიხედვით, თითოეული ზმნა გარკვეული მოქმედებების ცვლილებას გამოხატავს, რაც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მოსაუბრის მიერ წარმოთქმული სიტყვის მნიშვნელობასა და განზრახვებს, განსაკუთრებით, სამართლებრივ კონტექსტში. კერძოდ, მათ გააჩნიათ ინფორმაციული ფუნქცია: "has been sued" (ბრალი წაუყენეს) - აღწერს უკვე შესრულებულ მოქმედებას და მის არსებულ შედეგს; "is suing" (უჩივის) - ინფორმაციას იძლევა მიმდინარე მოქმედების შესახებ. დაკისრებული ვალდებულების ფუნქცია: "must make a decision" (უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება) - გამოხატავს აუცილებლობას და ვალდებულებას; "shall pay" (გადაუხადოს) - იურიდიული ვალდებულების დაკისრება ანუ ქმედება, რომელიც განხორციელდება სასამართლოს განჩინების შესაბამისად.; "უნდა დაეკისროს" - იურიდიული ვალდებულების შექმნა; ღირეფტივული ფუნქცია: "start" (დაიწყოს) - პირდაპირი ინსტრუქცია მოქმედების განხორციელებისათვის.

შედეგად, სამეტყველო ქმედებები და ენობრივი კომუნიკაცია, სასამართლო დისკურსში, წარმოადგენს სოციალური ურთიერთქმედების კომპლექსურ სისტემას, სადაც ინფორმაციის გაცვლა მხოლოდ ერთი განზომილებაა; აქ ენა ფუნქციონირებს, როგორც სოციალური ძალაუფლების ინსტრუმენტი, რომელიც მოითხოვს შესაბამის კონტექსტუალურ გარემოს (სასამართლო დარბაზი), სათანადო პერსონას (მოსამართლე) და შესაბამის ფრაზებს იმისთვის, რომ გამონათქვამებმა შეიძინონ ილოკუციური ძალა; როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კომუნიკაციის წარმატებულობა დამოკიდებულია რიგ წინაპირობებზე (ზოგადი, შინაარსობრივი, მოსამზადებელი და არსებით), რომელთა არსებობის შემთხვევაში სასამართლო დისკურსში გამოყენებული ზმნები და გამონათქვამები (მაგალითებიდან, "has

been sued", *"is suing"*, *"must make make a deecision"*, , *"pay"*) არა მხოლოდ აღწერენ, არამედ რეალურად ცვლიან სოციალურ მდგომარეობას, ქმნიან სამართლებრივ ვალდებულებებს და ახორციელებენ ინსტიტუციურ ქმედებებს, რაც სასამართლო დისკურსს აქცევს ენის, როგორც სოციალური სისტემის, ერთ-ერთ ყველაზე ნათელ გამოვლინებად (Schaffner, 2022).

1.4 სამეტყველო აქტის კატეგორიები და მათი ფუნქციები

ენის მთავარი ფუნქცია არის მისი გამოყენება საკომუნიკაციო მიზნებისათვის, რომელიც ადამიანთა შორის ინფორმაციის გაცვლისა და ურთიერთობის საშუალებას წარმოადგენს. ენა სოციალურ ცხოვრებასთან არსებითად არის დაკავშირებული, რადგან ის არა მხოლოდ კომუნიკაციის საშუალებაა, არამედ მისი დახმარებით საერთო აზრებისა და ემოციების გაზიარება ხდება. გარდა ამისა, ენა წარმოადგენს საზოგადოების ღირებულებების სისტემას, რომელიც არა მხოლოდ ინფორმაციას, არამედ კულტურულ და ემოციურ საფუძველსაც მოიცავს. „სიტყვა საგნის უბრალო აღმნიშვნელი კი არაა, არამედ სულის გამოვლინებაა“, ამბობდა ჰუმბოლდტი (Humboldt, 1975: 18-20).

სამეტყველო აქტების თეორია ეფუძნება ენის ინტენციურ ფუნქციას, ანუ იმ ზრახვებსა და მიზნებს, რაც მეტყველების აქტს საფუძვლად უდევს. ამ თეორიის მიხედვით, ყოველი გამონათქვამი მოიცავს მეტყველის განზრახვას, რაც მისი შინაარსის სწორად ინტერპრეტირებისთვის გადამწყვეტია. პრობლემა არა მხოლოდ გამონათქვამის ლინგვისტურ სტრუქტურას ეხება, არამედ იმ საკითხსაც, თუ როგორ უნდა გავიაზროთ და აღვწეროთ მეტყველის მიზნები და ზრახვები კონკრეტულ კომუნიკაციურ კონტექსტში. ამ თვალსაზრისით, ენა აღარ განიხილება მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემის საშუალებად — იგი იქცევა ინსტრუმენტად, რომელიც საშუალებას გვაძლევს, გამოვავლინოთ ის ჩანაფიქრი, რაც დევს კონკრეტულ ლექსიკურ ერთეულებსა თუ სტრუქტურებში (Boudon, 2000).

სამეტყველო აქტი, ახალ განზომილებაში, როგორც ენობრივი ნიშანი, ახალ მნიშვნელობას იძენს. ის კომუნიკაციური მიზნების მიღწევის მთავარი საშუალებაა, რომელიც სამგანზომილებიანი წარმონაქმნის სახით არის წარმოდგენილი. როგორც წინა ქვეთავში აღვნიშნეთ, კომუნიკაციის განხორციელების პროცესში, ენობრივ ერთეულებთან მიმართებაში სამეტყველო აქტი ლოკუციურ აქტს წარმოადგენს. ლოკუციური აქტი უკავშირდება იმ მიზანს, რომლის მიღწევაც განზრახულია, და ამ მიზნის მისაღწევად საჭირო პირობებს. ამ კუთხით, სამეტყველო აქტი ილოკუციური აქტის სახით წარმოგვიდგება, ხოლო შემდგომ მიღწეულ

ფეფქთან — ანუ მსმენელზე ან მეტყველების ადრესატზე მოქმედ შედეგებთან — პერლოკუციური აქტის სახით (Searle, 1976).

ენის საზოგადოებასთან მიმართების კვლევის პროცესში ენის აქტუალიზაციის რამდენი საშუალება არსებობს ეს შეკითხვა მოითხოვს ილოკუციური ქმედების კატეგორიების განხილვას და ანალიზს (Searle, 1976).

ილოკუციური აქტის მეშვეობით ხდება კომუნიკაციის ინტენციის ფორმირება. ტრადიციული ენათმეცნიერება განასხვავებდა წინადადების კომუნიკაციურ ფორმებს, რომელშიც მოიაზრებოდა მტკიცებითი, ბრძანებითი და კითხვითი წინადადების ფორმები. თითოეული წინადადების სიღრმეში იმპლიცტურად აისახებოდა ილოკუციური ძალა და მისი როლი კომუნიკაციის სწორი წარმართვისთვის. წინადადებების სტრუქტურიდან გამომდინარე, მთავარი წინადადება მიესადაგება კომუნიკაციის ინტენციას, რომელსაც მეტყველი პირი წარმართავს, ხოლო დამოკიდებული წინადადება - არსებულ რეფერენტული სიტუაციის გამოვლენას. სერლის შეხედულებით, აუცილებელია კომუნიკაციური მიზნის განსაზღვრა და არა მხოლოდ წინადადების არსებული შინაარსის გააზრება (Searle, 1976).

სერლი ასევე განგვიმარტავს, რომ ოსტინისეული ილოკუციური ძალის კლასიფიკაცია მოიცავს ხუთ კატეგორიას: Verdictives (შეფასებები), Expositives (პოზიციის ღიად დაფიქსირება), Exercitives (დირექტივების მიცემისა და დამორჩილებისაკენ მოთხოვნის გამომხატველი ქმედებები), Behabitives (სხვა ადამიანთა ქმედებების მიმართ პოზიციის გამომხატველი ქმედებები) და Commissives (ვალდებულების აღება), სერლის აზრით, ამ კლასიფიკაციას აქვს გარკვეული სახის ნაკლოვანებები. ის თვლის, რომ ოსტინისეული კლასიფიკაცია პირობითია და არ ეყრდნობა თანმიმდევრულ პრინციპებს, რაც სამეტყველო ქმედების კლასიფიკაციის საფუძველი გახდება. საგულისხმოა ის ობიექტური გარემოებაც, რომ ოსტინის მიერ შემოთავაზებული კლასიფიკაცია წარმოადგენს ინგლისური ილოკუციური ზმნების კლასიფიკაციას და არ არის აღწერითი ხასიათისა. აქედან გამომდინარე, სერლი თავად იძლევა სამეტყველო ქმედებების ახალ კლასიფიკაციას. მისი აზრით, ილოკუციური აქტი წესებზე დაყრდნობილი ქმედებაა. სერლისეული ტაქსონომია ანუ კლასიფიკაცია (Searle 1976: 10) მოიცავს *რეპრეზენტატივებს, დირექტივებს, კომისივებს, ექსპრესივებსა და დეკლარატივებს* (*Representatives, Directives, Commissives, Expressives, and Declarations*) (Searle, 1976).

სამეტყველო აქტის ფუნქცია	მიმართება	S= მოსაუბრე ინდივიდი X= სიტუაცია
რეპრეზენტატივები დირექტივები კომისივები ექსპრესივები დეკლარატივები	სიტყვები ასახავენ სამყაროს სამყარო ერგება სიტყვებს სამყარო ერგება სიტყვებს სიტყვები ასახავენ სამყაროს სიტყვები ცვლიან სამყაროს	S -ს სწამს X S-ს სურს X S -განიზრახავს X S გრძნობს X S იწვევს X

ნახაზი 2.⁹

რეპრეზენტატივები წარმოადგენს იმ სახის სამეტყველო ქმედებებს, რომლებსაც ინფორმაციული ხასიათი აქვთ და ღიად ასახავენ მოსაუბრე ინდივიდის საკუთარ რწმენა-წარმოდგენებს. რეპრეზენტატივების მიერ გამოხატული პროპოზიცია შეიძლება იყოს ჭეშმარიტი ან მცდარი. მტკიცებულებების ან დასკვნების გამოხატვისას მოსაუბრე სამყაროს წარმოადგენს საკუთარი რწმენის შესაბამისად, ანუ სამყაროს გამოხატავს სუბიექტურად.

თუმცა, გამონათქვამები, შესაძლოა, ეყრდნობოდეს მეცნიერულად დამტკიცებულ ფაქტებს. რეპრეზენტატივების ცალკე კლასად გამოყოფის შემთხვევაში, ჩვენ შევძლებთ ვივარაუდოთ, რომ ილოკუციები, რომლებიც პერფორმატული ზმნების მეშვეობით არიან გამოხატული, არ წარმოადგენენ უბრალო პროპოზიციებს (Searle, 1976). მაგალითად, „ჩივის“- „complain“ ზმნა არის რეპრეზენტატივი და ის გამოხატავს მოსაუბრის ინტერესებს, ხოლო ზმნები „დაასკვნის“- „conclude“ და „გამოითვლის“ - „deduce“ ასევე, წარმოადგენენ რეპრეზენტატივებს და ადგენენ ურთიერთმიმართებას რეპრეზენტატულ ილოკუციურ ქმედებასა ან გამონათქვამის შინაარს შორის (Cruse 2004: 356). კრუზი აღნიშნულ კატეგორიის სამეტყველო ქმედებებს ასერტივებს (assert-„მტკიცება“) უწოდებს. მასში აისახება არა მხოლოდ მოსაუბრის აზრი და დამოკიდებულება, არამედ გამონათქვამის ჭეშმარიტი ბუნებაც.

დირექტივები წარმოადგენენ ისეთი ტიპის სამეტყველო ქმედებებს, რომლითაც მოსაუბრე ცდილობს მსმენელი ობიექტი დაიყოლიოს, ან აიძულებს შეასრულებინოს რაიმე სახის ქმედება. ამ ტიპის სამეტყველო ქმედებებია მოთხოვნა, ბრძანება, შეთავაზება, მითითება. დირექტივებში იკვეთება კომუნიკატორთა სურვილები. კრუზის (2004) მიხედვით, ისინი შეიძლება იყოს (ა) „მორიდებული მცდელობა“ და (ბ) „ინტენსიური მცდელობა“, (ა)-ს

⁹ Yule G. (1996). Pragmatics. Oxford. Oxford University Press, p.53

შემთხვევაში, მოსაუბრე ცდილობს დაიყოლიოს მსმენელი და შეასრულებინოს მის მიერ შეთავაზებული ქმედება; და (ბ) შემთხვევაში მოსაუბრე აიძულებს მსმენელს დაემორჩილოს მის სურვილს. მაგალითისთვის,

[1.24] „სასამართლოს მსვლელობის ხელის შეშლის შემთხვევაში დაუყონებლივ დატოვებთ დარბაზს!“

[1.25] „ჩემად! სინყნარე!“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

კომისივი არის ისეთი ტიპის სამეტყველო ქმედება, რომელსაც მოსაუბრე პერსონა ასრულებს. კომისივი შეიძლება იყოს თავის თავზე ვალდებულებების აღების აქტი, შეიძლება გამოიხატოს, საკუთარი პოზიცია, გარკვეული მომავალი ქმედების მიმართ. ისინი შეიძლება იყოს იმ ტიპის სიტყვების შემცველი, რომელშიც იგულისხმება ფიცი, დაპირება, მუქარა, და ა.შ.

[1.26] *“I swear that the evidence I shall give shall be the truth, the whole truth and nothing but the truth so help you God”* [Heritage reporting corporation].

ექსპრესივები გამოხატავს მოსაუბრე ინდივიდის გრძნობებს და ემოციურ ან ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას, სადაც ჩანს სიამოვნება, სიძულვილი, ტკივილი, სიმპათია, სიხარული. ისინი ასევე გამოხატავენ გამონათქვამის პროპოზიციული შინაარსის მიმართ ჭეშმარიტ დამოკიდებულებას.

[1.27] „გილოცავთ, თავისუფალი ბრძანდებით პირდაპირ სასამართლო დარბაზიდან, შეგიძლიათ დატოვოთ დარბაზი!“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

[1.28] „ძალიან ვწახვარ ამ ფაქტის გამო!“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

ექსპრესივების გამოყენებისას საინტერესოა იულის აზრიც, ის ამბობს, რომ მოსაუბრე ინდივიდი სიტყვებს შეუსაბამებს არსებულ სამყაროს, რამდენადაც ექსპრესივები არის მოსაუბრის რეაქცია არსებულ სიტუაციაზე (Yule, 2000). იულის აზრი წინააღმდეგობაში მოდის სერლის მოსაზრებასთან, რომელიც მიიჩნევს, რომ ექსპრესივები არ გამოხატავენ მოსაუბრის სამყაროსადმი დამოკიდებულებას. ექსპრესივების გამოყენებისას მოსაუბრე არ ცდილობს სამყარო დაუქვემდებაროს სიტყვებს. წარმოთქმული პროპოზიციები ჭეშმარიტება მხოლოდ ივარაუდება (Searle, 1976).

ექსპრესივთა ანალიზისას შესამჩნევია, რომ ისინი ხშირად ასახავენ მოსაუბრის შინაგან მდგომარეობას და ემოციურ რეაქციას. შემდეგი მაგალითი ნათლად წარმოაჩენს ამ ასპექტს:

[1.29] COUNSEL: “Do you enjoy sitting on walls?”

HUMPTY: Yes. It gives me lots of pleasure to be able to climb up and sit on a wall. I feel like I'm on top of the world” [www.supremecourt.gov].

ამ დიალოგში ჰამპტის პასუხი („It gives me lots of pleasure“, „I feel like I'm on top of the world“) ტიპური ექსპრესივია, რომელიც გამოხატავს მისი ღრმა კმაყოფილების განცდას.

ექსპრესივები ძირითად აქცენტს კომუნიკატორთა ჩართულობაზე აკეთებს, რა დროსაც სტრუქტურა იღებს მოსაუბრისთვის დამაკმაყოფილებელ ფორმას (Cruse, 2004).

დეკლარატივები არის იმ ტიპის სამეტყველო ქმედებები, რომლებსაც ოფიციალური ძალა და ძალაუფლების მნიშვნელობა აქვთ, მათი გამოყენებისას იცვლება არსებული გარემოება (Yule 2000). იმისათვის, რომ სამეტყველო ქმედებამ შეასრულოს ზემოთ დასახელებული ფუნქცია, ამ ქმედების შემსრულებელი ინდივიდი, სპეციფიკურ კონტექსტში, უფლებამოსილი უნდა იყოს განსაკუთრებული ინსტიტუციური როლით, რათა მან განახორციელოს დეკლარატივი. არსებულ კონტექსტში გამოხატული განსაკუთრებული ინსტიტუციური როლი კარგად ჩანს შემდეგ მაგალითებში:

[1.30] „თქვენ გაძევებული ხართ დარბაზიდან!“

[1.31] „ბრალდებული დამნაშავედ მიგვაჩნია.“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

[1.32] “You may be seated. Go ahead, Counsel.” [www.supremecourt.gov]

მოცემულ მაგალითებში ცხადია, რომ მოსაუბრე ცვლის სამყაროს სიტყვების გამოყენებით, გარკვეული თვალსაზრისით ყალიბდება ახალი გარემოება და ახალი სტატუსი (Searle, 1976).

უნდა აღვნიშნოთ, რომ კლასიკური სამეტყველო კატეგორიების მიღმა, სამეტყველო აქტების თეორია მნიშვნელოვნად განვითარდა, რადგან იგი სცდება ოსტინისა და სერლის მიდგომებს. თანამედროვე კვლევები, რამდენიმე მიმართულებით, აფართოვებენ გაგებას სამეტყველო აქტების შესახებ ცოდნას: მურა და აჰერნი (2018) წინ წამოწევენ ინტერსუბიექტურობის ცნებას, სადაც სამეტყველო აქტები არ განიხილება, როგორც მხოლოდ თვით გამოხატვა, არამედ, როგორც, ინტერაქციული მოვლენა, რომელიც იქმნება კომუნიკაციის პროცესში. ამ მიდგომით, მნიშვნელოვანია არა იმდენად მოსაუბრის განზრახვა, არამედ მოსაუბრისა და მსმენელის ერთობლივი ინტერაქცია საერთო სივრცეში. კარსტონი და სკოტი (2021) გვთავაზობენ პროცედურული პრაგმატიკის თეორიას, რომელიც ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ენობრივი გამოხატვა არა მხოლოდ კონცეპტუალურ ინფორმაციას გადასცემს, არამედ პროცედურულ ინსტრუქციებსაც, თუ როგორ უნდა დამუშავდეს ეს ინფორმაცია. ამ მოდელში, სამეტყველო აქტები შეიძლება კლასიფიცირდეს მათი პროცედურული

ინსტრუქციების მიხედვით. ბლუმ-კულკა და კასპერი (2017) ხაზს უსვამენ სამეტყველო აქტების კულტურულ განპირობებულობას. მათი კვლევები აჩვენებს, რომ სხვადასხვა კულტურაში არსებობს განსხვავებული "ინტერაქციული სტილები" და სამეტყველო აქტების რეალიზაციის მოდელები. ეს მიდგომა კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს სამეტყველო აქტების უნივერსალურობის იდეას (Shook, Ambrosio & Voparil, 2024), რაც არასწორად მიგვაჩნია, რადგანაც, მიუხედავად ინტერაქციული სტილების განსხვავებისა, სამეტყველო აქტის ძირითადი მახასიათებელი საერთო, უნივერსალური რჩება.

თანამედროვე კვლევებში გაფართოვდა სამეტყველო აქტები და დაემატა ახალი კატეგორიები:

1. ფატიკური აქტები - კომუნიკაციის არხის შენარჩუნების ფუნქცია
2. მეტადისკურსული აქტები - საუბარზე საუბარი
3. პერფორმატიული აქტები კომპიუტერულ კომუნიკაციაში
4. ინტერაქციული აქტები - ვირტუალური და სოციალური მედიის კონტექსტში
5. მულტიმოდალური სამეტყველო აქტები - ვერბალური და არავერბალური

საშუალებების თანადროული გამოყენების დროს

6. ვირტუალური სამეტყველო აქტები - ციფრულ სივრცეში განხორციელებული ქმედებები

7. მეტა-პრაგმატული აქტები - სამეტყველო აქტები თავად კომუნიკაციის პროცესის შესახებ (Shook, Ambrosio & Voparil, 2024).

ეს თანამედროვე ხედვები აჩვენებს, რომ სამეტყველო აქტების თეორია აგრძელებს განვითარებას და ადაპტაციას ახალი სოციალური და ტექნოლოგიური კონტექსტების შესაბამისად.

შესაძლებელია ითქვას, რომ სამეტყველო აქტების თანამედროვე თეორია გვთავაზობს მძლავრ მეთოდოლოგიურ ჩარჩოს სასამართლო ლინგვისტიკისა და სასამართლო დარბაზის დისკურსის გასაანალიზებლად. ის საშუალებას გვაძლევს უკეთ გავიგოთ, როგორ იქმნება, ტრანსფორმირდება და ლეგიტიმირდება სამართლებრივი ცოდნა და ძალაუფლება კომუნიკაციური პრაქტიკების მეშვეობით. იგი აუმჯობესებს ჩვენს გაგებას სამართლებრივი პროცესების შესახებ და შეიძლება, გამოყენებულ იქნას სასამართლო სისტემის გასაუმჯობესებლად და სამართლიანობის უზრუნველსაყოფად (Shook, Ambrosio & Voparil, 2024).

ინტერსუბიექტურობის კონცეფცია, უშუალოდ, უკავშირდება სასამართლო დარბაზის დინამიკას. სასამართლო პროცესი არის ინტერაქციული მოვლენა, სადაც მნიშვნელობა ენიჭება არა მხოლოდ მოსამართლის, ადვოკატების ან მოწმეების ინდივიდუალური განცხადებებს, არამედ მათ კოლექტიურ ინტერაქციას. მოწმის ჩვენება და მისი ეფექტურობა განისაზღვრება არა მხოლოდ ნათქვამის შინაარსით, არამედ იმით, თუ როგორ აღიქვამენ და რეაგირებენ მასზე ნათესი მსაჯულები, მოსამართლე და დარბაზში მყოფი პირები. სამართლებრივი არგუმენტები - იქმნება და ტრანსფორმირდება დიალოგურ პროცესში ადვოკატებს, მოსამართლესა და მოწინააღმდეგე მხარეებს შორის. ამასთან, ბლუმ-კულკა და კასპერი (2017) ხაზს უსვამენ სამეტყველო აქტების კულტურულ განპირობებულობას. მათი კვლევები აჩვენებს, რომ სხვადასხვა კულტურაში არსებობს განსხვავებული "ინტერაქციული სტილი" და სამეტყველო აქტების რეალიზაციის მოდელები. ეს მიდგომა კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს სამეტყველო აქტების უნივერსალურობის იდეას (Kecskes, 2022).

თანამედროვე პერსპექტივიდან, სასამართლო დისკურსი შეიძლება განვიხილოთ როგორც კომპლექსური სამეტყველო აქტების ქსელი, სადაც გამოიყოფა შემდეგი მომენტები:

- **ლეგიტიმაცია** - სამეტყველო აქტი განსაზღვრავს, ვის აქვს უფლება ილაპარაკოს, რა თემებზე და რა ფორმატით
- **ძალაუფლების დინამიკა** - პროცედურული წესები და სამეტყველო აქტების განაწილება ასახავს და ამაღდროულად ქმნის ძალაუფლების სტრუქტურას დარბაზში
- **ნარატივის კონსტრუირება** - დისკურსი მონაწილე მხარეები ქმნიან კონკურენტულ ნარატივებს, რომლებიც რეალიზდება სხვადასხვა სამეტყველო აქტების მეშვეობით
- **საერთო იურიდიული რეალობის შექმნა** - პროცესის მონაწილეები ერთობლივად ქმნიან "იურიდიულ რეალობას" ინტერსუბიექტური პროცესების გზით (Kurzban, 2018).

1.5. სამეტყველო კონტექსტის დინამიკა

სამეტყველო კონტექსტის ბუნებისა და ფუნქციონირების აღქმა ბოლო პერიოდში არსებითად შეიცვალა. თუ კლასიკური თეორიები (ოსტინი, სერლი) კონტექსტს განსაზღვრავდნენ, როგორც წინასწარ მოცემულ და შედარებით სტატიკურ პირობათა ერთობლიობას, თანამედროვე კვლევები კონტექსტს დინამიკურ, ინტერაქციულ და მრავალგანზომილებიან მოვლენად განიხილავენ (Fetzer, 2022), რასაც სრულად ვიზიარებთ ამ ნაშრომის ფარგლებში.

როგორც ადრე აღვნიშნეთ, ოსტინი განმარტავს, რომ გამონათქვამი არ შეიძლება იყოს პერფორმატიული, თუ იგი შესაფერის გარემოში არ არის წარმოთქმული. რაც შეეხება კონტექსტს, რაშიც სამეტყველო ქმედება ვლინდება, ოსტინი განიხილავს, როგორც არსებული პირობებისა და მოვლენების კრებულს, რომლებიც დაკავშირებულია ნათქვამის შექმნის პროცესთან და იმ ინტენციასთან, რაც ამ გამონათქვამში უნდა აისახოს. ასევე, მნიშვნელოვანია, მოცემული სიტუაცია აკმაყოფილებს თუ არა სამეტყველო ქმედების წარმატებული კომუნიკაციის აუცილებელ კონტექსტუალურ პირობებს. სერლი (Searle, 1979) იზიარებს ოსტინის მოსაზრებას იმ ფაქტთან მიმართებაში, რომ კონტექსტმა ნამდვილად უნდა დააკმაყოფილოს წარმატებული კომუნიკაციის პირობები, რათა ამგვარი კომუნიკაცია განხორციელდეს სამეტყველო ქმედების მეშვეობით. სამეტყველო ქმედება შეიძლება იყოს დადებითი ან უარყოფითი, რაც ნიშნავს ილოკუციური აქტის წარმატებით განხორციელებას. კომუნიკაციური თვალსაზრისით, სამეტყველო ქმედების წარმატებულობა დამოკიდებულია იმაზე, მიიღებს თუ არა მსმენელი მეტყველი სუბიექტის კომუნიკაციურ განზრახვას. ამ დროს დიდ როლს თამაშობს კონტექსტუალური რწმენაც. იმ შემთხვევაში თუ წარუმატებელია კომუნიკაცია, ეს პროცესი სამეტყველო ქმედებისათვის განსხვავებული შედეგების მომტანია, იმის მიხედვით, თუ რომელი კომუნიკაციური წესი არის უგულებელყოფილი. მაგალითად, შესაძლოა დაირღვეს გულწრფელობის პირობა ან ჩვეული თხოვნითი ფორმა ბრძანებითი ფორმის მატარებელი გახდეს, განსაზღვრულ სიტუაციებში (Searle, 1979).

ამდენად, წარმატებული საკომუნიკაციო პირობების გათვალისწინება ხელს უწყობს იმას, რომ სამეტყველო ქმედებებში, აღვიქვათ არა მარტო მათი კონვენციური ეფექტი, არამედ მივიჩნიოთ ისინი, როგორც კომუნიკაციურად გამომხატველი გამონათქვამები (Searle, 1969).

კომუნიკაციის წარმატება დიდწილად დამოკიდებულია კონტექსტის სწორ ინტერპრეტაციაზე. კონტექსტი არის ინტერაქტიული, რომელსაც კომუნიკანტები აყალიბებენ ურთიერთობის ან ურთიერთმიმართების ლოგიკურ ჯაჭვს მისი განვითარების ლექსიკური ერთეულების დახმარებით (Cappelen, 2016).

როგორც დავინახეთ, ურთიერთობა კონტექსტსა და სამეტყველო ქმედებას შორის არის საკმაოდ კომპლექსური. ამ ტიპის ურთიერთმიმართებაში სბისა (Sbisa, 2002) გამოყოფს სამ საინტერესო გარემოებას რაზეც ყურადღება უნდა გავამახვილოთ კომუნიკაციის დროს:

ა) სამეტყველო ქმედების კონტექსტის მოცემულობა; ბ) სამეტყველო ქმედების ლიმიტირებულობა; გ) სამეტყველო ქმედების ობიექტურობა;

სამეტყველო ქმედების თეორიის მიხედვით, კონტექსტი მოცემულია წინასწარ და მიიჩნევა, რომ არ არის დამოკიდებული სამეტყველო ქმედებაზე, რის შინაარსსაც თავადვე წარმოადგენს. სბისას (Sbisa, 2002) მიხედვით, ოსტინისეული წარმატებული საკომუნიკაციო პირობები სამეტყველო ქმედებისგან დამოუკიდებლად უნდა იყოს დაკმაყოფილებული სამეტყველო ქმედების შესრულებამდე. ის ასევე თვლის, რომ კომუნიკატორები წინასწარ არ განსაზღვრავენ, თუ რამდენად შესაფერისია სამეტყველო ქმედება იმისათვის, რათა აღიარონ რომ სამეტყველო ქმედება ნამდვილად განხორციელდა. ამ პოზიციას იზიარებს კრუზიკ (Cruse, 2004) და განმარტავს, რომ შესაბამისი კონტექსტის წინასწარ მოცემულობა საჭიროებას არ წარმოადგენს გამონათქვამის ინტერპრეტაციისთვის. ის თვლის, რომ მეტყველ პირს წამყვანი როლი აქვს კომუნიკაციის პროცესში და მას გააჩნია გარკვეული ტიპის წარმოდგენა ადრესანტის კოგნიტური შესაძლებლობების შესახებ და ცდილობს მისთვის გასაგებად მოახდინოს გამონათქვამის ინტერპრეტაცია. მაგალითად, თუ პოლიციელი, ვინც შესაბამის ფორმაშია გამოწყობილი, აჩერებს მოქალაქეს და საბუთების წარდგენას სთხოვს, პირი ამ ნათქვამს მოთხოვნად ან ბრძანებად აღიქვამს, მოცემულ კონტექსტში და არ აყენებს ეჭვქვეშ მის ძალაუფლებას. ამ მოცემულობაში, რთულია ეჭვქვეშ დაყენება იმისა, რომ შესაბამის ფორმაში გამოწყობილი პირი ნამდვილად არის თუ არა პოლიციელი. არსებულ სიტუაციაში, კომუნიკატორები თვლიან, რომ სამეტყველო ქმედება თავისთავად და სრულად აკმაყოფილებს წარმატებული კომინიკაციის აუცილებელ პირობებს (Cruse, 2004).

კონტექსტი აკმაყოფილებს პრესუპოზიციებს. კომუნიკანტებს შეუძლიათ სამეტყველო ქმედების კონტექსტის შესახებ შესაბამისი ინფორმაციის გამოტანა თავად სამეტყველო ქმედებიდან, ანუ, მისი აკომოდირება. ლუისი განმარტავს, რომ ყოველგვარი დამატებითი დისკუსიის გარეშე, შესაძლებელია წარმოთქმული გამონათქვამიდან გარკვეული ტიპის ინფორმაციის მიღება და ამის შესაბამისად, აზრის გამოტანა (Lewis, 1973).

კონტექსტის განხილვისას მართებულია გავავლოთ გარკვეული საზღვრები. მიჩნეულია რომ, კონტექსტმა უნდა მოიცვას ყველაფერი, რისთვისაც ჩვენ იგი გვესაჭიროება. შესაძლოა, ეს იყოს გამონათქვამის ინტერპრეტაცია ან შეფასება. ამ თვალსაზრისით, დასაშვებია, რომ არ გვქონდეს კონტექსტში საზღვრები, როდესაც ამ მხრივ არ არის შეზღუდვა, კომუნიკაციის პროცესის მონაწილე პირებს ეძლევათ საშუალება მოახდინონ სამეტყველო ქმედების ინტერპრეტაცია (Kecskes, 2014).

არიელი(2010) ამტკიცებს, რომ კონტექსტი არ არის წინასწარ მოცემული სტატიკური ერთეული, არამედ წარმოიქმნება და დინამიკურად ყალიბდება კომუნიკაციის პროცესში. მეტიც, მოსაუბრე აქტიურად ირჩევს და ააქტიურებს იმ ელემენტებს, რომლებიც მიაჩნია რელევანტურად კონკრეტულ მომენტში (Ariel, 2010).

კეჩკეში (2014) ამ პროცესს კიდევ უფრო აკონკრეტებს და ყურადღებას ამახვილებს მოსაუბრეების ინდივიდუალურ კოგნიტურ ფონსა და სოციალურ გარემოზე, რომელთა გადაკვეთა ქმნის რეალურ, კომუნიკაციურად აქტუალურ კონტექსტს (Kecskes, 2022).

სერლისთვის (Searle, 1969) სამეტყველო ქმედების წარმატებული ხასიათი კონკრეტულ სიტუაციურ მახასიათებლებზე გადის, კომუნიკაციაში მონაწილე ინდივიდთა დამოკიდებულებებსა და მიმართებებზე, რომლებიც დაკავშირებული არიან წარმატებული კომუნიკაციის სპეციფიკური წესებით. სერლი მიიჩნევს, რომ კონტექსტი ყოვლისმომცველია და ხასიათდება უსასრულოდ გავრცობის უნარით. კომუნიკაციის პროცესში კი ყოველ სამეტყველო ქმედებას მნიშვნელობა გააჩნია, ფონური წარმოდგენებისა და ცოდნის შესაბამისად, რაც შესაძლებელია უსასრულო იყოს (Searle, 1979).

კონტექსტის უსასრულობას ქმნის ის პროცესი, როდესაც მოსაუბრის გონებაში ზოგიერთი მოსაზრება აქტიურდება სხვა დამატებითი მოსაზრებებისა და ასოციაციების გააქტიურებით. ამ პოზიციის გაზიარება ნიშნავს იმის აღიარებას, რომ, რაც უფრო მეტი დეტალი შემოდის კონტექსტში, იზრდება სამეტყველო ქმედების უკეთ გაგებისა და გააზრების შესაძლებლობას (Fetzer, 2017).

მნიშვნელობის კონტექსტზე დამოკიდებულებას განსაზღვრავს ის ფაქტორი, რომ ენის გამოყენება უმეტესად არის სიტუაციური. სამეტყველო ქმედების ამგვარი სიტუაციურობა, რასაკვირველია, შეზღუდულ კონტექსტს მოითხოვს, სადაც მოვლენები უკეთესად იქნება შეფასებული, სიტუაციის თანხვედრასთან ერთად. სწორედ ამ დროს მოსაუბრე პირებმა მკაფიოდ უნდა განსაზღვრონ, რა განეკუთვნება კონტექსტს და რა-არა (Fetzer, 2022).

თანამედროვე კვლევები სამეტყველო კონტექსტის დინამიკის შესახებ მნიშვნელოვნად აფართოებენ ჩვენს გაგებას ამ რთული ფენომენის შესახებ. ჰანსენისა და კემერერის (2022) "კონტექსტუალური ცვლილების" კონცეფცია, ბრამერის (2023) ნეიროპრაგმატიკული კვლევები, იამადასა და ლის (2024) კულტურათშორისი მიდგომები, მორისონისა და რეინჰარდტის (2023) ციფრული კონტექსტების ანალიზი, ლევისონისა და აჰერნის (2022) პროცედურული სემანტიკის თეორია, ვერშუერენისა და ტაკაჰაშის (2024) მეტაპრაგმატიკული

ცნობიერების კვლევები და სანჩესის (2023) კომპიუტერული მოდელირება ერთობლივად ქმნიან ახალ ინტერდისციპლინურ პარადიგმას, რომელიც კონტექსტს განიხილავს, როგორც მნიშვნელოვან, მულტიმოდალურ და ინტერსუბიექტურ ფენომენს, რომელიც არა მხოლოდ უშუალოდ კომუნიკაციას წარმოადგენს, არამედ მისი აქტიური თანაშემოქმედებითი პროცესის განუყოფელ ნაწილს, სადაც კომუნიკატორები სტრატეგიულად აყალიბებენ და ცვლიან კონტექსტუალურ მოდელებს სოციალური და კოგნიტური მექანიზმების რთული ინტერაქციის საფუძველზე. კერძოდ, კომუნიკატორები არა მხოლოდ პასიურად იყენებენ წინასწარმოცემულ კონტექსტს, არამედ აქტიურად მონაწილეობენ მის ფორმირებაში. ისინი აღადგენენ კონტექსტუალურ ელემენტებს და ქმნიან კონტექსტუალურ მნიშვნელობებს ინტერაქციის პროცესში (Mayvey&Fiordilino, 2023).

ამასთან, იაკობსონი და შვარცი (2023) ხაზს უსვამენ კონტექსტის მულტიმოდალურ ბუნებას, კონტექსტი არ შემოიფარგლება მხოლოდ ვერბალური ელემენტებით. ის მოიცავს მულტიმოდალურ კომპონენტებს – ჟესტებს, სხეულის ენას და სხვა არავერბალურ ნიშნებს, რომლებიც ერთობლივად ქმნიან მრავალგანზომილებიან სემიოტიკურ გარემოს, რომელშიც კომუნიკაცია მიმდინარეობს (Jakobson & Schwartz, 2023).

ახალი ინტერდისციპლინური კვლევები სამართლიანად უსვამენ ხაზს, რომ კონტექსტი არ უნდა განვიხილოთ როგორც მხოლოდ წინასწარ განსაზღვრული პირობების ერთობლიობა, არამედ როგორც აქტიური, სოციალური და კოგნიტური სისტემა, რომელიც საშუალებას აძლევს კომუნიკაციის მონაწილე პირებს მართონ კომუნიკაციის პროცესი. შესაბამისად, კონტექსტის გაგება, როგორც მრავალგანზომილებიანი, დინამიური და ინტერაქტიული ფენომენი, წარმოადგენს აუცილებელ პირობას თანამედროვე კომუნიკაციის თეორიებისა და პრაქტიკის განვითარებისთვის.

1.5.1 კონტექსტური დონეები: ობიექტური და შემეცნებითი განზომილებები

კონტექსტური დონეების კონცეფცია უმნიშვნელოვანესია თანამედროვე კომუნიკაციის თეორიაში. ის გულისხმობს მრავალფეროვან ფაქტორებსა და გარემოებებს, რომლებიც პირდაპირ გავლენას ახდენს ადამიანის აღქმასა და კომუნიკაციაზე. თანამედროვე კვლევები ხაზს უსვამს, რომ კონტექსტის ზუსტი გაგება აუცილებელია წარმატებული კომუნიკაციის მისაღწევად (Mayvey& Fiordilino, 2023).

კონტექსტი შეიძლება განვიხილოთ ორი ძირითადი პერსპექტივიდან - ობიექტური და შემეცნებითი თვალსაზრისით (კოგნიტურიდან). გოკერის (Gaucer, 1998:153) მოსაზრებით, კომუნიკაციის ეს ორი დონე საჭიროებს ერთობლივ ინტერპრეტაციას. ობიექტური კონტექსტი ქმნის სამეტყველო აქტის ფაქტობრივ საფუძველს, ხოლო კოგნიტური კონტექსტი ვითარდება სუბიექტური კუთხით, რომლის მეშვეობითაც კომუნიკაციის მონაწილეები გამოხატავენ თავიანთ განზრახვებს (Gaucer, 1998:153).

კოლინსი და მერი (Collins & Marry, 2018) ამტკიცებენ, რომ კონტექსტის ორმაგი ბუნების გაგება გადამწყვეტია დისკურსის ანალიზში. მათი კვლევის თანახმად, ადამიანები კომუნიკაციურ სტრატეგიებს ავითარებენ, როგორც გარე ობიექტური გარემოებების, ისე კოგნიტური მოდელების საფუძველზე (Braidley, 2018).

სბისას განმარტებით, ეს ყოველივე პროპოზიციული მიმართებების ერთობლიობაა და, უშუალოდ, სამეტყველო ქმედება ზუსტად არ ასახავს ობიექტურ გარემოებებს. კონტექსტის კოგნიტურ ბუნებას საკმაოდ ბევრი მიმდევარი ჰყავს. სბისას (Sbisa, 2002) მიხედვით, თუ კონტექსტი მხოლოდ კომუნიკაციაში ჩართულ ინდივიდთა ინტენციით განისაზღვრებოდა, მაშინ სამეტყველო ქმედების წარმატებული კომუნიკაციისთვის საჭირო პირობების შესრულებისთვის კომუნიკატორთა მონაწილეობა მინიმალური იქნებოდა. იგი ამტკიცებს, რომ სამეტყველო ქმედება უნდა განვიხილოთ არა მხოლოდ სუბიექტური, არამედ ობიექტური ცნების ჭრილში (Sbisa, 2002). ობიექტური კონტექსტი მიემართება იმ გარემოებებს, რომელთა არსებობა არ არის დამოკიდებული კომუნიკაციაში ჩართული ინდივიდების განზრახვებზე. ის წარმოადგენს რეალური ცხოვრების სიტუაციებს, რომელთა შესახებ კომუნიკაციის მონაწილეებმა შესაძლოა არც კი იცოდნენ. სბისას (2002) შეხედულებით, სამეტყველო ქმედების წარმატებული კომუნიკაციისთვის საკმარისი არ არის მხოლოდ კომუნიკატორთა ინტენცია და განზრახვები (Sbisa, 2002).

ბრაიდლი (2018) აღნიშნავს, რომ კონტექსტი უნდა მოიცავდეს არა მხოლოდ კოგნიტურ მდგომარეობებს ან ინტენციურ მიმართებებს, არამედ უნდა განვიხილობდეს, როგორც ექსტერნული პირობების ერთობლიობა, რაც გულისხმობს მატერიალური და სოციალური ფაქტორების ჩართულობას. ეს მიდგომა სამეტყველო ქმედებას წარმოაჩენს, როგორც ობიექტურ ცნებას (Braidley, 2018).

საინტერესოა ის გარემოება, რომ წარმატებული კომუნიკაციისთვის აუცილებელია გარკვეული ინტენციური მდგომარეობა, თუმცა მხოლოდ კომუნიკაციაში ჩართულობა არ

იძლევა სიტუაციის სრული გააზრების საშუალებას. კორნაკის უახლესი კვლევები აჩვენებს, რომ კომუნიკაციური აქტების ეფექტურობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ობიექტური რეალობის ფაქტორებზე, რომლებიც სცილდება მონაწილეთა კოგნიტურ პროცესებს (Smiljanic, 2021).

მოსაუბრე ინდივიდის რწმენა ან ცოდნა არ არის საკმარისი გამონათქვამისთვის შესაფერისი კონტექსტის შესაქმნელად. მაგალითად, სამართლებრივ სიტუაციაში, ალიარებით ჩვენებად არ მიიჩნევა მხოლოდ ის, რომ პირს სჯერა საკუთარი დანაშაულის და მზადაა პასუხისმგებლობისთვის — აუცილებელია, რომ იგი ფაქტობრივად ასახავდეს სამართლებრივად რელევანტურ ქმედებას, რომელიც დადგენილ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს. თუკი არსებობს ობიექტური მტკიცებულება, რომ მას არ ჩაუდენია დანაშაული, ან მისი ნათქვამი არ იძლევა საკმარის ინფორმაციას, მისი სამეტყველო ქმედება ვერ ჩაითვლება წარმატებულად (Salmi-Tolonen, 2018).

მეივეი და ფიორდლინო (2023) აღნიშნავენ, რომ საკომუნიკაციო აქტის წარმატება დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად შესაბამეა ის არა მხოლოდ სუბიექტურ რწმენებს, არამედ ობიექტურ რეალობას. ამ თვალსაზრისით, კონტექსტი უნდა გავიზიაროთ არა, როგორც კოგნიტური მდგომარეობების ან ინტენციური მიმართებების ერთიანობა, არამედ გარე პირობების სისტემა, რომელიც მოიცავს მატერიალური და სოციალური ფაქტორების ერთობლიობას (Mayvey & Fiordilino, 2023).

კომუნიკაციის კონტექსტის ობიექტური ბუნების ანალიზი უნდა მოხდეს ლინგვისტური პრესუპოზიციის მოთხოვნების გათვალისწინებით. სტალნაკერის (Stalnaker, 1974) კლასიკური ნაშრომების თანახმად, ეფექტური კომუნიკაცია დამოკიდებულია მოსაუბრესა და მსმენელს შორის საერთო წარმოდგენებზე. ნოვაკოვსკი (2020) ავითარებს ამ იდეას და ამტკიცებს, რომ პრესუპოზიციის თეორია მოითხოვს კომუნიკაციის მონაწილეთა შორის არა მხოლოდ საერთო რწმენებს, არამედ საერთო ობიექტურ რეალობას (Nowakowski, 2020).

განსაკუთრებით საინტერესოა ინფორმატიული პრესუპოზიციის კონცეფცია, როდესაც ადრესატს არ გააჩნია შესაბამისი წინასწარი ცოდნა ან აქტიურად ეწინააღმდეგება წინადადებით ნაგულისხმევ ინფორმაციას. ისეთ კონტექსტებში, როგორიცაა სამართლებრივი პროცესები, ხშირად საპირისპირო შეხედულებები უარყოფილია ან გამოთქმულია სკეპტიციზმი. ასეთ შემთხვევაში ინდივიდი ეყრდნობა კომუნიკატორის ავტორიტეტს ან მის მიერ შეთავაზებულ არგუმენტებს. კომუნიკატორი კი ინფორმატიულ პრესუპოზიციას წარმოადგენს ისე, რომ

მოახდინოს ინფორმაციის გაზიარება, მიუხედავად ადრესატის თავდაპირველი წინააღმდეგობისა (Nowakowski, 2020).

სბისას (2002) მიხედვით, მოსაუბრის თხრობითი წინადადება ობიექტური კონტექსტის გარეშე ვერ მიიჩნევა რელევანტურ მტკიცებულებად, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც წინადადება შეიცავს პრესუპოზიციურ ინდიკატორს. თუ კონტექსტი არ არის საკმარისად განსაზღვრული და არ იღებს ობიექტურ სახეს, მაშინ მოცემული განცხადება ვერ იქნება დასაბუთებული (Sbisa, 2002).

კონტექსტის ბუნების გასააზრებლად მნიშვნელოვანია, განვიხილოთ რამდენიმე ძირითადი ასპექტი, რომელიც მის ფორმირებაზე ახდენს გავლენას. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სამართლებრივ დისკურსში, სადაც ინფორმაციის სანდოობა და ინტერპრეტაცია კრიტიკულ როლს ასრულებს.

კომუნიკაცია სცილდება გამონათქვამის შინაარსის უბრალო გაცვლა-გამოცვლას და მოიცავს იმას, თუ როგორ აღიქმება და ინტერპრეტირდება გზავნილი კონკრეტულ კონტექსტში. მტკიცებულების ფორმით წარმოდგენილი წინადადება იძენს სპეციფიკურ ფუნქციას, რომელიც დამოკიდებულია არა მხოლოდ მის პროპოზიციულ შინაარსზე, არამედ კონტექსტუალურ გარემოებებზე. განვიხილოთ მაგალითი: [1.33] „ვიცოდი, იგი სამსახურში იმ დროს არ იქნებოდა, რადგან შვებულებაში იყო“ [საქართველოს სასამართლო სხდომა, 2022], ეს ნარატიული განცხადება ეფუძნება ცოდნას, რომ მეორე მხარე კონკრეტულ პერიოდში შვებულებაში იმყოფებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს შეიძლება ჩაითვალოს ირიბ მტკიცებულებად, მისი მნიშვნელობა მთლიანად დამოკიდებულია სხვა ფაქტების დადასტურებაზე, როგორიცაა, მაგალითად, შვებულების დამადასტურებელი დოკუმენტაცია. ანუ, ინტერპრეტაციაზე გავლენას ახდენს, როგორც კონტექსტი, ისე მოსაუბრე პირის სანდოობა. ერთი და იგივე შინაარსის წინადადება შეიძლება, კომუნიკატორის სანდოობაზე დაყრდნობით, მეტ-ნაკლებად, დამაჯერებლად იქნას აღქმული (Mayvey & Fiordilino, 2023).

ინგლისურენოვან სამართლებრივ დისკურსში მსგავსი მაგალითია: [1.34] *"The witness testified that the defendant was seen leaving the house just moments after the crime occurred"* [www.supremecourt.gov] (მოწმემ ჩვენება მისცა, რომ ბრალდებული დანაშაულის ჩადენიდან რამდენიმე წუთში ტოვებდა სახლს). ეს წინადადება წარმოადგენს მტკიცებულებას, რომელიც უნდა განიხილებოდეს უფრო ფართო მტკიცებულებათა სისტემის ნაწილად, მოიცავდეს

დანაშაულის დროს, ადგილმდებარეობას და მოწმის როლს ბრალდებულის დანაშაულში მონაწილეობის დადასტურებაში.

კონტექსტის კოგნიტური გაგება: გზავნილის ინტერპრეტაცია დიდწილად ეყრდნობა მოსაუბრისა და მსმენელის საერთო ცოდნასა და რწმენას. ეს პერსპექტივა ესადაგება პრაგმატიკაში არსებულ თეორიებს, რომლებიც აღიარებენ კონტექსტის გადამწყვეტ როლს მნიშვნელობის ჩამოყალიბებაში. განვიხილოთ მაგალითი: [1.35] *"If you were alone in the apartment, why didn't you run when you saw the attacker?"* [www.supremecourt.go/] (თუ ბინაში მარტო იყავით, რატომ არ გაიქცეით, როდესაც თავდამსხმელი დაინახეთ?). ამ წინადადებაში, თუ პროკურორს არ აქვს ცოდნა დაკითხვაზე მყოფი პირის ფსიქოლოგიური ფონის (შიშისა და შოკის ფსიქოლოგიური ეფექტები) შესახებ გარკვეული ცოდნა, შესაძლოა, არასწორად შეაფასოს მისი პასუხი. კერძოდ, პასუხის ინტერპრეტაცია დამოკიდებულია თავად მკითხველი პირის კოგნიტურ კონტექსტსა და გამოცდილებაზე. შესაბამისად, კითხვაზე გაცემული პასუხის მნიშვნელობის სწორად გაანალიზება და მისი ადეკვატური შეფასება საჭიროებს იმ ფსიქოლოგიური პროცესების გათვალისწინებას, რომლებიც ტრავმულ მდგომარეობაში მყოფ ინდივიდზე ახდენს ზემოქმედებას. როგორც ბოშკოვიჩის (2025) კვლევები აჩვენებს, ტრავმულ გამოცდილებასთან დაკავშირებული რეაქციები ხშირად არ შეესაბამება საზოგადოებაში ჩამოყალიბებულ რაციონალურ მოლოდინებს, რის გაუთვალისწინებლობაც სამართლებრივ დისკურსში შეიძლება გამოიწვიოს დაზარალებულის ქცევის არასწორი ინტერპრეტაცია და, შედეგად, მცდარი გადანაცვეტილების გამოტანა, ამიტომ, კონტექსტი და კოგნიტური პროცესების სწორად გაგება არის საფუძველი, რომ სასამართლო და სხვა სამართლებრივი პროცედურები არ გახდეს ადამიანის ქცევის არასწორი ინტერპრეტაციის წყარო. (Bošković, 2025).

რწმენა და ვარაუდები: მოსაუბრის რწმენამ პროპოზიციის შესახებ შეიძლება გავლენა მოახდინოს იმაზე, თუ როგორ აღიქვამს მსმენელი არსებულ პროპოზიციას. თუ მოსაუბრეს სჯერა, რომ ის, რასაც ამბობს არის ჭეშმარიტი ან მართებული მტკიცებულება, მსმენელმა მოსაუბრის მიერ წარმოთქმული წინადადება შეიძლება ჩათვალოს სათანადო მტკიცებულებად. მაგალითად, [1.36] *„ვიტყვი, რომ ის ნამდვილად არ არის დამნაშავე, რადგან ვიცი, რომ მას მსგავსი რამ არასდროს ჩაუდენია“*. [საქართველოს სასამართლო სხდომა, 2021], მოსაუბრის(მოწმის) რწმენა ან ვარაუდი, ბრალდებულის შესახებ, მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მისივე განცხადებაში. თუ მოსაუბრე ერთმნიშვნელოვნად დარწმუნებულია ბრალდებულის უდანაშაულობაში, მისმა სიტყვამ შეიძლება

ზემოქმედება მოახდინოს. თუმცა, ამ ნათქვამის სანდოობა მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად შეესაბამება ის სხვა ფაქტობრივ მტკიცებულებებს (Cotterill, 2002). ინგლისურ სამართლებრივ სისტემაში, სადაც მოქმედებს „common law“-ის (საერთო სამართლის) პრინციპები, რწმენა და წარმოდგენა პირდაპირ მოქმედებს მტკიცებულებებისა და მონმეების სანდოობაზე. [1.37] *“I have known the defendant for over 15 years, and I am absolutely certain that they would never commit a crime like this. They have always been a good person and are well-respected in our community“. „I clearly saw the defendant at the scene of the crime. I am absolutely sure it was them, and I recognized them immediately“*[PACER].

ობიექტური კონტექსტის კონსტრუქცია: ობიექტური კონტექსტი გულისხმობს, რომ ინფორმაცია უნდა იყოს განხილული მკაცრად განსაზღვრული კრიტერიუმებით, რათა თავიდან ავიცილოთ მისი მცდარი ინტერპრეტაცია. მაგალითად, [1.38] *„გამომძიებელმა დაადასტურა, რომ ხელმისაწვდომი ვიდეოჩანაწერები დადასტურებულად ასახავს ინციდენტს“* [საქართველოს სასამართლო სხდომა, 2021], ვიდეოჩანაწერები, რომლებიც დადასტურებული ფაქტადაა წარმოდგენილი, ქმნის ობიექტურ კონტექსტს, სადაც მათ არ შეუძლიათ სუბიექტური ინტერპრეტაცია. შეზღუდული კონტექსტი გულისხმობს ისეთ გარემოსა და სიტუაციურ ჩარჩოს, სადაც ინფორმაციის ინტერპრეტაცია მკაფიო და ერთმნიშვნელოვანია, რაც ხელს უწყობს მტკიცებულებების ან მნიშვნელობის არასწორი აღქმის თავიდან აცილებას.

კონტექსტის ობიექტურობა და შეზღუდულობა აუცილებელია კომუნიკაციის სწორი ინტერპრეტაციისთვის, რადგან მტკიცებულებები და ინფორმაციის გასაჯაროება არ უნდა იყოს დამოკიდებული ინდივიდუალურ რწმენებსა და ვარაუდებზე. ობიექტური და შეზღუდული კონტექსტი ხელს უწყობს არასწორი ინტერპრეტაციების თავიდან აცილებას და უზრუნველყოფს პროცესის სამართლიანობას (Cotterill, 2004).

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული ხაზგასმით აჩვენებს კომუნიკაციის კომპლექსურ ბუნებას, რომელიც მოიცავს არა მხოლოდ გზავნილის შინაარსს, არამედ რწმენების, ვარაუდებისა და კონტექსტის ურთიერთქმედებას. განსაკუთრებით სამართლებრივ კონტექსტში, წინადადებები, რომლებიც შეიძლება მტკიცებულებად გამოიყენება, არ განისაზღვრება მხოლოდ ინფორმაციის შინაარსით, არამედ იმ გარემოებებითა და კონტექსტით, რომლებშიც ეს ინფორმაცია გადმოიცემა და ინტერპრეტირდება.

სამართლებრივ კონტექსტში ეფექტური კომუნიკაცია და მტკიცებულებების სწორი ინტერპრეტაცია მოითხოვს, როგორც ფაქტობრივი, ისე კოგნიტური და სოციალური

ფაქტორების გათვალისწინებას. სასამართლო დისკურსის ეფექტურობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად წარმატებულად შეუძლიათ კომუნიკაციის მონაწილეებს, გაითვალისწინონ კონტექსტის მრავალმხრივი ბუნება.

1.6. სუბიექტის როლი კომუნიკაციურ ჩარჩოში: პრაგმატიკული მიდგომა

სუბიექტის კატეგორია განუყოფელია პრაგმატიკისა და კომუნიკაციის შესწავლისთვის. ის აყალიბებს მნიშვნელობას, ახდენს გავლენას სამეტყველო აქტების ინტერპრეტაციაზე და გადამწყვეტ როლს თამაშობს ინტერპერსონალური დინამიკის გაგებაში. აღნიშნული სფერო იკვლევს როგორ და და მოცულობით ლექსიკურ ერთეულებს ან ტექსტებს, რაც დინამიკაში მოცემული დისკურსით განისაზღვრება და დაკავშირებულია მთავარ სუბიექტთან. ამ კუთხით, სუბიექტი პირი, ანუ მოსაუბრე განიხილება, როგორც მოვლენების შემქმნელი, კონკრეტულად კი იმ მოვლენებისა, რომლებიც გამოხატულია ენობრივი ერთეულებით და ასახულია მეტყველებაში (Bach & Harnish, 1979).

პრაგმატიკაში სუბიექტის კატეგორია ეხება კომუნიკაციურ აქტში ჩართულ პირებს (როგორცაა მოსაუბრეები, მსმენელები ან სხვა მონაწილეები). ამ მხრივ, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმის გაგებას, თუ ვინ ასრულებს მოქმედებას, ვისზე მოქმედებს და როგორ მოქმედებს გამონათქვამების ინტერპრეტაცია.

კლასიკური მიდგომით, რომელსაც ავითარებდნენ სერლი, გრაისი და სხვა თეორეტიკოსები, სუბიექტი განიხილება, როგორც სამეტყველო აქტის ინიციატორი და შემსრულებელი. ამ გაგებით სუბიექტის გარეშე კომუნიკაცია ვერ შედგება. სერლის მეტყველების აქტების თეორია გვიჩვენებს, რომ სუბიექტის კატეგორია ცენტრალურია გამოთქმის ილოკუციური ძალის განსაზღვრაში. მოსაუბრის ვინაობა და განზრახვა ასახავს შესრულებული მოქმედების ტიპს (მაგ., მტკიცება, დაკითხვა, მოთხოვნა) (Searle, 1969).

კლასიკური პრაგმატიკა, სუბიექტს განიხილავს ავტონომიურ, სამეტყველო აქტების ინიციატორად. სუბიექტის მიერ რეალიზებული ენა ფუნქციონირებს როგორც ინდივიდებს შორის კომუნიკაციისა და იდეების გამოხატვის ფორმა. ეს სისტემური პროცესი გულისხმობს ინფორმაციის გადაცემასა და ინტერპრეტაციას სიტყვების, წინადადებებისა და გამონათქვამების საშუალებით. სერლისა და გრაისის თეორიებში, სუბიექტი არის რაციონალური პირი, რომელსაც აქვს ნათელი ინტენცია და უნარი გადასცეს ეს განზრახვა ენობრივი გამოხატვის საშუალებით. ამ პარადიგმაში:

- სუბიექტი ფლობს კონტროლს გამონათქვამის მნიშვნელობაზე
- კომუნიკაცია არის წრფივი პროცესი (გამგზავნი→შეტყობინება→მიმღები)
- ილოკუციური ძალა დამოკიდებულია სუბიექტის განზრახვაზე.

პრაგმატიკის მნიშვნელოვანი კომპონენტია „მე“-ს ორმაგი ფუნქციონირება: ერთი მხრივ, როგორც ლინგვისტური სუბიექტი, რომელიც მართავს წინადადებებს, და მეორე მხრივ, როგორც შინაგანი სუბიექტი, რომელიც განსაზღვრავს მოტივაციას, მიზნებს და პერსპექტივას. საინტერესოა, რომ თანამედროვე პრაგმატიკის კვლევებში ხშირად საუბარია, რომ „მე“-ს ინტერპრეტაცია არა მხოლოდ ენაზეა დამოკიდებული, არამედ ფართო სოციალურ-კულტურულ კონტექსტზე, სადაც მრავალი ელემენტი ერთდროულად გავლენას ახდენს კომუნიკაციის პროცესზე.

ასეთია სუბიექტის კატეგორიის კონცეპტუალური დაყოფა:

1. **ფუნდამენტური დონე** – ეს დონე გამოყოფს „მე“-ს როგორც სუბიექტს, რომელიც მიმდინარეობს გარკვეულ დროსა და სივრცეში.
2. **შედარებითი რთული დონე** – ამ დონეზე „მე“-ს როლი განიხილება საუბრის აქტის კონტექსტში, სადაც „მე“ ემთხვევა პიროვნულ განზრახვებსა და საუბრის პროცესში მის მოქმედებებს.
3. **კავშირის დონე** – ეს დონე ეხება „მე“-სა და საკუთარ „ეგოს“ კავშირს, სადაც სუბიექტი განიხილავს საკუთარი სიტყვის ჭეშმარიტებას ან სიცრუეს (Grice, 1968).

ეს კლასიფიკაცია გვიჩვენებს, თუ როგორ ტრანსფორმირდება სუბიექტის ცნება მარტივი არსებობიდან (ფუნდამენტური) უფრო რთულ და საბოლოოდ რეფლექსიურ, თვითშეფასებით დონემდე (კავშირის დონე), რაც მნიშვნელოვანია პრაგმატიკისთვის, რადგან სხვადასხვა დონეებზე სუბიექტის გაგება გავლენას ახდენს კომუნიკაციას და სამეტყველო აქტების რეალიზაციაზე.

„ლოკაციის“ კატეგორიზაცია, რომელიც განიხილება სხვადასხვა დონეზე, ემთხვევა „მე“-ს სემანტიკას. როდესაც „მე“ არის წინადადების სუბიექტი, ეს გულისხმობს დისკურსისა და პრაგმატიკის, როგორც იმპლიციტურ, ისე ექსპლიციტურ გააზრებას. ამ ტიპის წინადადებები მნიშვნელოვნად განსხვავდება იმ წინადადებებისგან, რომლებშიც „მე“ არ არის სუბიექტი. „მე“ განასახიერებს, როგორც საგანს გარე სამყაროში, ასევე აზროვნების სუბიექტს. უფრო მეტიც, „მე“-სუბიექტი არ არის დამოკიდებული ინდივიდუალურ იდენტობაზე, არ მოითხოვს ინდივიდუალიზაციას და არ წარმოადგენს პიროვნების არსებობის აუცილებლობას, რადგან საუბრის აქტი მკაფიოდ გულისხმობს მოსაუბრის ყოფნას (Searle, 1975).

თანამედროვე პრაგმატიკა კი ცდილობს კლასიკური ხედვების ინტეგრაციას და უფრო რთული მოდელის ჩამოყალიბებას:

- სუბიექტი ერთდროულად არის მოქმედი (აქვს განზრახვა და უნარი იმოქმედოს) და სტრუქტურირებული (შეზღუდული და ფორმირებული სოციალური და დისკურსული კონტექსტით)
- კომუნიკაცია არის როგორც ინტენციური (მიზანმიმართული), ასევე უეცარი (წარმოიქმნება ინტერაქციაში მოულოდნელად)
- მნიშვნელობა არის როგორც კოდირებული (სუბიექტის მიერ ჩადებული), ასევე ინფერენციული (მსმენელის მიერ გამოტანილი დასკვნებით) (Cappelen&Dever, 2016).

ეს სინთეზური ხედვა საშუალებას გვაძლევს, უკეთ გავიგოთ სუბიექტის რთული პოზიცია თანამედროვე კომუნიკაციურ გარემოში, სადაც მათი როლი არის მრავალფეროვანი და მუდმივად ცვალებადი.

თანამედროვე ხედვა გვთავაზობს სუბიექტის უფრო რთულ გაგებას: (Linell, 2009)

1. **ინტერსუბიექტურობა** - მნიშვნელობა იქმნება არა ერთი სუბიექტის მიერ, არამედ ინტერაქციის პროცესში. ყოველი გამონათქვამი არის დიალოგური და არა მონოლოგური.
2. **პოზიციონირება** - სუბიექტი არ არის სტატიკური, არამედ იკავებს სხვადასხვა "პოზიციას" დისკურსში. ეს პოზიციები ცვალებადია და კონტექსტზეა დამოკიდებული.
3. **დისკურსის როლი** - ფუკოს პერსპექტივიდან, სუბიექტი თავად არის დისკურსის პროდუქტი, ანუ ენა და დისკურსი აყალიბებს სუბიექტს იმდენად, რამდენადაც სუბიექტი აყალიბებს ენას (Linell, 2009).

პრაგმატიკული პარამეტრების გააზრება, სუბიექტის კატეგორიასთან მიმართებაში, გვიჩვენებს, რომ სუბიექტი არის კომუნიკაციის აქტიური ინიციატორი, სუბიექტი არის არა მხოლოდ ცალკეული სამეტყველო აქტების შემსრულებელი, არამედ დისკურსის შემქმნელი, რომელშიც თითოეული გამონათქვამი ურთიერთდაკავშირებულია და ემსახურება უფრო ფართო კომუნიკაციურ მიზნებს (Linell, 2009).

აქედან გამომდინარე, საკომუნიკაციო აქტი მოიცავს კომუნიკაციის პროცესში მონაწილე პირისკენ წარმართულ პრაგმატიკულ მიმართებას, იგი ყალიბდება რეალური, კონკრეტული ადრესატების ენობრივი გამოცდილებისა და ცოდნის საშუალებით, ხოლო ენობრივი ერთეულების დახმარებით ხდება ნათქვამის ზუსტი ინტერპრეტაცია. შედეგად, წარმატებული კომუნიკაცია ეყრდნობა არა მხოლოდ ენობრივ კომპეტენციას, არამედ აუცილებელ პირობას, რომ ადრესატმა სწორად გაშიფროს მიღებული შეტყობინება (Horn&Ward, 2003).

პირველი თავის დასკვნა

ნაშრომის პირველ თავში წარმოდგენილია საკვლევი თემის თეორიული საფუძველი, რომელიც ასახავს პრაგმატიკის მნიშვნელობას და მის როლს კომუნიკაციურ პროცესში. განიხილება ტრადიციული და თანამედროვე ფუნდამენტური შეხედულებები პრაგმატიკის, კონტექსტისა და მეტყველების აქტების შესახებ, რაც ნათლად წარმოაჩენს პრაგმატიკის მრავალმხრივ და კომპლექსურ ბუნებას. პრაგმატიკა, როგორც ლინგვისტიკური დისციპლინა, განიხილავს მეტყველების აქტებს და მათ სოციალურ კონტექსტში გამოყენების სპეციფიკას, გარდა ამისა, საფუძველი დაუდო ენობრივი მნიშვნელობის კვლევას და ჩამოყალიბდა, როგორც დისციპლინა, რომელიც იკვლევს ენისა და კონტექსტის მიმართებას. აღნიშნული მიდგომა ცხადყოფს, რომ მნიშვნელობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ გამონათქვამის ლექსიკურ-სინტაქსური სტრუქტურით; არამედ, იგი განისაზღვრება ისეთ ცვლადთა ერთობლიობით, როგორებიცაა მოსაუბრის მიზანი, სოციალური და კულტურული კონტექსტი, აგრეთვე სიტუაციური გარემოებები. სწორედ ამ ფაქტორების ურთიერთქმედება და მათი წარმატებული და ადეკვატური დეკოდირება განაპირობებს ენის რეალურ ფუნქციონირებას.

ამასთან, პრაგმატიკისა და სამეტყველო აქტების ანალიზი კომუნიკაციის პროცესების კვლევისათვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, რადგან ის უზრუნველყოფს აუცილებელ თეორიულ და მეთოდოლოგიურ საფუძველს მათი სრულყოფილი შესწავლისთვის. აღნიშნული მიდგომა საშუალებას იძლევა განვმარტოთ, თუ როგორ განსაზღვრავენ კონტექსტი, მოსაუბრის მიზანმიმართული ქმედება და ილოკუციური ძალა საკომუნიკაციო აქტის შინაარსსა და ეფექტს.

დისერტაციის ამ თავში ასევე ყურადღება გამახვილებულია სამეტყველო ქმედებაზე, კერძოდ, განხილულია, რომ სამეტყველო ქმედება არ წარმოადგენს მხოლოდ ლექსიკურ ერთეულთა ერთობლიობას, არამედ ფართო კონტექსტში განსაზღვრულ აქტივობას, რომელიც მჭიდროდ არის დაკავშირებული სოციალურ, კულტურულ და ინდივიდუალურ ასპექტებთან. დამატებით, განხილულია კონტექსტის დინამიკა და სუბიექტის როლი კომუნიკაციის დროს, რომელიც ფოკუსირებულია იმ ფაქტორებზე, რომლებიც განსაზღვრავენ მეტყველების აქტის სწორად ინტერპრეტაციას სასამართლო დისკურსში.

ამ თავში ასევე მოცემულია პრაგმატიკის, მეტყველების აქტების თეორიის, კონტექსტის და სხვა ძირითადი ტერმინების სამუშაო განმარტებები, რომლებიც შემდგომი ანალიზის

თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს და უზრუნველყოფს კვლევის მეთოდოლოგიურ მიდგომათა ერთიანობას.

II თავი - დისკურსი: სტრუქტურული ასპექტები ლინგვო-სემიოტიკაში (ძირითადი ელემენტების ანალიზი)

2.1. დისკურსის ცნება და დისკურსის ანალიზი

ტერმინი „დისკურსი“ სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, მათ შორის, ყოველდღიურ საუბრებში, სადაც ის ხშირად აღნიშნავს „მეტყველებას“ ან „საუბარს“ (Wisniewski, 2006). ამ კონტექსტში, ჩვენი მიზანია, ჩამოვაყალიბოთ დისკურსის განმარტება, რომელიც იქნება ჩვენი ანალიზის საფუძველი.

დისკურსის, როგორც ლინგვისტური ფენომენის განსაზღვრება, უაღრესად მნიშვნელოვანია მისი სიღრმისეული ანალიზისთვის. ეტიმოლოგიურად, ტერმინი "დისკურსი" მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან "discursus", რომელიც აღნიშნავს "საუბარს" ან "მეტყველებას" (Wisniewski, 2006: 3). თუმცა, თანამედროვე ლინგვისტიკაში ეს ცნება გაცილებით უფრო ფართო და კომპლექსურია.

დისკურსი შეიძლება განვიხილოთ სხვადასხვა პერსპექტივიდან. ვან დეიკის (1997) თანახმად, დისკურსი ასახავს ენის გამოყენებას, რწმენის (კოგნიციის) კომუნიკაციას და ინტერაქციას სოციალურ სიტუაციაში. ეს განმარტება მიუთითებს დისკურსის მრავალგანზომილებიან ბუნებაზე, რომელიც აერთიანებს, როგორც ლინგვისტურ, ისე სოციალურ ასპექტებს. კრამში (1998) კიდევ უფრო აფართოებს ამ განმარტებას და დისკურსს განიხილავს როგორც "სოციალურად მიღებულ ასოციაციას", რომელიც წარმოადგენს აზროვნების, გრძნობის, რწმენის, ღირებულებათა და მოქმედების სტრატეგიებს. ჯი (2005) კი დისკურსს განსაზღვრავს, როგორც "სხვადასხვა ასპექტების კოორდინაციას", რომელიც მოიცავს მოსაუბრეს, სასაუბრო ადგილს, დროს, მოქმედებებს, ინტერაქციებს, ვერბალურ და არავერბალურ გამოხატვას, სიმბოლოებს, საგნებს, ინსტრუმენტებს და ტექნოლოგიებს (Mahmud. 2017).

არსებობს დისკურსის განსხვავებული კლასიფიკაცია. ჯავოსკი და კოუპლენდი (1991) ახასიათებენ დისკურსს სამი ძირითადი კატეგორიით: დისკურსი, როგორც "წინადადების მიღმა" სივრცე, დისკურსი, როგორც "ენის გამოყენება" და დისკურსი, როგორც "სოციალური

პრაქტიკის უფრო ფართო დიაპაზონი, რაც მოიცავს არალინგვისტურ და არასპეციფიკურ ენობრივ გამოვლინებებს (Mahmud, 2017).

დისკურსი წარმოადგენს მოქმედებას, რომელიც შეიძლება გამოვლინდეს, როგორც საუბრის, ისე ტექსტის ფორმით (Wood & Kroger, 2000). ამრიგად, დისკურსი მოიცავს კომუნიკაციის ორივე ფორმას - როგორც ზეპირს, ისე წერილობითს. ეს განმარტება აფართოებს დისკურსის კონცეფციას და მიუთითებს მის მრავალფეროვან ბუნებაზე.

საუბრის ცნება განსაკუთრებულ როლს ასრულებს დისკურსის კვლევაში. ოსტინი (1962) ამტკიცებდა, რომ საუბარი და ენის გამოყენება წარმოადგენს ერთგვარ ქმედებას. მისი სამეტყველო აქტების თეორიის მიხედვით, როდესაც ადამიანი რაღაცას ამბობს, ის ამასთან ერთად კონკრეტულ მოქმედებასაც ახორციელებს. სტაბსმა (1983) განავრცო ეს იდეა და აღწერა ენის მრავალფეროვანი ფუნქციები, როგორიცაა დაპირება, განცხადება, აღწერა, შთაბეჭდილების მოხდენა, დაშინება, დარწმუნება, ნუგეშის ცემა, ჭორაობა, კამათი, დეკლამაცია, საჩივარი, ფიცის დადება, პროტესტი და სხვა (Wood & Kroger, 2000: 4–5). ამასთან, ვუდენი და კროგერის მიხედვით, დისკურსი მოიცავს კომუნიკაციის როგორც ზეპირ, ასევე წერილობით ფორმებს და აღიქმება, როგორც სოციალური პრაქტიკა. მაგალითად, დისკურსი ხშირად ზეპირი კომუნიკაციის აღსაწერად გამოიყენება, ტექსტი — წერილობითი ფორმების აღსანიშნავად (Wood & Kroger, 2000),

ლინგვისტიკაში აღიარებულია, რომ, რადგან დისკურსი სწავლობს ლინგვისტური ასპექტების უფრო ფართო სპექტრს, ამდენად, იგი მოითხოვს აზროვნებისა და ანალიზის უფრო მაღალ დონეს (Mahmud, 2017).

ხელიგ ჰარისმა (1952) პირველად შემოიტანა ტერმინი "დისკურსის ანალიზი" 1952 წელს, როგორც მეთოდი და იგი დაუკავშირა მეტყველებისა და წერის ანალიზსა და კვლევას. ჰარისის ძირითადი აქცენტი ორმხრივი იყო: ენობრივი ანალიზი წინადადების დონის მიღმა და, ასევე, ლინგვისტური და არალინგვისტური ურთიერთობის შესწავლა. ჰარისმა ძირითადი აქცენტი გააკეთა პირველ სფეროზე, რადგან ის ცდილობდა აღეწერა, თუ როგორ არის სტრუქტურირებული ენობრივი მახასიათებლები სხვადასხვა ტიპის ტექსტებში (Harris, 1952).

გარდა ამისა, დისკურსის ანალიზი (DA) განიხილება, როგორც ლინგვისტიკის კვლევის დამოუკიდებელ დისციპლინა. მაკკარტი (1991) აღნიშნავს, რომ დისკურსის ანალიზი არის ენისა და კონტექსტის ინტეგრირებული შესწავლა. ჯი (2011) დისკურსის ანალიზს განსაზღვრავს, როგორც "ენის" გამოყენების მეთოდების შესწავლის საშუალებას; ენის შესწავლას რეალურ

ცხოვრებაში, სადაც ენა გამოიყენება არა მხოლოდ რაიმეს სათქმელად, არამედ ქმედების განსახორციელებლად". ჯი მიიჩნევს, რომ დისკურსი შედგება კომუნიკანტებისგან, საგნებისგან და განსაზღვრული მანერისგან, რაც ახასიათებს საუბარს, ქმედებას, რწმენას ან შეფასებას. ზოგჯერ დისკურსი ასევე მოიცავს წერის, კითხვისა და ინტერპრეტაციის დამახასიათებელი მანერას. დისკურსი არსებობს წიგნების, რუკებისა და ქალაქების მსგავსად არსებულ სამყაროში (Gee, 1992: 20).

ჯონსი (2011) კი დისკურსის ანალიზს განიხილავს როგორც ტექსტის ქმნადობის პროცესს, რომლის ფარგლებშიც მოქმედებები ტექსტებად გარდაიქმნება და ტექსტები — მოქმედებად. შესაბამისად, აღნიშნული განსაზღვრებების საფუძველზე დისკურსის ანალიზის მთავარი აქცენტი კონტექსტში ენის გამოყენებაზე კეთდება (Tannen, Hamilton & Schifffrin, 2015).

დისკურსი არ მოიცავს მხოლოდ მეტყველების აქტს. ის არის შინაგანად მოწერსრიგებული სტრუქტურა და აერთიანებს ინფორმაციის ფორმასა და შინაარსს, შესაბამისად, განსაზღვრავს თუ რა უნდა თქვას მეტყველმა სუბიექტმა. აქედან გამომდინარე, დისკურსი აერთიანებს როგორც ზეპირსიტყვიერ, ასევე წერილობით კომუნიკაციას და ხაზს უსვამს მეტყველების მეშვეობით განხორციელებულ კონკრეტულ ქმედებას (Apthorpe & Gasper 1996).

დისკურსი ემსახურება გარკვეულ მიზნებს, კერძოდ, კი ძალაუფლების პრაქტიკულ რეალიზებას (Jäger&Maier, 2009). ძალაუფლების ცნება გულისხმობს „განსაკუთრებული მექანიზმების მთელ სერიას, რომელსაც შეუძლია ქმედებებისა და სხვადასხვა დისკურსის სტიმულირება” (Foucault, 1996).

არსებული განმარტებებით ცხადია, რომ დისკურსის ანალიზი სცილდება უბრალო მეტყველებასა და წერას. იგი მოიცავს წესებსა და მოქმედებებს, რაც ხელს უწყობს ქმედებების განხორციელებას. ამ განმარტების მნიშვნელოვანი ასპექტია ის, რომ დისკურსი, ასევე, წარმოადგენს დროთა განმავლობაში დაგროვილ ცოდნას. სხვადასხვა დისკურსი ურთიერთდაკავშირებულია, რაც ხელს უწყობს ერთიანი, განვითარებადი და ღია დისკურსის წარმოქმნას. ერთი ფაქტორი, რაც აუცილებლად უნდა ვახსენოთ დისკურსსა და ძალაუფლებასთან დაკავშირებით, არის დისკურსისა და იდეოლოგიის ურთიერთმიმართება. ფუკო ერთმანეთთან აიგივებს დისკურსსა და იდეოლოგიას. უფრო მეტიც, იგი იდეოლოგიის ცნებას ანაცვლებს დისკურსის ცნებით (Foucault, 1972).

ფუკო განიხილავს დისკურსს, როგორც ერთ-ერთ პრაქტიკას, რომლის ძირითად კომპონენტს მოიცავს წერილობით და ზეპირმეტყველებით განხორციელებული ქმედებები. ეს

გამონათქვამები წარმოადგენენ გარკვეული მოვლენის ტიპებს, რომლებიც დაკავშირებულია ისტორიულ კონტექსტთან და დასაშვებია მათი გამეორება. აღსანიშნავია ფუკოს ინტერპრეტაცია დისკურსის შესახებ, ის ვარაუდობს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ დისკურსი შედგება ნიშნებისგან, მისი მიზანი სცილდება მხოლოდ ამ ნიშნების საშუალებით საგნების წარმოდგენასა და აღნიშვნას. დისკურსი დინამიურად ერწყმის ენასა და მეტყველებას. ამ თვალსაზრისით, დისკურსი მოიცავს, როგორც „გარკვეულ მნიშვნელობას, ასევე სოციალურ ურთიერთობებს“ (Foucault, 1972).

როგორც ფუკო (1972) აღნიშნავს, დისკურსის ლინგვისტური ანალიზის მთავარი საკითხია იმის გაგება, თუ რა წესები არეგულირებს კონკრეტული გამონათქვამების ფორმირებას და როგორ შეიძლება მსგავსი გამონათქვამების შექმნა ამ წესების დაცვით. დისკურსის ანალიზისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმის გარკვევას, თუ რატომ წარმოიქმნა კონკრეტულად ერთი ტიპის და არა სხვა ტიპის გამონათქვამი. მაშასადამე, დისკურსის ანალიზის ძირითადი აქცენტი მდგომარეობს დისკურსულ და არადისკურსულ მოვლენებს შორის კავშირის ან მიმართების დადგენაში. დისკურსული მოვლენები არსებითად არის დაკავშირებული მათ კონტექსტთან (Foucault 1972).

იგერი და მაიერი (2009) განსაზღვრავენ დისკურსის ორ ძირითად ფაქტორს: პირველი, ის აყალიბებს როგორც ინდივიდუალურ, ისე კოლექტიურ ცნობიერებას, რაც გავლენას ახდენს ინდივიდუალური/სუბიექტური ან ჯგუფური/მასობრივი იდენტობების ფორმირებაზე. დისკურსი ასევე მართავს ქცევას. ეს ქმედება, როგორც იგერი და მაიერი განმარტავენ, საბოლოოდ იწვევს დისკურსის მატერიალიზაციას. ამ გზით, დისკურსი არა მხოლოდ გავლენას ახდენს აზროვნებაზე, არამედ აქტიურად აყალიბებს რეალობას, როგორც პირადი, ასევე კოლექტიური გამოცდილებისა და სამყაროსთან ურთიერთქმედების გზით (Jäger&Maier, 2009).

დისკურსის ანალიზი ეფუძნება მნიშვნელობისა და ფუნქციის ურთიერთდაკავშირებულ ანალიზს, დისკურსის ანალიზი მოიცავს ანალიზისათვის აუცილებელ გარკვეულ მეთოდურ და სტრუქტურულ პრინციპებს და სტრატეგიების გამოკვლევას, რომლებსაც კომუნიკატორები დისკურსის გასაგებად და მიზნების მისაღწევად იყენებენ. საბოლოოდ, სოციალური კოგნიცია წარმოადგენს დისკურსის ანალიზის არსებით პრინციპს: საუბრის ფორმირების და აღქმის პროცესებში მენტალური პროცესები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ დისკურსის ანალიზის დროს (Mahmud, 2017).

დისკურსის თეორიიდან გამომდინარე, დისკურსი აყალიბებს გარკვეულ სუბიექტებს, რომლებიც ქმნიან რეალობას (Jäger&Maier, 2009). აღნიშნავენ, რომ ეს კონცეფცია შეიძლება იყოს სადისკუსიო საკითხი მეცნიერებისთვის, რომლებიც მხარს უჭერენ ინდივიდის უნიკალურობას. დისკურსის თეორიაში სუბიექტი ფასდება არა, როგორც დამოუკიდებელი პირი, არამედ როგორც დისკურსის პროდუქტი.

ფუკო (1980) აღნიშნავს, რომ კვლევა უნდა გასცდეს ზედაპირულ ანალიზს. მისი თქმით, აუცილებელია იმ პროცესების გამოკვლევა, რომლებიც განსაზღვრავენ ცოდნისა და სხვადასხვა დისკურსის ჩამოყალიბებას. ამგვარი მიდგომა მიზნად ისახავს იმის წარმოჩენას, თუ როგორ განაპირობებს დისკურსი არა მხოლოდ რეალობის, არამედ ამ რეალობაში მოქმედი სუბიექტის ფორმირებასაც (Foucault, 1980). ფუკოს ეს ხედვა ხაზს უსვამს დისკურსის როლს რეალობისა და სუბიექტების ჩამოყალიბების პროცესში. თუმცა, დისკურსისა და სუბიექტის ურთიერთმიმართების სიღრმისეულად გააზრება აუცილებელია. სუბიექტი, წარმოადგენს ლინგვისტური და პრაგმატიკული კვლევის ცენტრალურ ერთეულს. მართალია, დისკურსი ძლიერ გავლენას ახდენს როგორც რეალობის, ასევე სუბიექტის ფორმირებაზე, თითოეული სუბიექტი ინდივიდუალურად აღიქვამს რეალობას და მათი რეაქციებიც განსხვავებულია, რაც გულისხმობს, რომ ინდივიდთა მიერ დისკურსის, ან რეალობის აღქმა და მათზე რეაგირება ერთგვაროვანი არ არის (Foucault, 1980).

დისკურსის ანალიზში პრაგმატიკული ასპექტი განსაკუთრებით აქტუალურია სამართლებრივ კონტექსტში, რადგან აქცენტი კეთდება იმ ელემენტებზე, რომლებიც გამოხატულია დისკურსის (წერილობითი თუ ზეპირსიტყვიერი) მეშვეობით. დისკურსის პრაგმატიკული ასპექტის სრულად გასაგებად, მკვლევარებმა უნდა გამოიკვლიონ არა მხოლოდ ინტერაქციის სოციალური დინამიკა, არამედ უნდა გასცდნენ ინტერაქციის ასპექტების შესწავლას, და გამოიკვლიონ ტექსტის ფორმისა და სტრუქტურის ძირითადი ცნებები. ეს გულისხმობს კომუნიკაციაში ჩართული პირების ფონური ცოდნის, რწმენისა და განზრახვების შესწავლას. ამიტომ, დისკურსის პრაგმატიკული ანალიზი მოითხოვს ყურადღებას კომუნიკატორის ზრახვებზე - ინტენციაზე, რადგან ეს ზრახვები განაპირობებს კომუნიკაციის პროცესს (Archer, Smithson & Kennedy, 2012).

საბოლოოდ, დისკურსის ანალიზის მთავარი აქცენტი მიმართულია დისკურსის ღრმად შესწავლაზე და არა მხოლოდ ტექსტის ზედაპირულ შინაარსზე. მნიშვნელოვანია

შინაარსობრივი ანალიზი, თუმცა ეს მეთოდი წარმოადგენს მხოლოდ ანალიზის ერთ მცირე ნაწილს. დისკურსის ანალიზი მოითხოვს უფრო ღრმა და კომპლექსურ მიდგომას.

2.1.1. დისკურსი როგორც ძალაუფლების განმსაზღვრელი

სამართლებრივ კონტექსტში დისკურსის გააზრება გულისხმობს იმის დადგენას, თუ როგორ გამოიყენება ენა ძალაუფლების, იდეოლოგიისა და სოციალური ნორმების გადმოსაცემად იურიდიულ ტექსტებსა თუ პრაქტიკაში. ეს თეორიული მიდგომა, რაზეც დიდი გავლენა მოახდინა ფუკომ, იკვლევს, თუ როგორ აყალიბებს იურიდიული დისკურსი საზოგადოებას და აძლიერებს ავტორიტეტულ სტრუქტურებს გარკვეული ნორმების დაწესებით და, ამასთანავე, მოუწოდებს განსაზღვრული ქცევისკენ. სამართლებრივ გარემოში, დისკურსის ანალიზი ფოკუსირებულია იმაზე, თუ როგორ აყალიბებს ენა არა მხოლოდ კანონებს, არამედ გარკვეული ფორმით გადმოსცემს ხელისუფლებაში მყოფთა იდეოლოგიას. დისკურსის ანალიზი სამართლებრივ კონტექსტში ავლენს ძალაუფლების არსებობას, რომელიც აღასრულებს სამართლებრივ გადანაცვებებებს (Foucault, 1980).

დისკურსის ანალიზის საშუალებით შესაძლებელია სოციალურ, პოლიტიკურ და კულტურულ კონტექსტებში ჩაღრმავება, რომლებიც საფუძვლად უდევს საკანონმდებლო ან იურიდიულ პროცესებს. ის განსაკუთრებით ღირებულია კომუნიკაციის ნებისმიერი ფორმის შესწავლისას - ტექსტური, ვიზუალური თუ სმენითი - ზედაპირული გააზრება უფრო ღრმა, ფარული მნიშვნელობების გამოსავლენად. დისკურსის ანალიზის საშუალებით შესაძლებელია ვარაუდების, იდეოლოგიისა და გზავნილების ამოცნობა, რომლებიც ნაკლებად აშკარაა პირდაპირი გამონათქვამით (Aijmer, 2002).

დისკურსის ანალიზისას მნიშვნელოვანია, დისკურსული მოვლენები შევისწავლოთ კონტექსტთან და რეალობასთან კავშირში. მსჯელობის პროცესში ამოსავალი წერტილი და წინაპირობა უნდა იყოს ის გარემოება, რომ დისკურსი არ არის უბრალოდ რეალობის ამსახველი, ის არა მარტო აყალიბებს, არამედ აკანონებს რეალობას, რაც გავლენას ახდენს მოვლენების აღქმასა და ინტერპრეტაციაზე. აქედან გამომდინარე, დისკურსი შეიძლება გავიაზროთ, როგორც მატერიალური რეალობა (Jäger&Maier, 2009). ეს გულისხმობს იმას, რომ დისკურსი უფრო მეტია, ვიდრე აბსტრაქტული იდეების ან იდეოლოგიების ერთობლიობა; სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, დისკურსი წარმოშობს სუბიექტებს, თემებს და ხელს უწყობს

რეალობის აღქმას. ეს მიდგომა ემთხვევა მატერიალისტურ თეორიებს, რომლებიც ენას და დისკურსს განიხილავენ, როგორც კონკრეტულ ძალას, რასაც გააჩნია სოციალური სტრუქტურებისა და კოლექტიური ცნობიერების ჩამოყალიბების ფუნქცია (Jäger&Maier, 2009).

დისკურსსა და რეალობას შორის ურთიერთკავშირის დადგენის შემდეგ აუცილებელია ვიმსჯელოთ ძალაუფლების ან ძალის კონცეფციის შესახებ. დისკურსი და ძალაუფლება ურთიერთდაკავშირებულია. თავად დისკურსი ფლობს გარკვეულ ძალას, რადგან გავლენას ახდენს აღქმაზე და აკანონებს რეალობის გარკვეულ შეხედულებებს, მაგრამ არსებობს ძალა, რომელიც სცილდება დისკურსს, აყალიბებს და წარმართავს მის ფორმებსა და ფუნქციებს. ამ ახსნიდან გამომდინარე, ერთი მხრივ არსებობს დისკურსის ძალა, ასევე მეორე მხრივ არსებობს ძალა, რომელიც დისკურსზე მაღლა დგას. ეს ყოვლისმომცველი ძალა კი აყალიბებს იმ ტიპის დისკურსს, რომელიც დომინირებს სოციალურ, პოლიტიკურ და ინსტიტუციურ დონეზე (Jäger&Maier, 2009).

ფუკოს თეორიის გათვალისწინებით (1972), ძალაუფლება აშკარა კონტროლის გზით არ მოქმედებს, დისკურსის დახმარებით, განსაზღვრავს, თუ რა შეიძლება ითქვას, ვის მიერ და რა კონტექსტში. ამგავრი ურთიერთმიმართება ხაზს უსვამს იმას, რომ ძალაუფლება მართავს დისკურსს; დისკურსი, თავის მხრივ, წარმოადგენს მეტყველების მანერას, რომელიც ხელს უწყობს ქმედებას და ინარჩუნებს ძალაუფლებას საზოგადოების შიგნით კონკრეტული შეხედულებებისა და ღირებულებების ნორმალიზებით. შესაბამისად, დისკურსის მოიცავს არა მხოლოდ ენის შესწავლას, არამედ ძალაუფლების დინამიკის გააზრებას (Foucault, 1972).

საზოგადოდ, დისკურსის ძალა მდგომარეობს „პოზიტიური“ წინადადებების, დებულებების ლიად გამოხატულებაში (Jäger&Maier, 2009). ეს იმაზე მეტყველებს, რომ დისკურსი ექსპრესიული დებულებების გადმოცემაში არ შეიცავს ისეთი ტიპის წინადადებებს, რომელთა ექსპლიციტურად წარმოთქმაც შეუძლებელია, როგორც ცოდნა გროვდება დროთა განმავლობაში, ისე სხვადასხვა დისკურსი აყალიბებს ინდივიდების ინტერპრეტაციას რეალობის შესახებ, რაც გავლენას ახდენს აღქმის, როგორც დისკურსულ, ისე არადისკურსულ ასპექტებზე.

2.1.2. ფონური ცოდნის ცნება

ლინგვისტიკაში ფონური ცოდნა ეხება ინფორმაციას, გამოცდილებას და ვარაუდს, რომლებიც კომუნიკაციის პროცესში არსებითია, შესაბამისად, კომუნიკაციის პროცესში

ჩართულ პირებს ეხმარება მნიშვნელობის სწორად ინტერპრეტაციაში. ეს ცოდნა მოიცავს კულტურულ ნორმებს, სიტუაციურ კონტექსტს, წინარე გამოცდილებას და საერთო ცოდნას, რაც მოსაუბრეებს საშუალებას აძლევს, სწორად გამოიტანონ დასკვნები და გაიაზრონ იმპლიციტურად ნათქვამის (ნაგულისხმევი) მნიშვნელობა (Slocum, 2017).

ფონური ცოდნა გადამწყვეტ როლს ასრულებს პრაგმატიკაში, რომელიც ენის შესწავლას კონტექსტის გათვალისწინებით გულისხმობს. ის უწყობს ხელს კომუნიკაციის პროცესის ეფექტურად განხორციელებას, აგრეთვე იმპლიციტური მნიშვნელობების, წინასწარ ვარაუდებისა და გაზიარებული ცოდნის სწორად ინტერპრეტაციას. მაგალითად, როდესაც ორი ადამიანი განიხილავს „შეხვედრას“, ისინი ეყრდნობიან საერთო ფონურ ცოდნას იმის გასაგებად, კონკრეტულად რომელი შეხვედრა იგულისხმება, მაშინაც კი, როდესაც საუბარში ყველა დეტალი არაა მითითებული (Yule, 1996).

დისკურსის ანალიზში ფონური ცოდნა, ასევე, აუცილებელია, რადგან ის გავლენას ახდენს შინაარსის ინტერპრეტაციაზე, რაც თავისთავად მნიშვნელოვანია დისკურსის თანმიმდევრულობასა და შესაბამისობის ასპექტში.

კოგნიტურ ლინგვისტიკაში ცნობილია კონცეფცია „სქემების“ შესახებ, რაც ნიშნავს მათი წინარე ცოდნისა და გამოცდილების საფუძველზე, ცოდნის "სქემებად" ჩამოყალიბების პროცესს, რომლებსაც ისინი ააქტიურებენ კომუნიკაციის დროს შინაარსის გააზრებასა და მის სწორად აღქმაში (Yule, 1996; Dijk, 1987).

ფონური ცოდნის გააზრება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჩვენი კვლევის სფეროსთვის — სასამართლო დისკურსისთვის, სადაც ხშირად იჩენს თავს მონაწილეთა შორის განსხვავებული შეხედულებები, ვარაუდები და კონტექსტური აცდენები. ასეთ პირობებში კომუნიკაციის ეფექტიანობა დიდწილად დამოკიდებულია იმაზე თუ რამდენად თანხვედრაშია ფონური ცოდნა მხარეებს შორის. სასამართლო დისკურსის პრაგმატიკული ანალიზი, მართლაც, ცხადყოფს ფონური ცოდნის გადამწყვეტ როლს სამართლებრივ კომუნიკაციაში. ენობრივი სტრუქტურები ფუნქციონირებენ, როგორც კომუნიკაციაში მონაწილე ინდივიდისთვის უკვე ნაცნობი საკომუნიკაციო მოდელები, რომლებიც მიღებულია წინარე გამოცდილების საფუძველზე და გამოიყენება ახალი გამოცდილების გააზრებისა და ინტერპრეტაციის პროცესში (Yule, 2000).

ენის კომუნიკაციური ფუნქციის კვლევა აჩვენებს, რომ ინდივიდებს შეუძლიათ არაპირდაპირი გზით გამოხატული ინფორმაციისა თუ გზავნილის სათანადოდ

ინტერპრეტაცია. ინტერპრეტაციის ეს უნარი ეყრდნობა ფონურ ცოდნას, ანუ იმას, რასაც იული უწოდებს „ცოდნის სტრუქტურებს“ და საკომუნიკაციო აქტამდე არსებულ ცოდნას წარმოადგენს. ეს სტრუქტურები არის კომუნიკაციის მოდელები, რომლებიც მომდინარეობს წინა გამოცდილებიდან და საშუალებას აძლევს ინდივიდებს გამოიყენონ მანამდე არსებული ცოდნა ახალი კომუნიკაციური კონტექსტების გასაგებად. ფონური ცოდნა ფუნქციონირებს, როგორც ინსტრუმენტი, რომელიც ეხმარება ინდივიდებს, კომუნიკაციის პროცესებში, ახალი ინფორმაციის ეფექტურად გააზრებასა და ინტერპრეტაციაში (Yule, 2000).

სამართლებრივი ენა, მიუხედავად მისი ფორმალური სტრუქტურისა, ვერ ფუნქციონირებს კონტექსტუალური ფაქტორებისგან დამოუკიდებლად. სასამართლო დისკურსში ფონური ცოდნა მოიცავს:

1. პროფესიულ ცოდნას - სამართლის სისტემის, პრეცედენტების, სამართლებრივი დოქტრინებისა და პრინციპების ცოდნას, რომელიც ხშირად არ არის ექსპლიციტურად გამოხატული ტექსტში.
2. ინსტიტუციურ კონტექსტს - სასამართლო პროცედურების, იურიდიული პრაქტიკის, პროფესიული ეთიკის კოდექსებისა და მათი გამოყენების თავისებურებების გაგებას.
3. სოციოკულტურულ ცოდნას - საზოგადოებრივი ნორმების, ღირებულებებისა და სოციალური კონტექსტის გააზრებას, რომელშიც სამართლებრივი ნორმები მოქმედებს. (Durant&Leung, 2016).

იურიდიული განმარტების პროცესში, მოსამართლეები, ადვოკატები და სხვა სამართლის პროფესიონალები აქტიურად იყენებენ ფონურ ცოდნას, რათა საკანონმდებლო ტექსტების, სასამართლო გადაწყვეტილებების თუ მხარეთა არგუმენტების სწორი ინტერპრეტირება მოახდინონ. ამ თვალსაზრისით, იურიდიული ჰერმენევტიკა პრაგმატიკის პრინციპებს ეყრდნობა და აღიარებს, რომ სამართლებრივი ნორმების გაგება და გამოყენება არ არის მარტივი და მექანიკური პროცესი, არამედ მოითხოვს კონტექსტის, მიზნებისა და გარემოებების გათვალისწინებას (Slimani, 2024).

2.1.3. საუბრის ანალიზი (CA) და დისკურსის ანალიზი (DA)

დისკურსის ანალიზის (DA) გარდა, არსებობს ტერმინი საუბრის ანალიზი (CA). ეს ორი მიდგომა ხშირად მსგავსად განიხილება, რადგან ორივე მათგანი შეისწავლის ენასა და სოციალურ ქმედებას. თუმცა მათ შორის არსებობს გარკვეული განსხვავებები ანალიზის მიდგომის თვალსაზრისით. საუბრის ანალიზი (CA) წარმოადგენს დისკურსის ანალიზის (DA)

ქვედისციპლინას. როგორც ვუდი და კროგერი (2000:21) აღნიშნავენ, საუბრის ანალიზი-CA არის "დისკურსის ანალიზის - DA ყველაზე მიკროანალიტიკური სახეობა". დისკურსის ანალიზის - DA მოიცავს ენის გამოყენების ანალიზის უფრო ფართო პერსპექტივას, ხოლო საუბრის ანალიზი-CA კონცენტრირდება კონკრეტულად საუბრის (ინტერაქციაში მეტყველების) ანალიზზე.

საუბრის ანალიზი, როგორც კვლევის მიმართულება, პირველად 1960-იან წლებში კალიფორნიაში ჩამოყალიბდა ჰარვი საქსისა და ემანუელ შეგლოფის ნაშრომებში. ეს მიდგომა თავდაპირველად განვითარდა სოციოლოგიის სფეროში "საუბარი-ინტერაქციაში" შესასწავლად (Have, 2000: 1-10).

სხვადასხვა მეცნიერებს საუბრის ანალიზის (CA) შესახებ განსხვავებული განმარტებები აქვთ: ჰეივის (2000:5) განმარტებით, საუბრის ანალიზი {CA} არის კვლევა "ადამიანებზე, რომლებიც საუბრობენ ერთმანეთთან; ზეპირ კომუნიკაციაზე ან ენის გამოყენებაზე;" ჰატჩი და ვუფიტი (1998: 13) CA-ს განიხილავენ, როგორც "საუბრის შესწავლას". ლიდიკოატის (2007: 6) მიხედვით, საუბრის ანალიზი (CA) სწავლობს "სოციალური ინტერაქციის ორგანიზებასა და მოწესრიგებულობას";

ზოგადად, საუბრის ანალიზსა (CA) და დისკურსის ანალიზს (DA) შორის არსებობს მსგავსებები — ორივე სწავლობს ენის გამოყენებას, თუმცა განსხვავებული პერსპექტივით. ვუფიტის (Wooffitt, 2005:5–24) თანახმად, საუბრის ანალიზი ენას განიხილავს როგორც სოციალურ ქმედებას, ხოლო დისკურსის ანალიზი ყურადღებას ამახვილებს დისკურსის როგორც პრაქტიკის შესწავლაზე, რომელიც სცილდება რეალისტურ აღწერას.

საუბრის ანალიზში საუბარი განიხილება როგორც სისტემატურად ორგანიზებული და მოწესრიგებული პროცესი. ხოლო დისკურსის ანალიზში ენის გამოყენება წარმოჩნდება როგორც ცვალებადი და დინამიკური ქმედება, რომლის მახასიათებლები მუდმივად ითვალისწინებს კონკრეტულ სოციალურ კონტექსტს (Wooffitt, 2005).

ლევინსონი (1987) განასხვავებს ორი დისციპლინის მიერ გამოყენებულ განსხვავებულ მიდგომებს: დისკურსის ანალიზი (DA) იყენებს დედუქციურ მიდგომას, ხოლო საუბრის ანალიზი (CA) – ინდუქციურ მიდგომას. საუბრის ანალიზისთვის კვლევა ეფუძნება „ბუნებრივად მიმდინარე საუბრების“ ჩანაწერებს, ხოლო დისკურსის ანალიზისთვის კვლევა ეფუძნება „ჩვეულებრივ შემზღუდული მონაცემების დაუყოვნებელ კატეგორიზაციას“ (Levinson, 1987, pp. 286-287).

მიუხედავად ამ განსხვავებებისა, საუბრის ანალიზი (CA) და დისკურსის ანალიზი (DA) ერთიერთმემაგვსებელ ფუნქციას ასრულებენ და ერთობლივად უზრუნველყოფენ ენისა და კომუნიკაციის სიღრმისეულ გაგებას სოციალურ კონტექსტში.

2.2. დისკურსის კრიტიკული ანალიზის მეთოდი

კრიტიკული დისკურსის ანალიზი (CDA) წარმოადგენს დისკურსის ანალიზის ერთ-ერთ მიმართულებას. მას გააჩნია რამდენიმე ვერსია, რომლებიც დაფუძნებულია სხვადასხვა თეორიულ ტრადიციებზე და წარმოიშობა სოციალური თეორიის კონტექსტში (Dijk, 1997). ფეარკლო და ვოდაკი (1997) გამოყოფენ კრიტიკული დისკურსის ანალიზის (CDA) რამდენიმე არსებით მახასიათებელს, მათ შორის: (1) CDA ორიენტირებულია სოციალურ პრობლემებზე; (2) ძალაუფლებრივი ურთიერთობები დისკურსულად არის კონსტრუქციურებული; (3) დისკურსი ქმნის საზოგადოებასა და კულტურას; (4) დისკურსი ასრულებს იდეოლოგიურ ფუნქციას; (5) დისკურსს აქვს ისტორიული განზომილება; (6) არსებობს მჭიდრო კავშირი ტექსტსა და სოციალურ კონტექსტს შორის; (7) ანალიზი ინტერპრეტაციული და ახსნადია და (8) დისკურსი განიხილება როგორც სოციალური ქმედების ფორმა (Fairclough & Wodak, 1997: 271-280).

ფეარკლო გამოყოფს დისკურსის ანალიზის ორ ძირითად მიდგომას: ტექსტზე ორიენტირებული დისკურსის ანალიზი და არატექსტზე ორიენტირებული დისკურსის ანალიზი. პირველი მიდგომა ფოკუსირებულია ტექსტის ლინგვისტურ მახასიათებლებზე და ენობრივ სტრუქტურებზე. მეორე მიდგომა, რომელიც სათავეს იღებს ფუკოს ნაშრომებიდან, ამახვილებს ყურადღებას ტექსტის ირგვლივ არსებულ ისტორიულ და სოციალურ კონტექსტზე. იგი ხაზს უსვამს იმას, თუ როგორ ყალიბდება დისკურსი ამ კონტექსტების გავლენით და ნაკლებად ინტერესდება ტექსტის სპეციფიკური ენობრივი ელემენტებით და მახასიათებლებით (Fairclough, 2003).

ფეარკლო აკრიტიკებს ტექსტური ანალიზის მიდგომას, რომელიც აცალკევებს ტექსტის ანალიზს ფართო თეორიული პერსპექტივისგან. ის ამბობს, რომ აუცილებელია სხვადასხვა დისციპლინის თეორიებისა და მეთოდების ინტეგრირება ჰოლისტიკური გააზრებისთვის. ამგვარი ინტერდისციპლინარული მიდგომის გამოყენებით შესაძლებელია ტექსტების უფრო ყოვლისმომცველი ანალიზი, რა დროსაც ხდება ენობრივ მახასიათებლების კავშირი სოციალურ და ისტორიულ კონტექსტთან. ამასთან დაკავშირებით, ფეარკლო აღნიშნავს, რომ ეს ყოველივე არის ერთგვარი დიალოგი იმ დისციპლინათა შორის, რომელიც აწარმოებენ

ლინგვისტურ და სემიოტიკურ ანალიზს, რომელთა ამოცანაა სოციალური პროცესებისა და სოციალური ცვლილებების კვლევა (Fairclough, 2001).

კრიტიკული დისკურსის ანალიზი (CDA) მიზნად ისახავს ენობრივ და დისკურსულ პრაქტიკებს, მოვლენებსა და ტექსტებს შორის არსებული ურთიერთმიმართებების შესწავლას, რათა გაანალიზოს მათი გავლენა სოციალურ და კულტურულ დონეზე. CDA განსაკუთრებულ აქცენტს აკეთებს იმაზე, თუ როგორ აყალიბებენ ძალაუფლებასთან დაკავშირებული ურთიერთობები იდეოლოგიურ სტრუქტურებს საზოგადოებრივ პრაქტიკებსა და ტექსტებში (Fairclough, 2001).

CDA იკვლევს "დისკურსის როლს ძალაუფლებრივი ურთიერთობებსა და სოციალური სტრუქტურების ფარგლებში". CDA-ში ყურადღება გამახვილებულია დისკურსსა და სოციალურ სტრუქტურას შორის ურთიერთობაზე. CDA არის დისკურსის ანალიზის ის მიმართულება, რომელიც ცდილობს გამოავლინოს ფარული იდეოლოგიური ძალები და ძალაუფლებრივი ურთიერთობები, რომელიც გავლენას ახდენს ენის გამოყენებაზე, საზოგადოებაში. ის არა მხოლოდ აღწერს ენობრივ სტრუქტურებს, არამედ ცდილობს კრიტიკულად შეაფასოს მათი როლი სოციალური უთანასწორობის, დისკრიმინაციისა ან უსამართლობისას (Wooffitt, 2005: 138).

კრიტიკული დისკურსის ანალიზის (CDA) ეფექტურობას, როგორც ჭეშმარიტად კრიტიკული მეთოდის, ეჭვქვეშ აყენებს ზოგიერთი მეცნიერი. ჯონსი (2007) ამტკიცებს, რომ დისკურსის ანალიზში გამოყენებული ტრადიციული ლინგვისტური კატეგორიები და ელემენტები, რომლებიც ლინგვისტიკისა და პრაგმატიკის საფუძველზეა აგებული, ზღუდავს მის შესაძლებლობას კომუნიკაციის კრიტიკული შეფასებისთვის (Jones, 2007).

ენა არ წარმოადგენს მხოლოდ ცალკეულ სიტყვას, არამედ არის ტერმინთა ერთობლიობა, რომელიც განსაზღვრული წესებით ასახავს აბსტრაქტული და სტრუქტურირებული სისტემის მნიშვნელობას. ეს სისტემა აუცილებელია როგორც ეფექტური კომუნიკაციისთვის, ისე ლინგვისტური აქტების წარმატებული რეალიზაციისათვის. ჯონსი (2007) ამტკიცებს, რომ ლინგვისტური ანალიზის არც ერთი მეთოდი არ განსაზღვრავს, თუ როგორ უნდა განმარტონ და უპასუხონ ინდივიდებმა კონკრეტულ გამონათქვამებს — როგორიცაა კითხვები, შეთავაზებები ან ბრძანებები. მისი თვალსაზრისი ხაზს უსვამს ენას, როგორც სისტემურ ჩარჩოს და არა დირექტიულ ინსტრუმენტს (Jones, 2007).

კრიტიკული დისკურსის ანალიზი (CDA) წარმოადგენს ანალიტიკურ მეთოდს, რომელიც მიმართულია იმის გარკვევაზე, თუ როგორ ყალიბდება დისკურსი და რა ფორმით უკავშირდება

იგი ძალაუფლების სტრუქტურებს. მისი მიზანია გამოავლინოს ის ენობრივი და დისკურსული მექანიზმები, რომლებიც განაპირობებენ სოციალურ ურთიერთობებსა და იდეოლოგიურ გავლენას. გარდა ამისა, კრიტიკული დისკურსის ანალიზი (CDA) მიზნად ისახავს საზოგადოებრივი ჩართულობის გაძლიერებას იმ სფეროებში, სადაც დისკურსს შეუძლია სოციალური ცვლილებები. ეს მიდგომა გამოკვეთს ენის როლს, სხვადასხვა სოციალურ კონტექსტში, ძალაუფლების სტრუქტურების გამოვლენასა და მის პოტენციურად შეცვლაში (Fairclough, 2001).

ამ მხრივ, დისკურსის კრიტიკული ანალიზი განსაკუთრებით ხელსაყრელია სამართლებრივი სისტემის კრიტიკული ანალიზისათვის, რადგანაც იგი საშუალებას გვაძლევს დეტალურად შევისწავლოთ ენის პროცესებთან ურთიერთმიმართება სხვადასხვა სამართლებრივ სიტუაციებში (Slimani, 2024).

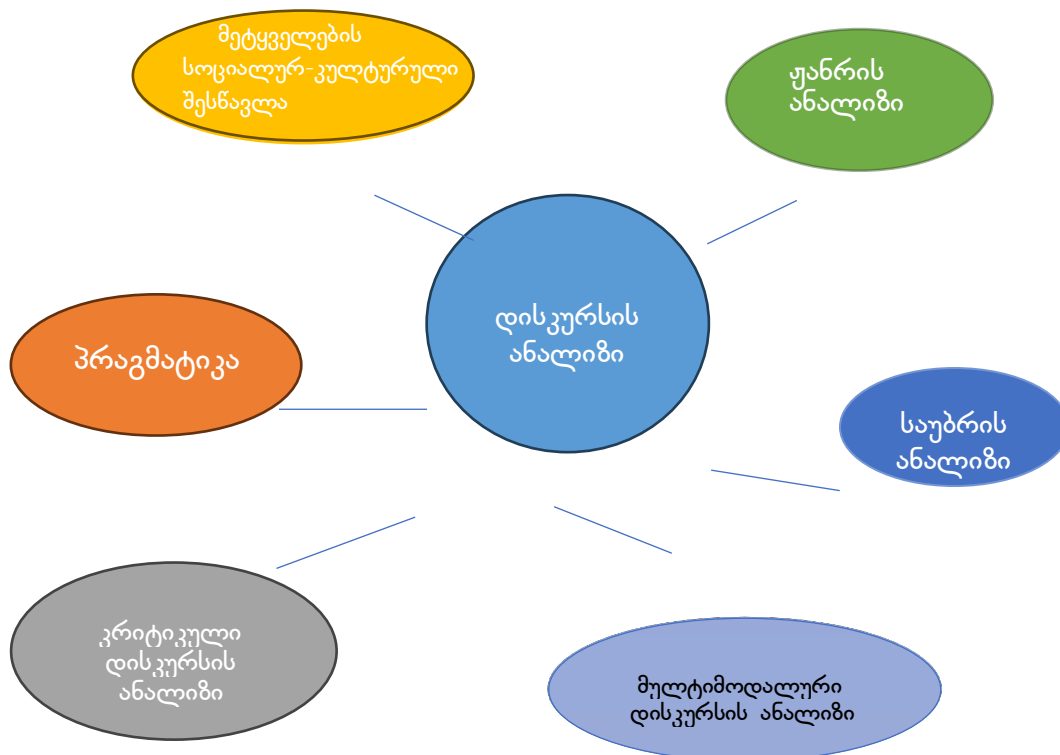
შედეგად, კრიტიკული დისკურსის ანალიზი წარმოადგენს მეთოდს, რომელიც იკვლევს ენობრივი ერთეულების დამკვიდრებისა და ფუნქციონირების გზებს ზეპირმეტყველებაში, განსაკუთრებით — სასამართლო დისკურსში. ეს მეთოდი საშუალებას გვაძლევს დავინახოთ, როგორ ასახავს ან აყალიბებს ენობრივი ერთეულები სოციალურ და იდეოლოგიურ მნიშვნელობებს კომუნიკაციური პროცესის ფარგლებში, და როგორ მოქმედებს ამ პროცესზე ძალაუფლება და კონტექსტი.

2.3. ინტერდისციპლინური მიდგომა სამართლებრივი კომუნიკაციის კვლევაში

როგორც მანამდე აღინიშნა, დისერტაციაში აღწერილი კვლევის ერთ-ერთ მეთოდს წარმოადგენს დისკურსის ანალიზი. მნიშვნელოვანია მიმოვიხილოთ, ზოგადად, დისკურსის არსის საჭიროება ამ კონკრეტული კვლევისთვის. საზოგადოდ, დისკურსი საკმაოდ ფართო სპექტრის მატარებელი მოვლენაა ენაში. აქედან გამომდინარე, ნამდვილად საინტერესოა მოკლედ განვსაზღვროთ, თუ რა განსაზღვრავს და აყალიბებს დისკურსს, როგორც კვლევის მეთოდს.

დისკურსის შესწავლისას უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოება, რომ კომუნიკაციის დროს არსებული წინადადებები ქმნიან ერთ ლოგიკურ ჯაჭვს. მოსაუბრე ანალიზებს არა მხოლოდ ზედაპირულ მნიშვნელობას, არამედ იმ შინაარსსაც, რაც მის მიღმაა, ან იგულისხმება. ეს მიდგომა გვცხმარება კომუნიკაციის სიღრმისეულ ანალიზში, განსაკუთრებით კი სამართლებრივ კონტექსტში, სადაც ხშირად მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ნათქვამი, არამედ ნაგულისხმევი აზრიც.

დისკურსს მჭიდრო კავშირი აქვს ენის სხვადასხვა ასპექტებთან. დისკურსის ანალიზი მოითხოვს კომუნიკაციის სხვადასხვა ასპექტის ჩართულობასა და განხილვას (Machine & Mayr, 2012). ეს კავშირები შეიძლება წარმოვადგინოთ დიაგრამის სახით (იხ. დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1.

მოცემული დიაგრამა ასახავს "დისკურსის ანალიზის" კონცეფციას და მასთან დაკავშირებულ ასპექტებს, რომლებიც ენის კვლევის შემადგენელი ელემენტებია. როგორც ვხედავთ, დისკურსი დაკავშირებულია თითოეულ მათგანთან და, ცალკეულად, ისინი დაკავშირებულია დისკურსის ანალიზის ცენტრალურ კონცეფციასთან, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ისინი ყველა დისკურსის ქვედონეა ან დისკურსის კვლევასთან დაკავშირებული სფეროები, უფრო ფართო დისციპლინის ფარგლებში.

როგორც ირკვევა, დისკურსის ანალიზი, პრაგმატიკა, ჟანრის ანალიზი, მეტყველების სოციალურ-კულტურული შესწავლა და საუბრის ანალიზი ერთმანეთთან დაკავშირებული სფეროა, ენისა და კომუნიკაციის უფრო ფართო შესწავლის ფარგლებში, მაგრამ თითოეული მათგანის ჩართულობა დისკურსის შესწავლის სხვადასხვა ეტაპზე ხდება. დიაგრამიდან გამომდინარე, დისკურსის ანალიზი მოიცავს, როგორც სტრუქტურულ (მეტყველების

ფორმირება, ფუნქციონირება), ისე პრაგმატიკულ და დისკურსულ ასპექტებს და გულისხმობს, როგორც კრიტიკულ, ისე მულტიმოდალურ მიდგომებს (Fairclough, 2011).

საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ დისკურსის ანალიზში პრაგმატიკული ასპექტის როლი შედარებით სპეციფიკურია. ამას განაპირობებს ის გარემოება, რომ პრაგმატიკული კვლევა აქცენტს აკეთებს იმ ასპექტებზე, რაც წინადადებებში ღიად არ არის მოცემული, თუმცა, დისკურსის დახმარებით არის გადმოცემული და გამოხატული (Yule, 1996). დისკურსის არსის სრულად გასაგებად აუცილებელია კომუნიკატორთა რწმენა-წარმოდგენების და მათი ფონური ცოდნის ანალიზი, რაც მოითხოვს ყურადღების გამახვილებას წინადადებების სტრუქტურების მიღმა არსებულ ცნებებზე და კომუნიკატორთა ინტენციის (განზრახვის) განსაზღვრაზე.

დისკურსის ანალიზი (როგორც დიაგრამიდან ჩანს) წარმოადგენს ინტერდისციპლინურ კვლევას და მოიცავს ისეთი ტიპის დისციპლინებს, რაც თავის მხრივ ლინგვო-სემიოტიკური და სოციალური პროცესების ანალიზს ახდენს. კონკრეტულად, ეს მეთოდი აერთიანებს ისეთ თეორიებს, რაც დაკავშირებულია სემიოტიკური ასპექტებსა და ლინგვისტურ თეორიებთან. ამჟამად, დისკურსის ანალიზის სხვადასხვა მეთოდოლოგი არის შემუშავებული. ამ მხრივ საინტერესო ვერსია აქვს ფეარკლოს, სადაც დისკურსს განიხილავს ინტერდისციპლინურ კვლევად, რომლის მიზანია დისციპლინაშორისი ლინგვისტური და სემიოტიკური ანალიზი (Fairclough, 2011).

დისკურსის კრიტიკული ანალიზი (CDA) წარმოადგენს სასამართლო ლინგვისტიკის აუცილებელ კომპონენტს, მრავალი მიზეზის გამო. უპირველეს ყოვლისა, იგი გვეხმარება გამოვავლინოთ ფარული ძალაუფლებრივი სტრუქტურები, რომლებიც ჩადებულია სამართლებრივ ტექსტებსა და სასამართლო პროცესების ვერბალურ კომუნიკაციაში, სადაც სამართლებრივი ენა შეიძლება გამოყენებულ იქნას დომინანტური ჯგუფების ინტერესების გასატარებლად. CDA ასევე, უზრუნველყოფს იდეოლოგიური მიკერძოებების იდენტიფიცირებას სასამართლო დისკურსში, რაც ხშირად გამოხატულია ლექსიკური არჩევანით, გრამატიკული კონსტრუქციებით და დისკურსის ორგანიზებით. ამასთან, ეფექტურად ავლენს ენობრივ მანიპულაციებს, როგორიცაა პრესუპოზიციები, იმპლიკაციები და რიტორიკული სტრატეგიები, რომლებიც გამოიყენება მოწმეების დაკითხვისას, საბოლოო სიტყვებში თუ სასამართლო გადაწყვეტილებებში (Khafaga, 2023).

CDA განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს კონტექსტუალურ ფაქტორებზე, რაც საშუალებას გვაძლევს, იურიდიული ტექსტები და ზეპირმეტყველება განვიხილოთ უფრო

ფართო სოციალურ, ისტორიულ და პოლიტიკურ ჩარჩოში. ზოგადად, ეს მიდგომა უზრუნველყოფს ლინგვისტური მტკიცებულებების უფრო კომპლექსურ და ობიექტურ ანალიზს, მათ შორის, ავთენტურობისა და ავტორობის დადგენას, რაც კრიტიკულია სამართლებრივი საქმეების გადაწყვეტისთვის¹⁰. მნიშვნელოვანია, რომ CDA ეხმარება მკვლევარებსა და პრაქტიკოსებს გაიაზრონ, თუ როგორ შეიძლება იურიდიული ტექსტებისა და ზეპირმეტყველების სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაცია სხვადასხვა სოციო-კულტურული და ლინგვისტური ფონის მქონე ინდივიდების მიერ, რაც ხელს უწყობს სამართლიანობის პრინციპების უკეთ გაცნობიერებას (Oguche & Onoja, 2021).

გარდა ამისა, დისკურსის კრიტიკული ანალიზი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის გაზრდაში, რადგან ის ეხმარება სამართლებრივი ენის გამჭვირვალობის გაუმჯობესებას და იმ ბარიერების გამოვლენას, რომლებიც შეიძლება ხელს უშლიდეს მოქალაქეების სრულფასოვან მონაწილეობას სამართლებრივ პროცესებში (Stygall, 1994).

აქედან გამომდინარე, CDA გვთავაზობს მიდგომას ენობრივი მტკიცებულებების სანდოობის შესაფასებლად, რაც აუცილებელია ისეთ ვითარებაში, სადაც ლინგვისტური ანალიზი წარმოადგენს მტკიცებულების მნიშვნელოვან ნაწილს (მაგალითად, ენობრივი მანიპულაციები: როგორ იყენებენ მხარეები ენობრივ ფორმებს, კერძოდ, პრაგმატიკულ მარკერებს, რათა ხელი შეუწყონ საკუთარ პოზიციის გამყარებას, ან როგორ მოქმედებენ და ახდენენ ზეწოლას მოწმეებსა და ბრალდებულებზე). საბოლოოდ, CDA-ს მიერ გამოვლენილი სისტემური პრობლემები და უთანასწორობები, სასამართლო დისკურსში, შეიძლება გახდეს კატალიზატორი სამართლებრივი რეფორმებისთვის, რომლებიც მიმართულია უფრო სამართლიანი სამართლებრივი სისტემის შექმნისკენ.

2.4. სასამართლო დისკურსი და მისი ჩამოყალიბების პროცესი

სასამართლო ლინგვისტიკა (*Forensic Linguistics*), როგორც ფორმალური დისციპლინა, ჩამოყალიბდა მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში. მისი განვითარების ძირითადი ეტაპები: 1960-იანი წლები - ლინგვისტიკის გამოყენება დაიწყო მაგნიტოფონის ჩანაწერების ავთენტურობისა და ტექსტების ავტორობის დასადგენად, კერძოდ, ევანსის სავარაუდო აღიარების ნაწილები იყო ვერბალურად განსხვავებული და სტილისტურად შეუსაბამო. ჯან სვარტვიკის მიერ ტიმოთი

¹⁰ ჩვენი კვლევის ფარგლებში არ ხდება ავთენტურობისა და ავტორობის დადგენა.

ევანსის საქმეზე ჩატარებული ლინგვისტური ანალიზი გახდა გარდამტეხი მომენტი. ეს იყო პირველი შემთხვევა, როდესაც ლინგვისტური მტკიცებულებები და მათი შემდგომი ანალიზი გადამწყვეტი აღმოჩნდა სასამართლო საქმეებში (Coulthard & Johnson, 2007).

ამჟამად აღნიშნული სფეროს კვლევისა და გამოყენების არეალი ფართოვდება, ძირითადი აქცენტი კეთდება დანაშაულის პრევენციასა და მოგვარებაზე, რაშიც ენობრივ ერთეულებს და გამოხატვის თავისებურებას გადამწყვეტი როლი აკისრია. შედეგად, ეს ინტერდისციპლინული კვლევა სწავლობს ენას სხვადასხვა კონტექსტში, ლინგვისტური ანალიზის ფონზე. ტერმინ „სასამართლო მეცნიერების“ ქოლგის ქვეშ ერთიანდება სასამართლო ლინგვისტიკა, სასამართლო სტილისტიკა, სასამართლო მედიცინა, სასამართლო ფსიქოლოგია და სასამართლო პათოლოგია, ზემოთ ხსენებული მრავალმხრივი დისციპლინა მიზნად ისახავს გამოავლინოს და გაიგოს დანაშაულებრივი ქმედებები, მათი მოტივები ენობრივი და სტილისტური ნიშნების შესწავლით, სხვადასხვა დისციპლინებთან თანხვედრაში (Stygal, 1994).

ისტორიულ ჭრილში, სასამართლო დისკურსი დასაბამს იღებს ზეპირ ენაში, რაც ზეპირმეტყველების ჩამოყალიბების პროცესთან და, საზოგადოდ, ზეპირი ენის კულტურასთან არის დაკავშირებული (მეტრეველი, 2014).

სასამართლო დისკურსის (Courtroom Discourse) განვითარების ისტორია მჭიდროდ უკავშირდება სამართლებრივი სისტემების ევოლუციასა და საზოგადოების დამოკიდებულებას მართლმსაჯულების მიმართ. ეს პროცესი დაიწყო უძველეს ცივილიზაციებში - მესოპოტამიაში, ძველ ეგვიპტეში, ძველ საბერძნეთსა და ძველ რომში, სადაც უკვე არსებობდა სტრუქტურირებული სამართლებრივი სისტემები დავების გადასაწყვეტად და მართლმსაჯულების განსახორციელებლად. უძველეს საზოგადოებებში, სასამართლო პროცესი მოიცავდა ოფიციალურ გამოსვლებს, მონმეთა ჩვენებებსა და მტკიცებულებების წარდგენას, რომლებიც დღესაც სასამართლო პროცესის ფუნდამენტური ნაწილებია. ეს ადრეული სასამართლო სისტემები და მათთან დაკავშირებული ვერბალური პრაქტიკები შეიძლება მივიჩნიოთ თანამედროვე სასამართლო დისკურსის საწყისად, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში ვითარდებოდა და იხვეწებოდა (Gibbons, 1994; მეტრეველი, 2014).

შუა საუკუნეების ევროპაში სასამართლო სისტემები ვითარდებოდა ფეოდალური წყობის პირობებში, სადაც სასამართლო პროცესებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდა მონარქებისა და თავადაზნაურობის ძალაუფლება, ხოლო სამართალწარმოება ხშირად რიტუალურ და

სიმბოლურ ხასიათს ატარებდა, რომელზეც დიდ გავლენას ახდენდა რელიგიური და კულტურული რწმენა-წარმოდგენები. მოგვიანებით, საერთო სამართლის ჩამოყალიბებამ და ისეთი იურიდიული ინსტიტუტების შექმნამ, როგორიცაა "მეფის სკამი" და "საერთო საჩივრების სასამართლო", ხელი შეუწყო სამართლებრივი პროცესების ფორმალიზებასა და სტრუქტურირებას, ხოლო რენესანსისა და განმანათლებლობის პერიოდებში იურიდიული თეორიების, პრინციპებისა და კონცეფციების დახვეწამ უფრო მეტად განავითარა სასამართლო დისკურსი, რაც საფუძვლად დაედო თანამედროვე სამართლებრივ სისტემებს (Morris, 2019; Gibbons, 1994).

თანამედროვე სამართლებრივი სისტემები მე-19 და მე-20 საუკუნეებში განვითარდა რეფორმების გზით, რამაც სასამართლო დარბაზის დისკურსი უფრო სტანდარტიზებული გახდა, მტკიცებულებების წესების, ადვოკატირების პროცედურებისა და პროფესიული იურიდიული გაერთიანებების შექმნით. ბოლო ათწლეულებში ტექნოლოგიურმა წინსვლამ - ციფრული მტკიცებულებების, ვიდეოკონფერენციებისა და საქმის მართვის ელექტრონული სისტემების დანერგვამ - მნიშვნელოვნად შეცვალა იურიდიულ პირთა კომუნიკაცია. მთელი ისტორიის განმავლობაში, ტექნოლოგიური ინოვაციების განვითარების შესაბამისად, იცვლებოდა სასამართლო დარბაზი, სამართლებრივი სისტემები და საზოგადოებრივი ნორმები (Rivlin, 2004).

დღესდღეობით, სასამართლო დისკურსი ეხება ენასა და კომუნიკაციის პროცესს, რომელიც გამოიყენება სასამართლო დარბაზში სასამართლო პროცესის დროს. იგი მოიცავს მრავალფეროვან სიტყვიერ ინტერაქციას, მათ შორის ადვოკატების, მოსამართლეების, მოწმეების და ბრალდებულების განცხადებებს ან ჩვენებებს. ეს დისკურსი უაღრესად სტრუქტურირებულია და მიჰყვება იურიდიული სისტემების მიერ დადგენილ კონკრეტულ წესებსა და კონვენციებს. ამ პროცესის შემადგენელია ნაწილია:

სამართლებრივი ენა: სამართლის სფეროს წარმომადგენლები იყენებენ სპეციალიზებულ ტერმინოლოგიას, რომელიც განსხვავებულია ჩვეულებრივი სალაპარაკო ენისგან და საჭიროა იურიდიული კონტექსტის ანალიზი.

პირდაპირი და ჯვარედინი დაკითხვა: იურისტები კითხავენ მოწმეებს საქმესთან დაკავშირებული ჩვენებებისა და მტკიცებულებების მისაღებად. ჯვარედინი დაკითხვა გულისხმობს, მოწინააღმდეგე მხარის მიერ წარმოდგენილი მოწმეების დაკითხვას მათ მიერ წარმოდგენილი ჩვენების გასააჩივრებლად.

შესავალი სიტყვა და დასკვნითი სიტყვა (არგუმენტებით): ადვოკატები წარმოდგენენ გახსნილ სიტყვას სასამართლო პროცესის დასაწყისში, რათა ჩამოაყალიბონ თავიანთი საქმის ძირითადი პუნქტები და არგუმენტები. დასკვნითი არგუმენტები წარმოდგენილია სასამართლო პროცესის დასასრულს, რათა მოხდეს მტკიცებულებების შეჯამება მოსამართლის ან ნაფიც მსაჯულთა დარწმუნების მიზნით.

წინააღმდეგობები და განჩინებები: ადვოკატებს შეუძლიათ, გააპროტესტონ სასამართლო პროცესის დროს წარმოდგენილი ჩვენებები, გარკვეული შეკითვები, მასალები ან მტკიცებულებები, თუ მიაჩნიათ, რომ ისინი არასათანადოა ან დაუშვებელი. შემდეგ კი მოსამართლე იღებს გადაწყვეტილებას არსებულ წინააღმდეგობებზე.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციები: თუ სასამართლო პროცესი მოიცავს ნაფიც მსაჯულებს, მოსამართლე აწვდის ინსტრუქციებს ნაფიც მსაჯულებს, შესაბამისი კანონების შესახებ და როგორ უნდა გამოიყენონ ისინი საქმესთან მიმართებით.

სამართლებრივი არგუმენტაცია: იურისტებს ევალებათ სამართლებრივი არგუმენტაცია, სამართლებრივი მსჯელობისა და ინტერპრეტაციების დახმარებით საკუთარი პოზიციების გასამყარებლად (მეტრეველი, 2014).

სასამართლო დისკურსს ახასიათებს ფორმალურობა, სამართლებრივი პროცედურების დაცვა, სამართლებრივი დავების გადასაწყვეტად მტკიცებულებებისა და არგუმენტების წარდგენის საფუძველზე შესაბამისი ენობრივი მახასიათებლების გამოვლენით.

სასამართლო ლინგვისტიკის ინტერესის ძირითადი სფერო სასამართლო დისკურსს უკავშირდება. ეს სფერო ორიენტირებულია სასამართლო პროცესებში გამოყენებული ენის შესწავლაზე (Coultrud & Johnson, 2007). ეს მიდგომა შეისწავლის ენის გამოყენების სპეციფიკურ თავისებურებებს სასამართლო პროცესების კონტექსტში, რაც მოიცავს შემდეგ ასპექტებს:

- ვერბალური ინტერაქციის ანალიზი - როგორ ხდება კითხვა-პასუხი მონმეების დაკითხვისას, არგუმენტაციის სტრუქტურა, დარწმუნების ტექნიკები.
- ძალაუფლების ასიმეტრიის ენობრივი გამოვლინება - როგორ აისახება იერარქიული ურთიერთობები ლინგვისტურ არჩევანში.
- ნარატივების კონსტრუირება - როგორ აგებენ პროკურორები და ადვოკატები სხვადასხვა ვერსიებს მოვლენების შესახებ.
- პრაგმატიკული ასპექტები - იმპლიკაციები, პრესუპოზიციები და კონტექსტუალური მნიშვნელობები სასამართლო კომუნიკაციაში (Coultrud & Johnson, 2007).

თავის მხრივ, სამართლებრივი ენის დახმარებით ხდება ენობრივი თავისებურებების გამოვლენა და ანალიზი, თუ რა მიზანსაც ემსახურება ენის ფუნქციონირების განსაზღვრა სამართლებრივ კონტექსტში. ამ პროცესის ნაწილია დისკურსის ანალიზი, რაც აუცილებელია ენის განსაზღვრულ კონტექსტში კვლევისთვის, რათა გამოავლინოს და მოგვანოდოს სრულიად ზუსტი, ობიექტური და სრულმნიშვნელოვანი მოვლენების შესახებ შესაბამისი ინფორმაცია (Stygall, 1994).

სასამართლო დისკურსში ენა მოქმედებს არა მხოლოდ როგორც კომუნიკაციის საშუალება, არამედ როგორც ინსტრუმენტი, რომელიც ამავედროულად აყალიბებს, ამკვიდრებს და ცვლის ენობრივ ნორმებს. საერთო ჯამში, სასამართლო პროცესში სამართლებრივი ენის გამოყენება და მისი შესწავლა გულისხმობს ენობრივი ერთეულების გამოვლენას, რასაც მოჰყვება მათი სამართლებრივი მნიშვნელობების ანალიზი, შეფასება და ინტერპრეტაცია სასამართლო დისკურსის მიმდინარეობისას (Stygall, 1994).

ჩვენს შემთხვევაში, არსებითია პრაგმატიკული მარკერების როლი, რადგან ისინი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს სამართლებრივი კომუნიკაციის ეფექტურობასა და შესაბამისობას, რომელიც ვლინდება კომუნიკაციური კონტექსტის სწორად ორგანიზებაში, დარწმუნების გაძლიერებასა და ენის სწორად გამოყენებაში, რაც გამორიცხავს ნებისმიერი ორაზროვნებას.

შესაბამისად, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დისკურსი და, კონკრეტულად, სასამართლო დისკურსი, შედგება მრავალ მიდგომათა ან დამოკიდებულებათა სიმრავლისგან, რომლებიც მოიცავს ლინგვისტურ შესაბამისობებს: ნარატიული, დესკრიპციული, პრედიკატიული. საბოლოოდ კი დისკურსი, როგორც მრავალჯერადი გამოთქმის საუკეთესო საშუალება იწვევს იმ შესაბამისობების სიმრავლეს, რომლებიც ჩვენ უნდა დავადგინოთ და გამოვყოთ კომუნიკაციურ რაკურსში.

საინტერესოა ამ მხრივ ბუდონის მოსაზრება (2000), სადაც იგი აღნიშნავს, რომ დისკურსის ცნება წარმოადგენს „სიტყვათა გამოფენას“, რომელიც მოიცავს ისეთ მინიმალურ წყვილებს, როგორებიცაა თანხმობა-შეპასუხება და კითხვა-პასუხი. ბუდონის კონცეფცია დისკურსზე — როგორც „სიტყვათა გამოფენაზე“ მინიმალური წყვილებით (მაგ. კითხვა-პასუხი, შეთანხმება-შეპასუხება) — სასამართლო კონტექსტში განსაკუთრებით რელევანტურია, რადგან ის მკაფიოდ ავლენს პოზიციების დაპირისპირების და ადვოკატ-მოწმის ინტერაქციის სტრუქტურებს. მისი ხედვა „არგუმენტირებულ სიტყვაზე“ როგორც პოლემიკურ აქტზე სრულად

ესადაგება სასამართლო დისკურსს, სადაც თითოეული მხარე მტკიცებულებითი არგუმენტებით ცდილობს მოსამართლის დარწმუნებას. ამით დისკურსი ცხადდება არა მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემის, არამედ სოციალური ქმედების ინსტრუმენტად, რომელიც მკაცრადაა ჩასმული ინსტიტუციურ ჩარჩოებში (Boudon, 2000).

დასასრულ, სასამართლო დისკურსი შეიძლება განვიხილოთ როგორც ერთგვარი მოლაპარაკების პროცესი, სადაც მონაწილე მხარეები — მოსამართლე, ადვოკატი, პროკურორი, მოწმე და სხვები — ენას იყენებენ საკუთარი პოზიციების წარსადგენად, დასამტკიცებლად ან გასაბათილებლად. ეს კომუნიკაციური ინტერაქცია არამხოლოდ მოიცავს სამართლებრივი ფაქტების გადმოცემას, არამედ მიზნად ისახავს იდეოლოგიური და სოციალური მნიშვნელობების ჩამოყალიბებასაც. სწორედ ამ პროცესში ხდება ენის მეშვეობით სამართლებრივი ძალაუფლების განაწილება, სიმართლის დადგენა და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება, რაც სასამართლო დისკურსს მოლაპარაკების ტიპური მახასიათებლებით გამოარჩევს.

მეორე თავის დასკვნა

ნაშრომის მეორე თავში განიხილება დისკურსის სტრუქტურული ასპექტები ლინგვო-სემიოტიკური ანალიზის კონტექსტში, რაც საშუალებას იძლევა უფრო მკაფიოდ გავაანალიზოთ დისკურსის ფუნქციური დანიშნულება და სწორად განვმარტოთ მისი სტრუქტურული თავისებურებები. ასევე, გაანალიზებულია ტერმინი „დისკურსი“ და მისი მრავალფეროვანი განმარტებები, როგორც ლინგვისტურ, ისე ფილოსოფიურ და სოციალურ მეცნიერებებში. განხილულია სხვადასხვა ავტორის მიდგომები, რაც საშუალებას იძლევა, დისკურსის ცნებითი ჩარჩო მკაფიოდ განისაზღვროს შემდგომი ანალიზისთვის.

დისკურსის განსხვავებული ანალიზი საშუალებას იძლევა, სიღრმისეულად შევაფასოთ მისი როლი და კავშირები სოციალურ, კულტურულ თუ ენობრივ დონეზე. დისკურსის ცნებაზე საუბრისას მნიშვნელოვანია დისკურსის ფართო გაგებით გაანალიზება, რომელიც არ შემოიფარგლება მხოლოდ მეტყველების ან წერილის აქტით, დისკურსი მოიცავს ენობრივი მახასიათებლებს, რომელიც განსაზღვრავს ინფორმაციის ფორმას და შინაარსს.

ჰარისი, დისკურსის ანალიზის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, ყურადღებას ამახვილებს ენობრივ სტრუქტურებზე, რომლებიც სცილდება ინდივიდუალური წინადადების დონეს და მოიცავს როგორც ლინგვისტურ, ისე არალინგვისტურ ასპექტებს. მისთვის დისკურსი არის

მჭიდროდ სტრუქტურირებული ენობრივი ერთეულების ჯაჭვი, რომელიც კონტექსტთან ერთად განიხილება.

ფუკოს მიხედვით კი დისკურსის ანალიზისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმის გარკვევას, თუ რატომ წარმოიშვა კონკრეტულად ერთი ტიპის გამონათქვამი და არა სხვა ტიპის, ანუ, როგორია ცოდნის, ძალაუფლებისა და სოციალური პირობების გავლენა დისკურსის წარმოქმნაზე.

მაშასადამე, დისკურსის ანალიზის ძირითადი აქცენტი მდგომარეობს დისკურსულ და არადისკურსულ მოვლენებს შორის კავშირის ან მიმართების დადგენაში. დისკურსი წარმოადგენს კომპლექსურ სისტემას, სადაც ენობრივი ელემენტები (სიტყვები, წინადადებები, ტერმინოლოგია) და კონტექსტუალური ფაქტორები (კულტურული, სოციალური, ისტორიული კონტექსტები) ერთმანეთთან არის დაკავშირებული და განსაზღვრავს დისკურსის რეალურ მნიშვნელობას. ფუკოს თეორიის მიხედვით, ძალაუფლება მოქმედებს ფარულად, დისკურსის მეშვეობით და კონტექსტის მიხედვით განსაზღვრავს, სად, რა შეიძლება ითქვას, შესაბამისად, წარმოადგენს მეტყველების და კომუნიკაციის სტრატეგიას, რომელიც არამართო ინფორმაციის გადაცემას, არამედ ძალაუფლების შენარჩუნებასა და განმტკიცებას ემსახურება.

ამასთან, განხილულია კრიტიკული დისკურსის ანალიზი, სამართლებრივი სისტემის კონტექსტში, რომელიც ეფუძნება იმისთვის, რომ გამოიკვლიოს, თუ როგორ ფორმირდება სამართლებრივი დისკურსი და როგორ მოქმედებს ძალაუფლების ჩამოყალიბების პროცესში.

სასამართლო დისკურსი ეტაპობრივად ყალიბდება სამართლებრივი კომუნიკაციის სპეციფიკურ სტრუქტურასა და ენობრივ მახასიათებლებზე დაყრდნობით. სასამართლო დარბაზში, ენა ფუნქციონირებს არა მხოლოდ კომუნიკაციის მეთოდით, არამედ ასრულებს მნიშვნელოვან სამართლებრივ ფუნქციებს, რომლებიც რეგულირდება ენობრივი ნორმებით და პრაგმატული ასპექტებით, რაც მკაფიოდ განსაზღვრავს სასამართლო პროცესის მიმდინარეობასა და გადამწყვეტილებებზე გავლენას.

III თავი - პრაგმატიკული მარკერების კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძველი და მათი ტიპოლოგიური ანალიზი სასამართლო დისკურსში

3.1. პრაგმატიკულ მარკერთა კვლევის მიზანი და მეთოდოლოგია

სასამართლო დისკურსის ლინგვისტური კვლევები მოცულობითი სფეროა, რომელიც შეისწავლის სამართლებრივ კონტექსტში გამოყენებულ ენობრივ სტრუქტურებს. მისი მთავარი ამოცანაა გამოავლინოს, თუ როგორ ფუნქციონირებს ენა სამართლებრივ კონტექსტში და როგორ გავლენას ახდენს ენობრივი სტრუქტურები და სტრატეგიები სამართლებრივ გადაწყვეტილებებზე. ამ სფეროში კვლევის სხვადასხვაგვარი მეთოდი და მიდგომა არსებობს (სტრუქტურული დისკურსის ანალიზი, კრიტიკული დისკურსის ანალიზი, სოციოლინგვისტური მიდგომა დისკურსისადმი და ა.შ.), რომელსაც ენათმეცნიერები ეყრდნობიან დისკურსის კვლევისას საკვლევი ობიექტის თავისებურებებიდან და მისი სპეციფიკიდან გამომდინარე.

წინამდებარე კვლევა, როგორც შესავალში აღვნიშნეთ, მიზნად ისახავს სასამართლო ლინგვისტიკაში პრაგმატიკული ასპექტების შესწავლას საკვლევ კორპუსზე ორიენტირებული დისკურსის ანალიზის მეთოდოლოგიის გამოყენებით. კვლევის მთავარი მიზანია სასამართლო დისკურსში გამოყენებული პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირება, კლასიფიკაცია და მათი ფუნქციური ტიპოლოგიზაცია. ამასთან, კვლევა მიზნად ისახავს განსაზღვროს, თუ რა ტიპის პრაგმატიკული მარკერებია დამკვიდრებული ზეპირ სასამართლო დისკურსში, ინგლისური და ქართული ენების შეპირისპირების საფუძველზე.

კვლევა ასევე გამოავლენს საკვლევ ენებში სასამართლო პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირების მსგავსება-განსხვავებებს და განაზოგადებს მიღებულ სტატისტიკურ მონაცემებს. ამ კვლევის აქტუალობა განპირობებულია სასამართლო დისკურსის სიღრმისეული შესწავლის საჭიროებით, სადაც ენის გამოყენება წარმოადგენს არა მხოლოდ კომუნიკაციის, არამედ სამართლის განხორციელების აუცილებელ ინსტრუმენტს, რითაც იგი ინტერდისციპლინური კვლევის მნიშვნელოვან საგანს წარმოადგენს.

ჩვენი კვლევის ფარგლებში, პრაგმატიკული მარკერების კვლევა მოიცავს რამდენიმე ძირითად მიდგომას, როგორცაა კორპუსის ანალიზი, რომელიც ენობრივი მონაცემების კვლევას გულისხმობს; დისკურსის ანალიზი, რომელიც ენის სოციალურ და კულტურულ კონტექსტებს სწავლობს, კერძოდ, კრიტიკული დისკურსის ანალიზი გამოიყენება იმისათვის, რომ გამოავლინოთ ის ლინგვისტური მექანიზმები, რომლებიც ხელს უწყობენ ძალაუფლების,

იდეოლოგიისა და სოციალური დომინაციის წარმოჩენას. პრაგმატიკული ანალიზი, რომელიც ასახავს ენის კომუნიკაციურ მიზნებსა და არგუმენტაციის მახასიათებლებს; ფუნქციური ანალიზი, რომელიც ენის როლსა და ფუნქციებზე ამახვილებს ყურადღებას და კოგნიტიური მიდგომა, რომელიც ენის გამოყენებასა და შეცნობის პროცესებს ეყრდნობა. ეს მიდგომები ენის სხვადასხვა ასპექტებს სწავლობს და ენობრივი მოვლენების მრავალწახნაგოვან ანალიზს გვთავაზობს.

საკვლევ კორპუსზე ორიენტირებული დისკურსის ანალიზი გულისხმობს ვრცელ მონაცემთა კორპუსში არსებული ტექსტების ენობრივი თვალსაზრისით დამუშავებას, სადაც ტექსტები შერჩეულია ლექსიკური და შინაარსობრივი კრიტერიუმების გათვალისწინებით საერთო ელექტრონული კორპუსიდან და მოიცავს სპეციფიკური დისკურსის მასალას (ჩვენს შემთხვევაში, სასამართლო ტრანსკრიპტების ფორმით); ამგვარი კორპუსი შეიძლება მოიცავდეს როგორც თანამედროვე, ისე ისტორიულ ტექსტებს, სადაც იკვლევენ სიტყვებისა და გამონათქვამების ცალკეულ ფორმებს, ასევე, სტატისტიკურ-რაოდენობრივი მეთოდების გამოყენებით ასახავენ მათ ცვლილებებს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, პრაგმატიკულ მარკერებს იკვლევენ სხვადასხვა ლინგვისტურ-დისკურსული მეთოდებით, მათი ფუნქციური დანიშნულების მიხედვით. კვლევები, ძირითადად, კონცენტრირდება იმაზე, თუ როგორ ხდება მათი გამოყენება გარკვეული სახის, უმეტესად, რთულ წინადადებებში, როგორ აადვილებენ ისინი მნიშვნელობების დეკოდირებას და რა ფორმით ასახავენ მოსაუბრის დამოკიდებულებას გარკვეული საკითხისადმი. ჩვენი კვლევის ფარგლებში, საკვლევ მასალად აღებულია კორპუსში მოქცეული უკვე წერილობით ფორმად ქცეული სასამართლო პროცესის მსვლელობა. ამასთან, პრაგმატიკულ მარკერთა სპეციფიკაციის განსასაზღვრად და სრული სურათის წარმოსადგენად, გადაწყვიტეთ გამოგვეყენებინა სასამართლო პროცესის ორივე ტიპი - სამოქალაქო და სისხლის სამართლის პროცესები, მათი დისკურსული და ფუნქციური განსხვავებების შესასწავლად.

გარდა ამისა, წარმოდგენილი კვლევა ეფუძნება ინგლისურ და ქართულ ენაზე წარმოდგენილი დისკურსული კონსტრუქციების ანალიზს, რაც სასამართლო დისკურსის შიდა სტრუქტურის, ენობრივი თავისებურებებისა და ფუნქციური განსხვავებების შედარებით შეფასების საშუალებას იძლევა. ინგლისური მასალისთვის გამოყენებულია მონაცემების კორპუსი PACER (Public Access to Court Electronic Records), რომელიც მოიცავს საკვლევ თემის

გარშემო წარმოდგენილ ტრანსკრიპტებს და სასამართლო პროცესების ოქმებს. მასში ერთიანდება სამართლებრივი ანგარიშების წარმდგენი კორპორაციის - „Heritage Reporting Corporation” მიერ წარმოდგენილ უზენაესი სასამართლოს წერილობით ტრანსკრიპტები, „Miller & Zois, Attorneys at Law”-ის გამოქვეყნებული ტრანსკრიპტები, ხოლო სისხლის სამართლის მხრივ, საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიერ - „International Criminal Court” წარმოდგენილი ტრანსკრიპტები (*სასამართლოს მეპირი მოსმენა ჩვეულებრივ მოიცავს 30-60 წუთის ხანგრძლივობის ჩანაწერებს. სტანდარტული ტრანსკრიპტი შეადგენს დაახლოებით 25-40 გვერდს, რაც დამოკიდებულია საქმის სირთულეზე და მონაწილე მხარეების რაოდენობაზე*).

რაც შეეხება ქართულ საანალიზო მასალას, საკმარისი რესურსების არქონის გამო, აუდიო ჩანაწერების საფუძველზე თავად შევქმენით სხდომების ტრანსკრიპტები (*საშუალო ტრანსკრიპტი: 30-60 გვერდი; სამოქალაქო საქმეები: 45-90 წუთი; სისხლის სამართლის საქმეები: 1.5-3 საათი*) ანუ წერილობითი დისკურსული მასალა. კვლევის შემდგომ ეტაპზე განხორციელდა არსებული ტექსტების პრაგმატიკული კონტექსტების ანალიზი საკვლევ ენებში, და შემდეგ ენათაშორის სიბრტყეზე, რაც გულისხმობდა ენათაშორისი ეკვივალენტების გამოვლენასა და მათ შორის მსგავსება-განსხვავებების დადგენას. როგორც ვთქვით, ეს ეკვივალენტები განხილული იყო როგორც ამოსავალ, ისე სამიზნე ენებში, რაც შესაძლებელს ხდიდა მათ შორის არსებული ფუნქციური შესაბამისობის დადგენას. შიდაენობრივი ანალიზის ფარგლებში პრაგმატიკული მარკერები შეფასდა მათ ფუნქციურ თვისებებსა და გამოყენების თავისებურებებზე დაყრდნობით.

ქართულ და ინგლისურ ენებში გაანალიზებულია სულ 60 ტრანსკრიპტი (30 სამოქალაქო და 30 სისხლის სამართლის საქმეებიდან, 15 ტრანსკრიპტი ქართულ და 15 ტრანსკრიპტი ინგლისურ ენებზე). კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, გამოვარჩიეთ არსებითად საინტერესო მონაკვეთები, რომლებიც შემდგომ დაიყო წინადადებებად. წინადადების საზღვრად განისაზღვრა წერტილი, კითხვის ნიშანი, ძახილის ნიშანი და მრავალწერტილი, თუმცა გათვალისწინებულ იქნა ის შემთხვევებიც, როდესაც აღნიშნული პუნქტუაციის ნიშნები არ მიუთითებდა წინადადების დასრულებაზე (მაგალითად, აბრევიატურების ან რიცხვითი მონაცემების შემთხვევაში). ქართული ენისთვის, აუდიო ჩანაწერებიდან, წინადადებების გამოყოფისას ვხელმძღვანელობდით ინტონაციური საშუალებებით და მოსაუბრის მიერ გაკეთებული პაუზებით, რაც მეტყველების ბუნებრივ ნაკადს მაქსიმალურად ინარჩუნებდა.

მასალის დამუშავების თვალსაზრისით, პირველ ეტაპზე შევისწავლეთ ტრანსკრიპტების შინაარსი. შემდეგ ეტაპზე გავასუფთავეთ ტექსტები გვერდის ნომრების, იურიდიული მინიშვნების, პიროვნების სახელებისა და არასამართლებრივი შინაარსის წინადადებებისგან. მოსამზადებელი პერიოდის საბოლოო ეტაპი მოიცავდა ტექსტის დაშლას სიტყვებად და წინადადებებად, რაც აუცილებელი წინაპირობაა ფუნქციური პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირებისა და მათი სიხშირის განსაზღვრისთვის.

მასალის შეგროვების ამ ეტაპზე გამოვყავით და შევარჩიეთ 1800 წინადადება, კერძოდ, 900 წინადადება ქართულენოვანი, ხოლო 900 – ინგლისურენოვანი, ხოლო პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირება მოვახდინეთ ფრეიზერის (Fraser, 1996) კლასიფიკაციის საფუძველზე, რომელიც მოიცავს 4 დიდ კლასს და შესაბამის ქვეკატეგორიებს¹¹ - ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები, დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები, პარალელური პრაგმატიკული მარკერები.

ამის შემდგომ, წინადადებაში გამოვყავით ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც ხელს უწყობენ გარკვეული პრაგმატიკული ფუნქციის შესრულებას, როგორიცაა, მაგალითად, დამოკიდებულების გამოხატვა, დისკურსის ნაწილების დაკავშირება, ინფორმაციის წყაროს მითითება და ა.შ.

ქართული ენის თვალსაზრისით, ვითვალისწინებდით ნაწილაკების, შორისდებულების და სხვა გრამატიკული ელემენტების პრაგმატიკულ ფუნქციებს. ინგლისურ ენაში პრაგმატიკული მარკერების ანალიზისას მხედველობაში მიიღებოდა რამდენიმე ძირითადი კომპონენტი. პირველ რიგში, იდენტიფიცირდება პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიები, ძირითადი, დისკურსის, კომენტარის, პარალელური კატეგორიები. მათი კონტექსტუალური ანალიზი კი მოიცავს იმის გამორკვევას, თუ რატომ იყენებს მოსაუბრე კონკრეტულ მარკერს - დისკურსის სტრუქტურირებისთვის, თავისი დამოკიდებულების გამოსახატავად თუ აუდიტორიასთან კავშირის დასამყარებლად რაც, საბოლოო ჯამში, განსაზღვრავს კომუნიკაციის ხარისხს და ეფექტურობას.

პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირებისთვის და გამოსაყოფად გამოვიყენე ხელით მარკირების/ანოტაციის მეთოდი, რაც გულისხმობს თითოეულ წინადადებაში მარკერების იდენტიფიცირებას და მათ ანალიზს წინასწარ განსაზღვრული კატეგორიების მიხედვით. მონაცემების მიღება და წინადადებების დახარისხება განხორციელდა Excel-ის

¹¹ კლასიფიკაცია იხ. ქვემოთ

ცხრილში, სადაც თითოეული წინადადებისთვის განისაზღვრა: 1. მარკერის არსებობა ან არარსებობა 2. მარკერის ტიპი 3. მარკერის პოზიცია წინადადებაში; რაოდენობრივი ანალიზის მხრივ, პრაგმატიკული მარკერების სიხშირის დათვლა შესრულდა COUNTIF, Pivot Table-ს ფუნქციით. საბოლოოდ, თითოეული მარკერის საერთო რაოდენობა პროცენტულობით გამოისახა, როგორც სტანდარტიზებული სიხშირე, რაც გულისხმობს მარკერების რაოდენობის ტექსტის მთლიანი სიტყვის რაოდენობაზე შეფარდებას.

3.1.1. სიგნალებიდან მნიშვნელობამდე: პრაგმატიკული მარკერების გამოყოფის პრობლემა

ლევინსონი (1983) ერთ-ერთი პირველი იყო, ვინც გამოთქვა მოსაზრება, რომ დისკურსის მარკერები შეიძლება ჩაითვალოს ღირებულ საკვლევ საკითხად, მისი აზრით, ინგლისური, და არა მხოლოდ ეს ენა, ფლობს სიტყვებსა და ფრაზებს, რომლებიც მიუთითებენ არსებულ გამოთქვამისა და წინარე დისკურსს შორის კავშირზე, ასეთებია მაგალითად, *but, therefore, in conclusion, on the contrary, nevertheless, however, in any case, well, besides* (მაგრამ, მაშასადამე, დასკვნის სახით, პირიქით, მაინც, თუმცა, ყოველ შემთხვევაში, კარგად, გარდა ამისა, რეალურად, ყველა საერთოდ, ასე, ბოლოს და ბოლოს). მიჩნეულია, რომ ამგვარ სიტყვებს გააჩნიათ მნიშვნელობის ისეთი კომპონენტი, რომლის გაგება იზოლირებულად რთულია. მათი ინტერპრეტაცია და სწორი გაგება საჭიროებს კავშირს წინარე დისკურსთან, რათა წინადადება სრულად და ზუსტად იქნეს გააზრებული (Levinson, 1983).

ინგლისურ ენაში დისკურსის მარკერები ანალოგიურ ფუნქციას ასრულებენ, როგორიც ქართულში — ისინი უზრუნველყოფენ ლოგიკურ კავშირს წინადადებებსა და მოსაზრებებს შორის და მნიშვნელოვანი როლი აკისრიათ ტექსტის შინაარსობრივ და აზრობრივ განვითარებაში. ამ მარკერებს ხშირად დამაკავშირებელი ფუნქცია აკისრიათ, რაც აუცილებელია დისკურსის თანმიმდევრულობისა და მთლიანობის უზრუნველსაყოფად. მაგალითად, დისკურსის მარკერებად შეიძლება დასახელდეს შემდეგი: ქართულად — მაგრამ, მაშასადამე, დასკვნის სახით, პირიქით, მიუხედავად ამისა, თუმცა, ყოველ შემთხვევაში, კარგად, გარდა ამისა, რეალურად, საერთოდ; ინგლისურად — *but, therefore, in conclusion, on the contrary, nevertheless, however, at least, well, besides, actually, all in all, so* და სხვა.

მას შემდეგ, არაერთმა მკვლევარმა უფრო დეტალურად შეისწავლა დისკურსის მარკერები, მათ შორის მათი ფორმალური და ფუნქციური მახასიათებლები, აგრეთვე მათი

როლი დისკურსის ორგანიზებასა და კომუნიკაციური აქტის წარმართვაში. პირველი მცდელობა ქონდა შორაპს (Schourup, 1985), რომელიც იყენებდა ტერმინს „დისკურსის ნაწილაკები“ და, ძირითადად, შემოიფარგლებოდა like , well , y'know მარკერებით და ადგენდა, თუ როგორ ფუნქციონირებდნენ ისინი სხვადასხვა სახის წერილობით და სასაუბრო ტექსტებში. მისი მოსაზრებით, მხოლოდ მარკერების გამოყენებისას იკვეთებოდა მოსაუბრის ზუსტი სათქმელი ან ფიქრი. რაც, შესაძლოა, მათი გამოყენებლობის შემთხვევაში, რთულად მისახვედრი ყოფილიყო (Schourup, 1985).

მეორე და უფრო დეტალურ აღწერას გვთავაზობს შიფრინი (Schiffrin, 1987). მისი ანალიზის საფუძველზე and, because , but , mean, now , oh , or, well , და y 'know მარკერებს სხვადასხვა ფუნქცია აკისრიათ, კერძოდ: 1. მარკერები ასრულებენ კონტექსტუალური კოორდინატების როლს დისკურსის წარმართვის პროცესში; 2. მარკერები უკავშირებენ არსებულ გამონათქვამებს კომუნიკატორებს; 3. მარკერების საშუალებით ხდება არსებული და წინარე დისკურსის კავშირი და კომუნიკაციის პროცესის სწორად გააზრება. საბოლოოდ კი, ვიღებთ დისკურსის კოჰერენტულ ხასიათს. ამასთან დაკავშირებით, ასევე გასათვალისწინებელია ბლემორის (Blakemore, 1987) მოსაზრება, სადაც ავტორი and, after, all, you see, but, moreover, furthermore, so მარკერებს უწოდებს „დისკურსის მაკავშირებლებს“.

როგორც ვხედავთ, პრაგმატიკულ მარკერებს დიდი ყურადღება ექცევა, მათი კვლევისადმი მიდგომაც მრავალფეროვანია, ეს, ძირითადად, განპირობებულია პრაგმატიკის საკითხის მოცულობით, მარკერების ფუნქციითა და მათი მნიშვნელობათა მრავალფეროვნებით. არაერთი მეცნიერის მცდელობისა მარკერების ერთიანი და საზოგადოდ მიღებული ერთიანი კლასიფიკაცია არ არსებობს. ამ საკითხისადმი მიძღვნილი კვლევების უმრავლესობა დისკურსის მარკერებს შეისწავლის (Schiffrin, (1987). *Discourse markers*; Crible & Cuenca (2017). *DMs in Spoken Discourse*, Guo (2015). *Functional-Perspective Review of DMs*) რომლებიც, ფრეიზერის მიხედვით, განიხილება როგორც პრაგმატიკული მარკერების ქვეჯგუფი. პრაგმატიკული მარკერები მოიცავს ლექსიკალიზებულ ერთეულებსა - ფრაზებსა და გამოთქმებს, რაც დამკვიდრებულია ენაში, თუმცა, მათ სპეციალური პრაგმატიკული ფუნქციები აქვთ და კომუნიკაციის პროცესში წინადადებებს აკავშირებენ ერთმანეთთან რათა მეტად გაადვილდეს მსჯელობისა და არგუმენტაციის პროცესი, მაგალითად, სიტყვები და ფრაზები, როგორიცაა „სინამდვილეში“, „მაშინ“, „ამიტომ“, „in fact“, „as a result“ და სხვა, წინადადებებს აკავშირებს და არგუმენტებს უტყუარს ხდის.

როგორც უკვე ითქვა, კვლევის საფუძველს წარმოადგენს ბ.ფრეიზერის მიერ შემუშავებული პრაგმატიკული მარკერების ტაქსონომია (Fraiser, 1996). სწორედ ფრეიზერმა აღწერა და გამოყო დისკურსის მარკერები, როგორც პრაგმატიკული კატეგორიების წევრები (Fraiser, 1990). ამ კლასიფიკაციის საფუძველს წარმოადგენს კონცეფცია, რომ ყოველ წინადადებას გააჩნია აქტუალური მნიშვნელობა, რომელსაც ფრეიზერი „პირდაპირი შეტყობინების პოტენციალს“ უწოდებს. იგი გამომდინარეობს წინადადების სემანტიკური მნიშვნელობიდან და აღნიშნავს იმ შეტყობინებების დაზუსტებას, რომლებიც შესაძლოა საუბარში პოტენციურად გამოიხატოს წინადადების წარმოთქმისა. წინადადების „შეტყობინების პოტენციალი“ სრულად იშვიათად რეალიზდება (Fraiser, 1990).

სხვადასხვა ავტორი იყენებს ტერმინებს „პრაგმატიკული მარკერები“ და „დისკურსის მარკერები“ ერთი და იმავე ობიექტის აღსანიშნად — ობიექტის, რომელსაც ფრეიზერის მიხედვით პრაგმატიკული მარკერი ჰქვია. აუცილებელია ხაზგასმა იმ საკითხზე, რომ პრაგმატიკული მარკერის ცნება უფრო ფართოა, ვიდრე დისკურსის მარკერისა, უფრო მეტიც, პრაგმატიკული მარკერი თავად მოიცავს ამ უკანასკნელს (Fraiser, 1996). აქედან გამომდინარე, კვლევისთვის შერჩეული ტერმინის გამოყენება განაპირობა მისმა ფართო მნიშვნელობამ და მასშტაბურობამ რადგან პრაგმატიკული მარკერი ზოგადი ტერმინია და მოიცავს სხვადასხვა ფუნქციებს და ფორმებს ზეპირ მეტყველებაში.

ფრეიზერის (1996) განსაზღვრებით, პრაგმატიკა წარმოადგენს კომუნიკატორების წინადადებების ანალიზს, გრამატიკისა და კონკრეტული კონტექსტის გამოყენების მიხედვით, რის მიზანსაც ემსახურება მოსაუბრის მიერ გადმოცემული გზავნილების სწორად აღქმა და გააზრება. ამასთან ოსტმანი (1995:100) ახასიათებს პრაგმატულ მარკერებს, როგორც იმპლიციტურ ინდიკატორებს, რომლებიც ასახავენ კომუნიკატორთა დამოკიდებულებებსა და მოსაზრებებს (Östman, 1995). ფრეიზერმა (1996), როგორც პროპოზიციური, ისე არაპროპოზიციური მნიშვნელობების შესწავლისას, შეიმუშავა პრაგმატიკული ჩარჩო, რომელიც ორიენტირებულია პრაგმატიკულ მარკერებზე. ამ კუთხით, იგი სამ ძირითად დებულებას წარმოაჩენს. პირველ რიგში, ის ამტკიცებს, რომ ყველა შეტყობინებას აქვს პირდაპირი შეტყობინების პოტენციალი (DMP), რომელიც გამომდინარეობს მისი წინადადების მნიშვნელობიდან. პირდაპირი შეტყობინების პოტენციალი (DMP) წარმოადგენს პოტენციურ შეტყობინებებს, რომლებიც შეიძლება იყოს გადმოცემული წინადადებების საშუალებით, თუმცა ხშირად რთულია ყველა მათგანის ზუსტად გადმოცემა, რადგან გასათვალისწინებელია ისეთი

ფაქტორების არსებობა, როგორცაა წინადადებების რეალიზაციისთვის საჭირო მახასიათებლები და კონტექსტი, რასაც შეუძლიათ შეცვალონ რეალურად გადაცემული შეტყობინების არსი.

ფრეიზერის მეორე დებულება გვთავაზობს სემანტიკური მნიშვნელობის განმარტებას ანუ ენობრივი გამონათქვამებით გადმოცემულ ინფორმაციას, რაც შედგება ორი განსხვავებული კომპონენტისგან: პროპოზიციური და არაპროპოზიციური შინაარსი. პროპოზიციური ტიპის წინადადება შესაძლებელია იყოს მტკიცებითი, შეთავაზების, ვალდებულებითი და ა.შ. შინაარსის მატარებელი. ამგვარ ქმედებებს ვუწოდებთ სამეტყველო ქმედებებს რაც მოიცავს ერთმანეთთან დაკავშირებულ ქმედებებს (Fraiser, 1996).

წინადადების მნიშვნელობის არაპროპოზიციულ შინაარსში გამოიყოფა სხვადასხვა ტიპის სიგნალები, რომლებსაც უწოდებენ "პრაგმატიკულ მარკერებს". ისინი არ გამოხატავენ უშუალოდ წინადადების ფაქტობრივ მნიშვნელობას, არამედ გადასცემენ დამატებით, პირდაპირ ან ირიბ შეტყობინებებს, რომლებიც ეხმარება მსმენელს ნათქვამის სწორად აღქმაში. პრაგმატიკული მარკერები განიხილება ცალკეულად და განსხვავებულად წინადადების შინაარსისგან და ენობრივად კოდირებული მნიშვნელობის ამოცნობას ემსახურება, რისი მეშვეობითაც კომუნიკატორები გამოხატავენ კომუნიკაციურ მიზნებს (Fraiser, 1996).

მესამე დებულება გულისხმობს, რომ პრაგმატიკული შეტყობინებები და, შესაბამისად, მათი გამომხატველი პრაგმატიკული მარკერები, შეიძლება დაიყოს ოთხ ტიპად:

- ძირითადი შეტყობინება: ეს შეტყობინება გამოხატავს წინადადების პროპოზიციურ შინაარსს, როგორც შეტყობინების ძირეულ შინაარსს.
- კომენტარის შეტყობინებები: ეს შეტყობინებები იძლევა კომენტარს ან შენიშვნებს ძირითად შეტყობინებაზე.
- პარალელური შეტყობინებები: ეს შეტყობინებები ავსებს ძირითად შეტყობინებას დამატებითი ინფორმაციით ან შინაარსით.
- დისკურსის შეტყობინებები: ეს შეტყობინებები მიუთითებს წინადადების ძირითად გზავნილსა და წინა დისკურსს შორის ურთიერთობაზე.

შესაბამისად, ფრეიზერის მიერ შემოთავაზებული დებულებები შეგვიძლია ტაქსონომიის სახით წარმოვადგინოთ. ეს მიდგომა მიჩნეულია საბაზისოდ, რადგან იძლევა შესაძლებლობას გამოვავლინოთ ყველა ტიპის პრაგმატული მარკერი. ანალიზის მოიცავს მარკერთა შემდეგ კლასიფიკაციას:

- ძირითადი მარკერი: გამოიყენება ძირითადი შეტყობინების შინაარსის გასაანალიზებლად.

- კომენტარის მარკერი: გამოიყენება მხარეთა წარმომადგენლების ან მოსამართლეების მიერ გაკეთებული კომენტარების ან შენიშვნების იდენტიფიცირებისთვის ძირითად შეტყობინებასთან დაკავშირებით.

- დისკურსის მარკერი: გამოიყენება გამონათქვამის ძირითადი გზავნილისა და სხვა დისკურსების ურთიერთკავშირის გასაანალიზებლად.

- პარალელური მარკერი: გამოიყენება ძირითად გზავნილთან დაკავშირებული დამატებითი ურთიერთობითი ინფორმაციის დასადგენად.

დისკურსის მარკერები და პრაგმატიკული მარკერები მნიშვნელოვან ფუნქციას ასრულებენ კომუნიკაციაში. ისინი ქმნიან წინადადებებს შორის კავშირს და უზრუნველყოფენ აზრის თანმიმდევრულ განვითარებას. მათი მნიშვნელობის სწორი გააზრება დამოკიდებულია წინა დისკურსზე და კონტექსტზე. ჩვენმა კვლევამ გამოავლინა მარკერების მრავალფეროვანი ფუნქციები და ფორმები, რაც ხელს უწყობს ტექსტისა და საუბრის ორგანიზებას და კომუნიკაციის ეფექტურობას.

3.2. პრაგმატიკული მარკერების გამოყენება და კლასიფიკაცია ¹²

პრაგმატიკული მარკერები წარმოადგენს მნიშვნელოვან ენობრივ ერთეულებს, რომლებიც გავლენას ახდენენ გამონათქვამის ინტერპრეტაციასა და დისკურსის ორგანიზებაზე. ისინი არა მხოლოდ კომუნიკანტთა აზრებს აკავშირებენ ერთმანეთთან, არამედ ხელს უწყობენ კონტექსტუალური იმპლიკაციების წარმოქმნასაც.

1. მარკერებმა (so, therefore, too, also) შეიძლება წარმოქმნან კონტექსტუალური იმპლიკაცია: მაგალითად: (1) „So, you admit that you signed the contract without reading it?“

იმპლიკაცია: დასკვნის ან ლოგიკური გაგრძელების გამოსახვა, კერძოდ, ლაპარაკის წინა ნაწილიდან გამომდინარე, მოსამართლე ახდენს ლოგიკურ დასკვნას.

(2) „The witness testified that he saw the defendant at the scene. Also, several neighbors confirmed hearing loud noises that night“. „Also“ კონტექსტის მიხედვით მიუთითებს, რომ მოწმის ჩვენებას ერთვის დამატებითი მტკიცებულებები, რაც აძლიერებს ბრალდების პოზიციას.

¹² ბ. ფრეიზერის ტაქსონომიის მიხედვით

2. ისინი ხელს უწყობენ შინაარსის უკეთ აღქმას დამატებითი ინფორმაციის გადმოცემის გზით („and“, „after all“, „moreover“, „furthermore“); მაგალითად:

(3) *And John did what?, But what happened later?*

(4) *After all, Do you still deny telling Sergeant Reade that Ivy Lomas was a nuisance?*

3. შეიძლება დაუპირისპირდნენ გადმოცემულ შინაარსს (however, still, nevertheless, but); მაგალითად:

(5) *The evidence seems convincing. Still, there are some inconsistencies in the testimony.*

4. აკონკრეტებენ გამონათქვამის როლს მოცემულ დისკურსში (anyway, incidentally, by the way, finally) მაგალითად: 6) *"Incidentally, the witness forgot to mention that he saw someone else near the crime scene."* [Heritage Reporting Corporation]. აქ, *Incidentally* გამოიყენება თემასთან პირდაპირი კავშირის გარეშე, მაგრამ დამატებითი დეტალებისთვის, რაც მხარის არგუმენტაციას ან მოწმის ჩვენებას ამყარებს.

პრაგმატიკული მარკერებისადმი აღრეულ ინტერესს პრაგმატიკოსი ბრუს ფრეიზერი უკავშირებს ვილიამ ლაბოვისა და დევიდ ფანშელის 1977 წლის ნაშრომს, რომელშიც განხილულია სიტყვა „well“ დისკურსის მარკერი. აღნიშნულ კვლევაში ეს მარკერი ღიქმება არა მხოლოდ როგორც შინაარსობრივი კომპონენტი, არამედ როგორც დისკურსის სტრუქტურირების საშუალება.

მნიშვნელოვანი ნაბიჯი ამ მიმართულებით გადაიდგა ლევინსონის მიერ, რომლის ნაშრომი *Pragmatics* (1983) განსაზღვრავს დისკურსის მარკერების ლინგვისტურ ღირებულებას. ავტორი მიუთითებს, რომ ინგლისურ ენაში — და სავარაუდოდ სხვა ენებშიც — ფართოდ გვხვდება ლექსიკური ელემენტები, რომლებიც უზრუნველყოფენ კავშირს გამონათქვამსა და დისკურსის წინა სეგმენტს შორის. ასეთებია, მაგალითად: but, therefore, in conclusion, to the contrary, still, however, anyway, well, besides, actually, all in all, so, after all ა.შ. ავტორები მიიჩნევენ, რომ ასეთ სიტყვებს აქვს, სულ მცირე, მნიშვნელობის ერთი კომპონენტი მაინც ისეთი, რომელიც გამონათქვამის ჭეშმარიტობა-მცდარობის მიხედვით არ განიხილება. მათი ფუნქციაა მიუთითონ თუ რამდენად წარმოადგენს ასეთი სიტყვების შემცველი გამონათქვამი დისკურსის წინა სეგმენტზე პასუხს ან მის გაგრძელებას (Levinson 1983:87).

ტექსტიდან განსხვავებით, დისკურსი ეფუძნება არა ერთჯერადობის პრინციპს, არამედ განმეორებად შინაარსს, სიმბოლოებსა და კომუნიკაციურ სტრატეგიებს, რომლებიც უშუალოდ უკავშირდებიან ცოდნის ჩამოყალიბებასა და გადაცემას. დისკურსი ქმნის არამხოლოდ ინფორმაციულ შინაარსს, არამედ აგებს იმ ინტერპრეტაციულ ჩარჩოს, რომლის მეშვეობითაც

ინფორმაცია საზოგადოებრივ და სოციალურ მნიშვნელობას იძენს. ამ თვალსაზრისით, დისკურსს გაცილებით ძლიერი ეფექტი აქვს, ვიდრე ცალკეულ ტექსტს (Levinson, 1983).

დისკურსს გააჩნია ძალა, რადგან იგი ატარებს იმ ცოდნას, რომელიც ქმნის და კვებავს როგორც კოლექტიურ, ისე ინდივიდუალურ ცნობიერებას. ეს ცოდნა წარმოადგენს როგორც დისკურსული, ასევე არადისკურსული ქმედების საფუძველს, რომლებიც საბოლოო ჯამში რეალობის ფორმირებას განაპირობებს (Levinson, 1983).

სამართლებრივ პრაქტიკაში, მოსაუბრე (მოსამართლე, ადვოკატი) და კონტექსტი მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ დისკურსის სწორად ორგანიზებაში. მოსაუბრე პირმა უნდა შეძლოს სათქმელის ისე ჩამოყალიბება, რომ ის მსმენელისთვის გასაგები და სწორად გააზრებული იყოს. მნიშვნელოვანია, რომ წინადადებები ლოგიკურად იყოს დაკავშირებული და სათქმელი კი სწორად გადმოცემული.

ამ პროცესში პრაგმატიკულ მარკერებს უმნიშვნელოვანესი როლი ენიჭებათ. ისინი არა მხოლოდ აზრის გადმოცემას ამარტივებენ, არამედ ამდიდრებენ ინტერაქციას, ქმნიან ერთიან დისკურსს და კომუნიკაციას მეტად დინამიკურს ხდიან. აღსანიშნია, რომ ეს მარკერები ლექსიკურად ერთგვაროვნებით არ გამოირჩევიან — ისინი ეკუთვნიან სხვადასხვა ლექსიკურ ერთეულებს და შესაბამისად, განსხვავებული ფუნქციური დატვირთვაც გააჩნიათ (Fraiser, 1996)

ფრეიზერმა განაცალკევა მარკერთა ტიპები და ისინი დაყო ფუნქციონალურობის მიხედვით: ექსპრესიული ფუნქცია: პრაგმატიკული მარკერები ხშირად გამოხატავენ მოსაუბრის დამოკიდებულებას, ემოციას ან პოზიციას, რაც წინადადების შინაარსში ჩანს. მაგალითად, „კარგად“, „იცით“, „გგულისხმობ“, „სინამდვილეში“, „გულწრფელად“, „Alright“, „Fine“, „I mean“, „Honestly“ და ა.შ. შეიძლება მიუთითებდეს ყოყმანზე, გარკვევაზე, ხაზგასმაზე ან გულწრფელობაზე.

ინტერაქციული ფუნქცია: პრაგმატიკული მარკერების დახმარებით ხდება მოსაუბრეთა შორის შესაბამისი სიგნალების გაცვლა და ეფექტური კომუნიკაცია. მაგალითად, „ასე“, „ყოველ შემთხვევაში“, „მართალია“, „კარგი“, „Exactly“, „Right“, „in any case“, „that's right“ და ა.შ., აღნიშნულ მარკერებს შეუძლია თანხმობის ან უარყოფის სიგნალის გადაცემა და მოსაუბრის პოზიციის გამოხატვა.

სტრუქტურული ფუნქცია: პრაგმატიკული მარკერები არამხოლოდ უზრუნველყოფენ დისკურსის კონტექსტუალურ სტრუქტურას, არამედ ეხმარებიან საუბრის მონაწილეებს, ყურადღება გაამახვილონ კონკრეტულ საკითხებზე და შექმნან ლოგიკური, გასაგები დისკურსი.

მაგალითად, "პირველ რიგში", "მეორე", "საბოლოოდ", "მეორე მხრივ", "დასკვნაში", "First of all", "secondly", "finally", "on the other hand", "in conclusion" და ა.შ., მათ შეუძლიათ გამოხატონ ინფორმაციის თანმიმდევრობა, კონტრასტი ან შეაჯამონ იგი.

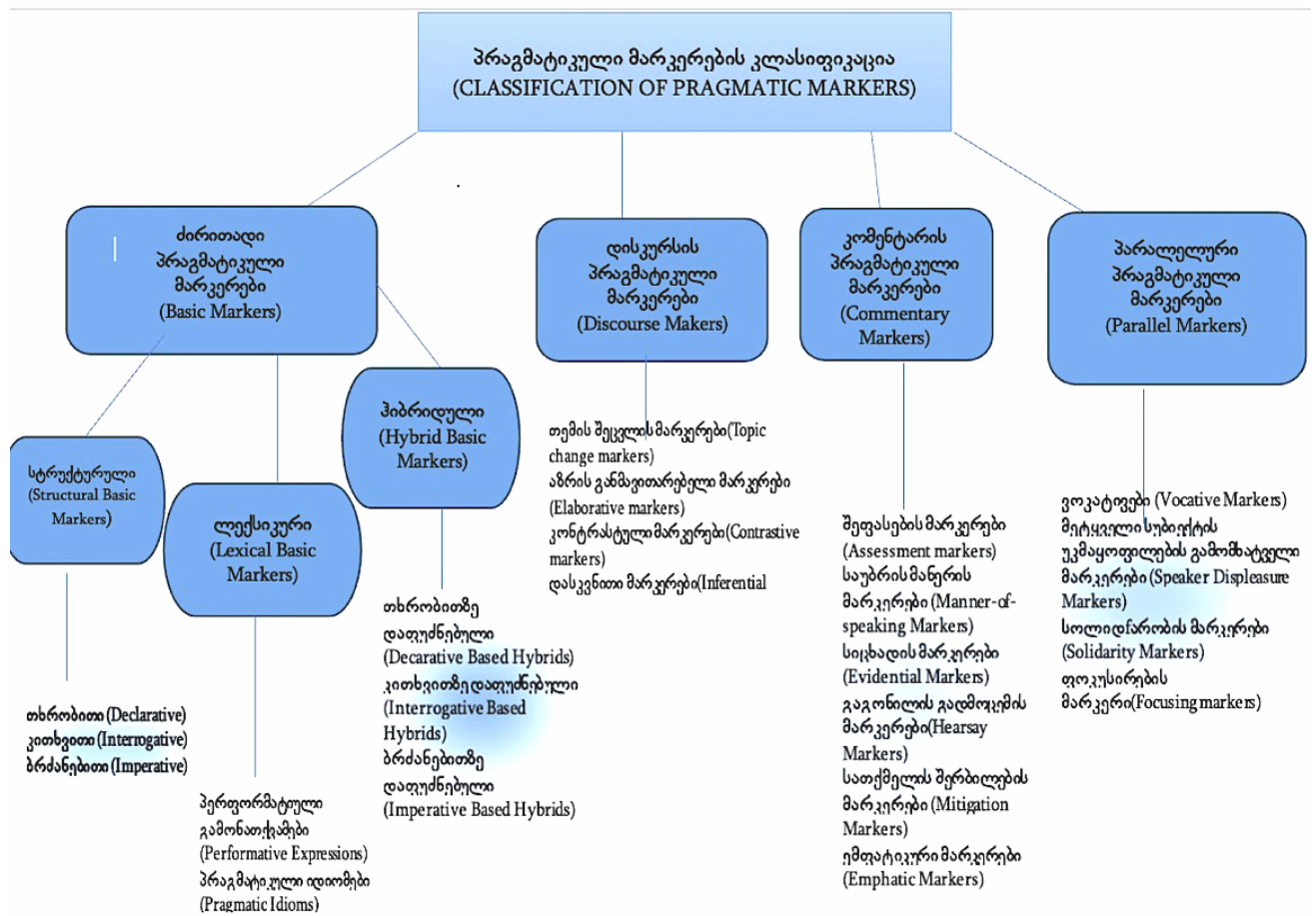
შემამსუბუქებელი ფუნქცია: პრაგმატიკული მარკერები ამცირებენ გამოთქმის ძალას გაურკვევლობის, თავაზიანობის სტრატეგიის ჩართვითა და გამოხატვით. მაგალითად, "ალბათ", "შესაძლოა", "ერთგვარი", "ერთგვარი", "ვვარაუდობ", "Perhaps", "possibly", "sort of", "I suppose" და ა.შ., შეუძლია შეარბილოს გამონათქვამი და გახადოს ის ნაკლებად პირდაპირი.

მტკიცებულების ფუნქცია: პრაგმატიკული მარკერები გვანვდიან ინფორმაციას სიზუსტის ხარისხის შესახებ. მაგალითად, "როგორც ჩანს", "სავარაუდოდ", "ნამდვილად", "It seems", "presumably", "really", "presumably" და ა.შ. მიუთითებს იმაზე, რომ ინფორმაცია ეფუძნება რეალურ ფაქტებს, დასკვნებს ან სპეკულაციებს.

სოციალური ფუნქცია: პრაგმატიკულ მარკერებს სოციალურ მნიშვნელობა გააჩნიათ და ისინი ასახავენ კომუნიკაციის ხასიათს, რაშიც გამოჩნდება კომუნიკატორებს შორის არსებული ურთიერთობის ტიპი.

არსებული თეორიული მასალის გაანალიზებით, გთავაზობთ პრაგმატიკულ მარკერთა შესაბამის კლასიფიკაციას¹³ ქვემოთ მოცემული დიაგრამაზე.

¹³ პრაგმატიკული მარკერების თეორიული კლასიფიკაცია წარმოდგენილია ბ.ფრეიზერის მიხედვით (ფრეიზერი 1996).

დიაგრამა 2.

დიაგრამა გამოსახავს პრაგმატიკულ მარკერთა ოთხ ძირითად ტიპს. ისინი განსხვავდებიან ფუნქციებით. მაგალითად, ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები აფიქსირებენ გამონათქვამის ილოკუციურ ძალას, კომენტარის მარკერები წარმოადგენენ კომენტარებს ძირითად მესიჯზე, პარალელური მარკერების საშუალებით ხდება გამიზნული შეტყობინების გამიჯვნა მთავარი შეტყობინებიდან, ხოლო დისკურსის მარკერები მთავარ შეტყობინებას აკავშირებენ უკვე არსებულ დისკურსთან.

3.3. პრაგმატიკული მარკერთა ტიპები სასამართლო დისკურსში: ზოგადი დახასიათება და ენობრივ-კულტურული პარალელები

მოცემულ ქვეთავში, კვლევის მიზნებიდან და საჭიროებიდან გამომდინარე, სათითაოდ განვიხილავთ და დეტალურად დავახასიათებთ პრაგმატიკული მარკერების ტიპებს, როგორც ინგლისურ, ისე ქართულ ენაში. ბოლოს კი წარმოვადგენთ სტატისტიკურ შედეგებს, რაც დაკავშირებულია პრაგმატიკული მარკერების რაოდენობრივ აღრიცხვასა და შედარებასთან

ინგლისურ და ქართულ დისკურსში. ეს უკანასკნელი საშუალებას მოგვცემს ვიმსჯელოთ პრაგმატიკული მარკერების თავისებურებებზე ორ ენაში.

1. ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები

პრაგმატიკული მარკერები წარმოადგენენ სხვადასხვა ტიპის ლექსიკურ ერთეულებს და მიეკუთვნებიან სხვადასხვა მეტყველების ნაწილებს როგორცაა არსებითი სახელი, ზმნები და ა.შ. გრამატიკალიზაციისა და პრაგმატიზაციის პროცესში, ლექსიკური ერთეულები განიცდიან ცვლილებებს, სადაც მათი თავდაპირველი ლექსიკური თუ გრამატიკული მნიშვნელობა იბინდება. ამის ნაცვლად, ისინი იძენენ პრაგმატიკულ მნიშვნელობებსა და ფუნქციებს მეტყველების კონტექსტში. პრაგმატიზაციის პროცესში ფუნქციური სიტყვა განიცდის ტრანსფორმაციას პრაგმატიკულ მარკერად, რაც გულისხმობს ცვლილებას, სადაც სიტყვის პრაგმატიკული კომპონენტი უფრო გამოკვეთილი ხდება, ხოლო მისი საწყისი ლექსიკური ან გრამატიკული როლი მცირდება. მაგალითად, აიმერი (Aimer, 2004 : 174-175) აღნიშნავს, რომ გარკვეული გამონათქვამები, როგორცაა "I think" - "მე ვფიქრობ", განიცდის პრაგმატიზაციას, მაგრამ ინარჩუნებს დროის, ასპექტის და კილოს ელემენტებს. ამ კონტექსტში, პრაგმატიკული მარკერები, როგორცაა "თქვენ იცით", „როგორც მოგეხსენებათ“, "ვფიქრობ", "ერთგვარად", "რეალურად" - "you know," "I think," "sort of," "actually", „well“ და მსგავსი ფრაზები ემსახურება საუბრის მონაწილეებს შორის ურთიერთობასა და ურთიერთგაგებას. მაგალითად,

[3.1], „We think it's not a natural construction of the new statutory language to say that the coverage would be coextensive in that way.”

[3.2] „ Interest here to vacate the judgment below, you know, much more than whatever residual possibility there are -- there is that these claims will affect the government?

[3.3] „ I think you can do -

- yes. I think that you can do the comparison in either of two ways. You could ask if Hanford
- well, if Hanford were operated by the state, then the state could do it.

[3.4] MS. HEINTZ: I understand, Your Honor, and there are actually two separate mootness arguments here.

[3.5] „They're raising sort of an inchoate uncertainty, but that isn't sufficient, I think, in an -- to present a live case or controversy, particularly when that alleged uncertainty deals with a collateral case, not this case in -chief.”[PACER].

[3.6] „ცხადია რომ, ს.ხ. ეშინოდა ამ ურთიერთობის გამუდმებისა იმიტომ, რომ საქმე ღალატს ეხებოდა. ამის გამო, მიმაჩნია, რომ მისი ქმედება კარგად გააზრებული და წინასწარ დაგეგმილი იყო”.

[3.7] თქვენ ამბობთ და განმარტავთ ასევე იმას, რომ გასროლამდე არ გავიგიათ არანაირი ჩხუბისა და ყვირილის ხმა, ხომ ასეა? რა გაძლევთ - ? და იმასაც აღნიშნავთ, რომ თუ იქნებოდა მსგავსი ფაქტი, თქვენ აუცილებლად გაივლიდით მას, ხომ ასეა?

[3.8] „მონშემ განაცხადა, რომ არ ქონდა ზუსტი იმის ეჭვი რომ იქ ხდებოდა რაიმე --”
[საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

თითოეული ხაზგასმული ფრაზა, რომელიც პრაგმატიკულ მარკერად გვევლინება, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ეფექტური კომუნიკაციისა წარმართვასა და შესაბამისი ინტერაქციის განხორციელებაში, რა დროსაც დისკურსის სწორად წარმართვის აუცილებელი კომპონენტია შესაბამისი პოზიციის ან დამოკიდებულების გამოხატვა. აღსანიშნია ისიც, რომ პრაგმატიკული მარკერები პროპოზიციური შინაარსის გარდა, ასევე კონცეპტუალური ინფორმაციის მატარებელია და ილოკოციური ძალის დახმარებით პირდაპირად გადმოცემული წინადადების მიღმა ჩადებული შეტყობინება ან აზრი იკვეთება (Searle, 1969).

კვლევის ფარგლებში გამოვლენილი პრაგმატიკული მარკერების ანალიზი ორივე ენის ფარგლებში და მათი შესაბამისი პროპოზიცია ზემოთ წარმოდგენილი მაგალითების საფუძველზე შემდეგია:

[3.1] პრაგმატიკული მარკერი: "ჩვენ ვფიქრობთ"; (ასევე "მე მიმაჩნია"; „We think”...);

პროპოზიცია: ნორმატიულ ენაზე დაყრდნობით, გამომდინარე, რაიმე მოსაზრებების ან რწმენის მტკიცებითი ფორმით გამოხატვა;

[3.2] პრაგმატიკული მარკერი: "you know" -რომელიც ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს:

1. მოქმედებს როგორც ჩანართი, რომელიც მოსაუბრეს აძლევს დროს აზრის ჩამოყალიბებისთვის;
2. ცდილობს მსმენელის ჩართვას დისკურსში და საერთო ცოდნის გაზიარებას;
3. ამცირებს ფორმალურობას სასამართლო დისკურსის კონტექსტში;

ეს მარკერი არ იხმარება პირდაპირი ლექსიკური მნიშვნელობით (ანუ არ მიუთითებს, რომ მსმენელმა უკვე იცის რაღაც), არამედ ემსახურება დისკურსის სტრუქტურირებას და საუბრის ნაკადის შენარჩუნებას. პრაგმატიზაციის პროცესის შედეგად, ასეთი გამოთქმები

კარგავენ თავიანთ პირდაპირ სემანტიკურ მნიშვნელობას და იძენენ დისკურსის მარეგულირებელ ფუნქციას, რაც ზუსტად ჩანს ამ მაგალითში. რაც შეეხება, "whatever residual possibility," იგი შეიცავს პრაგმატიკულ ელემენტს "whatever", რომელიც აქ ასრულებს საუბრის შემარბილებელ (hedging) ფუნქციას, ამცირებს განცხადების კატეგორიულობას და მიუთითებს, რომ მოსაუბრე არ ანიჭებს დიდ მნიშვნელობას ამ შესაძლებლობას. "--" - პაუზა წინადადებაში, რომელიც მიუთითებს მოსაუბრის თვითშესწორებაზე "there are -- there is", რაც ასევე პრაგმატიკული მნიშვნელობის მატარებელია, რადგან ასახავს ზეპირი მეტყველების სპონტანურობას. კითხვითი ინტონაცია წინადადების ბოლოს ("...will affect the government?") ასევე ასრულებს პრაგმატიკულ ფუნქციას - ის არა მხოლოდ ინფორმაციას ითხოვს, არამედ ცდილობს მსმენელის პოზიციის გამოწვევასა და დისკურსის მიმართულების განსაზღვრას.

პროპოზიზია: მოსაუბრის ინტერესის გამოხატულება-ჩვენება; აღიარების მოთხოვნა, ბრალის მნიშვნელობის რაოდენობრივი შეფასება; შესაძლებლობების განხილვა, კონკრეტული ბრალის წაყენება და მათი პოტენციური ეფექტის განსაზღვრა;

[3.3] პრაგმატიკული მარკერის ანალიზი:

პრაგმატული მარკერები: "I think," "yes," "well," ("ვფიქრობ", "დიახ", „მაშინ.“); "I think" - ეპისტემური¹⁴ პრაგმატიკული მარკერი, რომელიც: ამცირებს გამონათქვამის კატეგორიულობას; წარმოაჩენს გამონათქვამს როგორც მოსაუბრის პირად მოსაზრებას; ეპისტემური მოდალობა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს კომუნიკაციაში, რადგან ის არბილებს ბრძანებითი ან კატეგორიული ტონის პირდაპირობას და საშუალებას აძლევს მოსაუბრეს, სხვადასხვა ხარისხით გამოხატოს საკუთარი დარწმუნებულობა ან ეჭვი. ეპისტემური მოდალობის მეშვეობით მოსაუბრე პირი ასახავს არა მხოლოდ პროპოზიციის ჭეშმარიტების შეფასებას, არამედ იმგვარადაც წარმართავს ნათქვამს, რომ მსმენელმა სწორად აღიქვას მისი დამოკიდებულება თქმულისადმი. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ეპისტემური მოდალობა ხშირად შეიცავს იმპლიციტურ მნიშვნელობებს, რის შედეგადაც იგი პრაგმატიკურად მრავალფუნქციური და კონტექსტზე დამოკიდებული ხდება.

¹⁴ ლექსიკური ერთეული ან ფრაზა, რომელიც გამოხატავს მოლაპარაკის დამოკიდებულებას გამოთქმული ინფორმაციის ჭეშმარიტების ან სარწმუნოების ხარისხის მიმართ. თანამედროვე სამეცნიერო და ლინგვისტურ დისკურსში გადაიქცა სიტყვად epistemic, რაც აღნიშნავს „ცოდნასთან ან რწმენასთან დაკავშირებულს. ფრეიზერის კლასიფიკაციაში მიეკუთვნება: **Commentary Pragmatic Markers** (კომენტარის მარკერები)

"Well" -მარკერი აღნიშნავს ახალი იდეის შემოტანას, ვარაუდის გამოხატვას, წინა გამონათქვამის დაზუსტებას; "yes" - დისკურსის მარკერი, რომელიც აღნიშნავს თანხმობას და დიალოგის გაგრძელებას.

პროპოზიცი: გაურკვევლობის გამოხატვა, დადასტურება, ალტერნატივის წარმოდგენა, ყოყმანი, მოვლენათა თანმიმდევრობის მითითება.

[3.4] პრაგმატიკული მარკერები: "I understand," "and," "actually,"..("მესმის", "და", "არსებობს", "რეალურად"); **"I understand"** - ინტერპერსონალური პრაგმატიკული მარკერი, რომელიც გამოხატავს გაგებას და თანხმობას. **"Your Honor"** - მიმართვის ფორმა, რომელსაც აქვს პრაგმატიკული ფუნქცია - ხაზს უსვამს იერარქიას და კონტექსტის ფორმალურობას; **"actually"** - ეპისტემური მარკერი, რომელიც ემსახურება ფაქტების დაზუსტებას და მოქმედის პოზიციის გაძლიერებას

პროპოზიცი: გააზრების გამოხატვა, იდეების დაკავშირება, არსებობის მითითება.

[3.5] პრაგმატიკული მარკერები: **"sort of"** - შერბილების მარკერი, რომელიც: ამცირებს გამონათქვამის სიზუსტეს; ამსუბუქებს კრიტიკას

"I think" - ეპისტემური მარკერი, რომელიც წარმოაჩენს შეფასებას როგორც სუბიექტურ განზომილებას.

"--" - საუბრის შეწყვეტის/დაზუსტების პრაგმატიკული ინდიკატორი

"particularly when" - მარკერი, რომელიც ემსახურება არგუმენტაციის გაძლიერებას;

[3.6] **"ცხადია რომ"** - ეპისტემური მოდალობის მარკერი, რომელიც გამოხატავს მტკიცე რწმენას. მოსაუბრე იყენებს ამ მარკერს საკუთარი პოზიციის გასაძლიერებლად და სუბიექტურ მოსაზრებას წარმოადგენს ობიექტურ ფაქტად.

"მიმაჩნია" - სუბიექტური შეფასების მარკერი, რომელიც განასხვავებს პირად მოსაზრებას ფაქტისგან. მიუხედავად სუბიექტურობის აღნიშვნისა, ეს მარკერი გამოიყენება პოზიციის გასაძლიერებლად.

[3.7] **"თქვენ ამბობთ და განმარტავთ"** - დისკურსის მარკერი, რომელიც მიუთითებს ადრესატის ნათქვამის პერიფრაზირებაზე და საშუალებას აძლევს მოსაუბრეს მოახდინოს ნათქვამის ინტერპრეტაცია. **"ხომ ასეა?"** - ინტერაქციული მარკერი (რიტორიკული შეკითხვა), რომელიც გულისხმობს თანხმობას და ცდილობს ადრესატის პოზიციის გამოკვეთას. გამოიყენება დასმული შეკითხვის მართებულობის დასადასტურებლად. **"რა გაძლევთ -?"** -

დაუსრულებელი შეკითხვა, რომელიც დასაბუთების საჭიროებაზე მიუთითებს. ამგვარი მარკერები მიზნად ისახავს დისკურსის ორგანიზებასა და საუბრის მიმდინარეობის კონტროლს.

[3.8] **"მონემ განაცხადა"** - მარკერი, რომელიც გამოიყენება სხვისი ნათქვამის გადმოსაცემად და ერთდროულად მიუთითებს ინფორმაციის წყაროზე, ასევე ხაზს უსვამს მოსაუბრესა და გამოთქმულ შინაარსს შორის არსებულ დისტანციას.

"ზუსტი... ეჭვი" - ეპისტემური მოდალობის გამომხატველი კონსტრუქცია, რომელიც მიუთითებს მეტყველის სარწმუნოებრივ დამოკიდებულებაზე კონკრეტული ინფორმაციის მიმართ და გამოხატავს ცოდნის ხარისხს ან განსაზღვრულობის დონეს.

მოცემული პრაგმატიკული მარკერები ასრულებენ მნიშვნელოვან როლს და აჩვენებს: გამონათქვამების სუბიექტურობის ხარისხს; ამყარებენ კონტროლს საუბრის მიმდინარეობაზე (შეკითხვებით, დაზუსტებებით); განსაზღვრავენ ავტორიტეტულობის ხარისხს (სხვისი ნათქვამის ციტირებით, საკუთარი პოზიციის გამოხატვით; ქმნიან რიტორიკულ ეფექტებს დამაჯერებლობის ასამაღლებლად.

თითოეულ წარმოდგენილ მაგალითში პრაგმატიკული მარკერებისა და კონტექსტად მოყვანილი წინადადებების ანალიზით, ჩვენთვის ცხადი ხდება მოსაუბრის განზრახვა, დამოკიდებულება და დისკურსის სტრუქტურა კონტექსტში. თუმცა, წინადადებები მხოლოდ ცალკეული ლექსიკური ერთეულებით გამოხატული პრაგმატიკული მარკერის შემცველი არ არის. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, წინადადება პრაგმატიკული ინტერპრეტაციის პროცესსაც მოიცავს, რაც გულისხმობს წინადადების შინაარსს და მსმენელის მიერ მათი მნიშვნელობის აღქმას.

ინგლისურ ენაში, პრაგმატიკული მარკერები ხშირად მიმართულია გამონათქვამის შერბილებისკენ და პოზიციის დაფიქსირებისკენ ("I think," "we reckon"), რაც ქმნის შესაძლებლობას ალტერნატიული მოსაზრებებისთვის, მაგრამ ამავდროულად წინ წამოწევს არგუმენტებს.

ქართულ ენაში პრაგმატიკული მარკერები ავლენენ მნიშვნელოვან ვარიაციულობას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ისინი გამოხატავენ ეპისტემურ მოდალობას. ანალიზის ფარგლებში დადგენილია, რომ მსგავს მარკერებს შეუძლიათ გამოხატონ სხვადასხვა ხარისხის დარწმუნებულობა — დაწყებული მაღალი დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერებიდან, როგორიცაა „რა თქმა უნდა“, „უეჭველად“, „ცხადია“, რომლებიც მოწმობენ მოსაუბრის პოზიციის თავდაჯერებულობას, დამთავრებული შედარებით დაბალი ან პირობითი

დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერებით, „აღბათ“, „როგორც ჩანს“, „შესაძლოა“, რაც მეტწილად ვარაუდზე დაფუძნებულ შეფასებას უკავშირდება.

სასამართლო დისკურსში აღნიშნული ტიპის მარკერები იჩენს ფუნქციურ დატვირთვას მტკიცებულებების წარდგენის, ინტერპრეტაციისა და შეფასების პროცესში, რადგან მათი საშუალებით მოსაუბრე მიაწვდის საკუთარ დამოკიდებულებას გამოთქმული მოსაზრების სანდოობასთან ან სარწმუნოებასთან მიმართებით.

- მოწმის ჩვენებაში: [3.9] „დარწმუნებული ვარ, რომ ეჭვმიტანილი იქ იყო“ - "მგონი, ეჭვმიტანილი იქ იყო";

- ადვოკატის არგუმენტაციაში: [3.10] "ცხადია, რომ ჩემი დაცვის ქვეშ მყოფს არ ჩაუდენია..." - "შესაძლოა, ჩემი დაცვის ქვეშ მყოფს არ ჩაუდენია..."

- მოსამართლის გადაწყვეტილებაში: "ეჭვგარეშეა, რომ..." - "სავარაუდოდ..."

[3.11] „ეჭვგარეშეა, რომ მოწმემ აღნიშნული ინფორმაცია გააზრებულად უთხრა გამოძიებას. სავარაუდოდ, ეს წარმოადგენდა მცდელობას, დაემალა ფაქტობრივი გარემოებები სასამართლოსგან“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა.2021].

ქართულენოვანი მაგალითები: ძლიერი ხარისხის დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერები:

"ცხადია": [3.12] „ცხადია, რომ ბრალდებულმა იცოდა ამ ფაქტის შესახებ, რადგან მისი ჩვენება წინააღმდეგობაში მოდის დოკუმენტურ მტკიცებულებებთან."

"უეჭველად": [3.12] „უეჭველად დასტურდება, რომ ხელშეკრულება დაირღვა ბრალდებულის მიერ."

"რა თქმა უნდა": [3.13] „რა თქმა უნდა, მოწმის ჩვენება სრულიად სანდოა, რადგან იგი დადასტურებულია სხვა დამოუკიდებელი წყაროებით."

"უდავოდ": [3.14] „უდავოდ დამტკიცებულია, რომ დანაშაული ჩადენილია წინასწარი განზრახვით."

სათუო დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერები:

"სავარაუდოდ": [3.15] „სავარაუდოდ, მოპასუხემ იცოდა ხელშეკრულების პირობების შესახებ."

"როგორც ჩანს": [3.16] „როგორც ჩანს, მოწმე არ იმყოფებოდა შემთხვევის ადგილზე აღნიშნულ დროს."

"უნდა ვივარაუდოთ": [3.17] „უნდა ვივარაუდოთ, რომ მოპასუხე მოქმედებდა თავისი ინტერესების შესაბამისად."

დაბალი ხარისხის დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერები:

"შესაძლოა": [3.18] „შესაძლოა, ბრალდებულს არ ჰქონდა სრული ინფორმაცია გარიგების შესახებ.“

"აღბათ": [3.19] „აღბათ, მხარეებს შორის იყო მეპირი შეთანხმება, თუმცა ეს წერილობით არ დასტურდება.“

"შეიძლება ვიფიქროთ": [3.20] „შეიძლება ვიფიქროთ, რომ მონშე ცდება დროის აღქმაში.“

ინტერაქციული მარკერები:

"ხომ ასეა?": [3.21] „თქვენ აღიარებთ, რომ ხელშეკრულება წაიკითხეთ სრულად, ხომ ასეა?“

"გეთანხმებით, მაგრამ...": [3.22] „გეთანხმებით, რომ დოკუმენტი არსებობს, მაგრამ მისი მინაარსი არ ადასტურებს თქვენს პოზიციას.“

"თუ სწორად გავიგე...": [3.23] „თუ სწორად გავიგე, თქვენ ამტკიცებთ, რომ არასდროს შეხვედრიხართ ბრალდებულს.“

ინგლისურენოვანი მაგალითები: ძლიერი ხარისხის დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერები:

"It is clear":

[3.24] „It is clear from the forensic evidence that the defendant's fingerprints were on the weapon.“

"Undoubtedly":

[3.25] „Undoubtedly, the witness identified the accused without hesitation.“

"Certainly":

[3.26] „Certainly, the contract was breached by the respondent on multiple occasions.“

საშუალო ხარისხის დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერები:

"It appears":

[3.27] „It appears that the timeline presented by the defense does not align with the security footage.“

[3.28] „We must assume": "Given the lack of documentation, we must assume that no formal agreement was reached.“

დაბალი ხარისხის დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერები:

"It is possible":

[3.29] „It is possible that the witness misremembered the date due to the time that has passed.“

"Perhaps":

[3.30] „Perhaps the accused was unaware of the legal implications of his actions at the time.“

ეპისტემური მარკერების სწორად გამოყენება სასამართლო პროცესის მონაწილეებს საშუალებას აძლევს, ზუსტად შეათვასონ ინფორმაციის სანდოობა და დადგენილი ფაქტების სიმყარე, რაც წარმოადგენს მნიშვნელოვან საშუალებას იურიდიული არგუმენტაციისა და მტკიცებულებათა შეფასებისთვის.

ინტერაქციული მარკერები, როგორიცაა "ხომ ასეა?", ასევე შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც რიტორიკული სტრატეგია, რომელიც მიმართულია მოწინააღმდეგე მხარის პოზიციის შესუსტების ან სასამართლოს დარწმუნებისკენ. ამ შემთხვევაში, პრაგმატიკული

მარკერი სცილდება უბრალო ლინგვისტურ ფუნქციას და გარდაიქმნება სამართლებრივი არგუმენტაციის სტრატეგიულ ინსტრუმენტად.

ორივე საკვლევ ენაში მარკერები სცდება პროპოზიციულ შინაარსს და გადმოსცემს მოსაუბრის დამოკიდებულებას, მართავს დისკურსის დინებას და ხელს უწყობს ეფექტურ ინტერაქციას - რაც ადასტურებს სერლის (1969) დაკვირვებას მათი ილოკუციური ძალის შესახებ, რომელიც სიტყვასიტყვითი წინადადების მიღმა მნიშვნელობას ავლენს (Searle, 1969).

ყოველი ენობრივი გამონათქვამი გარკვეული მნიშვნელობის მატარებელია, რასაც ვუწოდებთ გამონათქვამის პროპოზიციურ და კომუნიკაციური შინაარსს. პირველი მათგანი გულისხმობს სინამდვილის, როგორც ფაქტების ასახვას (Searle, 1969). პროპოზიციური შინაარსი არ არის მხოლოდ ობიექტური სამყაროს აღწერის საშუალება; იგი ერთდროულად ასახავს მოსაუბრე პირის დამოკიდებულებასა და პოზიციას მოვლენებთან მიმართებით. ეს დამოკიდებულება გამოიხატება წინადადებაში ჩადებული ინტენციის — ანუ მეტყველების მიზანმიმართული განზრახვის — სახით და, საბოლოოდ, განაპირობებს წინადადების კომუნიკაციურ შინაარსს (ნახაზი 3):

პროპოზიცია	ილოკუცია
წინადადების სტრუქტურა	პროპოზიცია + განზრახვა

ნახაზი 3.

ნახაზიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ გამონათქვამის კომუნიკაციური შინაარსი ილოკუციური აქტის მეშვეობით რეალიზდება. შესაბამისად, ილოკუციური ძალა და გამონათქვამის შინაარსი ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული. ილოკუციური აქტის საშუალებით მოსაუბრე არა მხოლოდ გადმოსცემს ინფორმაციას, არამედ ასრულებს კონკრეტულ კომუნიკაციურ მიზანს (იქნება ეს ბრძანება, თხოვნა, დადასტურება თუ შეკითხვა). ამდენად, კომუნიკაციის ეფექტურობა დიდწილად დამოკიდებულია იმაზე, რამდენად თანხვედრაშია გამონათქვამის ფორმა, კონტექსტი და მისი ილოკუციური ძალა.

ფრეიზერის (1996) თვალსაზრისით, ილოკუციური ძალის გამოხატვა შესაძლოა განხორციელდეს როგორც წინადადების სინტაქსური სტრუქტურის მეშვეობით, ასევე ლექსიკური ერთეულების მეშვეობით, რომლებიც სხვადასხვა სირთულისაა; სწორედ ამ ფუნქციას ასრულებენ პრაგმატიკული მარკერები, რომლებიც ემსახურებიან სამეტყველო აქტის ინტერპრეტაციას. ეს მარკერები ასახავენ არა მხოლოდ პირდაპირ ენობრივ შინაარსს, არამედ კომუნიკატორის განზრახვასა და დამოკიდებულებას. პრაგმატიკული მარკერები გადმოსცემენ მოსაუბრის პოტენციურ საკომუნიკაციო ინტენციას და ენობრივად კოდირებულ ინფორმაციას, რაც კომუნიკაციის პროცესში სწორი ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა.

ფრეიზერმა გამოყო ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები, რომლებიც კომუნიკაციური ფუნქციის მიხედვით იყოფიან სტრუქტურულ, ლექსიკურ და ჰიბრიდულ მარკერებად. ამ კატეგორიებიდან ყველაზე ზოგადი ხასიათით სტრუქტურული მარკერები ხასიათდებიან. ისინი წარმოდგენილია თხრობითი, კითხვითი და ბრძანებითი წინადადებების ფორმით და პირდაპირ ასახავენ გამონათქვამის ილოკუციურ ძალას.

სტრუქტურული მარკერები ხაზგასმით მიუთითებენ წინადადების ზოგად კომუნიკაციურ შინაარსზე და მიანიშნებენ, რომ მოსაუბრისთვის გამონათქვამის პროპოზიციური შემცველობა ჭეშმარიტია ან, მინიმუმ, მოსაუბრის პოზიციიდან ჭეშმარიტად განიხილება. ისინი განსაზღვრავენ მეტყველების აქტის ტიპს — იქნება ეს განაცხადი, კითხვა, მოთხოვნა თუ ბრძანება — და შესაბამისად, წარმოადგენენ ილოკუციური ძალის უშუალო გამომხატველ ფორმებს. მაგალითად,

[3.31] „*The defendant's fingerprints were found at the crime scene, suggesting their involvement in the robbery.*”

[3.32] *"Witness testimony corroborates the defendant's alibi, indicating their innocence."*

[3.33] *"The defense argues that the defendant's conduct was accidental, lacking the requisite intent for a conviction."* [Heritage Reporting Corporation].

არსებულ მაგალითებში პროპოზიციური მნიშვნელობით გამოიხატება მოსაუბრის რწმენა იმის შესახებ, რომ ბრალდებულის დატოვებული ანაბეჭდები მის დანაშაულზე მიუთითებს [3.31]; მოწმის ჩვენება გამოიყენება როგორც ალიბი და ბრალდებულის უდანაშაულობაზე მიუთითებს [3.32]; ხოლო [3.33] დაცვის მხარე ამტკიცებს, რომ ბრალდებულის საქციელი იყო შემთხვევითი, და არა წინასწარ განზრახული.

ქართული მასალაზე დაყრდნობით, იმავე ილუკუციური ძალის გამომხატველია და პროპოზიციური შინაარსის მქონე წინადადების თხრობითი სტრუქტურა:

[3.34] „თვითმხილველის ჩვენება არ შეესაბამება სასამართლო მტკიცებულებებს, რაც ეჭვს იწვევს მის სანდოობასთან დაკავშირებით“.

[3.35] „ბრალდების მხარე ამტკიცებს, რომ ბრალდებულის ქმედება წინასწარ განზრახულიყო რამაც საბოლოოდ, მკვლელობის ჩადენისკენ უბიძგა“.

[3.36] „დაცვის მხარე წარმოგვიდგენს მოვლენაზე ალტერნატიულ თანმიმდევრობას, რომელიც ეჭვქვეშ აყენებს ბრალდების მხარის მონათხრობს“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2020].

რაც შეეხება, სტრუქტურული მარკერების მეორე ქვეჯგუფს, რომელიც კითხვითი ფორმით არის მოცემული, ისინი გულისხმობს კომუნიკაციის პროცესში ჩართულ პირთა კითხვა-პასუხს. კვლევის შედეგად როგორც გამოვლინდა, ამ ტიპის ქვეჯგუფის კითხვებში უშუალოდ კითხვითი ფორმის მარკერის გამოყენების გარდა, შეკითხვის დასმა შესაძლებელია სხვადასხვა სინტაქსური სტრუქტურით, რაც თხრობითი ან ბრძანებითი ფორმით არის გამოხატული, თუმცა ამ დროს უნდა დავაზუსტოთ კითხვების დასმა პირდაპირი (სასამართლო პროცესის ის ეტაპი, როდესაც მხარის ადვოკატი უსვამს კითხვებს საკუთარ მოწმეებს, რათა მათ წარადგინონ მტკიცებულება) თუ ჯვარედინი დაკითხვის დროს ხდება (სასამართლო პროცესის ეტაპი, როდესაც მოწმის კითხვებს უსვამს მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატი).¹⁵

პირდაპირი დაკითხვა:

[3.37] „Can I just stop you there? Because -- - Yes.

-- I'm wondering how high a bar you're saying it is. Anytime a regulation is determined to be an impermissible interpretation of the statute, it seems to me you're saying that's clear and unmistakable error. And if it's not, can you tell me what the delta is?

- No. I --I -- I would agree with you, Your Honor, right? So a - a clear and unmistakable error is one that is obvious or manifest. We do think that any error of statutory interpretation, so long as it affected the outcome, falls within CUE. And that makes sense. That's consistent with other high bar standards.”

[3.38]: „Can you please state your name and occupation for the record? Answer: My name is John Smith, and I am a forensic scientist specializing in DNA analysis.“

[3.39] „] „What did you observe when you arrived at the crime scene? Answer: I observed bloodstains on the floor near the entrance and a broken window“ [PACER].

¹⁵ შესაძლებელია დამაზუსტებელი კითხვების დასმაც განმეორებითი დაკითხვის დროს.

[3.40]: „ჩატარეთ რაიმე ტესტი დანაშაულის ადგილიდან შეგროვებულ მტკიცებულებებზე?

- დიახ, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი სისხლის ნიმუშებზე ჩავატარე დნმ-ის ანალიზი“.

[3.41]: „როდესაც პირი ამკარად იმყოფება შიშის მდგომარეობაში და მასზე უკვე ერთხელ განხორციელებულია ძალადობა, გაუგებარია, როგორ არ უნდა არსებობდეს მოლოდინი, რომ ძალადობა შესაძლოა განმეორდეს. აღნიშნულზე უკულებელყოფა ან რეაგირების არქონა თავად შეიძლება შეფასდეს როგორც ფსიქოლოგიური ზენოლისა და ტერორის ფორმა“.

- ანუ ამბობთ, რომ ბ-ნი შ. მას ემუქრებოდა?

- ემუქრებოდა.

- არ ფიქრობთ, რომ მათი სექსუალური კავშირი სრულიად ნებაყოფლობითი და არანაირი ძალადობა არ ყოფილა?

- არა.

- რითი ადასტურებთ ამას?

- ჩემი შვილი ამაზე არ წავიდოდა. “ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2020].

ზემოთ მოცემული თითოეული კითხვა წინადადების დასაწყისში კითხვითი ფორმით არის წარმოდგენილი, რასაც შესაბამისი პასუხი ახლავს თან. ლინგვისტური ანალიზით კითხვები სინტაქსურად მარტივი კონსტრუქციებით არის გამოხატული და კითხვითი წყობა არა მხოლოდ სინტაქსურ ფორმას გამოხატავს, არამედ მნიშვნელოვან პრაგმატიკულ ფუნქციასაც ასრულებს კომუნიკაციაში - ის ეხმარება მოსაუბრეს დისკურსის სტრუქტურირებაში, მსმენელის ყურადღების მიზანმიმართულ მართვაში და ინფორმაციის ლოგიკური თანმიმდევრობით წარდგენაში.

ინგლისურ მაგალითებზე დაყრდნობით [3.37-3.38-3.39], გამოყენებულია თავაზიანი ენა ფორმალური ენობრივი ერთეულების გამოყენებით ინფორმაციის მოთხოვნის მიზნით. პრაგმატიკული თვალსაზრისით, კითხვები ემსახურება ინფორმაციის მოპოვებას, დაზუსტებას ან მტკიცებულებების არსებობას [3.39-3.40], ასევე ინფორმაციის მიღებას იმის თაობაზე, თუ რამდენად შესრულდა, გამოძიებასთან დაკავშირებით მოწმეზე დაკისრებული ვალდებულება (სასამართლოში ან გამოძიების წინაშე გამოცხადება, ჩვენების მიცემა) რასაც გადამწყვეტია როლი აქვს მტკიცებულებების ანალიზში.

რაც შეეხება ქართულენოვან მაგალითებს, ჩვენი მასალის თანახმად, ქართული სამართლებრივი სისტემა ზეპირი ენის მიმართებით ნაკლებად სტრუქტურირებულია ენობრივი თვალსაზრისით, ინგლისურისგან განსხვავებით. შეკითხვის ტიპები შეიძლება გამართული კითხვითი ფორმის დასმის წესებს არ ექვემდებარებიან თუმცა წარმოთქმული წინადადებები კითხვებად განიხილებიან [3.40-3.41]. აქ საქმე გვაქვს კომუნიკაციური შინაარსის განხილვასთან, რაც მოიცავს გამონათქვამის ილოკუციური ძალისა და პერფორმატიული ზმნის ხმარების ცნებას. თითოეული გამონათქვამი ან შეკითხვა შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს ისეთი

სტრუქტურით, რომელიც ასახავს კომუნიკატორთა განზრახვას, თუმცა ფორმალურად არ იყოს გამოხატული პირდაპირი კითხვითი ფორმით, ანუ არ იყოს ექსპლიციტური. მაგალითად, ზმნები „ამბობთ, რომ“, „ფიქრობთ, რომ“ კითხვების [3.41] სილრმისეული ანალიზის შედეგად ვლინდება „ნათქვამის ან ნაფიქრის ქმედება“ და აჩვენებს უკვე ქმედებადქცეულ განზრახვას, რაც აზუსტებს კომუნიკაციურ ინტენციას. როცა ვსაუბრობთ „ნათქვამის ქმედებაზე“, აქ საუბარი არ არის მხოლოდ სიტყვებსა და მათი მნიშვნელობებზე, არამედ იგულისხმება, რომ კონკრეტული გამონათქვამი მოქმედებისკენ მიმართული გზავნილია. მაგალითად, როდესაც ვამბობთ „თქვენ ამბობთ, რომ...“, მაშინ ეს არა მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემაა, არამედ მოქმედება, რაც სხვა პირის აზრის, განზრახვის ან განცდების აღიარებას გულისხმობს. „ნაფიქრის ქმედება“ კი ფოკუსირებულია იმაზე, რომ ნებისმიერი ნათქვამი შეიძლება შედეგების წინასწარი გააზრებით იყოს გაუღერებული. ამ შემთხვევაში, გამოთქმული სიტყვები შეიძლება დაემყაროს მსჯელობას ან ფსიქოლოგიურ განზრახვას, რომლის მიხედვითაც გამოთქმული აზრი შეიძლება შემდგომ იქცეს ქმედებად (Andersen & Fretheim, 2000).

კომუნიკაციური მიზნების თვალსაზრისით, ქმედების ანალიზისას მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ნებისმიერი გამონათქვამის უკან შეიძლება იდგეს სხვადასხვა ფსიქოლოგიური განზრახვა — მაგალითად, დამადასტურებელი ან უარყოფითი რეაქციის გამოწვევა მსმენელისგან. ნათქვამისა და ნაფიქრის ქმედებები მჭიდროდ არის დაკავშირებული კონკრეტულ კომუნიკაციურ მიზნებთან, რომლებიც მოიცავს ემოციური ზემოქმედების მოხდენას, ინფორმაციის მიღებას (კითხვაზე პასუხის მიღებას) და, აგრეთვე, კომუნიკაციის პროცესში მონაწილეთა როლების განმტკიცებასა და დინამიკაში მონაწილეობის უზრუნველყოფას.

როგორც კვლევა გვიჩვენებს, მსგავსი ტიპის კითხვები, დაკითხვის დროს, სასამართლოზე ემოციური ზემოქმედების ერთ-ერთ ეფექტურ საშუალებად გამოიყენება რასაც თან ახლავს კითხვითი ფორმებით გამოხატული შეკითხვები თანდართულ აღმავალი ინტონაციით („როდის წარადგინეთ ეს მასალა?“; „Why didn't you call for help immediately?“), არაპირდაპირი ფორმით, თხრობითი წინადადებების მეშვეობით („თქვენ ამტკიცებთ, რომ ეს არ გაგიკეთებიათ?“; „So, you're telling the court you didn't hear anything unusual that night?“), ან თუნდაც კითხვები, რომლებიც შეკითხვად აღიქმება ინტონაციურად („ე.ი. ფიქრობთ, რომ ზეწოლა არ ყოფილა?“; „You believe she wasn't coerced at all?“). განსაკუთრებით გავრცელებულია პერფორმატიული ზმნების გამოყენება, როგორიცაა „ამბობთ, რომ“,

„თვლით, რომ“, „*Are you suggesting*“, „*you claim*“, „*So you mean to*“ და ა.შ), რაც შეკითხვას უფრო რბილად გამოხატავს, თუმცა მას მაინც კითხვითი ფორმის ფუნქციას უნარჩუნებს. ასევე გამოიყენება რიტორიკული კითხვები, რომლებიც პასუხის მიღებაზე არ არის მიმართული, არამედ ემოციური გემოქმედებისა და მსჯელობის სტიმულაციის ფუნქციას ასრულებს („ეს ხომ აშკარა წინააღმდეგობა არ არის?“), „*How could anyone believe that story?*“, „*Is that what you call consent?*“).

მოცემული ყველა ფორმა ქმნის დინამიკურ, სტრატეგიულად დატვირთულ კომუნიკაციას, რომელიც ილოკუციური მიზნების მიხედვით მორგებულია კონკრეტულ სიტუაციას.

კითხვა-პასუხის რეჟიმში, ილოკუციური აქტი განსაზღვრავს კომუნიკაციის მთავარ არსს, რადგან ის გამოხატავს მოსაუბრის ჭეშმარიტ განზრახვას - მოიპოვოს ინფორმაცია, დაადასტუროს ფაქტი, დააფიქსიროს პოზიცია ან მოითხოვოს მტკიცებულება. კომუნიკაციის პროცესში მონაწილეები იცვლიან სუბიექტისა და ობიექტის როლებს: კითხვის დამსმელი თავდაპირველად გვევლინება სუბიექტად (ინფორმაციის მომთხოვნად), ხოლო მოპასუხე - ობიექტად; პასუხის გაცემისას კი როლები იცვლება - მოპასუხე გადადის სუბიექტის როლში (ინფორმაციის მიმწოდებლად), ხოლო კითხვის დამსმელი - ობიექტის როლში (ინფორმაციის მიმღებად), რაც უზრუნველყოფს კომუნიკაციის დინამიკურობას სასამართლო დისკურსში, სადაც პრაგმატიკული მარკერები ეხმარება კომუნიკანტების როლების ეფექტურ მართვაში.

ჯვარედინი და განმეორებითი დაკითხვის დროს პრაგმატიკული მარკერების მნიშვნელობა განსაკუთრებით თვალსაჩინო ხდება. ამ პროცესში კითხვის სტრუქტურა გადამწყვეტ როლს თამაშობს: ჯვარედინი დაკითხვის კითხვები უნდა იყოს ზუსტი, მკაფიო და კონტექსტზე ორიენტირებული, რათა მოწმისგან კონკრეტული ინფორმაცია იქნეს მიღებული. სამართლის წარმომადგენლები ამ ტიპის კითხვებით ინარჩუნებენ მჭიდრო კონტროლს სასამართლო დარბაზის დისკურსზე, რაც მათ ძალაუფლებასა და დამატებლობაზე მიუთითებს (Farinde, 2015).

საერთო ჯამში, „სიტყვათა ომში“ ენისა და კომუნიკაციის პროცესის ნიუანსების ცოდნა აუცილებელია, რათა ეფექტურად გააპროტესტონ მხარეებმა მოწმეთა ჩვენებები, გამოავლინონ შეუსაბამოებები და დაარწმუნონ სასამართლო ფაქტების სისწორეში.

პრაგმატიკულ მარკერთა კლასიფიკაციის ერთ-ერთი ქვეჯგუფია ლექსიკური მარკერები - პერფორმატიული წინადადებები და პრაგმატიკული იდიომები.

პერფორმატიული ზმნები საინტერესო ასპექტია სასამართლო დისკურსში. ეს ზმნები არა მხოლოდ აღწერენ მოქმედებას, არამედ თავად წარმოადგენენ ამ მოქმედების შესრულების ხარისხს გამოთქმის მომენტში. სამართლებრივ კონტექსტში პერფორმატიული ზმნები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენენ, რადგან მათი საშუალებით ხდება სამართლებრივი აქტების განხორციელება, როგორცაა: „ვაცხადებ“, „ვბრძანებ“, „ვადასტურებ“, „ვიფიცებ“ და სხვა.

ასევე, ქმნიან იურიდიულ რეალობას, სადაც სიტყვები გადაიქცევა ქმედებად. მაგალითად, როდესაც მოსამართლე ამბობს *"სხდომას დახურულად ვაცხადებ"*, ეს არა მხოლოდ განცხადებაა, არამედ თავად ამ სიტყვების წარმოთქმით ხდება სხდომის დახურვა.

აქედან გამომდინარე, გამონათქვამებში მოქმედების გამომხატველი ზმნები სწორედ ილოკუციური აქტის შემსრულებლებად გვევლინებიან, რომელიც წარმოადგენს მოქმედის მიერ განზრახული ქმედების საუბრის პროცესში აქტუალიზაციას. მოქმედების განხორციელების აღმნიშვნელი პერფორმატიული ზმნები პირდაპირ მიუთითებენ იმ ილოკუციურ ძალაზე, რომელსაც მოქმედი ახორციელებს. ეს კონცეფცია დაამკვიდრა ენის ფილოსოფოსმა ჯ.ოსტინმა. მაგალითად, პერფორმატიული ტიპის წინადადებებია: *„I swear to tell the truth, the whole truth, and nothing but the truth“*; მოცემული წინადადება სიმართლის თქმაზე დაფიცების აქტს უფრო მეტად ფორმალურს ხდის. ამ სიტყვების წარმოთქმით მოწმე კანონიერად არის ვალდებული სწორი ჩვენება მისცეს. მოქმედება (დაფიცება) ხორციელდება უბრალოდ სამეტყველო აქტის მეშვეობით. ფრაზა *„მე ვცნობ თავს დამნაშავედ/უდანაშაულოდ“* გამოხატავს ბრალდებულის საპროცესო პოზიციას მის მიმართ წაყენებული ბრალდების პასუხად. ამ განცხადების გაკეთება წარმოადგენს სამართლებრივ ქმედებას, რომელიც ხორციელდება საპროცესო წესით და წარმოადგენს სასამართლო პროცესის საწყის ეტაპს. აღნიშნული განცხადება მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს სასამართლო განხილვის შემდგომ განვითარებასა და პროცესის სტრუქტურას.

ფრაზა *"I object!"*; *"ვაპროტესტებ!"*; როდესაც ადვოკატი პროტესტს გამოთქვამს სასამართლო მსვლელობის დროს, ისინი არა მხოლოდ გამოხატავენ ფაქტების გაუზიარებლობას, არამედ ფორმალურად აპროტესტებენ მტკიცებულებების დასაშვებობას ან დაკითხვის ხაზის შესაბამისობას არსებულ ფაქტებთან მიმართებით. ეს პერფორმატიული

გამოთქმა უბიძგებს მოსამართლეს, განაჩინოს¹⁶ არსებული წინააღმდეგობა და პოტენციურად მოახდინოს გავლენა სასამართლოს საბოლოო შედეგზე. ასეთი ტიპის წინადადებებში ჩანს, რომ მოსაუბრე არა მხოლოდ აღწერს საკუთარ ქმედებას, არამედ ასრულებს მას (Austin, 1962).

პერფორმატიული ზმნები მჭიდრო კავშირშია სამეტყველო აქტის თეორიასთან. სამეტყველო აქტის თეორიის კონტექსტში, პერფორმატიული ზმნები გადამწყვეტია. ისინი ასახავენ, თუ როგორ არის ენა არა მხოლოდ რეალობის აღწერის მიზნით გამოყენებული, არამედ მის აქტიურ ფორმირებაშიც მიუძღვით დიდი წვლილი. ჯონ სერლმა გაათავართო ეს თეორია, შეისწავლა სამეტყველო აქტების სხვადასხვა ტიპები და მათი ფუძემდებლური სტრუქტურები, მოჰფინა ნათელი, თუ რა როლს ასრულებს ენა არა მხოლოდ როგორც კომუნიკაციის საშუალება, არამედ როგორც სოციალური ინტერაქციისა და განზრახვის რეალიზაციის მექანიზმი.

ოსტინი გამოყოფს პერფორმატივებსა და კონსტატივებს. მისი კონცეფციის მიხედვით, პერფორმატივები მოქმედების განხორციელებას გამოხატავენ, კონსტატივები კი ამ მოქმედების აღწერას ემსახურებიან (Austin, 1962). მოცემული მაგალითი შეიცავს პერფორმატიულ ზმნას *"I plead not guilty to the charges against me."* ამ წინადადებაში, ბრალდებული უდანაშაულოდ ცნობს თავს და იყენებს პერფორმატიულ ზმნას „plead“ რაც სასამართლო პროცესის წარმართვასა და გაგრძელებაზე მიუთითებს. *„I move to dismiss the evidence on grounds of improper handling.“* მეორე მაგალითში, ადვოკატი იყენებს პერფორმატიულ ზმნას „move“ რათა ოფიციალურად მოითხოვოს გარკვეული მტკიცებულებების გაუქმება, რაც სამართლებრივი მოქმედების ფარგლებში მის დაცვის ქვეშ მყოფი პირის საწინააღმდეგოდ არის მიჩნეული.

რაც შეეხება ქართულენოვან სეგმენტში, *"ვითხოვ შესვენებას ჩემს კლიენტთან შეხვედრისთვის"*. აქ, პერფორმატიული ზმნა „ვითხოვ“ წარმოდგენილია მოთხოვნის სახით და გამოიყენება ადვოკატის მიერ მოსამართლის ფორმალურად შესვენების თხოვნით, რაც მიუთითებს ადვოკატის კლიენტთან კონსულტაციის აუცილებლობაზე სასამართლო დარბაზის გარეთ. შემდეგი ტიპის მაგალითებში – *„სასამართლო ბ.წ-ს სცნობს დამნაშავედ“* ან *„გ.წ-ს მიესაჯოს 2 წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა“* – პერფორმატიული ზმნები არამხოლოდ აღწერენ ქმედებას, არამედ თვითონვე ახორციელებენ მას მეტყველების მომენტში.

¹⁶ სასამართლოს მიერ მიღებული დოკუმენტი, რომლითაც საქმე არსებითად არ წყდება და წარმოადგენს რაიმე პროცესუალური მოქმედების ნებართვას/სასამართლო ჟურნალისტიკის სახელმძღვანელო. [თბ. : ALPE], 2002

ბრალდებული უკვე წარმოდგენილია როგორც დამნაშავე პირი. სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე მას მიესაჯება შესაბამისი სანქცია, რაც, მოცემულ შემთხვევაში, გულისხმობს თავისუფლების აღკვეთას.

ზემოთ მოყვანილი ყველა მაგალითი აჩვენებს თავისთავად შემდგარ ქმედებას, სადაც მოქმედების აღწერაა მოცემული. კონსტანტივების გამოყენება ჩანს შემდეგ წინადადებებში: „ჩატარებულმა კრიმინალისტიკურმა ანალიზმა გამოავლინა დნმ-ის სახით მტკიცებულება, რომელიც ბრალდებულს დანაშაულთან აკავშირებს“. ამ წინადადებაში ზმნა-კონსტატივი „გამოავლინა“ გამოიყენება სასამართლო ექსპერტიზის დასკვნების წარმოსადგენად, სასამართლო პროცესის დროს წარმოდგენილ მტკიცებულებებთან დაკავშირებით. „დაცვის მხარის მიერ ჯვარედინმა დაკითხვამ ეჭვქვეშ დააყენა მონმის სანდოობა“. მოცემულ წინადადებაში, ზმნური შესიტყვება „ეჭვქვეშ დააყენა“ გამოიყენება დაცვის მხარის მხრიდან დაკითხვის გავლენის ხარისხის აღსაწერად მონმის სანდოობის მიმართ.

ინგლისური და ქართული ენების ილოკუციური სტრუქტურების კვლევა ხორციელდება კონსტატიური (კონსტანტივი, გამონათქვამი, რომელიც ფაქტის გადმოცემას ან აღწერას ემსახურება) და პერფორმატიული გამონათქვამების (გამონათქვამი, რომლის წარმოთქმა თავისთავად შემდგარი ქმედებაა, ეწოდება პერფორმატიული წინადადება, ანუ პერფორმატივი) გრამატიკული, პრაგმატიკული და კონტექსტუალური თავისებურებების შესწავლით (Austin, 1962). ინგლისურ ენაში პერფორმატიული გამონათქვამები, როგორიცაა: დაპირება (*I promise*); ბოდიშის მოხდა (*I apologize*); გაფრთხილება (*I warn you*), ხშირად გამოხატულია მკაფიოდ ჩამოყალიბებული ზმნური კონსტრუქციებით, რომელთაც წინ უძღვის დამხმარე ზმნები ან მოდალური ფორმები. ამგვარი სტრუქტურები უზრუნველყოფენ პერფორმატიული მნიშვნელობის ექსპლიციტურობას და უშუალოდ ახდენენ ილოკუციური ძალის მარკირებას გამონათქვამში. მაგალითად,

• **ექსპლიციტური პერფორმატივები:**

- [3.42] „*I hereby declare the meeting open*“ - ფორმალური დეკლარაცია
- [3.43] „*I sentence you to five years imprisonment*“ - სასამართლო განაჩენი

• **სტანდარტიზებული ფორმულები:**

- [3.44] „*Would you mind...?*“ - თავაზიანი თხოვნა (ფორმალური)
- [3.45] „*I would appreciate if...*“ - თხოვნის გამოხატვა პროფესიულ კონტექსტში
- [3.46] „*You are kindly requested to...*“ - ოფიციალური თხოვნა დოკუმენტებში

• **მოდალური კონსტრუქციები:**

- [3.47] „*You must leave immediately*“ - მკაფიო ბრძანება

- [3.48] „You should consider...” - რჩევა
- [3.49] „Could you possibly...” - თავაზიანი თხოვნა

ექსპლიციტური ფორმების საშუალებით (მაგ., *I hereby declare*) ხორციელდება გარკვეული ქმედება, ხოლო მოდალური და სტანდარტიზებული ფორმები ქმნიან არაპირდაპირ პერფორმატივებს, რომლებიც თავაზიანობის, ფორმალურობისა და არსებულ სოციალური კონტექსტში ფუნქციონირებენ. ამგვარად, ზმნური კონსტრუქციები და მათში ჩართული დამხმარე/მოდალური ელემენტები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კონტექსტში გამონათქვამის ილოკუციური მიზნის გადმოცემაში და მის პრაგმატიკულ ინტერპრეტაციაში. ამასთან, ინგლისურ ენაში ზმნები მორფოლოგიურად შედარებით მარტივი სტრუქტურისაა და საჭიროებენ დამატებით დამხმარე ელემენტებს ილოკუციური ძალის გამოსახატავად.

ქართულ ენაში, პერფორმატიული გამონათქვამების ბუნება ხასიათდება შემდეგი მახასიათებლებით:

1. გრამატიკული მრავალფეროვნება:

- პერფორმატიული ზმნების ფორმების მრავალფეროვნება
- ნაწილაკების ("კი", "ხომ", "არა", "თუ") მნიშვნელოვანი როლი
- ინტონაციის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ილოკუციური ძალის განსაზღვრაში

2. სასამართლო კონტექსტში გამოყენებული ფორმები:

- "სასამართლო აღგენს"- ნაცვლად "მე ვადგენ" (ინგლისურისგან განსხვავებით, ნაკლებად გამოხატულია პირველი პირით)
- "გთხოვთ, სასამართლოს ნება დართოს..."- ადვოკატის შუამდგომლობა (არაპირდაპირი ფორმა)
- "ვფიცავ, ვილაპარაკო სიმართლე და მხოლოდ სიმართლე"- მოწმის ფიცი
- "მხარე აღნიშნავს..."- ნაცვლად "მე აღვნიშნავ" (მესამე პირის გამოყენება)
- "აცხადებს", "განმარტავს", "მიუთითებს"- პროცესუალური ფორმები სასამართლო ოქმებში

კვლევამ დაადგინა, რომ ქართულში პერფორმატიული გამონათქვამები გრამატიკურად მრავალფეროვანია — თავად ზმნა აგლუტინაციური სტრუქტურის გამო ხშირად მიგვითითებს მოქმედ პირებზე, დროსა და დამოკიდებულებაზე, რაც უზრუნველყოფს პერფორმატიულ ეფექტს. ამავდროულად, ქართულში განსაკუთრებული როლი ენიჭება ინტონაციასა და

მოდალობის ნაწილაკებს ("ხომ", "თუ", "კი", "არა" და სხვ.), რომელთა მეშვეობითაც ილოკუციური ძალა კონტექსტურად მკაფიოდ გამოიხატება. შედეგად, თუ ინგლისურ ენაში პერფორმატიული ძალა ხშირად ფორმაზეა დამყარებული, ქართულში კი კონტექსტის მეშვეობით ხორციელდება.

ქართული ეკვივალენტი	ინგლისური ეკვივალენტი	გამოყენება
„სასამართლო აღგენს“	<i>The court finds / determines</i>	ორივე შემთხვევაში გამოიყენება არაპირდაპირი ფორმა (მესამე პირი), თუმცა ინგლისურში ფორმა ხშირად იწყება „I find...“ მოსამართლის პირადი აქტითაც.
„გთხოვთ, სასამართლოს ნება დართოს...“	<i>May it please the court... / Your Honor, may I...</i>	ორივე ენა იყენებს ფორმალიზებულ, თავაზიან თხოვნებს.
„ვფიცავ, ვილაპარაკო სიმართლე და მხოლოდ სიმართლე“	<i>I swear to tell the truth, the whole truth, and nothing but the truth</i>	ეს 'ფორმულა' ინგლისურში მეტად რიტუალურია, სტანდარტიზებული ტექსტით. ქართულშიც მსგავსია, მაგრამ უფრო შეკვეცილი.
„მხარე აღნიშნავს...“	<i>The party submits / notes / states...</i>	ორივე ენაში გამოიყენება მესამე პირის ფორმა
„აცხადებს“ „განმარტავს“ „მიუთითებს“	<i>Declares, clarifies, indicates</i>	ინგლისურშიც გამოიყენება ნეიტრალური ზმნები ოფიციალურ რეგისტრში.

რაც შეეხება, კონსტანტივებს ისინი წარმოადგენს სასამართლო დისკურსის ერთ-ერთ ერთეულს, რომელიც ეხმარება პროცესის მონაწილეებს ფაქტების განსაზღვრასა და მტკიცებულების გააზრებაში. კონსტანტიური წინადადებები სასამართლო დისკურსში წარმოადგენს გამონათქვამებს, რომლებიც აღწერენ, კონსტატაციას უკეთებენ ან აფიქსირებენ არსებულ ფაქტებს და ვითარებას (Kurzon, 2001).

ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში კონსტანტივები ხშირად გამოიყენება როგორც ფაქტობრივი საფუძველი შემდგომი პერფორმატიული გამონათქვამებისთვის, რაც კარგად ჩანს სასამართლო გადაწყვეტილებებში, სადაც მოსამართლე ჯერ აფიქსირებს არსებულ ფაქტებს, შემდეგ კი ახდენს სამართლებრივ კვალიფიკაციას მათ საფუძველზე.

როგორც მაგალითებიდან ჩანს, ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში კონსტანტივებს სტანდარტიზებული ფორმა ახასიათებს რაც აისახება ისეთ ფორმულირებებში როგორიცაა "დადგენილია, რომ..." ან "საქმის მასალებით ირკვევა...". ინგლისურენოვან სეგმენტში, ისინი გამოირჩევა დეტალურობით და კონკრეტულობით, რაც ასახავს პრეცედენტული სამართლის მიდგომას ფაქტების მნიშვნელობისადმი. ქართულ

სამართლებრივ სისტემაში, რომელიც კონტინენტური სამართლის ტრადიციებს ეფუძნება, კონსტანტივები ხშირად უფრო ნორმატიული და აბსტრაქტულია, ორიენტირებულია არა იმდენად კონკრეტული შემთხვევის დეტალებზე, რამდენადაც ფაქტის შესაბამისი სამართლებრივი კვალიფიკაციის მიცემაზე, როგორც არის „ჩადენილი ქმედება შეესაბამება სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლს X.“, მოცემული წინადადება არ ეხება უშუალოდ იმას, რას აკეთებდა ადამიანი კონკრეტულ დროს, არამედ იმას, როგორ არის ეს ქმედება სამართლებრივად აღქმული.

მსგავსების შემთხვევაში, ვნებით გვარს, როგორც ქართულში, ისე ინგლისურში — მნიშვნელოვანი ფუნქციური დატვირთვა აქვს სასამართლო დისკურსში, განსაკუთრებით კონსტანტივებში. მისი გამოყენება, ორივე ენაში ამცირებს სუბიექტის როლს და აქცენტს აკეთებს მოქმედებაზე ან შედეგზე, გამოხატავს ობიექტურობის მაღალ ხარისხს და წინადადებებს ფორმალურობის ეფექტს სძენს. ინგლისურ ენაში, ვნებითი გვარი ხშირად კონსტატირდება დამხმარე ზმნების საშუალებით (*is arrested, has been signed*), მაშინ როდესაც ქართულში იგი რეალიზდება როგორც ზმნის ვნებით ფორმებში (*გადაეცა, განხორციელდა*), ასევე სუბიექტის გამოტოვებით, რაც კიდევ უფრო ამკვიდრებს ფორმალურ და მიუკერძოებელ სტილს.

ინგლისურენოვანი მაგალითების გაანალიზებისას შეინიშნება, რომ მოსამართლე მიმართავს პირველ პირს — *I find the defendant guilty* — რაც ილოკუციური ძალის მკაფიო პერფორმატიულობას უსვამს ხაზს. ქართულში კი ხშირად პრიორიტეტულია ფორმალური და ინსტიტუციური ენა, რომელიც არაპირდაპირად გამოხატავს სამეტყველო აქტს — მაგ.: *სასამართლო ადგენს*. ეს განსხვავება შეიძლება მიუთითებდეს, რომ ქართულ მართლმსაჯულებაში ენა მეტწილად კოლექტიურ ინსტიტუციურ აქტად განიხილება, ხოლო ინგლისურში — ინდივიდუალური პასუხისმგებლობით წარმოთქმულ მოქმედებად.

ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში პერფორმატიული ზმნები, როგორც წესი, სპეციფიკურ სამართლებრივ ფუნქციას ასრულებენ და ატარებენ მკაფიოდ განსაზღვრულ კონოტაციას. მაგალითად, ზმნები *sustain, overrule, sentence, pronounce* არამხოლოდ ასახავენ მოქმედებას, არამედ თავად ქმნიან სამართლებრივ რეალობას, რაც სრულად შეესაბამება ოსტინის მიერ აღწერილ პერფორმატიული აქტის ბუნებას. აღნიშნული ზმნები ხშირად განწერილია ფორმულარულ სტრუქტურებში, რაც მათ ანიჭებს ინსტიტუციურ ძალას და ერთდროულად უზრუნველყოფს ილოკუციური აქტის სიზუსტესა და ავტორიტეტულობას.

1. **Sustain/Overrule** (დაკმაყოფილება/უარყოფა): "I **sustain** the objection."
(სასამართლო აკმაყოფილებს შეამდგომლობას)
 - "The Court **overrules** the defendant's motion to dismiss." (სასამართლო უარყოფს ბრალდებულის საქმის განხილვის/წარმოების შეწყვეტას)
 - "Objection, **Sustained**." (პროტესტი, დაკმაყოფილებულია/მიღებულია)
2. **Sentence** (განაჩენის გამოტანა):
 - "I hereby **sentence** you to five years imprisonment." (შეეფარდოს ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა)
 - "The Court **sentences** the defendant according to the guidelines set forth in statute."
(სასამართლო ბრალდებულს სასჯელს უფარდებს კანონით დადგენილი წესების შესაბამისად)
3. **Pronounce** (გამოცხადება):
 - "The Court **pronounces** judgment in favor of the plaintiff." (სასამართლო გამოაქვს გადაწყვეტილება მოსარჩელის სასარგებლოდ)
4. **Order** (ბრძანების გაცემა):
 - "I **order** the immediate release of the defendant." (ბრალდებული დაუყოვნებლივ გათავისუფლდეს)
 - "The Court **orders** the production of documents within 30 days." (სასამართლო გავალდებობს დოკუმენტები წარმოადგინოთ 30 დღის ვადაში)
5. **Find** (დადგენა):
 - "The Court **finds** the defendant guilty as charged." (სასამართლომ დაადგინა ბრალდებულის ბრალეულობა)
 - "I **find** that the plaintiff has established a prima facie case." (სასამართლო დასაშვებ მტკიცებულებად ცნობს)
6. **Grant/Deny** (დაკმაყოფილება/უარის თქმა):
 - "I hereby **grant** the motion for summary judgment." (ამით ვაკმაყოფილებ შეამდგომლობას სარჩელზე გამარტივებული წესით გადაწყვეტილების გამოტანის შესახებ)
 - "This Court **denies** the plaintiff's petition for relief." (სასამართლო უარს აცხადებს მოსარჩელის შეამდგომლობაზე)
7. **Admit/Exclude** (დაშვება/გამორიცხვა):
 - "The Court **admits** Exhibit A into evidence." (სასამართლო მტკიცებულებად იღებს ექსპონატ A-ს)
 - "I **exclude** this testimony as hearsay." (გამოვრიცხავ ამ ჩვენებას როგორც ირიბ მტკიცებულებას/არ მიიჩნევს აღნიშნულს ირიბ მტკიცებულებად)
8. **Instruct** (მითითების მიცემა):
 - "I **instruct** the jury to disregard the previous statement." (ვაძლევ მითითებას ნაფიც მსაჯულებს, არ გაითვალისწინონ წინა განცხადება)
 - "The Court **instructs** counsel to rephrase the question." (სასამართლო მიუთითებს ადვოკატს, შეცვალოს კითხვის ფორმულირება)

9. **Adjourn** (გადადება):

- "I **adjourn** these proceedings until Monday at 10 a.m." (სხდომას გადავდებთ ორშაბათამდე, დილის 10 საათამდე)

- "The Court **adjourns** sine die." (სასამართლო გადადებს სხდომას განუსაზღვრელი ვადით)

10. **Cite** (ბრალის დადება):

- "I **cite** you for contempt of court." (ბრალს გდებთ სასამართლოს უპატივცემულობისთვის)

- "This Court **cites** counsel for violation of ethical standards." (სასამართლო ბრალს სდებს ადვოკატს ეთიკური სტანდარტების დარღვევისთვის).

მოცემული პერფორმატიული ზმნები ხშირად გამოიყენება სპეციფიკურ კონტექსტში ("I hereby...", "It is so ordered", "Be it known"), რაც მათ ანიჭებს ინსტიტუციურ ლეგიტიმაციას და უზრუნველყოფს გამონათქვამის პერლოკუციურ ეფექტს - ანუ, თავად გამონათქვამის წარმოთქმით დგება რეალური სამართლებრივი შედეგი.

ინგლისურენოვანი სასამართლო დისკურსი ხშირად იყენებს სუბიექტ-ზმნა-ობიექტის ტიპის მკაფიო სტრუქტურას, რაც ხელს უწყობს ილოკუციური ძალის გამოკვეთას. მაგალითისთვის, ფორმულა "*I deny the motion*" წარმოადგენს პირდაპირ ილოკუციურ აქტს, რომელშიც ზმნა განმარტავს მოქმედების სამართლებრივ შედეგს. ინგლისურში განსხვავდება ფორმალური და არაფორმალური ტიპის წინადადებები, რაც პერფორმატიული ძალის სიმკვეთრესაც განსაზღვრავს. მაგალითად, "*I find the defendant guilty*" მკაცრად სამართლებრივ და ფორმალურ კონტექსტს მიეკუთვნება, მაშინ როცა "*I think they did it*" უკვე პიროვნულ ინტერპრეტაციასთან არის დაკავშირებული და ნაკლებად ფორმალური შინაარსის მატარებელია. ამასთან, ანგლო-ამერიკულ სამართლებრივ დისკურსში მოსამართლის ილოკუციური აქტები ხშირად ხორციელდება პირველი პირის ფორმით, რაც ხაზს უსვამს სისტემის ინდივიდუალისტურ ბუნებას. ფორმულირებები, როგორიცაა "*I rule*", "*I find the defendant guilty*", ან "*I order the court to...*", წარმოადგენს არა მხოლოდ იურიდიული ქმედების ლინგვისტურ განხორციელებას, არამედ პერსონალური ავტორიტეტის დემონსტრირებასაც. მსგავსი სტრუქტურები აშკარად ასახავენ იმ პრინციპს, რომლის მიხედვითაც გადაწყვეტილების მიმღები სუბიექტი – მოსამართლე – თავად არის პროცესის ცენტრალური მოქმედი პირი. ამით სამართლებრივი ენა პირდაპირ უკავშირდება მოქმედ პირს და გამოკვეთილად გამოხატავს ილოკუციურ ძალას, რაც დამახასიათებელია არსებული სისტემისთვის, სადაც მხარეებსა და

მოსამართლეს შორის მკაფიო ფუნქციური გამიჯვნაა და გადაწყვეტილების ავტორობა ღიად და უშუალოდ არის გამოხატული.

ქართლში პერფორმატიული ქმედებები გამოიხატება ზმნის კომპლექსური კონსტრუქციებით, რომლებიც შეიძლება მოიცავდეს პრევერბებს, მორფოლოგიურ დანამატებსა და ზმნურ მწკრივებს. ასეთი სისტემურობა ენობრივად ქმნის მრავალშრიან ილოკუციურ ძალას. პერფორმატიულობის ინტენსივობა ქართულში ხშირად განისაზღვრება ზმნის ფორმებითა და პრევერბების გამოყენებით. მაგალითად, *"დავადგენ"* (წინადადება დასრულებულია და გადაწყვეტილება ფორმალურად გამოცხადებულია) იძლევა უფრო ძლიერ ილოკუციურ ეფექტს, ვიდრე *"ვადგენ"*, რომელიც ზოგჯერ პროცესში მყოფ ქმედებად აღიქმება და ნაკლებად პერფორმატიულად.

მიუხედავად იმისა, რომ ანალოგიურ ფუნქციურ მიზნებს ემსახურება ინგლისურის მსგავსად, ქართულენოვანი სასამართლო დისკურსი პერფორმატიული აქტებს სხვადასხვა გზით გამოხატავს. მრავალი შემთხვევისას გამოიყენება შედარებით ზოგადი ან კონტექსტურად განმარტებადი ზმნები, როგორიცაა *ვეთანხმები*, *ვაცხადებ*, *აღნიშნავს*, *აყენებს* *შუამდგომლობას*, რომელთა ილოკუციური ძალა ხშირად გამომდინარეობს კონტექსტიდან ან ინსტიტუციური ჩარჩოდან და არა კონკრეტული ზმნის სპეციფიკურობისგან.

მაგალითად, ინგლისურენოვანი ფრაზა *"I sustain the objection"* წარმოადგენს სამართლებრივად მკაფიო პერფორმატივს, რომელიც უშუალოდ გამოხატავს მოსამართლის გადაწყვეტილებას. მისი ქართული ფუნქციური ექვივალენტი – *„სასამართლო აკმაყოფილებს შუამდგომლობას“* – ფორმალურად შესაძლოა ნაკლებად პერფორმატიული ჩანდეს, თუმცა კონტექსტში, სამართლებრივ კომუნიკაციაში ის ანალოგიური იურიდიული ძალით აღიქმება.

ამრიგად, ჩვენს მიერ გაანალიზებული მასალის საფუძველზე, ინგლისურენოვანი სასამართლო დისკურსი ცდილობს სამართლებრივი პერფორმატიული ზმნების უფრო სტანდარტიზებულ და სპეციალიზებულ გამოყენებას, მაშინ როდესაც ქართულში აღნიშნული ფუნქცია ხშირად დამოკიდებულია კონტექსტზე, ინტონაციურ საშუალებებზე და ინსტიტუციურ ჩარჩოებზე, რაც ლინგვისტური თვალსაზრისით, მის სტრუქტურულ და ლექსიკურ მრავალფეროვნებაზე მიუთითებს.

ინგლისური და ქართული სასამართლო დისკურსის მაგალითებზე დაყრდნობით, შესაძლებელია გამოიკვეთოს პერფორმატიული ზმნების ფუნქციური გამოყენების ძირითადი თავისებურებები. გამოვლენილი განსხვავებები აისახება არა მხოლოდ ზმნების ფორმალურ

მხარეზე, არამედ მათ პრაგმატიკულ დატვირთვაზეც, რაც იძლევა საფუძველს უფრო ღრმა ენობრივი და დისკურსული პარალელების განხილვისთვის, კერძოდ:

სტრუქტურული განსხვავება: მიუხედავად იმისა, რომ ინგლისურსაც და ქართულსაც შეუძლია გამოიყენოს პერფორმატივები და კონსტანტივები, ამ წინადადებების გრამატიკული კონსტრუქციები განსხვავდება. ინგლისური ხშირად იყენებს დამხმარე ზმნებს ("do", "have", "be") ან პერფორმატიული ზმნებს "I + performative verb" სამეტყველო აქტების აღსანიშნავად („გპირდები“, „ვფიცავ“, „ბოდიშს ვიხდი“), ხოლო ქართული ენაში პერფორმატიული მნიშვნელობის გადმოსაცემად გვხვდება სხვადასხვა გრამატიკული კონსტრუქცია ან მარკერები:

- [3.50] „I promise to tell the truth.“
- [3.51] „I declare the meeting open.“

ქართულენოვან სეგმენტში, პერფორმატიული ფუნქცია ხშირად გადმოიცემა კონტექსტზე და ზმნის ფორმაზე დამოკიდებული სტრუქტურებით:

- [3.52] „*ვწყვეტ საქმეს ამ ეტაპზე.*“ → გადანწყვეტილების მიღება;
- [3.53] „*ამით ვაცხადებთ სხდომას გახსნილად.*“ (სტილისტიკურად სამართლებრივი რეგისტრი);

ზოგჯერ პერფორმატიული ფუნქცია გადმოიცემა მოდალური ზმნის ან თავაზიანი ფორმის მეშვეობით¹⁷:

- [3.54] „*მინდა გაცნობოთ, რომ მოწმე უარს აცხადებს ჩვენების მიცემაზე*“ → ინფორმირება
- [3.55] „*მხარს ვუჭერ ამ შუამდგომლობას.*“ → მხარდაჭერა
- [3.56] „*ნებას ვრთავ განვიხილოთ საკითხი.*“ → ნებართვა

2. ლექსიკური ვარიაცია

ინგლისური ენა ლექსიკური დიაპაზონი მრავალფეროვანია და ზუსტად გამოხატავს სხვადასხვა სამეტყველო აქტს:

- [3.57] „*I notify you that...*“ (გაფრთხილება/შეტყობინება; გამოხატავს გაფრთხილების ან შეტყობინების პერფორმატიულ აქტს;)

¹⁷ შენიშვნა: ქართულში ხშირად მოქმედება უფრო მეტისმეტად დამოკიდებულია ინტონაციაზე და სიტუაციაზე, რაც განსხვავდება ინგლისურის გრამატიკული ფორმისგან.

- [3.58] „*I consent to the agreement.*“ (თანხმობა; კომისივი; მოსაუბრის მიერ ვალდებულების აღება და შესრულება)
- [3.59] „*I object to this line of questioning.*“ (ღირექტივა, გამოხატავს პროტესტს და ცდილობს გავლენა მოახდინოს სასამართლო პროცესზე — შეაჩეროს ან შეცვალოს კითხვათა მიმართულება).

ქართულ ენაში, ზმნის არჩევანი ხშირად დამოკიდებულია მეტყველების ტონთან, სოციალურ-სიტუაციურ კონტექსტთან და თავად მოლაპარაკე მხარის როლთან, განსაკუთრებით ოფიციალურ და სამართლებრივ გარემოში, როგორცაა სასამართლო დარბაზი.

- [3.60] „*გაფრთხილებთ, რომ თუ კიდევ ერთხელ დაარღვევთ სასამართლოს წესებს ან შეეცდებით ჩარევას სხდომის მიმდინარეობაში, სასამართლო იძულებული გახდება მიიღოს ზომები თქვენი დასჯის მიზნით.*“ (აქტი: ღირექტივი; ილოკუციური ძალა: მკაცრი გაფრთხილება, რაც მიზნად ისახავს მოსაუბრეზე ზეწოლას).
- [3.61] „*ვითვალისწინებთ* საქმის არსს და ვეთანხმებით ბრალდების მიერ წარდგენილ შუამდგომლობას სხდომის გადადების თაობაზე, რათა ორივე მხარეს ჰქონდეს შესაძლებლობა სათანადოდ მოამზადოს მტკიცებულებები.“ (აქტი: კომისივი; ილოკუციური ძალა: თანხმობა, შეთანხმება).
- [3.62] „*განვაცხადებ, რომ წარდგენილ ბრალდებებს არ ვეთანხმები. უდანაშაულოდ ვცნობ თავს, და ვითხოვ, ჩემი საქმის სრული და ობიექტური განხილვის უფლებას.*“¹⁸ (აქტები: შერეული – დეკლარატივი, რეპრეზენტატივი, ღირექტივი; ილოკუციური ძალა: სამართლებრივი პოზიციის დაფიქსირება; მაღალი პერფორმატიულობა („განვაცხადებ“, „ვცნობ თავს“, „ვითხოვ“) → მოქმედება თვით განცხადებით სრულდება).

3. კულტურული კონტექსტი

ინგლისურენოვანი სასამართლო დისკურსი გამოირჩევა სტანდარტიზებული ფორმებით, მკაფიო მნიშვნელობებით:

- [3.63] „*I swear to tell the truth, the whole truth, and nothing but the truth.*“
- [3.64] „*Let the record reflect...*“
- [3.65] „*I hereby sentence you to five years in prison.*“ [PACER]

ქართული სასამართლო დარბაზის დისკურსი უფრო ნაკლებად სტანდარტიზებული, ხშირად თარგმნილია უცხოური იურიდიული ენიდან: ხშირია გრამატიკულად სწორად აგებული, მაგრამ არაბუნებრივი ფრაზები:

¹⁸ შენიშვნა: ქართულში ერთიდაიგივე ზმნა შეიძლება სხვადასხვა კონტექსტში სხვადასხვანაირ პერფორმატიულ დატვირთვას ატარებდეს.

- „აღნიშნული მოქმედება განხორციელდა აღნიშნული სამართლებრივი ნორმის შესაბამისად...“ (რაც შეიძლება გადაკეთდეს: „ეს მოქმედება შესრულდა კანონით გათვალისწინებული წესის დაცვით“);

- „მოსარჩელის სარჩელი არ იქნა დაკმაყოფილებული წესის შესაბამისად“ (რაც ქართულ სამართლებრივ ენაში შეიძლება იყოს: „სასამართლომ მოსარჩელის სარჩელი არ დააკმაყოფილა.“);¹⁹

- პრაგმატიკული ფაქტორები, როგორცაა თავაზიანობა, ბრძანება, თხოვნა, ორივე ენაში ჩანს თუმცა უფრო მეტად ინგლისურ მასალებში იკვეთება: თავაზიანობა, მაგალითი: [3.66] „*Your Honor, if it pleases the court, may I request a brief recess?*“ ამ მაგალითში, ადვოკატი იყენებს თავაზიანობის ფორმას ლექსიკური ვარიაციით და პატივისცემით მიმართავს მოსამართლეს შესვენების მოთხოვნის შესახებ, რაც აღიარებს მოსამართლის უფლებამოსილებასა და ავტორიტეტულობას.

პრაგმატიკული სტრატეგიების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი არის იმპლიკაცია, როდესაც მოსაუბრე სათქმელს პირდაპირ არ ამბობს და ეფექტური კომუნიკაცია ეფუძნება არა მხოლოდ ნათქვამს, არამედ იმას, რასაც გულისხმობს:

მაგალითი: [3.67] “*Would you like to clarify your previous statement?*”

[3.68] “*Based on your expertise, would you agree that the injuries described are consistent with the nature of the accident?*” [PACER]

[3.67] ამ შემთხვევაში მოსაუბრეს (ადვოკატს ან მოსამართლეს) მიაჩნია, რომ წინა განცხადება იყო ბუნდოვანი ან დამაბნეველი, რის გამოც საჭიროდ მიიჩნევს დამატებითი განმარტების ან დაზუსტების მიცემას, ხოლო [3.68] კითხვა გულისხმობს, ადვოკატის მოლოდინს დაზიანებებსა და შემთხვევის გარემოებებს შორის არსებული კავშირის შესახებ. ადვოკატი მიიჩნევს, რომ დაზიანებები ლოგიკურად და პირდაპირ უკავშირდება ავტოსაგზაო შემთხვევას, თავად ფაქტის ხასიათიდან გამომდინარე, და არ წარმოადგენს გამოგონილ, გადაჭარბებულ ან არარელევანტურ მტკიცებულებას.

¹⁹ შენიშვნა: ქართულ სამართლებრივ ენაში, ხშირად გამოიყენება ფორმულარული თარგმანი ან იურიდიული ჟარგონი, თუმცა ზოგჯერ ზეპირი სასამართლო პრაქტიკა უფრო თავისუფალია მსგავს ფორმებში.

ამ მხრივ, ქართულ მასალებში, პირდაპირი იმპლიკაციის მქონე წიდადებები სჭარბობს. იმ პირობიდან გამომდინარე, რომ საქმე გვაქვს ენის ეფექტურ და თანამშრობლობით გამოყენებასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო დისკურსში განსაკუთრებულად ხშირია გრაისის რაოდენობრივობის მაქსიმის დაცვა — როდესაც მოსაუბრე გადმოსცემს სწორედ იმდენ ინფორმაციას, რამდენიც საკმარისია კომუნიკაციის მიზნისათვის.

[3.69] „აღწერეთ ის, რაც ნახეთ ინციდენტის ღამეს?“

[3.70] „ბრალდებულის და დაზარალებულის გარდა შემთხვევის ადგილზე სხვა ვინმე თუ შეესწრო?“

[3.71] „ბრალდების მხარემ წარმოადგინა მტკიცებულებები, რომლებიც ადასტურებს ბრალდებულის შემთხვევის ადგილზე ყოფნას. ეს მტკიცებულება მოიცავს მონმეთა ჩვენებებს და თვალთვალის კადრებს.“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

თითოეულ ამ მაგალითში [3.69-3.70-3.71], გრაისის რაოდენობის მაქსიმის დაცვა ხელს უწყობს კომუნიკაციის სიკბადის, შესაბამისობისა და ეფექტურობის შენარჩუნებას. ის უზრუნველყოფს ადეკვატური და ზუსტად იმ რაოდენობის ინფორმაციის გადაცემას, რაც საჭიროა მოსაუბრეთა კომუნიკაციური მიზნების წარმატებით განხორციელებისთვის.

უდავოა ის ფაქტი, რომ მაქსიმების როლი უაღრესად მნიშვნელოვანია სასამართლო პროცესისთვის და ფუნქციურად სხვადასხვა დატვირთვა აქვს თითოეულ მაქსიმას ²⁰, შესაბამისად, მაქსიმების და წინადადებების პრაგმატიკული მნიშვნელობა კავშირშია ერთმანეთთან და ემსახურებიან კომუნიკაციის პროცესს, მის გაგებასა, და საზოგადოდ, უფრო მეტია ვიდრე წინადადების სემანტიკური შინაარსი.

ინგლისური მასალა მოწმობს, რომ პროცესებში მეტად გამოიყენება რელევანტურობის მაქსიმა. ეს მაქსიმა არის გრაისის კოოპერაციის პრინციპის ნაწილი, რომელიც ასახავს ეფექტური კომუნიკაციის პრინციპებს, რაც გულისხმობს ისეთი ტიპის ინფორმაციის მიწოდებას, რომელიც შეესაბამება მიმდინარე კონტექსტს [3.72] *"You must determine whether the defendant's actions meet the legal definition of self-defense"*. მოცემული მაგალითი ასახავს ნაფიც მსაჯულთა მიმართ გაცემულ ინსტრუქციას, რომელიც ამახვილებს ყურადღებას

²⁰ მათი როლი და სფეციფიკა განხილული გვაქვს სამაგისტრო ნაშრომში „სამართლებრივი პროცესის სემანტიკურ-სტილისტიკური ასპექტები (სასაუბრო მაქსიმების როლი სასამართლო დისკურსში)“.

სამართლებრივ კრიტერიუმებზე, რომლებიც გადამწყვეტია ბრალდებულის ბრალეულობის ან უდანაშაულობის დადგენის პროცესში.

საბოლოოდ, სწორედ ამგავრი მიდგომა და ცნებებს შორის კავშირი იწვევს ცვლილებას წინადადებების ფორმირებას და მათ შემდგომ ანალიზში თითოეულ ენაში.

ფრეიზერის ტაქსონომიაში ლექსიკური მარკერების ჯგუფს ეკუთვნის პრაგმატიკული იდიომები, რომელიც ფიქსირებულ ფრაზებს უფრო ჰგავს, ვიდრე იდიომებს ²¹. მათი მნიშვნელობის დეკოდირება საკმაოდ რთულია არსებული ლექსიკური ერთეულების მნიშვნელობებით. საანალიზო მასალიდან, როგორც ინგლისურ ისევე ქართული ენაში, და განსაკუთრებით, ქართულ ენაში, მათი გამოყენების მხოლოდ ერთეული შემთხვევებია სასამართლებრივი პროცესების მსვლელობისას. ამის საფუძველს წარმოადგენს ის გარემოება, რომ კონკრეტულად ეს სფერო მოითხოვს ფორმალური ლექსიკისა და აკადემიური ენის გამოყენებას, რაც მოიცავს მნიშვნელობის სიზუსტეს, ნომინაციურობას, სტილისტიკურ ნეიტრალურობასა და ენის ნორმასთან შესაბამისობას. შესაბამისად, თუ მონაწილე პირი იყენებს საპროცესო ენისთვის მიუღებელ ლექსიკურ ფორმებს, მას აუცილებლად მისცემენ შენიშვნას ან მოსთხოვენ წინადადების შესაბამისი ენობრივი ფორმებით დაზუსტებას.

მეორე მხრივ ინგლისურენოვან მასალაში შეგვხვდა შემდეგი ტიპის იდიომატური ფრაზები, რომელბიც დამახასიათებელია სასამართლო დისკურსისათვის და, შესაბამისად, ხშირად უღერდება:

"Hearsay objection sustained."

[3.73] *"Prosecutor: Can you tell the court what your neighbor told you about seeing the defendant that night?" "Defense: Objection, Your Honor. Hearsay." "Judge: Hearsay objection sustained. The jury will disregard the witness's last statement."*

"Leading the witness."

[3.74] *"Defense Attorney: So you were scared and that's why you ran away from the scene, isn't that right?" "Prosecutor: Objection, Your Honor. Counsel is leading the witness." "Judge: Sustained. Please rephrase your question, counselor."*

"Bench trial."

[3.75] *"Due to the extensive pre-trial publicity surrounding this case, the defendant has waived his right to a jury trial and has elected to proceed with a bench trial, where Judge Wilson will determine both questions of law and fact."*

"Burden of proof."

²¹ ინგლისურად: „Pragmatic idioms“, ფრეიზერის კლასიფიკაციის მიხედვით.

[3.76] "*The prosecution bears the burden of proof in this case. They must prove beyond a reasonable doubt that the defendant knowingly possessed the controlled substance with intent to distribute.*"

"*Striking from the record.*"

[3.77] "*Witness: I heard that he had been arrested twice before for similar—*" "*Defense: Objection! This testimony is prejudicial and inadmissible.*" "*Judge: Objection sustained. The jury will disregard the witness's last statement. It is hereby stricken from the record.*"

"*Plea bargain.*"

[3.78] "*The defendant has agreed to a plea bargain wherein he will plead guilty to the lesser charge of manslaughter, and in exchange, the prosecution will drop the first-degree murder charge and recommend a sentence of no more than ten years.*

„*Hearsay objection sustained.*" მოსამართლე ეთანხმება, რომ ჩვენება ან მტკიცებულება, რომელსაც აპროტესტებენ, არის სხვისგან მოსმენილი ინფორმაცია და არა პირდაპირი ფაქტი, შესაბამისად, დაუშვებელია მათი გამოყენება, მტკიცებულების წარმოდგენის წესებიდან გამომდინარე;

"*Leading the witness.*" როდესაც ადვოკატი სვამს ისეთი ტიპის კითხვას, რომელიც პასუხზე მიუთითებს, ან უბიძგებს დაეთანხმოს კონკრეტულ განცხადს;

"*Bench trial.*" განაჩენის გადაწყვეტა წარმოდგენილი მტკიცებულებების საფუძველზე.

"*Burden of proof.*" სასამართლოში სარჩელის ან ბრალდების დასამტკიცებლად საკმარისი მტკიცებულებების მიწოდების ვალდებულება.

„*Striking from the record.*" სასამართლოს ოფიციალური ჩანაწერიდან გარკვეული განცხადებების, ჩვენებების ან მტკიცებულებების ამოღება ან უგულებელყოფა, ფაქტებთან წინააღმდეგობების ან შეუსაბამობის გამო.

"*Plea bargain.*" შეთანხმება ბრალდების მხარესა და დაცვის მხარეს შორის, სადაც ბრალდებული თანახმაა აღიაროს დანაშაული მსუბუქი სასჯელის სანაცვლოდ.

"*Pro se.*" (მნიშვნელობა: ეხება პირს, რომელიც სასამართლოში ადვოკატის გარეშე წარმოადგენს საკუთარ თავს).

მოცემული მაგალითები ასახავს ინგლისურენოვანი იდიომების პრაქტიკულ გამოყენებას სასამართლო პროცესის კონტექსტში.

ფრეიზერის მიხედვით, ამავე ჯგუფს განეკუთვნება შორისდებულები, ემოციის გამომხატველი სიტყვები ან ფრაზები, რომლებიც ცალკე დგას და ფუნქციონირებს როგორც ცალკეული წინადადებები, მაგალითად, *Ah! Oh! Aha! I see.*

ამონარიდი : [3.79] JG: *Well, moot mootness, yes.*

MS. H: *Yes. Oh ..*

ეს იდიომატური გამონათქვამები ეხება სამართლებრივ ცნებებს, პროცედურულ ნორმებს ან სტრატეგიული კომუნიკაციის ტაქტიკას, რომელიც დამახასიათებელია სამართლებრივი ენისთვის. ამავე ჯგუფს ეკუთვნის ჰიბრიდული მარკერები რაც აერთიანებს: თხრობას, კითხვასა ბრძანებაზე დაფუძნებულ ჰიბრიდულ მარკერებს.

1. თხრობით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდი - "ფრაზული კითხვები"(მაგ, "ეს კარგია, არა?").

2. კითხვით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდი - "ზოგადი შეკითხვები და შეთავაზებითი მნიშვნელობის მქონე სპეციფიკური შეკითხვები. ეს მოიცავს "დიახ/არა" ტიპის კითხვებს და "რატომ" კითხვებს, რომლებიც ხშირად იმპლიციტურად შეიცავს გარკვეულ შეთავაზებას.

3. ბრძანებით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდი - "პირობითი წინადადებები", რომლებშიც გამოიყენება კავშირები "or" ან "and". ასეთი სტრუქტურები შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც ბრძანება ან მოთხოვნა, განსაკუთრებით პირობითი კონტექსტის ფარგლებში, სადაც მოქმედება დამოკიდებულია გარკვეულ პირობებზე.

ჰიბრიდული მარკერები საინტერესოა იმიტომ, რომ ისინი აერთიანებენ სინტაქსურ სტრუქტურას და ლექსიკურ ელემენტებს იმგვარად, რომ აგებენ სპეციფიკურ პრაგმატიკულ ფუნქციებს კომუნიკაციის პროცესში. მათი სტრუქტურა კავშირშია ლექსიკურ მახასიათებლებთან რაც ჰიბრიდულ ბუნებას ქმნის. ამაში ერთიანდებიან ე.წ. „Tag questions,” რომლის კითხვაც თხრობით სტრუქტურას ეფუძნება და სასამართლო ენისთვის ნაკლებად გამოსაყენებელია რადგან სამართლებრივი პროცესები, როგორც წესი, მოითხოვს მკაფიო, ზუსტ განაცხადებს, ვიდრე ისეთი ტიპის კითხვებს რომლებიც სავარაუდო შინაარსის მატარებელია (ამას კი თხრობით ფორმაზე მიბმული კითხვები გულისხმობს.) თუმცა, არის შემთხვევები, როდესაც „კუდიანი” კითხვები შეიძლება გამოყენებულ იქნას პირდაპირი ან ჯვარედინი დაკითვის დროს სამართლებრივ კონტექსტში, ისინი უფრო მეტად წინასწარ მოსმენებში გამოიყენება, ვიდრე ოფიციალურ სასამართლო პროცესებში (გვრიტიშვილი, 2020). ქვემოთ გამოვყავით რამდენიმე მაგალითი იმის საჩვენებლად, თუ როგორ ვლინდება ამ ტიპის კითხვების იურიდიულ კონტექსტში ორივე ენაში:

- ჯვარედინი დაკითხვა: მაგალითი: "თქვენ იმყოფებით დანაშაულის ადგილზე, არა?"

მისი მიზანი: ჯვარედინი დაკითხვისას ადვოკატმა შეიძლება გამოიყენოს „კუდიანი” შეკითხვა

ფაქტის დასადასტურებლად ან მოწმის განაცხადის გასასაჩივრებლად, თუმცა ის, როგორც წესი, ჩამოყალიბებული იქნება როგორც თხრობითი წინადადება, რასაც მოჰყვება დამადასტურებელი ნიშანი კითხვითი ფორმით.

– არგუმენტირებული დასტურის მოპოვება: [3.80] *"The evidence clearly supports our case, doesn't it?"* მიზანი: დასკვნითი სიტყვის მოსამზადებლად, ადვოკატმა შეიძლება გამოიყენოს ამ ტიპის შეკითხვა, რიტორიკული ფორმით, მისივე არგუმენტის გასამყარებლად;

– შეთანხმების მიღწევის მიზნით: [3.81] *"ჩვენ შევთანხმდით მორიგების პირობებზე, არა?"* მიზანი: მორიგების, მოლაპარაკებების დროს, სამართლებრივი პროცესის მონაწილე პირებმა შეიძლება გამოიყენონ მსგავსი კითხვები, რათა დაადასტურონ ურთიერთგაგება და შეთანხმება კონკრეტულ პირობებზე.

– ბრალდებულთან არათვორმალური დისკუსიების დროს: [3.82] *„გესმით საპროცესო შეთანხმების შედეგები, არა?"*

მიზანი: ადვოკატებმა შეიძლება გამოიყენონ „კუდიანი“ კითხვები კლიენტებთან პირად ან არათვორმალურ დისკუსიებში, რათა უკეთ განუმარტონ არსებული სამართლებრივი ვითარება ან გააცნონ მოსალოდნელი შედეგები.

ჰიბრიდული კითხვების შემდეგი ორი ქვეჯგუფი მოიცავს ზოგად კითხვებს, რაც ორივე ენისთვის დამახასიათებელია და კომუნიკაციის წარმართვის მნიშვნელოვანი ელემენტებია. ინგლისურში გვხვდება დამხმარე ზმნებით ნაწარმოები ზოგადი კითხვითი ფორმები, ასევე *wh* - questions ან მოდალური ზმნებით გამოხატული კითხვები: [3.83] *"Do you think there's any way of certifying this issue to the Washington Supreme Court about what they will do?"* [3.84] *"Do you have any personal knowledge of the events in question?"* [Heritage Reporting Corporation].

ბრძანებითზე დაფუძნებული ჰიბრიდული კითხვები პირობითი წინადადებისა და მაკავშირებლის შემცველია - *or* ან *and*. საანალიზო მასალებში მსგავსი კომბინაცია არ გამოვლენილა, მით უფრო ქართულ ენაში. მსგავსი წინადადებები მუქარის ან დაშინების შინაარსის მატარებელია, ეს კი სამართლებრივი რეგისტრისთვის დაუშვებელია. ცალკეულად გვხვდება პირობითი წინადადებების კონსტრუქციები და ძირითადი ბრძანებითი ფორმის მარკერები.²²

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ძირითადი მარკერების ჯგუფი ილოკუციური შინაარსის მატარებელი გამონათქვამებია.

²² დეტალურად 3.2.1 თავში

II. კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები

კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები შეიცავს ისეთი ტიპის ლექსიკურ გამონათქვამებს, რომლებსაც აქვთ რეპრეზენტაციული და პროცედურული მნიშვნელობა. რეპრეზენტაციული მნიშვნელობა განსაზღვრავს მთლიან შეტყობინებას, ხოლო პროცედურული მიუთითებს იმაზე, რომ ეს შეტყობინება ფუნქციონირებს, როგორც კომენტარი ძირითადი მესიჯის რომელიმე ასპექტთან მიმართებით (Fraiser, 1996).

ფრეიზერის მიხედვით, კომენტარის მარკერების კატეგორიაში გამოიყოფა რამდენიმე ქვეჯგუფი, რომლებიც განსაზღვრავენ, თუ შეტყობინების რომელ ძირითად ასპექტზე კეთდება კომენტარი. ეს ქვეჯგუფია:

- შეფასების
- საუბრის მანერის
- სიცხადის
- სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული
- სათქმელის შერბილების
- ემფატიკური

სასამართლო დისკურსში, შეფასების მარკერები, როგორც წესი, გამოიყენება სასამართლო პროცესის ან მოსმენის დროს წარმოდგენილი მტკიცებულებების, ჩვენების ან სამართლებრივი არგუმენტების შესაფასებლად. ქვემოთ, პუნქტებად განვსაზღვრეთ მათი საჭიროების მიზეზები და გამოყენების არეალი წარმოდგენილი მაგალითებით:

რელევანტურობა: მტკიცებულებები ან ჩვენებები მხოლოდ მაშინ არის დასაშვები, როდესაც ისინი რელევანტურია განხილულ საქმესთან და მასთან ლოგიკური კავშირი აქვს. მაგ: [3.85] *"Your Honor, the defense seeks to justifiably introduce evidence of the victim's prior acts of aggression to establish the defendant's state of mind at the time of the incident."* [PACER]. [3.86] „ბრალდებულის წინა კრიმინალური ისტორიიდან გამომდინარე და წარმოდგენილ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, პროვოზირებადი იყო ამ დანაშაულის ჩადენა მის ქცევაში“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

[3.87] *"Hopefully, the court will recognize the lack of physical evidence linking my client to the alleged theft."* [3.88] *"The witness testified truthfully and consistently throughout cross-examination."* [PACER]. სანდოობა: მოწმეთა დამაჯერებლობა და მტკიცებულებების სანდოობა.

დასაშვებობა: შეესაბამება თუ არა მტკიცებულება ან ჩვენება სასამართლოს მიერ განსახილველ სამართლებრივ სტანდარტებს. [3.89] „სამართლებრივი მტკიცებულებები ცალსახად უარყოფს ბრალდების მხარის მოტივს” [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

თითოეულ მაგალითში გამოყენებული შეფასების მარკერი გამოხატავს მოსაუბრის შეფასებითი ხასიათის კომენტარს გამონათქვამის იმ ასპექტის თაობაზე, რომელიც პროპოზიციაშია. მაგ, წინადადება [3.85] მის პროპოზიციურ შინაარსში დაცვის მხარე ცდილობს მტკიცებულების წარდგენას, ხოლო მეორეში [3.86] წარსული ქმედებები არ განიხილება როგორც დამოუკიდებელი ფაქტები, არამედ ლოგიკურად უკავშირდება მიმდინარე დანაშაულს, რაც ზრდის მტკიცებულების დასაშვებობის ალბათობას. ასეთი ფორმულირება ქმნის კონტექსტუალურ ჩარჩოს, რომლის მეშვეობითაც მოსამართლეს ან ნაფიც მსაჯულს შეუძლია დასაბუთებული მსჯელობით შეაფასოს ბრალდებულის ქცევა. მსგავსი ანალიზი აქვს [3.87] წინადადებას, სადაც მისი პროპოზიცია წარმოდგენს სასამართლო აღიარებას ფიზიკური მტკიცებულებების ნაკლებობის შესახებ, მეორე შეტყობინება კი არის ის აზრი, რომ მტკიცებულება საიმედოა მოსაუბრე პირისთვის. [3.88] რომ მოსაუბრე აფასებს მოწმეს ჩვენებას როგორც სანდოსა და თანმიმდევრულს შეფასებითი მარკერის გამოყენებით - *truthfully, consistently*. [3.88] აქ მოსაუბრე ახორციელებს შეფასებით ილოკუციურ აქტს — მტკიცებულებას ენიჭება მაღალი მნიშვნელობა იმიტომ, რომ ის (ცალსახად) გადაჭრით უარყოფს ბრალდებას.

საზოგადოდ კი, შეფასების მარკერების გამოყენებით, მოსამართლეებსა და ნაფიც მსაჯულებს შეუძლიათ შეაფასონ სასამართლოში წარმოდგენილი არგუმენტების სიძლიერე და მართებულობა, რაც უზრუნველყოფს სამართლიანი შედეგის დადგომას.

საუბრის მანერის მარკერები წარმოადგენენ ისეთი ტიპის მარკერებს, რომლებიც მოსაუბრეს საშუალებას აძლევს გააკეთოს კომენტარი ძირითადი გზავნილის გადაცემის მანერაზე. საუბრის მანერის მარკერები წარმოადგენს ისეთ ფრაზებსა და გამოთქმებს, რომლებიც გამოიყენება გამონათქვამის სტილის, ტონის ან მიდგომის გადმოსაცემად. ისინი განსაკუთრებით მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ სასამართლო დისკურსში, სადაც კომუნიკაციის მანერა შესაძლოა იყოს შეფარული ან ირიბი. ასეთი მარკერები ხელს უწყობენ კომუნიკაციის ეფექტიანობას და გავლენას ახდენენ ინფორმაციის აღქმასა და ინტერპრეტაციაზე. ინგლისურ ენაში, საუბრის მანერა შეიძლება გამოიხატოს ფრაზებითა და ზმნიზედებით. წინადადებების ანალიზის შედეგად, უფრო მეტად მსგავსი ვარიაციული ფრაზები

გვხდება: *"It is our contention that..."*; *"I submit to the court that..."*; *"Let me make it clear that..."* *"It appears that..."* *"Indeed, the evidence strongly suggests..."* *"It cannot be overstated that..."* *"In my professional opinion..."* *"From a legal standpoint..."* *"I would like to reiterate..."*

ქართულენოვან სეგმენტში: „პატივისცემით ვაცხადებ, რომ...“; „მე ვათასებ ჩემი კოლეგის პერსპექტივას, თუმცა...“; „განსამართად მსურს...“; „ნება მომეცით ავხსნა, რომ ...“; „გულწრფელად აღვნიშნავ, თუმცა არა ისე გულწრფელად, როგორც მე მსურს..“

ორივე ენისთვის, საუბრის მანერის მარკერები ჰომოფუნქციურად ²³ ხასიათდება და მსგავსი ფორმის ანუ იზომორფული კონსტრუქციები შეინიშნება.

სიცხადის მარკერები წარმოადგენს ისეთ ფრაზებს, რომლებიც გამოიყენება მტკიცებულებებზე მითითებისთვის, ან საქმეში არსებული ფაქტების დასამტკიცებლად ან უარსაყოფად. აღნიშნული მარკერების ჯგუფი ხელს უწყობს სასამართლო წარმომადგენლებს მტკიცებულებების უკეთ გააზრებას, ასევე მათი წარდგენის პროცესს შესაბამის სამართლებრივ კონტექსტში. მაგალითად, [3.90] *"Dr. X an expert in forensic pathology, definitively concluded that the injuries were consistent with blunt force trauma."*; [3.91] „თვითმხილველის თქმით, შელაპარაკება აშკარად სწრაფად გამწვავდა“; მოცემულ მაგალითებში გამოყენებულია სიცხადის ზმნიზებები რომლებიც მეტ-ნაკლებად გამოსახავენ სიცხადის ხარისხს. გარდა ამისა, მსგავს წინადადებებში იკვეთება მოქმედის ძირითადი გზავნილის სიგნალის დამატერებლობა, რაც კიდევ უფრო აძლიერებს ინფორმაციის სანდოობასა და მის გავლენას ადრესატზე. [3.92] *"The chain of custody documentation obviously confirms each transfer of the evidence."*

საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ ინგლისურ ენაში სიცხადის მარკერთა ნაწილი — მაგალითად: *undoubtedly, undeniably, surely, no way, indeed* და *clearly* — გამოხატავს სიცხადის მაღალ დონეს, ხოლო სხვა მარკერები, როგორიცაა *possibly, evidently, supposedly conceivably*, აღნიშნავენ სიცხადის შედარებით დაბალ დონეს. მაგალითად, წინადადება [3.93] *"The expert's testimony undeniably proves the authenticity of the document"* გამოხატავს სიცხადის მაღალ ხარისხს, *"undeniably"*-ს გამოყენება მიუთითებს იმაზე, რომ მოსაუბრე დარწმუნებულია ექსპერტის ჩვენებაში და მიიჩნევს მას დამატერებლად ინფორმაციის გადმოსაცემად. ხოლო მეორე წინადადება [3.94] *"It is possibly true that the witness saw the altercation, but their credibility is in question"*, „*possibly*“-ს გამოყენება სათუოს ხდის მოწმის შელაპარაკების ფაქტს,

²³ ჰომო... (ბერძ. *homos* — ტოლი, ერთნაირი, საერთო); სხვადასხვა ენობრივი ერთეულები ან სტრუქტურები განიხილება ერთნაირი კომუნიკაციური ან პრაგმატიკული ფუნქციის მქონე

რაც საშუალებას იძლევა, განხილულ იქნეს ალტერნატიული ახსნა ან ეჭვი შეიტანოს მოწმის ჩვენების სანდოობაში. ქვემოთ წარმოდგენილ მაგალითებში, მოსაუბრე იყენებს სიცხადის მარკერებს, რათა პროპოზიციები იყოს მაქსიმალურად გასაგები და დამაჯერებელი:

[3.95] *"Now, to me, I think Congress intended that, Hmm. It's going to take quite a lot of doing before I think they wanted that result. Now that's -- that's where I am. So what do you think?"*

[3.96] *"They knew it was very broad language."*

[3.97] *"That exact term was used in Merrick v. Garland -- Garrick, so the case tha they were responding to used exactly that same type of language. They understood that they were granting a broad authority"*[PACER].

[3.95] მაგალითში, „I think“ ასახავს მოქმედის ეპისტემურ დამოკიდებულებას ინფორმაციის სიზუსტისა და სანდოობის მიმართ, რაც არის ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქცია კომენტარის მარკერების კატეგორიაში. გარდა ამისა, იგი გამოიყენება პოზიციის განსაზღვრაში (მაგალითად, „that's where I am“) და მსმენელთან დისკურსულ ჩართვაში (მაგალითად, „what do you think?“), რაც მიუთითებს მოსაუბრის მსჯელობის პროცესსა და არგუმენტირებულ კომუნიკაციაზე. [3.96]-ში "They knew it was very broad language" გამოხატავს მკაფიო და კატეგორიულ შეფასებას, რაც პირდაპირობას ასახავს; [3.97]-ში განმეორებით ხაზგასმულია „exact term“, „exactly that same type of language“ და „granting a broad authority“, რაც კონკრეტული ტერმინების გამჭვირვალობასა და არგუმენტის სიზუსტეს უზრუნველყოფს — საერთო ჯამში, ყველა შემთხვევა აჩვენებს, თუ როგორ გამოიყენება სიცხადის მარკერები მნიშვნელობის ჩამოსაყალიბებლად და მოსაზრების დასაზუსტებლად.

სიცხადის მარკერები ქართულ სასამართლო დისკურსში გამოირჩევა მრავალფეროვნებითა და ინტენსიური გამოყენებით. საანალიზო მასალაში განსაკუთრებით ხშირია ისეთი მარკერების გამოყენება, რომლებიც გამოხატავენ მოსაუბრეთა დამოკიდებულებას, სამართლებრივ შეფასებას ან პერსონალურ ინტერპრეტაციას. ამის თვალსაჩინო მაგალითია ფრაზა „ჩემი აზრით“, რომელიც სხვადასხვა პოზიციიდან წარმოდგენილ გამოსვლებში (დაცვის/საბრალდებო მხარე) ემსახურება არგუმენტის სუბიექტურ გაძლიერებას. მაგალითად:

[3.98] *„ჩემი აზრით, სასამართლოს წინაშე არსებული მტკიცებულებების თანახმად, ობიექტურად გამართლებულია მოთხოვნის დაკმაყოფილება.“*

[3.99] *„დაცვის მხარე მიიჩნევს, რომ დაკავებული პირის მოქმედება არ იძლევა საკმარის*

მტკიცებულებებს ბრალეულობის დასამტკიცებლად. “ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2020].

სიციხადის მარკერები მსგავს კონტექსტებში გამოიყენება როგორც მოქმელის სუბიექტური დამოკიდებულების ან სამართლებრივი შეფასების გამოხატვის საშუალება, რაც ემსახურება არგუმენტაციის მკაფიოდ წარმოჩენას და ინფორმაციის სწორად გადაცემას ადრესატისთვის.

სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერები წარმოადგენს იმგვარ კომენტარს ძირითად შეტყობინებაზე, რომელიც მოქმელის მიერ ინფორმაციის წყაროს განსაზღვრისა და დაზუსტების ფუნქციას ასრულებს. ასეთ მარკერს ვხვდებით: პირდაპირ ციტირების შემთხვევაში - "კანონის მიხედვით..." "X-გან გავიგე რომ..."; არაპირდაპირი მითითების დროს: "ითქვა, რომ ..."; "ვიღაცამ შემატყობინა, რომ..."; საკვალიფიკაციო განაცხადებში: "ვითომ..." "გავრცელდა ინფორმაცია...". ინგლისურ სეგმენტში ვხვდებით: [3.100] *"I have heard, it appears, it has been claimed, it is claimed, it is reported, , it is said, one hears, purportedly..*

ამ კლასის მარკერები ხშირად გამოიყენება გაფრთხილების მიზნებით სასამართლოს მხრიდან, რათა მიგვანიშნოს, რომ წარმოდგენილი ინფორმაცია შესაძლოა არ ეფუძნებოდეს სარწმუნო ფაქტებს, რაც გადამწყვეტია სასამართლო პროცესებში მტკიცებულებების სანდოობისა და დასაშვებობის შესაფასებლად.

სათქმელის შერბილების მარკერები გამოხატავენ მეტყველის მცდელობას, თავიდან აიცილოს ადრესატისადმი უპატივცემულობის შთაბეჭდილება ან შესაძლო უხერხულობა. ისინი გამოიყენება ფაქტების ან არგუმენტების წარდგენისას ისე, რომ შეამცირონ უარყოფითი რეაქციები, შეარბილონ კრიტიკა ან შეამსუბუქონ სასჯელი. მაგალითად,

[3.101] *"Excuse me, Your Honor, I believe clarification is needed on this point."*;

[3.102] *"Your Honor, with all due respect, there is a matter that needs to be clarified."* [PACER]

ქართულ მასალებში, გვხვდება რამდენიმე შერბილების მარკერი:

[3.103] *„შემიძლია ვთხოვო სასამართლოს მიიღოს მხედველობაში როგორც დამატებით სამხილად?“* ასევე შეგვხვდა რამდენჯერმე ფრაზა „რბილად, რომ ითქვას“;

ემფატიკური მარკერების ფუნქციაა ხაზგასმით გამოხატონ მეტყველის პოზიცია ან ძირითადი შეტყობინება და გააძლიერონ კომუნიკაციის ეფექტი. ისინი გამოიყენება იმისთვის, რომ განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს კონკრეტულ იდეას, შეფასებას ან არგუმენტს, ინგლისურად: *definitely, , I emphasize (strongly) that, I insist that, indeed, really, to say the least, without exaggeration, I do believe.* ამ კლასში არსებული ზოგიერთი მარკერი წარმოადგენს

პერფორმატიულ გამონათქვამებს (მაგ., *I insist*), თუმცა ისინი არ განეკუთვნება ჭეშმარიტ (ილოკუციურ) პერფორმატივებს, რადგან არ გამოხატავს მეტყველის ძირითად კომუნიკაციურ განზრახვას. განსხვავებით ასეთი გამონათქვამისგან, როგორცაა „*I promise*“ ან „*გპირდებით*“, რომლებიც ასრულებენ პირდაპირ ილოკუციურ ფუნქციას და თავად ქმნიან მოქმედებას, *I insist* მეტწილად ემფატიკურ ეფექტს ახდენს და დამატებით კომენტარად ფუნქციონირებს.

ინგლისურ სასამართლო დისკურსში დამახასიათებელია გამაძლიერებელი მარკერის — „*I do*“ — გამოყენება, რომელიც ხაზს უსვამს მეტყველის გადაწყვეტილებას ან რწმენას. ქართულ ენაში მსგავსი მარკერები შეიძლება გამოჩნდეს მოსამართლის მხრიდან პროცესის მონაწილეების დასამშვიდებლად ან ნეიტრალური გარემოს შესაქმნელად. ამავე დროს, მოწმეები ან დაზარალებულები იყენებენ მათ საკუთარი გრძნობებისა და დამოკიდებულების გამოსახატად. [3.104] „*ვადიარებ, პროცესი რთულია და ბევრი რამ არ იქნება მარტივი, მაგრამ მჯერა, რომ სიმართლე საბოლოოდ დადგინდება*“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

როგორც ჩანს, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები გვხვდება ორივე ენაში. განსაკუთრებით გამოხატულია ისინი დაკითხვისა და მოსამართლის მიმართვის პროცესში, სადაც ხშირად ხდება კომენტარის გაკეთება. ეს აიხსნება იმით, რომ კომენტარის მარკერი ფუნქციონირებს როგორც მექანიზმი, რომელიც გამოხატავს ილოკუციურ ძალას.

III. პარალელური პრაგმატიკული მარკერები

ამ კლასის პრაგმატიკული მარკერების ფუნქცია არის ძირითადი შეტყობინების პარალელურად წარმოადგინოს დამატებითი შეტყობინება. ბ ფრეიზერის მიხედვით, პარალელური მარკერები დაყოფილია ოთხ ქვეკლასად:

- ვოკატივები
- მეტყველი სუბიექტის უკმაყოფილების გამომხატველი მარკერები
- სოლიდარობის მარკერები
- ფოკუსირების მარკერები

ვოკატივები წარმოადგენენ მიმართვის ფორმას კომუნიკაციის პროცესში. სამართლებრივ პროცესში, ისინი ძირითადად დაკითხვის საწყის ეტაპზე გვხვდება, როგორც კონკრეტულ პირზე მიმართვა. მაგალითად, [3.105] „*Members of the jury, please pay attention to the evidence presented.*“ [3.106] „*ადვოკატო Y, გთხოვთ, მომიახლოვდეთ*“. აქ შესაძლოა გამოიყოს: სტანდარტული წოდებები; პროფესიის სახელი; ზოგადი არსებითი სახელები; სახელწოდებითი ფორმები; ჩვენს საკვლევ მასალაში, ინგლუსურენოვან სეგმენტში, ხშირად

შეგვდა წოდება *"Your Honor, objection!"* ქართულ სეგმენტში კი „პატივცემულო მოსამართლე“;

მეტყველი სუბიექტის უკმაყოფილების გამოხატველი მარკერები გამოხატავენ მოსაუბრის უკმაყოფილებას. სასამართლო მსვლელობისას უწმანური ფორმით მსგავსი ფრაზები დაუშვებელია. შესაბამისად, მათი გამოყენება კვალიფიციური წარმომადგენლებისგან არ გვხვდება. თუმცა, უკმაყოფილება შესაძლოა შეგვხვდეს თავაზიანი ფორმის ლექსიკური ერთეულების გამოყენებით, როგორცაა, [3.107] *"I request that the witness's last statement be struck."*; [3.108] *"I disagree with counsel's characterization of the events."*

ქართულ ენაში კი შემდეგი ფრაზები: „მიუღებელია;“ ვენინააღმდეგები ამ მტკიცებულების დასაშვებობას."

სოლიდარობის მარკერები ასახავენ მოსაუბრის სურვილს გამოხატოს თანასწორობის ან ზემდგომობის პოზიცია თანამოსაუბრის მიმართ. ამ ტიპის მარკერები სფეციფიკური შინაარსით გამოიყენება და ნაკლებად გვხვდება ჩვენს საანალიზო მასალებში. თუმცა, ზემდგომობის თვალსაზრისით გამოიყოფა შემდეგი ტიპის წინადადებები: [3.109] *"As your judge, I will carefully consider all arguments and evidence presented before making a decision."* [3.110] *"It is my responsibility to apply the law impartially and reach a just outcome"* [PACER].

[3.111] *"ჩემი, როგორც თქვენი მოსამართლის როლი არის უზრუნველყოს ამ საქმეში მონაწილე ყველა პირის უფლებების დაცვა და პატივისცემა. მე ვეცდები დავიცვა სამართლიანობის პრინციპები მთელი ამ პროცესის განმავლობაში."* (უმეტესად, პროცესებში შესაძლოა საერთოდ არ იყოს გამოყენებული აღნიშნულ მარკერთა კლასი).

ფოკუსირების მარკერები გამოხატავენ განსაკუთრებულ ყურადღებას კონკრეტულ თემაზე, რაც გამოსახულია არა მხოლოდ ძირითად შინაარსში, არამედ დამატებით გამოხატველ ფორმებში. ასეთ მარკერებად შეიძლება გამოვლინდეს ისეთი სიტყვები და სტრუქტურები, რომლებიც აძლიერებენ მნიშვნელობას, ამახვილებენ ყურადღებას და ეხმარებიან მსმენელს ან მკითხველს მთავარი გზავნილის ამოცნობაში. აქ ერთიანდებიან: *alright, here, listen, look (here), now, so, well, y'see*. თუმცა, მსგავსი ფრაზები, არაფორმალურ ლექსიკად აღიქმება, შესაბამისად, მათი გამოყენება ფორმალური ხასიათის სინონიმური ფრაზებით უფრო გვხვდება ვიდრე იმ ფორმით როგორც მანამდე აღვნიშნეთ. მაგალითად, *"Let's focus on the witness's testimony regarding the events of that evening."*; *It's important to note that*

under Section 12 of the statute; კონკრეტული ფრაზები : *"Turning to," "Regarding," "With respect to."*

ქართულ ენაში მსგავსი ფრაზები პროკურორის საბრალდებო დასკვნასა და ჯვარედინი დაკითხვის პროცესში შეგვხვდა: „*განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს*"; *"კრიტიკული ასპექტია"*; *"მთავარი ყურადღება გამახვილებულია"*; *"მოდიოთ, ყურადღება გავამახვილოთ"*;

სამართლებრივ კონტექსტში, ფოკუსირების მარკერები ეხმარებიან სასამართლო პროცესის მონაწილეებს ყურადღება გაამახვილონ არსებით დეტალებზე, განამარტონ საკვანძო საკითხები და ეფექტურად წარმოადგინონ არგუმენტები ან დასკვნები.

შესაძლებელია ითქვას, რომ პარალელური მარკერები მართლაც გვხვდება სამართლებრივ პროცესებში, თუმცა შედარებით მცირე რაოდენობით, ვიდრე სხვა ტიპის მარკერები. განსაკუთრებით იშვიათია სოლიდარობის მარკერები, რაც სავარაუდოდ სამართლებრივი დისკურსის ფორმალურობითა და ინსტიტუციური სტრუქტურით არის განპირობებული. შედარებით ხშირად აღინიშნება ვოკატივები და ფოკუსირების მარკერები, განსაკუთრებით პროცესის დასკვნით ნაწილში — მხარეთა დასკვნების წარდგენისას ან მოსამართლის საბოლოო სიტყვაში²⁴.

IV. დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები

პრაგმატიკულ მარკერთა მოცემული კლასი ორიენტირებულია გარკვეული დისკურსის ძირითადი მესიჯის გადაცემაზე როგორც მანამდე აღვნიშნეთ, დისკურსის მარკერებს მხოლოდ პროცედურული მნიშვნელობა გააჩნია, რაც გულისხმობს გამინათქვამის ადეკვატურ ინტერპრეტაციას და არ წარმოადგენენ გამონათქვამის რეპრეზენტაციულ მნიშვნელობას. ეს მარკერები საინტერესოა იმით, რომ ისინი დისკურსის ორ პროპოზიციას შორის ამყარებენ ლოგიკურ და აზრობრივ კავშირს.

[3.112] *"but I just think that you need to read the -- or focus on the part of the precedent where it says that the post - Miranda cases that clarify the rule and -- and it means, the post cases that we're relying on, that those are perfectly consistent with the theoretical underpinnings of Miranda itself.*

ეს წინადადება შეგვიძლია გავანალიზოთ ფრეიზერის კანონიკური ფორმით შემოთავაზებული სტრუქტურით, რაც გულისხმობს S1+DM+S2 (ფრეიზერი, 1999), სადაც წინადადების პირველი ნაწილი „*I just think that you need to read the -- or focus on the part of the*

²⁴ გამოვლენილი პარალელური პრაგმატიკული მარკერები დეტალურად განხილულია და გაანალიზებულია IV თავში.

precedent where it says that the post - Miranda cases that clarify the rule” არის დისკურსის პირველი სეგმენტი - S1, ხოლო მეორე ნაწილი „the post cases that we're relying on, that those are perfectly consistent” S2 ანუ ძირითადი შეტყობინება. დისკურსის მარკერი კი წარმოდგენილია it means ფორმით. Fraser-ის (1999) მოდელის მიხედვით, დისკურსის მარკერი დგას ორ წინადადებას შორის (S1+DM+S2) და ასრულებს კავშირის ფუნქციას, რითაც გამოკვეთავს სეგმენტებს შორის ლოგიკურ ან მიზეზობრივ დამოკიდებულებას. ქართულ ენაში, მაგალითად, „ბრალდების მხარე ამტკიცებს, რომ ბრალდებულს დანაშაულის ჩადენის მოტივი ჰქონდა. თუმცა, დაცვის მხარე წარმოადგენს ალიბს, რაც საპირისპიროს მოწმობს.” ამ წინადადებაში, კონტრასტული მარკერი დგას ძირითადი პროპოზიციის წინ.

ბ.ფრეიზერი გამოყოფს დისკურსის მარკერების შემდეგ ქვეკლასებს:

- თემის შემცვლელი მარკერები;
- კონტრასტული მარკერები;
- აზრის განმავითარებელი მარკერები;
- დასკვნითი მარკერები;

თემის შეცვლის მარკერები ემსახურება საუბრის თემის ცვლილებას. ამ ტიპის მარკერები იშვიათად გვხვდება და მცირე რაოდენობით ფიქსირდება დაკითხვის პროცესში, ძირითადად ბრალდების მხარის მიერ ფაქტებისა და მოვლენების რეკონსტრუქციისას დასმულ კითხვებში. [3.113] *"The expert witness provided an analysis of the evidence. By the way, have they worked on similar cases before?"* [PACER]. [3.114] „მოდით დავუბრუნდეთ მოვლენების თანმიმდევრობას, თქვენ ახსენეთ, რომ ...” [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

კონტრასტული მარკერების ქვეკლასი, ძირითად შეტყობინებასა და წინდამდებარე დისკურსს შორის, კონტრასტის გამოხატვის საშუალებაა, ისე როგორც მაგალითშია:

[3.115] *"The evidence suggests the suspect was at the scene, however, there is no direct proof of involvement in the crime."* [PACER]. [3.116] „ბრალდების მხარე ხსნის მოტივს, მეორეს მხრივ, დაცვის მხარე მის ალტერნატიულ ახსნას წარმოადგენს“.

კონტრასტულ მარკერებს შორის განსაკუთრებულად გამოირჩევა *but*, რომელიც თითქმის ყველა ინგლისურენოვან ტრანსკრიპტში გვხვდება. მისი ხშირი გამოყენება მიუთითებს იმაზე, რომ სასამართლო დისკურსში აზრთა დაპირისპირება და ალტერნატიული ხედვების წარმოდგენა კომუნიკაციის არსებითი კომპონენტია. [3.117] *"We think you should adopt Chief Justice Rehnquist's consistent, common sense, middle -ground approach to Miranda. You should preserve*

Dickerson, **but** you should hold there's no Fifth Amendment right here giving rise to 1983. [3.118] "They also point to the statement of possible proximate cause and to the incident report. **But** the alleged lies there don't bear on the custody issue that is at the core that's at the core of this Miranda case." [PACER].

ქართულენოვან სეგმენტში კონტრასტული ლექსიკური ერთეულები შედარებით უფრო მრავალფეროვნად არის წარმოდგენილი. კონტრასტული მარკერებიდან აღსანიშნია *მაგრამ, მაინც, მიუხედავად იმისა, თუნდაც, თუმცა, ხოლო, სხვა შემთხვევაში*, მაგალითად: [3.119] „*ბრალდებულს აქვს კრიმინალური წარსული, თუმცა ეს არარელევანტურია მიმდინარე საქმესთან*”. [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

აზრის განვითარების მარკერები დისკურსის წინა სეგმენტის დაზუსტებას ემსახურება და წარმოადგენს დამატებით ინფორმაციას. მაგალითად,

[3.120] "The expert witness testified to the authenticity of the document, and clarified the technical aspects of its analysis.";

[3.121] "The witness identified the defendant at the scene of the crime, also provided a detailed description of the events leading up to the incident." [Heritage Reporting Corporation].

წარმოდგენილ მაგალითებში ხდება წინადადებების ორივე ნაწილის პროპოზიციების დაკავშირება, რაც ქართულ ენაშიც მსგავსი ფუნქციის მატარებელია, [3.122] „*ბრალდებულის ქმედება, გველისხმობ. მისი გადანაცვეტილება შემთხვევის ადგილის დატოვების შესახებ, შეესაბამებოდა ჭეშმარიტებას*”. [3.123], „*თქვენ ახსენეთ, რომ ბრალდებული საეჭვოდ მოქმედებდა. ანუ, შეგიძლიათ კონკრეტულად აღწეროთ, რა ქცევები შენიშნეთ?* [3.124] „*თქვენ ამტკიცებთ, რომ კამათი მოპირდაპირე ქუჩიდან გაიგეთ, უფრო ზუსტად რომ, თქვათ. რამდენად ხმაურიანი იყო იმ დროს მიმდებარე ტერიტორია?*” [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022]. ეს მარკერები ხაზს უსვამს ინტერაქტიურ კომუნიკაციას, მათ შორის დაკითხვის პროცესში ინფორმაციის დაზუსტებისა და არგუმენტის შინაარსობრივი გაღრმავების აუცილებლობას.

ამავე ენაში გავრცელებულია მრავალფეროვანი ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც ასრულებენ აზრის განვრცობისა და დასაზუსტებელი ინფორმაციის ფუნქციას, „*გველისხმობ იმას, რომ; კერძოდ; გარდა ამისა; ასევე (გეტყვი, რომ); იმის თქმა მინდა, უფრო ზუსტად; რომ; საქმე ის არის.*”

დასკვნითი მარკერების მიერ გამოვლენილი ძირითადი შეტყობინების ილოკუციური ძალა გამოხატავს დისკურსის წინა სეგმენტის საფუძველზე გაკეთებულ დასკვნას, დასკვნითი

დისკურსული მარკერები განსაკუთრებით ხშირად გვხვდება მოსამართლის საბოლოო სიტყვასა და საბრალდებო დასკვნაში.

[3.125] "Based on the evidence presented, the court finds the defendant guilty. Accordingly, the defendant is sentenced to..."; [3.126] „Consequently, the defendant's motion to suppress evidence is denied." [PACER]. [3.127] „ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, არსებობს გონივრული ვარაუდი და საკმარისი საფუძველი, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-10 მუხლის მე-3 ნაწილის სიტყვების: [3.128] „გამამტყუნებელი განაჩენი და ყველა სხვა საპროცესო გადანყვეტილება უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს..“; [3.129] „დასკვნის სახით, სასამართლო ადგენს, რომ ბრალდების მხარეს არ დაუმტკიცებია ბრალდებულის ბრალეულობა გონივრული ეჭვის მიღმა.“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

დისკურსის მარკერები მოსაუბრეს აძლევს შესაძლებლობას, გააკონტროლოს საუბრის მიმართულება და მოახდინოს ზემოქმედება მსმენელზე პერლოკუციური ეფექტის მეშვეობით. სასამართლო დისკურსში ასეთი ეფექტი შესაძლოა გამოვლინდეს მოსამართლის დარწმუნებაში, რაც საბოლოოდ შეიძლება განაპირობოს ბრალდებულის დაკავება ან მისი უდანაშაულოდ ცნობა შესაბამისი განაჩენის საფუძველზე.

3.3.1. სტრუქტურული მარკერები: კითხვითი და ბრძანებითი ფორმა (ჯვარედინი დაკითხვა)

პრაგმატიკული მარკერები განსაკუთრებით ვლინდება ჯვარედინი და განმეორებითი დაკითხვის პროცესში რაც გამოიკვეთა 60 სასამართლო სხდომის ტრანსკრიპტების ანალიზის შედეგად. დაკვირვებამ ცხადყო, რომ ასეთი ტიპის კომუნიკაციურ სიტუაციებში იზრდება დისკურსის მართვის, კონტექსტის განსაზღვრისა და პოზიციური ზეწოლის საჭიროება. ასევე, ეს ემთხვევა Fraser (1999) და Blakemore (2002) შეხედულებებს, სადაც ისინი განმარტავენ, რომ პრაგმატიკული მარკერები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ინტერპრეტაციის განსაზღვრაში და კომუნიკაციური სტრატეგიების განხორციელებაში.

სტრუქტურული მარკერები ძირითადი მარკერების ქვეკლასია ²⁵, რომელიც იყოფა თხრობით, კითხვით, ბრძანებით მარკერებად. სასამართლო პროცესის მსვლელობისას განსაკუთრებული როლი ენიჭება დაკითხვის პროცესს, რადგან სტრუქტურული მარკერები

²⁵ ფრეიზერის კლასიფიკაციის მიხედვით

აყალიბებენ კითხვის სტრუქტურას, ისინი წარმოადგენენ ენობრივ ელემენტებს, რომლებიც არ შეიცავენ პირდაპირ მნიშვნელობას, მაგრამ მნიშვნელოვანი როლი აქვთ კომუნიკაციის პროცესში. ენობრივი თვალსაზრისით, კითხვით სტრუქტურას და შესაბამისი კითხვითი მარკერის გამოყენებას შეუძლია გავლენა მოახდინოს ჯვარედინი დაკითხვის ეფექტურობაზე (Salmi-Tolonen, 2018). როგორც გამოიკვეთა, უფრო მეტად ხელსაყრელია თხრობითი დახურული კითხვების ტიპი დალმავალი ინტონაციით რაც მოკლე განმარტებით ან აღწერითი პასუხს მოითხოვს.

[3.130] „Your testimony implies that you were not at the bar on the night of the incident, yet several witnesses place you there. Care to explain?” [PACER].

[3.131] „გასული კვირის თქვენს დასკვნაში ნათქვამია, რომ იარაღი იპოვეს დაზარალებულის ხელში, დღეს კი ამტკიცებთ, რომ ის მინაზე იყო, შეგიძლიათ ახსნათ ეს წინააღმდეგობრივი ჩვენება?” [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

ჯვარედინი დაკითხვა:

[3.132]: - „You stated that you found bloodstains at the crime scene.

How can you be sure that they were not contaminated?

- We take strict precautions to prevent contamination during evidence collection and analysis.“

[3.133]: „Isn't it true that your lab has a history of mishandling evidence?

- No, that is not true. Our lab adheres to strict protocols to maintain the integrity of evidence.“

[3.134] „შეგიძლიათ ამიხსნათ, რატომ დაგჭირდათ სამი დღე დნმ-ის ნიმუშების ანალიზისთვის?

- დნმ-ის ანალიზი არის გედმინვენიტი პროცესი, რომელიც მოითხოვს დროს სიზუსტისა და სანდოობის უზრუნველსაყოფად.“

[3.135] „მაინტერესებს, შეუძლია თუ არა ექსპერტიზამ დაადგინოს როდის გაჩნდა დაზიანება ქსოვილზე?“

- ამის დადასტურება ექსპერტიზას არ შეუძლია, ვინაიდან ეს შეიძლება ყოფილიყო დანაშაულის დღეს ან შეიძლება ნებისმიერ დროს მიეღო ბრალდებულს დაზიანება.

- როგორც ექსპერტი ანუ არ გამოორიცხავთ მაგ დროს ყოფილიყო ეს ყველაფერი.

- მე არვიცი, ზუსტ პასუხს ვერ გავცემთ ვინაიდან არ შეგვიძლია დავადასტუროთ თუ როდის იყო...
- ანუ შანსები, 50-50.
- დიახ. “ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2020].

განმეორებითი დაკითხვა:

[3.136]: „ *You mentioned that DNA analysis is a meticulous process. Can you explain why that is important? Answer: Meticulous analysis ensures that we obtain accurate results, which are crucial for establishing the identity of the perpetrator.* “

[3.137] „*Is there anything else you would like to add regarding the DNA analysis conducted in this case? Answer: Yes, I would like to emphasize that the results of the DNA analysis conclusively match the defendant's genetic profile.* “ [PACER].

[3.138] „*თქვენ აღნიშნეთ ჩვენებაში როდესაც საუბრობდით, რომ მათ მოსვლას რაიმე ცუდი მოყვებოდა, რა უნდა მოყოლოდა მათ მოსვლას?*“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

პრაგმატიკის თვალსაზრისით, როგორც მაგალითებიდან ჩანს, [3.130-3.138], ჯვარედინი დაკითხვის კითხვები სტრატეგიულად არის შემუშავებული კონკრეტული მიზნების მისაღწევად საპირისპირო მხარეთა დაკითხვის დროს. ადვოკატებს შეუძლიათ ენობრივი ერთეულების, როგორცაა კითხვითი სტრუქტურები, მოდალური ზმნები და თავაზიანობის მარკერები, გამოყენება, რათა მიზანმიმართულად წარმართონ კომუნიკაცია მათსა და მოწმეს შორის და გავლენა მოახდინონ მტკიცებულებების ინტერპრეტაციასა და მსმენელზე (მოსამართლის ან ნაფიც მსაჯულთა).

გარდა ამისა, ჯვარედინი დაკითხვის შეჯიბრებითი ხასიათი წარმოადგენს ძლიერ საშუალებას მხარეთა ინტერესების დასაცავად. ამასთან, გრაისის რელევანტურობის საფუძველზე, სამართლებრივ კონტექსტში, ყოველი გამონათქვამის ინტერპრეტაცია იქნება ეს კითხვით თუ თხრობითი ფორმით გამოხატული, აღიქმება როგორც თხოვნა/მოთხოვნა კონკრეტული პირისადმი, რომ მიაწოდოს მას გარკვეული ინფორმაცია ან გამოხატოს აზრი დასმულ შეკითხვაზე. ეს შესაძლოა განმარტავდეს, იმ თვალსაზრისს თუ რატომ არ ვლინდება დაკითხვისას შეკითხვის ილოკუციური ძალა ყოველთვის სინტაქსური ფორმით, პუნქტუაციით ან ინტონაციური ნიშნებით.

სტრუქტურული მარკერების მესამე ტიპს წარმოადგენს ბრძანებითი ფორმის მარკერი. საანალიზო მასალებზე დაყრდნობით გამოიკვეთა, რომ ბრძანებითი ფორმის მარკერი, როგორც წესი, გამოიყენება მოსამართლის მიერ, განსაკუთრებით მისი საბოლოო სიტყვებისა თუ პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე გამოთქმული განცხადებების ფარგლებში. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პრაქტიკაში ბრძანება ხშირად წარმოდგენილია მოთხოვნითი ფორმით, ვიდრე პირდაპირი ბრძანებით, რაც განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ბრალდებულის დაკავებისა და შესაბამის დაწესებულებაში გადაყვანის დროს — როგორც ეს პროკურორისა და ადვოკატის ინტერვიუებიდან ირკვევა.

სასამართლო დისკურსის ფარგლებში ბრძანებითი ფორმა ანუ დირექტივები ვლინდება მოთხოვნათა შესაბამისად:

- ფიცისკენ მოწოდება:
„Bailiff, please swear in the witness.”
„Remember, you are under oath.”
„დაიფიცეთ ყოვლისშემძლე უფლის წინაშე, რომ იტყვით სიმართლეს და არაფერს სიმართლის გარდა.”
„ თქვით, რომ იტყვით სიმართლეს და არაფერს სიმართლის გარდა.”
- სასამართლო დარბაზში წესრიგისაკენ მოწოდება:
„გთხოვთ, დაიცვათ წესრიგი და დაემორჩილოთ სასამართლოს მითითებებს.”
„Order in the court! I will not tolerate disruptions during these proceedings.”
- მტკიცებულებების წარდგენის ბრძანება:
„ადვოკატო, გთხოვთ, გააგრძელოთ მტკიცებულებების წარდგენა“.
„ნაფიცო მსაჯულნო გთხოვთ, ყურადღებით გაეცნოთ დოკუმენტაციას, სადაც მონიშნულია მტკიცებულება D, რაც განსახილველად გადმოგეცათ.”
„Bailiff, please bring in the physical evidence and present it to the court.” *“Witness, please display evidence to the jury and describe what it represents.”*
- მოსამართლესთან მიახლოების ბრძანება:
„ადვოკატებო, მომიახლოვდით”.
“Both parties, approach the bench to address concerns regarding the conduct of crossexamination.”
“Lawyers, please come forward for a sidebar regarding objections raised during opening statements.”
- ნაფიც მსაჯულთა მიმართ გაცემული ინსტრუქცია:
“Ladies and gentlemen of the jury, listen carefully as I deliver the instructions that will guide your deliberations.”
“Jurors, please focus your attention as I provide you with the legal guidelines for reaching your verdict.”

„ნაფიცო მსაჯულნო, მე ახლა გაგაცნობთ იმ სამართლებრივ პრინციპებს, რომლებიც უნდა გამოიყენოთ ამ შემთხვევაში“.

„ნაფიცო მსაჯულნო, გთხოვთ, ყურადღებით მოუსმინოთ, იურიდიულ სტანდარტებს, რომლებიც უნდა აკმაყოფილებდეს მოსარჩელის სარჩელის თითოეულ ელემენტს.“

- ბრძანება დასკვნითი სიტყვის წარმოსადგენად:

„ადვოკატო, ახლა შეგიძლიათ განაგრძოთ თქვენი დასკვნითი სიტყვა“.

„*Legal counsel, the time has come for your closing arguments to the jury.*“

„*Attorneys, you are now authorized to deliver your closing summations.*“

- ბრძანება სასამართლო შესვენების ან გადადების შესახებ:

„მიმდინარე პროცესი გადაიდოს ხვალ 14:00 საათამდე. ყველას გთხოვთ წამოდგეთ.“

„*The court will take a short recess. We will resume in 15 minutes.*“

- სასამართლოს მიმართ გამოჩენილი უპატივცემულობის შესახებ ბრძანება: „ქალბატონო, წესრიგს არღევთ, მანდატურო, გთხოვთ, გაიყვანოთ პირი სასამართლო დარბაზიდან.“

„*Your actions have undermined the integrity of these proceedings. You are in contempt of court, and you will be removed from the courtroom.*“

- სასამართლო პროცესის გადაწყვეტილების ბრძანება:

„განაჩენი კანონიერ ძალაში შედის გამოცხადებისთანავე“.

„სამართლებრივი პრინციპებისა და საქმის ფაქტების საფუძვლიანი განხილვის შედეგად, სასამართლო ასკვნის, რომ ბრალდებულის შუამდგომლობა შემაჯამებელი განაჩენის გამოტანის შესახებ დაკმაყოფილებულია. საქმე შეჩერებულია.“ „გ----- ცნობილ იქნეს დამნაშავედ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 338-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის და სასჯელად განესაზღვროს 6 წლით თავისუფლების აღკვეთა“.

„*The court will undertake a comprehensive review of the case and provide a reasoned judgment.*“

„*The defendant is hereby ordered to pay damages in the amount of \$50,000. Court is adjourned.*“

ბრძანებები, როგორც წესი, გაცემულია მოსამართლეების მიერ სამართალწარმოების მართვისა და სამართლებრივი პროცესის სამართლიანად და ეფექტურად წარმართვის უზრუნველსაყოფად. ინგლისურენოვან მასალებში მათი გამოხატვა ხდება კონკრეტული ენობრივი ფორმულირებებით, *Order in the court; Marked as evidence, Motion denied*, რასაც განაპირობებს კულტურული ნორმები და სამართლებრივი ტრადიცია. ქართულ სასამართლო პროცესებში, ბრძანებითი ფორმის მარკერები ნაკლებია და უპირატესობა ენიჭება მოთხოვნითი ფორმით გადმოცემულ ინსტრუქციებს, რაც ასახავს ქართულ სასამართლო დისკურსში დამკვიდრებულ ენობრივ და კომუნიკაციურ მიდგომებს.

მესამე თავის დასკვნა

მესამე თავში წარმოდგენილი კვლევა ატარებს თვისებრივ ხასიათს, რაც გულისხმობს პრაგმატიკული მარკერების თეორიულ მიმოხილვას და მათი ფუნქციური დანიშნულების დეტალურ გაშლას ორივე ენის სასამართლო დისკურსის მაგალითებზე დაყრდნობით. ამ ნაწილში ვცდილობთ, ფართოდ და სისტემატურად შევისწავლოთ ყველა ტიპის პრაგმატიკული მარკერი, რაც მოიცავს როგორც ფრეიზერის კლასიფიკაციის შესაბამისი კატეგორიების მოკლე მიმოხილვას, ისე თითოეული კატეგორიის გამოყენების სპეციფიკის აღწერას, რაც შემდგომ ეტაპზე (შემდეგ თავში) ამარტივებს ყველაზე ხშირად გამოყენებული მარკერთა ტიპების იდენტიფიცირებასა და მათ დეტალურ ანალიზს.

ამ თავში წარმოდგენილია კვლევის მეთოდოლოგია, რომლის საფუძველზე გაანალიზებულია პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირება სასამართლო დისკურსში და აღწერილია თითოეული ქვეკატეგორიის სპეციფიკური ფუნქცია და გამოყენების თავისებურება ინგლისური და ქართული ენის მონაცემების საფუძველზე.

განხილულია ტერმინი „პრაგმატიკული მარკერის“ ირგვლივ არსებული ტერმინოლოგიური და თეორიული პრობლემა, ისევე როგორც ამ საკითხთან დაკავშირებული სხვადასხვა მკვლევარის შეხედულებები. მოცემული კვლევის თეორიულ საფუძველად არჩეული ბ.ფრეიზერის მიერ შემოთავაზებული კლასიფიკაცია უფრო სრულად ასახავს პრაგმატიკული მარკერების ტიპოლოგიას. ფრეიზერის მოდელი დისკურსის მარკერებს მიაკუთვნებს პრაგმატიკული მარკერების ერთ-ერთ კატეგორიად, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება წინადადების კომუნიკაციური პოტენციალის გამოხატვა და კონტექსტის გათვალისწინებით მისი მნიშვნელობის დაზუსტება.

პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირება, როგორც ვთქვით, ხდება ფრეიზერის (Fraser, 1996) კლასიფიკაციის საფუძველზე, რომელიც მოიცავს პრაგმატიკული მარკერების ოთხ ძირითად ტიპს: ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები, დისკურსის მარკერები, კომენტარის მარკერები და პარალელური მარკერები.

პრაგმატიკულ მარკერთა სპეციფიკაციის განსასაზღვრად და სრული სურათის წარმოსადგენად, კვლევა ეყრდნობა სასამართლო პროცესის ორივე ტიპს - სამოქალაქო და სისხლის სამართლის პროცესებს, მათი დისკურსული და ფუნქციური განსხვავებების შესასწავლად.

ასევე ამ თავშივე განხილულია, წინადადებების პროპოზიციური და არაპროპოზიციური მნიშვნელობები, სადაც პროპოზიციური მნიშვნელობა ეხება ფაქტობრივ შინაარსს, ხოლო არაპროპოზიციური მნიშვნელობა ასახავს კომუნიკატორების დამოკიდებულებებსა და მოსაზრებებს. ცალკე ქვეთავად წარმოდგენილია სასამართლო პროცესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეტაპის — დაკითხვის, კერძოდ კი ჯვარედინი დაკითხვის ანალიზი პრაგმატიკული მარკერების გამოვლენის თვალსაზრისით. განხილვა ეფუძნება იმ ფუნქციურ მნიშვნელობას, რომელიც პრაგმატიკულ მარკერებს აქვთ კომუნიკაციის სტრატეგიულ წარმართვასა და სასამართლო პროცესის მართვაში.

ინგლისური და ქართული ენის მასალების შედარებითი ანალიზი შესაძლებლობას იძლევა, გამოიკვეთოს პერფორმატიული ზმნების ფუნქციური გამოყენების ძირითადი თავისებურებები. აღსანიშნია, რომ ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში მსგავსი ზმნები, როგორც წესი, სტანდარტიზებული და ინსტიტუციურად მკაფიოდ ჩამოყალიბებული ფორმითაა წარმოდგენილი (ანუ, ოფიციალური ინსტიტუტების - სასამართლოს, კანონმდებლობის, ადმინისტრაციის მიერ მკაფიოდ განსაზღვრული და სტანდარტიზებული ფორმები), რაც უზრუნველყოფს პერფორმატიული ქმედებების ერთმნიშვნელოვან ინტერპრეტაციას. მეორე მხრივ, ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში მათი რეალიზაცია უფრო მეტად არის დამოკიდებული კონტექსტზე, ინტონაციაზე და კომუნიკაციურ გარემოზე, რაც მიუთითებს ენის სტრუქტურულ და ლექსიკურ მრავალფეროვნებაზე. აღნიშნული განსხვავებები აისახება არა მხოლოდ ზმნების ფორმალურ სტრუქტურაზე, არამედ მათ პრაგმატიკულ დატვირთვაზეც, რაც ქმნის საფუძველს ენობრივი და დისკურსული პარალელების ღრმა შესწავლისთვის განსაკუთრებით — სტრუქტურული განსხვავებების დეტალური განხილვისთვის.

მიუხედავად იმისა, რომ ინგლისურსაც და ქართულსაც შეუძლია გამოიყენოს პერფორმატივები და კონსტანტივები, ამ წინადადებების გრამატიკული კონსტრუქციები განსხვავდება. სამეტყველო აქტების გამოხატვისას, ინგლისური ენა ხშირად იყენებს დამხმარე ზმნებს („do“, „have“, „be“) ან პერფორმატიულ ზმნებს ფორმით „I + performative verb“ (მაგალითად, „I promise“, „I swear“, „I apologize“), ხოლო ქართულ ენაში გვხვდება მორფოლოგიურად უფრო რთული კონსტრუქციები — პრეფიქსული ზმნური ფორმები („გ-ფიცავ“), ფორმალური ოფიციალური სტრუქტურები („სასამართლო აღგენს“) და ნაწილაკები

(„კი“, „ხომ“, „არა“, „თუ“), რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ პერფორმატიული მნიშვნელობის გადმოცემაში.

დამკვიდრებულ კულტურულ ნორმებსა და სამართლებრივ სისტემების ფორმას შეუძლიათ გავლენა მოახდინონ პერფორმატიული და კონსტანტიური ზმნებით გამოხატული წინადადებებზე ორივე ენაში. სამართლებრივ რეგისტრში, გამოყენებული პერფორმატიული სამეტყველო აქტების სახეები შესაძლოა განსხვავდებოდეს ინგლისურენოვან და ქართულენოვან საზოგადოებებში. ამის დამადასტურებელია სასამართლო პროცესებში ბრძანებების, როგორც პრაგმატიკული მარკერების გამოყენება, სადაც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ კულტურული ნორმები და სამართლებრივი სისტემის კონვენციები.

საერთო სამართლის ტრადიციების მქონე ინგლისურენოვან ქვეყანაში, როგორიცაა ამერიკის შეერთებული შტატები, სასამართლო დარბაზში განსაკუთრებული აქცენტი კეთდება ფორმალობებზე და იერარქიაზე. ბრძანებები ასახავს ამ იერარქიულ სტრუქტურას მოსამართლის უფლებამოსილებისა და ძალაუფლების ჩვენებით სასამართლო დარბაზში. თუმცა, მსგავსების მხრივ ორივე ენის მაგალითებში იკვეთება ბრძანების კონკრეტული ფუნქცია კომუნიკაციის პროცესში რაც დირექტივების ან ინსტრუქციების გაცემით გამოიხატება და მოიცავს მტკიცებულებების წარდგენის, გაპროტესტების და სასამართლო პროცესის წარმართვის შესახებ დადგენილ ნორმებს.

კლასიფიკაციის კიდევ ერთ საინტერესო კატეგორიას წარმოადგენენ კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები, რომლებიც გვხვდება როგორც ქართულ, ისე ინგლისურ სასამართლო დისკურსში. განსაკუთრებით თვალსაჩინოა მათი გამოყენება დაკითხვისა და მოსამართლის მიმართვის ეპიზოდებში, სადაც მნიშვნელოვანი რაოდენობის კომენტარი ფიქსირდება. ეს მოვლენა აიხსნება იმით, რომ კომენტარის მარკერი წარმოადგენს ლინგვისტურ მექანიზმს, რომელიც გამოხატავს მოსაუბრის მიერ საკუთარი განმარტების, შეფასების ან დამატებითი ინფორმაციის მიწოდების განზრახვას სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას.

შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლო დისკურსში პარალელური მარკერების კლასი იშვიათად გვხვდება, რაც ფორმალური და იერარქიული სტრუქტურით აიხსნება; ამ კლასიდან, შედარებით ხშირია ვოკატივებისა და ფოკუსირების მარკერების გამოყენება, განსაკუთრებით მხარეთა მიერ დასკვნების წარდგენისას ან მოსამართლის საბოლოო სიტყვაში. ქართულ

მასალაში კი გამოიკვეთა მეტყველებითი კონტრასტის ლექსიკური მრავალფეროვნება, ასევე სიცხადის მარკერების უფრო ფართო გამოყენება.

საერთო შეფასებით, კულტურული ნორმები განსაზღვრავენ პრაგმატიკული მარკერების კომუნიკაციურ მნიშვნელობას - კერძოდ, ინფორმაციის ირიბ თუ პირდაპირ გადაცემის ხერხებს, კომუნიკაციის მხარეთა შორის ურთიერთობის ხასიათსა და გარკვეული საკითხების მართვის სტრატეგიებს. სამართლებრივი სისტემის კონვენციები განსაზღვრავს პრაგმატიკული მარკერების ფორმალურ და ზუსტ გამოყენებას სასამართლო დისკურსში, რაც გამოიხატება ოფიციალურ ტონში, იერარქიულ ურთიერთობებსა და პროცესის მსვლელობისას წესრიგის დამყარებაში.

IV თავი - ცალკეული პრაგმატიკული მარკერები და მათი ფუნქციის განსაზღვრა ინგლისურ და ქართულ ენების სასამართლო დისკურსში

4.1. პრაგმატიკული მარკერები სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესებში (ძირითადი მიგნებები)

როგორც აღვნიშნეთ, დისერტაციაში აღწერილი კვლევისას გამოყენებულია როგორც თვისებრივი, ასევე რაოდენობრივი კვლევის მეთოდოლოგია. ამ ორი მეთოდის პარალელური გამოყენება განპირობებულია კვლევის საგნის კომპლექსურობით: პირველ რიგში, აუცილებელი იყო პრაგმატიკისა და სასამართლო დისკურსის რელევანტური საკითხების თეორიული ანალიზი და, შემდგომ, ამ ანალიზის პრაქტიკაში გამოყენება და მათი აღწერა. წარმოდგენილი კვლევა შეიძლება სტრუქტურულად 3 ნაწილად დაიყოს:

1. პრაგმატიკისა და დისკურსის რელევანტური საკითხების ინტერდისციპლინური თეორიული ანალიზი (თავი 1 და თავი 2);
2. პრაგმატიკული მარკერების ზოგადი მიმოხილვა და ფუნქციური თავისებურებების შესწავლა ფრეიზერის ტაქსონომიის საფუძველზე გამოყოფილი მაგალითების მიხედვით (თავი 3);
3. ქართული და ინგლისური სასამართლო დისკურსის შედარებითი ანალიზი წარმოდგენილი სტატისტიკური მონაცემებით (თავი 4);

პრაგმატიკული მარკერების თვისებრივი ანალიზი მიზნად ისახავდა სასამართლო დისკურსში დამკვიდრებული კომუნიკაციური სტრატეგიების სიღრმისეულ შესწავლას და ქართულ-ინგლისური მასალის სისტემურ შედარებას წარმოდგენილ კვლევაში. ანალიზი ცხადყოფს, რომ პრაგმატიკული მარკერები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ სასამართლო პროცესის მონაწილეთა აღქმასა და არგუმენტაციის სტრუქტურირებაზე. კერძოდ, ისინი შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვადასხვა სტრატეგიული მიზნით: არგუმენტის დამაჯერებლობის გასაძლიერებლად, დისკურსის ლოგიკური წარმართვისთვის ან გამონათქვამის სუბიექტურობის ხარისხის მართვისთვის.

რაოდენობრივი ანალიზი ემყარებოდა სასამართლო სხდომების ტრანსკრიპტების სისტემურ დამუშავებას, რაც მოიცავდა პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირებას, კატეგორიზაციას და მარკერების სიხშირის ანალიზს. ეს მეთოდოლოგია საშუალებას გვაძლევს სტატისტიკურად შევაფასოთ სხვადასხვა ტიპის მარკერების გამოყენების სიხშირე და განაწილება. შესაბამისად, გამოვლინდა შემდეგი საკვლევი მიზნები:

- პრაგმატიკული მარკერების არსის განსაზღვრა - ფუნქციურ-სემანტიკური ტიპოლოგიზაცია;
- სასამართლო დისკურსში სამეტყველო აქტების გამოვლენა და გამოყენებული პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირება;
- საკვლევ ენებში სასამართლო პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირების პრინციპების შედარება და მსგავსება-განსახვავებულობის დადგენა.

სასამართლო დისკურსში ენის გამოყენება კრიტიკულ როლს ასრულებს სამართლებრივი გადაწყვეტილებების მიღებაში. პრაგმატიკული მარკერები, როგორც ენობრივი ერთეულები, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენენ სამართლებრივ კონტექსტში, რადგან ისინი გავლენას ახდენენ გამონათქვამების ინტერპრეტაციაზე.

სისხლის სამართლის სფეროში, რომელიც მაღალ მტკიცებულებით სტანდარტს ეფუძნება, პრაგმატიკული მარკერები კატეგორიული ხასიათისაა, ხოლო სამოქალაქო საქმის პროცესის დროს, მარკერები მკაცრად განსაზღვრული არ არის. ამ ორი სფეროს ფარგლებში მარკერების სხვადასხვა ტიპი განსხვავებულ ინტერპრეტაციას ექვემდებარება, რაც განაპირობებს როგორც მსგავსებებს, ისე განსხვავებებს მტკიცებულებების, ჩვენებებისა და არგუმენტაციის თვალსაზრისით.

ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებში არსებითი მნიშვნელობისაა. ძირითადი მარკერები (სტრუქტურული, ლექსიკური და ჰიბრიდული) მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კომუნიკაციაში, რადგან განსაზღვრავენ გამონათქვამის მნიშვნელობას, წყობასა და კონტექსტს. მათი გამოყენება აუცილებელია რადგან ისინი განსაზღვრავენ და ადგენენ წინადადების ფუნქციას. მაგალითად, **თხრობითი** წინადადება ადგენს ინფორმაციის გადაცემის თავისებურებას, **კითხვითი** წინადადება – ინფორმაციის მიღების საჭიროებას, ხოლო **ბრძანებითი** წინადადება – გარკვეული მოქმედების მოთხოვნას. ამის გამო, მარკერები განსაზღვრავენ საუბრის მიზანს, აუდიტორიის დამოკიდებულებას ინფორმაციის მიმართ. ძირითადი მარკერები არამართო კომუნიკაციის სიმარტივესა და გამჭვირვალობას უზრუნველყოფს, არამედ განმარტავს და განსაზღვრავს მეტყველების სოციალურ და ემოციურ ფუნქციებს, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანია სამართალწარმოების, განსაკუთრებით სასამართლო პროცესების დროს.

დისერტაციის კვლევის ფარგლებში, გაანალიზებულია სასამართლო პროცესების ტრანსკრიპტები, რაც საშუალებას გვაძლევს დავადგინოთ კონკრეტული პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციური როლი სხვადასხვა სამართლებრივ კონტექსტში. ქვემოთ მოცემულია

პრაგმატიკული მარკერების კლასების (ქვეკლასები) გამოყენება და ფუნქციური როლი სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებში.

წინა თავში წარმოდგენილი ზოგადი და საბაზისო კლასიფიკაციის საფუძველზე, ამ თავში განხილულია გამოვლენილი პრაგმატიკული მარკერების დეტალური და შედარებითი ანალიზი. კონკრეტულ, სისტემატიზებულ კლასიფიკაციაზე გადასვლა ემყარება იმ აუცილებლობას, რომ პრაგმატიკული მარკერების მოქმედების მექანიზმები შეფასდეს არა მხოლოდ თეორიულ, არამედ ემპირიულ დონეზე, რაც შესაძლებელს ხდის მათი ფუნქციური თავისებურებების დადგენას ქართულ და ინგლისურ სასამართლო დისკურსში.

ქვემოთ წარმოდგენილ ცხრილში(1) წარმოდგენილია პრაგმატიკული მარკერების სისტემატიზებული კლასიფიკაცია, რომელიც ეფუძნება მათ ფუნქციურ და სტრუქტურულ მახასიათებლებს. კლასიფიკაცია მოიცავს მარკერების ტიპოლოგიასა და მათ გამოყენების სპეციფიკას სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებში. ემპირიული ანალიზი დაფუძნებულია ქართულ და ინგლისურენოვან მასალაზე, რაც შესაძლებელს ხდის მარკერების მოქმედების მექანიზმების შედარებით ჭრილში განხილვას. ცხრილი ასახავს, თუ როგორ განსხვავდება პრაგმატიკული მარკერების გამოყენება სასამართლო დისკურსის კონტექსტისა და ენობრივი თავისებურებების შესაბამისად, რაც კვლევას ანიჭებს როგორც ლინგვისტურ, ისე სამართლებრივად პრაქტიკულ მნიშვნელობას.

კატეგორია პრაგმატიკული მარკერი	კომპონენტი	სისხლის სამართლის პროცესი	სამოქალაქო სამართლის პროცესი
ძირითადი მარკერები	თხრობითი წინადადებები	ფაქტების პირდაპირი გადმოცემა. “The defendant was seen at the scene.”; „წერეთლის ქუჩა №7-ში მდებარე საკხოვრებელ სახლში მოხდა ქურდობის ფაქტი”	ფაქტობრივი ინფორმაციის გადმოცემა მხარეებს შორის “The plaintiff presented evidence...” „თქვენ ვერ შეასრულეთ ხელშეკრულების პირობები”

კომენტარის
მარკერები

კითხვითი წინადადებები	გვხვდება დაკითხვის პროცესში “Did you see the defendant at the scene?” „შევიძლიათ გვიამბოთ იმ საღამოს მომხდარი მოვლენების შესახებ?“)	გამოიყენება მოწმისა და მხარეთა დაკითხვაში. “Do you have evidence to support your claim?” - „რით უარყოფთ მოსარჩელის პრეტენზიებს?“ -„გაქვთ თქვენი პოზიციის სა ინალმდევო მტკიცებულება?“)
ბრძანებითი წინადადებები	პროკურორისა და მოსამართლის პროცესული მითითებები “Order in the court.” „სხდომა იწყება“; „წესრიგი დარბაზში“	შეზღუდულად გვხვდება, მაგრამ ორიენტირებულია პროცესის ორგანიზებასა და რეგულირებაზე (“Please submit the evidence by Friday.” „მასალების წარდგენის საბოლოო ვადაა“)
შეფასების მარკერი	გამოიყენება ბრალდების პოზიციის გასამყარებლად, რათა შეფასდეს მოწმეთა ან ფაქტების სანდოობა. “The defendant's actions were <u>unquestionably</u> rate.” „არ არსებობს ეჭვი, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა დანაშაული“	დავის საფუძვლის შესაფასებლად. “The evidence clearly shows that the defendant violated the contract.” „ცალსახად უარყოფს ბრალდების მხარის მოტივს“)
საუბრის მანერის მარკერი	გამოიყენება პროცესში მოსამართლეს ან სხვა მხარეებს შორის საუბრის ტონის და ფორმის განსაზღვრავში. (“The witness must answer the question directly”)	გამოიყენება არგუმენტაციისას, საუბრის ტონის გამოსახატავად, რაც ეყრდნობა დასაბუთებულ პოზიციას „Honor, I ask that the statement be considered carefully“)
სიცხადის მარკერი	გამოიყენება ბრალდების ან დაცვის აზრის ისაყვამად, რათა შემოწმდეს მსჯელობის სიზუსტე და დურობა (“It is clear that the defendant was at the scene.” „ეფსპერტის ჩვენება უდავოდ ადასტურებს დოკუმენტის ავთენტურობას“)	ხელს უწყობს მსჯელობაში სიცხადის შეცმნას სანდო და მკაფიო მტკიცებულებების წარმოდგენით (“It is clear from the evidence that the defendant violated the agreement.”) „სამართლებრივი კუთხით...“ „მე კიდევ ერთხელ მინდა გავიმეორო...“)

სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერი	მიზნად ისახავს მოწმეთა და სხვა მონაწილეთა ჩვენებების ზუსტად გადმოცემას (<i>"As the witness stated, the defendant was seen leaving the house at 10 PM"</i>)	მოწმის სიტყვების ან სხვა მტკიცებულებების ზუსტად გადმოცემა ან წარდგენა. (<i>„contract <u>clearly states</u> that the payments should be quarterly"</i>)
სათქმელის შერბილების მარკერი	გამოიყენება სისხლის სამართლის პროცესში, როდესაც ბრალდებულის პასუხისმგებლობა ნაწილობრივ ბუნდოვანია ან საკამათოა. (<i>"The defendant may have been at the scene, he was not <u>directly involved</u> in the crime."</i>)	საკითხების ან დასკვნების შესამსუბუქებლად (<i>„There is a possibility that the plaintiff <u>may not have all the relevant facts.</u>"</i> „შემიძლია ვთხოვო სასამართლოს მიიღოს მხედველობაში როგორც დამატებითი საშუალება? ")
ემატიკური მარკერი	გამოიყენება ბრალდების პოზიციის გასაძლიერებლად, როცა მტკიცებულებების დამაჯერებლად წარმოჩენა აუცილებელია (<i>„The defendant <u>was definitely</u> at the scene at the time of the crime."</i>)	მხარეთა პოზიციას არაგემინტირებლად დასადასტურებლად (<i>„<u>It is evident</u> from the documents that the breach occurred."</i> „ხაზს ვუსვამ იმ გარემოებას, რომ მოწმემ პირდაპირ დაადასტურა ბრალდებულის მონაწილეობა“, „ <u>დაუინებოთ ვამბობ</u> , რომ მოწმის ჩვენება მთლიანად ეყრდნობა მის უბრალო დაკვირვებას და არა რეალურ ფაქტებს, რაც ეჭვს ბადებს მის სანდოობას“)
დისკურსის მარკერები	თემის შეცვლის მარკერი გამოიყენება ახალი თემის შემოსატანად. „We have discussed the witness's testimony thoroughly. <u>Now, moving on</u> , let's consider the evidence presented by the prosecution.“ „ <u>ეს ნიშნავს, იმას რომ ბრალდებულის დებები წინასწარ განზრახული იყო</u> “)	მოსაზრების ახალი პერსპექტივიდან განხილვა „ <u>Accordingly</u> , the plaintiff failed to provide sufficient evidence.“ „ <u>მეორე მხრივ</u> , კომპანიის ფინანსური მდგომარეობა იმ პერიოდში კრიზისული იყო, რაც ხსნის ხელფასის

		დაგვიანებული გადახდის მიზეზებს“
კონტრასტული მარკერი	მოსაზრებების ან წარმოდგენილი ფაქტების წინააღმდეგობის გამოსახატავად <u>„However, the defendant claims he was not present at the scene.“</u>) <u>„მაგრამ არ არსებობს კონკრეტული მტკიცებულება, რაც ადასტურებს ბრალეულობას.“</u>	მოსაზრებებს შორის განსხვავებებისა და წინააღმდეგობების გამოკვეთას ემსახურება. <u>„Nevertheless the defendant insists on the validity of the contract.“</u> - მტკიცებულების შეუსაბამობა. <u>„მაგრამ ხელშეკრულების პირობები ბუნდოვანი რჩება და დაზუსტებას საჭიროებს.“</u>
აზრის განვითარების მარკერი	გამოიყენება იმის დასადასტურებლად, რომ ბრალდების მხარის წარმოდგენა საფუძვლიანად ეყრდნობა მტკიცებულებებს <u>„Not only that, the defendant's actions were rate.“</u> - გამოიყენება დასკვნის წარმოსადგენად. <u>„It has been stated that the defendant has no alibi.“</u>	- გამოიყენება სამართლებრივი არგუმენტების გასამყარებლად. <u>„As well as that, the defendant should be held liable for damages.“</u> <u>„უფრო ვრცლად რომ ვთქვათ, მხარეთა ქმედებები ეწინააღმდეგება სამოქალაქო კოდექსის 362-ე მუხლს“.</u> მოსაზრებების გასაძლიერებლად <u>„According to the contract, it clearly specifies the terms.“</u>
დასკვნითი მარკერი	- გამოიყენება დასკვნის გადმოსაცემად. <u>„Clearly, the evidence supports the prosecution's case.“</u> <u>„დასკვნაში, ნათქვამია, შესაჯულთა გამამტყუნებელი ვერდიქტის საფუძველზე, სასამართლო ბრალდებულს დამნაშავედ ცნობს“.</u>	- გამოიყენება დასკვნის გადმოსაცემად. <u>„Consequently, the court ruled in favor of the plaintiff.“</u> - არგუმენტების საბოლოო დასკვნისთვის, რათა მკაფიოდ წარმოადგინონ განჩინება

		„ამრიგად, აშკარაა, რომ ხელშეკრულება არ შესრულდა თავდაპირველად შეთანხმებული პირობების შესაბამისად“
--	--	---

ცხრილი 1.

კვლევის ფარგლებში შემუშავებული ცხრილი(1) წარმოაჩენს პრაგმატიკული მარკერების როლს სასამართლო დისკურსში, სადაც სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის სფეროებში გამოვლენილი მარკერები (მეტად კატეგორიული სისხლის სამართალში და ნაკლებად კატეგორიული სამოქალაქო საქმეებში) არა მხოლოდ ლინგვისტურ თავისებურებებს, არამედ სამართლის სისტემის ფუნქციურ პრინციპებსა და მტკიცებულებით სტანდარტებს ასახავს.

ცხრილი(1), ასევე, ასახავს პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიებს, რომლებიც ემპირიული კვლევის შედეგად გამოიკვეთა სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეების ანალიზის შედეგად. წარმოდგენილია ძირითადი მარკერები (თხრობითი, კითხვითი და ბრძანებითი წინადადებები), კომენტარები და დისკურსის მარკერები, რომლებიც გამოიყენება მოსამართლეების, პროკურორების, მოწმეებისა და მხარეთა მიერ კომუნიკაციის ეფექტურად წარმართვისთვის. **ძირითადი მარკერები** მოიცავს წინადადებების ტიპებს, რომლებიც განსხვავებულად ფუნქციონირებენ ორივე სამართლებრივ კონტექსტში. თხრობითი წინადადებები ორივე პროცესში ფაქტობრივი ინფორმაციის გადმოცემას ემსახურება, თუმცა სისხლის სამართლის პროცესში ისინი უფრო პირდაპირი და კატეგორიულია, ხოლო სამოქალაქო საქმეებში - ნაკლებ აგერსიულ ტონს ატარებენ.

ჩვენს ხელთ არსებული მასალის ანალიზის საფუძველზე, სისხლის სამართლის საქმეებში დადასტურდა ფაქტების პირდაპირი გადმოცემა, კითხვების საშუალებით ინფორმაციის ამოღება და პროცესის სამართავად ბრძანებითი ფორმები, მაშინ როდესაც სამოქალაქო პროცესებში დომინირებს მტკიცებულებების წარდგენა, პოზიციის არგუმენტირება და სტრუქტურირებული თხრობა. კითხვითი წინადადებები ორივე ტიპის პროცესში დაკითხვის ინსტრუმენტს წარმოადგენს, მაგრამ სისხლის სამართლის პროცესში ისინი ხშირად უფრო მწვავე ხასიათისაა, ხოლო სამოქალაქო დავებში - უფრო ღია და მსჯელობითი.

კომენტარის პრაგმატიკულ მარკერთა კატეგორია სასამართლო დისკურსის ემოციურ-შეფასებით ასპექტებს მოიცავს. შეფასების მარკერები ორივე პროცესში ფაქტების სანდოობის შესაფასებლად გამოიყენება, თუმცა სისხლის სამართლის საქმეებში ისინი უფრო კატეგორიულ ხასიათს ატარებს. საუბრის მანერისა და სიციხადის მარკერები ხელს უწყობს ტონის განსაზღვრასა და არგუმენტაციის ეფექტურობას. **დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები** (თემის ცვლილება, კონტრასტი, აზრის განვითარება და დასკვნა) ყველაზე რთული კატეგორიაა, რომელიც ტექსტის სტრუქტურირებასა და ლოგიკურ თანმიმდევრობას უზრუნველყოფს. თემის შეცვლის მარკერები ახალი საკითხების შემოტანას ხელს უწყობს, კონტრასტული მარკერები - მოსაზრებების წინააღმდეგობის გამოკვეთას, ხოლო დასკვნითი მარკერები - საბოლოო შეჯამების ფორმულირებას.

პრაგმატიკული მარკერების გამოყენების თვალსაზრისით, სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესებში იკვეთება არსებითი განსხვავებები, რაც მჭიდროდ უკავშირდება მათ დისკურსულ კონტექსტსა და მტკიცებულებითი სტანდარტის ბუნებას:

1. **სისხლის სამართლის საქმეებში** მარკერები, როგორც წესი, ატარებენ კატეგორიულ ხასიათს ("*I submit*", "*clearly*", "*evidently*", ქართულში: „წარმოდგენილია“, „ცხადია“, „უდავოა“), რაც გამომდინარეობს მაღალი მტკიცებულებითი სტანდარტიდან და დანაშაულის დამტკიცების აუცილებლობიდან.
2. **სამოქალაქო სამართლის პროცესში** კი უპირატესობა ენიჭება შედარებით რბილ და ნაკლებად კატეგორიულ ფორმებს ("*I believe*", "*likely*", "*probably*", ქართულად: „ვარაუდობ“, „სავარაუდოა“, „შესაძლოა“), რაც შეესაბამება სამოქალაქო სამართლის პროცესში მოქმედ შედარებით დაბალ მტკიცებულებით სტანდარტს.
3. **ორივე ტიპის სასამართლო პროცესში** იკვეთება ინსტიტუციონალური პრაგმატიკული მარკერების გამოყენება, რომლებიც დისკურსში თავაზიანობის გარდა ფუნქციურად ემსახურებიან სამართლებრივი პროცესის წარმართვას — მაგალითად, პროცესუალური წესრიგის დაცვას, როლის იდენტიფიკაციასა და კომუნიკაციური დინამიკის შენარჩუნებას.

სამდონიანი კატეგორია (ცხრილი 1) - ძირითადი, კომენტარების და დისკურსის მარკერები წარმოადგენს მეთოდოლოგიურ საფუძველს სამართლებრივი ტექსტების ანალიზისთვის, ხოლო ინგლისურენოვან და ქართულენოვან მასალებზე დაყრდნობით განხორციელებულმა კროსკულტურულმა კვლევამ გამოავლინა როგორც უნივერსალური,

ისე კულტურულად განსაზღვრული ელემენტები რაც მნიშვნელოვნად აღრმავებს ჩვენს აღქმას სამართლებრივი რიტორიკის, პროფესიული კომპეტენციისა და სამართლებრივი კომუნიკაციის ეფექტურობის შესახებ.

4.2. სამეტყველო აქტებისა და პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირება სასამართლო დისკურსში ინგლისურ მასალაზე დაყრდნობით

პრაგმატიკული მარკერები წარმოადგენენ ფუნქციურ ელემენტებს რომლებიც უზრუნველყოფენ ტექსტის ან საუბრის თანმიმდევრულობასა და ერთიანობას. ისინი მოიცავენ ისეთ სიტყვებს როგორიცაა *"But"*, *"so"*, *"exactly"*, რომლებიც გამოიყენება დისკურსის გასაგრძელებლად და მის უკეთ გასაგებად. პრაგმატიკული მარკერები, ჩვეულებრივ, არ ატარებენ მკაფიო სემანტიკურ მნიშვნელობას, ისინი ხშირად ფუნქციურ როლს ასრულებენ და ქმნიან ლოგიკურ კავშირს წინადადებებს შორის. მაგალითად, *"but"* ითარგმნება როგორც *"მაგრამ"*, თუმცა პრაგმატიკულ კონტექსტში მას შეიძლება თემის ცვლილების ან კონტრასტის მორიგი დონის აღნიშვნის ფუნქცია ჰქონდეს. ანალოგიურად, *"so"*, რომლის ძირითადი მნიშვნელობაა *"ამიტომ"*, ხშირად მხოლოდ საუბრის ახალი მიმართულებით წასვლას ან დისკურსის გაგრძელებას ემსახურება (Andersen&Fretheim,2000). მაგალითად, *"Exactly"*, რომელიც ლექსიკურად აღნიშნავს სიზუსტეს, დისკურსულ კონტექსტში თანხმობის მარკერად გვევლინება და გამოხატავს მოსაუბრის პოზიციის დადასტურებას. მათი მნიშვნელობა და ფუნქცია კი მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია კონტექსტზე.

როგორც შესავალში აღვნიშნეთ, ზოგადად, სამართლებრივი ენა და სასამართლო დისკურსი არის ფორმალური და მკაცრად განსაზღვრული დისკურსის ტიპი, რაც გულისხმობს მკაფიო და შეზღუდულ სტრუქტურას, სადაც თითოეული ელემენტი ლოგიკურად არის დაკავშირებული და სწორად ორგანიზებული. ის გამოიყენება მკაცრად რეგულირებულ, წესების მიხედვით მოქმედ ინსტიტუციურ გარემოში. ამ გარემოში აუცილებელია არა მხოლოდ ენის, არამედ ქცევის და პროფესიონალური ნორმების დაცვა (Slimani,2024). როგორც კურზონი განმარტავს, სამართლებრივი ენა განსხვავდება ყოველდღიური ლექსიკისგან, რადგან ის მიმართულია კონკრეტულ, დარგობრივ კონტექსტზე და დამახასიათებელია ფრაგმენტული წინადადებები, ტიპური გამოთქმები და სპეციალური ტერმინები (Kurzon, 1989:284). შესაძლოა გაჩნდეს კითხვა, „როგორ უკავშირდება სამართლებრივი ენა პრაგმატიკულ მარკერებს?“ სამართლებრივ ენასა და პრაგმატიკულ მარკერებს შორის

კავშირი ერთ-ერთი გადამწყვეტია, რადგან ეს მარკერები უზრუნველყოფენ ენის სწორად გამოყენებას და მის შესაბამისად ინტერპრეტაციას სამართლებრივ კონტექსტში, კერძოდ, პრაგმატიკული მარკერები განსაზღვრავენ არა მხოლოდ მეტყველების ფორმას, არამედ მისი შინაარსობრივი ინტერპრეტაციის მიმართულებასაც, რაც კრიტიკულად მნიშვნელოვანია სამართლებრივი კომუნიკაციისთვის. ისინი ემსახურებიან იმპლიციტური მნიშვნელობების აქტუალიზაციას, ილოკუციური ძალის მართვას, დისკურსული სტრუქტურის ორგანიზებასა და კომუნიკაციური ბრახვის მკაფიოდ დაფიქსირებას, რითაც აყალიბებენ სასამართლო დისკურსის არა მხოლოდ ლინგვისტურ, არამედ ფუნქციურ სიზუსტეს.

ფრეიზერის პრაგმატული მარკერების კლასიფიკაცია წარმოადგენს ანალიტიკურ ჩარჩოს იმის შესასწავლად, თუ როგორ ფუნქციონირებენ არსებული ლინგვისტური ელემენტები სპეციალიზებულ სასამართლო დისკურსში. არსებული კვლევა აფართოებს ფრეიზერის ტექსტონომიას სამართლებრივ კონტექსტზე, სადაც მარკერები არა მხოლოდ დისკურსის მაკავშირებლებად გვევლინებიან, არამედ სტრატეგიულ ერთეულებად და ხელს უწყობენ არგუმენტების ჩამოყალიბებას, მტკიცებულებითი ფორმის წარსადგენად და ინსტიტუციური ძალაუფლების სადემონსტრაციოდ.

ქვემოთ წარმოდგენილი მაგალითები ასახავს ინგლისურენოვან მასალაზე დაფუძნებულ პრაგმატიკული მარკერების გავრცელებულ ტიპებსა და მათ ანალიზს. განხილულია პრაგმატიკული მარკერები მათი ფუნქციური გამოვლინების შესაბამისად, წარმოდგენილია სიხშირის სტატისტიკური ანალიზი, რაც საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს მარკერთა ძირითადი ტიპები და განისაზღვროს მათი დისკურსული ფუნქციები.

როგორც აღვნიშნეთ, კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა ინგლისურენოვანი სასამართლო დისკურსის 30 ტრანსკრიპტი, რომელიც მოიცავდა 15 სამოქალაქო და 15 სისხლის სამართლის საქმეს. აღნიშნულ კორპუსში, თითოეული ტრანსკრიპტი მოიცავდა 40-50 გვერდს. არსებულ პრაგმატიკული მარკერების კლასიფიკაციაზე დაყრდნობით, კვლევის ფარგლებში, ინგლისურენოვან სეგმენტში გამოიკვეთა ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები (თხრობითი, კითხვითი, ბრძანებითი)²⁶;

სტრუქტურული მარკერები (რომლებიც ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების ქვეკატეგორია არის) მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ, რადგან ისინი გავლენას ახდენენ

²⁶ ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები ფლობენ ზოგად პრაგმატიკულ ფუნქციასა და მნიშვნელობას, ამიტომ მათი სტატისტიკური განხილვა ამ ეტაპზე ნაკლებად გამართლებულია.

დისკურსის წარმართვაზე, არგუმენტაციის ჩამოყალიბებასა და კომუნიკაციის ეფექტურობაზე. თითოეულ წინადადების ტიპს — თხრობითს, კითხვითს და ბრძანებითს — განსაზღვრული ფუნქცია აქვს სასამართლო დისკურსში: თხრობითი ტიპი გამოიყენება ფაქტების გადმოსაცემად, კითხვითი — ინფორმაციის მიღებისთვის, ხოლო ბრძანებითი წინადადებები ღირეფტიულ ფუნქციას ასრულებენ და გამოხატავენ მოთხოვნას ან ინსტრუქციას.

[4.1] *This Court has never approved that in any case. It's always looked for a material relevancy;*

[4.2] *The states were ceding power to the federal government, and they didn't want a situation where the federal government would turn around and favor certain regions over others.*

[4.3] *you're -- on behalf of the United States, you're saying that under Rule 35, any order issued under Rule 35 to a warden would be collaterally reviewable?*

[4.4] *What happens in your view if the plaintiff is domiciled in the United States, but all the relevant conduct is abroad?*

[4.5] *Please answer only the question asked.*

[4.6] *Recall and describe exactly what happened the night of the incident* ²⁷
[www.supremecourt.gov].

სასამართლო პროცესის მონაწილეები სტრუქტურული მარკერების გამოყენებით უზრუნველყოფენ, რომ კომუნიკაცია წარმართოს მკაფიოდ და თითოეული მხარე ზუსტად გამოხატავდეს საკუთარ პოზიციას. **პრაგმატიკული ფუნქცია:** [4.1] ეს წინადადება ემყარება სასამართლოს გამოცდილებასა და მისი გადაწყვეტილებების თანმიმდევრულობას, რაც ქმნის უდავო ავტორიტეტულ პოზიციას. თხრობითი ფორმა ხელს უწყობს: იურიდიული არგუმენტაციის ლოგიკურ განვითარებას, პროპოზიციული შინაარსის მტკიცებას. [4.2] აქ მოცემულია ისტორიული კონტექსტის და მოტივაციის ახსნა, რაც არგუმენტის დასაბუთების სტრატეგიას ემსახურება. [4.1-4.2] ამ წინადადებებში, ინფორმაციის თხრობითი აგებულება ასახავს მეტყველის რწმენას, რომ აღნიშნული პროპოზიცია შეესაბამება ფაქტებს ან რეალობას [4.3] მოსაუბრე ცდილობს მსმენელის ემოციური ჩართულობის გაზრდას, რათა არგუმენტი უფრო დამაჯერებელი გახდეს და ამას კითხვითი ფორმით ახდენს, [4.4] ასევე კითხვითი ფორმაა, თუმცა, ამ შემთხვევაში კითხვითი სიტყვაა საწყისი, ხოლო [4.3] წინადადება სინტაქსური თხრობითი ფორმაა; [4.5] წინადადება ბრძანებითი ტონის შერბილებასა და კომუნიკაციური სტრატეგიის მართვას გამოხატავს (მაგალითად, პროცესის ეფექტურობის გაზრდა), ხოლო [4.6] ბრძანებითი ფორმაა და მოითხოვს ვერბალური პასუხის მიღებას დასმულ კითხვაზე. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ მოსაუბრე პირის განზრახვის დაზუსტება ხდება

²⁷ https://www.supremecourt.gov/oral_arguments/argument_transcripts/2021/21-511_71o9

პერფორმატიული გამონათქვამებით, რა დროსაც კარგად ჩანს გამონათქვამის ილოკუციური მნიშვნელობა. არის შემთხვევები, როდესაც სტრუქტურული პრაგმატიკული მარკერების დაზუსტება ხდება პერფორმატიული გამონათქვამებით:

[4.7] „*To be clear, Mr President, I would like to talk to you about the impact of his detention on himself - that is, on Mr Yekatom, so that you understand who he really is. And Mr Pages-Granier, my learned colleague, will also subsequently talk to you about the breaches of his rights in detention*”.

[4.8] „*I want to make it very clear that it is very important for Mr Yekatom that we do not in any way question the horrible suffering of the victims of the incidents of 2012, 2013. 3 It is very important for their concerns to be taken into account*“ [PACER].

დადასტურდა, რომ სასამართლო დისკურსში პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირება მჭიდროდ არის დაკავშირებული სამეტყველო აქტების ტიპებთან. ანალიზმა ცხადყო, რომ სასამართლო პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გარკვეული ტიპის სამეტყველო აქტებს, რომლებიც სპეციფიკურ კომუნიკაციურ მიზნებს ემსახურებიან, მაგალითად, ინსტრუქციის მიცემას, პოზიციის ჩამოყალიბებას, შეკითხვების დასმას ან ფაქტების შეფასებას. ამ აქტების საფუძველზე გამოვლინდა, რომ პრაგმატიკული მარკერები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კომუნიკაციის სტრატეგიულ მართვაში. ისინი ხელს უწყობენ არგუმენტების გაძლიერებას, პოზიციების დაფიქსირებასა და სასამართლო დისკურსის ისეთი ფორმით წარმართვას, რომელიც კომუნიკაციას ხდის უფრო მიზნობრივსა და დამაჯერებელს.

შესაბამისად, კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა, რეპრეზენტატივები და ღირეფტივები, რომლებიც ასრულებენ მნიშვნელოვან საკომუნიკაციო ფუნქციას. როგორც მასალიდან დასტურდება, რეპრეზენტატივები წარმოადგენენ სამეტყველო აქტების ყველაზე გავრცელებულ ტიპს სასამართლო პროცესებში. ისინი ასახავენ მოსაუბრის რწმენას, მოსაზრებას ან ფაქტებს და უზრუნველყოფენ სასამართლო პროცესის მთავარ მიზანს - ჭეშმარიტების დადგენას. მოპოვებული მაგალითების ანალიზი ადასტურებს, რომ რეპრეზენტატივები გამოიყენება:

- **ფაქტობრივი ინფორმაციის გადმოსაცემად:**

[4.9] *"The defendant was present at the scene of the crime."*

[4.10] *"It was signed on March 15th."*

[4.11] *"The witness saw the suspect run away"* [www.supremecourt.gov].

- **შეფასებებისა და დასკვნების წარმოსადგენად:**

[4.12] *"This is an incredibly positive outcome and she is happy to agree to the current local authority care plan. So discharge the care order with a six-month supervision order, testament, as my learned friend has said, to the hard work, dedication and commitment of THE HUSBAND and THE MOTHER;"*

[4.13] *"She fully endorses the orders being sought today and the care plan that supports the supervision order"* [www.supremecourt.gov].

- **მტკიცებულების ინტერპრეტაციისთვის:**

[4.14] *"This can reasonably be interpreted as a violation of the statute."*

[4.15] *"The evidence suggests that, at a minimum, appropriations were understood as a legislative means of authorizing expenditures from public funds for designated purposes."*

[4.16] *"This email exchange demonstrates an intent to conceal information relevant to the transaction, which supports the plaintiff's claim of fraud."* [www.supremecourt.gov].

- **საბოლოო სიტყვის წარმოსადგენად:**

[4.17] *"After considering all submissions and relevant legal precedents, this Court concludes that the petitioner's claims lack sufficient evidentiary support. Consequently, the motion is dismissed"*

[4.18] *"The Court acknowledges the complexity of the issues involved but finds that the legal standards have been met in favor of the respondent"* [www.supremecourt.gov].

ზემოთ მოცემული თითოეული წინადადების მეშვეობით გადმოიცემა ფაქტი და აღწერა არსებულ გარემოებებს. სამეტყველო აქტებსა და პრაგმატიკულ მარკერებს შორის მჭიდრო კავშირი არსებობს, რადგან პრაგმატიკული მარკერები ხელს უწყობენ სამეტყველო აქტების განხორციელებას, მათ ინტერპრეტაციას და კომუნიკაციურ ეფექტურობას.

ამ მაგალითებში ჩანს, რომ რეპრეზენტატივები [4.9დან - 4.18 მდე] ქმნიან ფაქტობრივ საფუძველს გადაწყვეტილების მისაღებად და უზრუნველყოფენ სასამართლო პროცესის მონაწილეთა პოზიციების ფორმირებას. სასამართლო დარბაზში, *რეპრეზენტატივების* ძირითადი თავისებურებებია: მოსაუბრის რწმენის გამოხატვას რაიმე მოვლენის ან ფაქტის შესახებ; რეპრეზენტატიული გამონათქვამები შეიძლება იყოს ჭეშმარიტი ან მცდარი; მათი მიზანია სიტყვები შეესაბამებოდეს რეალობას (და არა პირიქით). რეპრეზენტატივების მაგალითებია: მტკიცება, კონსტატაცია, ინფორმირება, დამონშება, აღწერა, პროგნოზირება და ა.შ. მარკერები, როგორიცაა *It seems that/incredibly positive outcome/apparently* და ა.შ. გამოხატავენ მტკიცებულებებს ან დარწმუნებულობას.

სასამართლო დარბაზში *ღირექტივები* ხშირად გამოიყენება მოსამართლის მიერ პროცესის წარმართვის დროს, მოწმეების დაკითხვისას, მხარეებისთვის მითითებების მიცემისას

და ფაქტების დასადგენად და არგუმენტების წარსადგენად. ღირეფტივების მაგალითებია: ბრძანება, თხოვნა, რჩევა, მოთხოვნა, შეკითხვა, ინსტრუქცია, აკრძალვა და ა.შ.

მოსამართლის მიერ გაცემული პროცედურული ღირეფტივები, მაგალითად:

[4.19] *"The care order should be discharged and there should be a supervision order for six months."*

[4.20] *"The witness will answer the question directly without elaboration. This court is interested only in the facts pertinent to this case."*

ადვოკატების მიერ გამოყენებული ღირეფტივი (ბრძანება/მითითება) იმპერატივის ფორმაში.

[4.21] *"Please describe in detail what you observed on the night of March 15th, paying particular attention to the defendant's actions between 10:00 PM and 10:30 PM."*

სასამართლო გადაწყვეტილებებში გამოყენებული ღირეფტივები:

[4.22] *"The respondent shall pay damages to the plaintiff in the amount of \$75,000 within 30 days of this ruling."*

მონმეთა ფიცის ღირეფტივები:

[4.23] *"Raise your right hand. Do you solemnly swear that the testimony you are about to give..."*

მოსამართლის ღირეფტივა: [4.24] *„so having already made – come – made the direction that the names of the professionals should not be reported, then I do not think there is any need for any redaction of that document in those circumstances.”*

- [4.25] *"Let us – let us deal with the hearing and then we will see where we go after that."* (მონოღება მოქმედებისკენ)
- [4.26] *"Court rise."* (ბრძანება დარბაზისთვის)
- [4.27] *"Perhaps it can go in a recital to the order..."* (რეკომენდაცია)
- [4.28] *"I cannot think of any reason why I should not make a direction enabling disclosure..."* (ნებართვის გაცემა)

• ადვოკატების არაპირდაპირი ღირეფტივები: ამ დროს საჭიროა გარკვეული რეაგირება ან კონკრეტული მოქმედების გატარება, თუმცა ეს მოთხოვნები გამოხატულია ფორმალური და შემსუბუქებული ფორმით.

- [4.29] *"May I please, your Honour..."* (ნებართვის მოთხოვნა)
- [4.30] *"I wonder if we could just pause a moment..."* (თხოვნა)
- [4.31] *"I would suggest that that would be a useful starting point..."* (რჩევა/შეთავაზება)
- [4.32] *"I wonder if we could just pause a moment?"* (შეთავაზება)

- სხვა ღირეფტივები პროცესის მონაწილეებისგან:

- [4.33] "...should be dealt with as expeditiously as possible." (მოთხოვნა სწრაფი მოქმედებისთვის)
- [4.34] "They would, as I say, like that to be wholly respected in terms of any reporting..." (თხოვნა)
- [4.35] "...reporting should be very sensitive to her request..." (თხოვნა)

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ სასამართლო დისკურსში ღირეფქტივები შეიძლება გამოხატული იყოს სხვადასხვა ლინგვისტური ფორმით:

1. **იმპერატიული ფორმები:**
 - "Stand up."
 - "Approach the bench."
 - "Raise your right hand."
2. **მოდალური ზმნები:**
 - "The defendant shall appear in court on the specified date."
 - "The parties must submit their briefs by Friday."
 - "The witness may step down."
3. **პერფორმატიული გამონათქვამები:**
 - "I hereby order the disclosure of the requested documents."
 - "The court directs the defendant to comply with the terms of probation."
 - "I instruct the jury to consider only the evidence presented in this courtroom."
4. **კითხვითი ფორმები (არაპირდაპირი ღირეფქტივები):**
 - "Would you please tell the court what happened next?"
 - "Can you identify the person in this photograph?"
 - "Could you explain your whereabouts on the night in question?" [PACER].

სასამართლო დისკურსში ღირეფქტივების გამოყენება ემსახურება რამდენიმე მნიშვნელოვან პრაგმატიკულ ფუნქციას:

1. **პროცესის კონტროლი და მართვა** - ღირეფქტივების საშუალებით მოსამართლე ახორციელებს სასამართლოს გამართულ ფუნქციონირებას.
2. **ინფორმაციის მოპოვება** - ღირეფქტივები გამოიყენება მონმეებისგან და მხარეებისგან რელევანტური ინფორმაციის მისაღებად.
3. **ქცევის რეგულირება** - ღირეფქტივები განსაზღვრავს პროცესის მონაწილეთა მოქმედებებს, როგორც სასამართლო დარბაზში, ისე მის გარეთ.
4. **გადაწყვეტილებების აღსრულება** - სასამართლოს გადაწყვეტილებებში ასახული ღირეფქტივები უზრუნველყოფს სამართლებრივი შედეგების რეალიზებას და ღირეფქტივები ასახავს სასამართლოს, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს ავტორიტეტს.

ღირეფქტივების შემთხვევაში, მათი ილოკუციური მიზანია მსმენელის მიერ რაიმე მოქმედების შესრულება.

კვლევამ ცხადყო, რომ სასამართლო დისკურსში რეპრეზენტაციები და ღირეფტივები მჭიდროდ არის გადაჯაჭვული პრაგმატიკულ მარკერებთან. ამ დროს, მარკერები ასრულებენ არა მხოლოდ ტექსტის შემაკავშირებელ როლს, არამედ ინსტიტუციური დისკურსის სტრატეგიულ მართვას უწყობენ ხელს.

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ კომისიები და ექსპრესივები შედარებით ნაკლებად გვხვდება სასამართლო დისკურსში, თუმცა მათაც გააჩნიათ სპეციფიკური ფუნქციები:

1. **კომისიები** გამოიყენება ვალდებულებების, დაპირებებისა და გარანტიების გამოსახატავად, მაგალითად, მოწმის ფიცის დადება ან მხარეების მიერ მორიგების პირობების შესრულების ვალდებულების აღება.

2. **ექსპრესივები** გამოიყენება ემოციური დამოკიდებულების გამოსახატავად, მაგალითად, მადლიერების, სინანულის ან თანაგრძნობის გამოხატვა.

3. **დეკლარაციები** წარმოადგენს განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე სამეტყველო აქტებს, რომლებიც იწვევენ ინსტიტუციურ ცვლილებებს, მაგალითად, განაჩენის გამოცხადება.

კომისიები სამეტყველო აქტებია, რომლებიც მოსაუბრეს მომავალი ქმედებისკენ უბიძგებს. მაგალითად:

[4.36] „Tomorrow, I will submit the proofs.”

[4.37] “The defense will now call its next witness.”

[4.38] “We promise to abide by the court’s ruling.

[4.39] “Well, I’ll give my support to that, if that is useful?”

[4.40] “I will make an order that no details may be published which could identify the family...”

[4.41] “My position was, which was to refer, for example, to the fact that ..” [PACER].

[4.36] მოსაუბრე საკუთარ თავს ავალდებულებს, რომ მტკიცებულებები სასამართლოს წარუდგინოს. ესაა ფორმალური ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის აღება. [4.37] დაცვის მხარე აცხადებს, რომ მომდევნო მოწმის გამოძახებას გეგმავს, რაც პროცესის ნაწილი და სტრატეგიული ნაბიჯია. [4.38] ოფიციალური ვალდებულება, რომელიც სასამართლოს გადანყვეტილების შესრულებას გულისხმობს. [4.39] ეს არის შედარებით შერბილებული კომისიური აქტი, სადაც მოსაუბრე პირობას იძლევა, რომ მხარს დაუჭერს პროცესს, თუ ეს საჭიროა. [4.40] მოსამართლე იღებს ფორმალურ ვალდებულებას კონკრეტული იურიდიული განკარგულების გასაცემად. [4.41] მოსაუბრე აღიარებს, რომ კონკრეტული პოზიცია უკავია, რაც შესაძლოა ვალდებულების ქონას გულისხმობდეს. ყველა მოცემული წინადადება კომისიურია, რადგან ისინი მოსაუბრეს ვალდებულებას აკისრებს მომავალი ქმედებისკენ.

ექსპრესივები – ეს აქტები გადმოსცემენ მეტყველის ემოციებს, დამოკიდებულებებს ან გრძნობებს. სასამართლოში ექსპრესივები გამოყენებულია თანაგრძნობის, განმარტებების გამოსახატავად: [4.42] *“I am very glad that — that THE CHILD is now back in the care of THE MOTHER”*.

[4.43] *“A very positive picture and full credit to the family for the way in which they have engaged with the local authority...”*

[4.44] *“she’s very elated that the school situation has been settled...”*

[4.45] *“Good luck. I just hope it keeps going well for it all”..*

განსაკუთრებით, გვხვდება პირადი ან ემოციური სახის ჩვენებებში.

დეკლარატივები – ეს აქტები, როგორც წესი, ცვლილებებს იწვევენ თავად მათი წარმოთქმით — ისინი განსაზღვრავენ საბოლოო გადაწყვეტილებებს და ახდენენ გავლენას სასამართლო პროცესის შედეგზე. სასამართლო პროცესში დეკლარატიური აქტები გამოიყენება შემდეგ შემთხვევებში:

- **მოსამართლის** საბოლოო განაჩენის გამოცხადებისას [4.46] *“The decision is – the convicted person committed a crime”*.
- **დაცვის მხარე** აცხადებს ფორმალურად სამართალწარმოების დოკუმენტების სტატუსს [4.47] *“This treaty is in force and it prohibits all objections”*.
- **სასამართლო აქტები** [4.48] *“The trial is now over and the verdict has been rendered”* [Heritage Reporting Corporation].

მასალის საფუძველზე, რეპრეზენტატივები და დირექტივები დაკავშირებულია როგორც ფაქტების გადმოცემასთან, ისე სასამართლო პროცესის წარმართვისთან დაკავშირებულ კომუნიკაციურ სტრატეგიებთან. დეკლარატივები ასევე ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგან მათში მდგომარეობს საბოლოო განაჩენი და გადაწყვეტილებები. კომისიები და ექსპრესივები უფრო სპეციფიკურ კონტექსტში გვხვდება, რაც შეიძლება აიხსნას სასამართლო პროცესის სტრუქტურითა და მიზნებით. კომისიები გამოიყენება მაშინ, როცა მხარეები იღებენ სამართლებრივ ვალდებულებებს (მაგ. მოწმის დაფიცება, პრობაციის პირობების მიღება, მორიგება), ასევე, როდესაც კომუნიკაციის მიზანია დარწმუნება (მაგ. ადვოკატის პირობა დაცვის

მხარის უდანაშაულობაზე ²⁸ ან *Amicus Curiae*-ს ვალდებულება ობიექტურობაზე) ²⁹ . ექსპრესივები კი ჩანს ემოციურ გამოსვლებში (მაგ. სინანული, აღშფოთება, დაზარალებულის ემოციური აღწერა), პროფესიული ეტიკეტის დაცვაში (მაგ. მადლიერება, ბოდიშის მოხდა, თავაზიანობა) და მორალურ შეფასებებში (მაგ. მოსამართლის ღირებულებითი თვალსაზრისები). ორივე შემთხვევაში კომუნიკაცია მიმართულია გადანაცვების მიმღებზე გავლენის მოხდენაზე – იქნება ეს მოსამართლე, ნაფიცი მსაჯული თუ საზოგადოება. ასევე, ერთ-ერთი მიზანი შეიძლება იყოს მათი სანდოობის, კომპეტენტურობისა და ობიექტურობის მეშვეობით შთაბეჭდილების მოხდენა.

შესაბამისად, ცხრილში(2) წარმოდგენილია, ზოგადად, სასამართლო დისკურსში გამოყენებული სამეტყველო აქტების ტიპები, მათი აღწერა და პროცენტული წილი ³⁰ (იხ. *შენიშვნა*). ქვემოთ მოყვანილია ამ მონაცემების ანალიზი (იხ. ცხრილი 2) ინგლისურ მასალაზე დაყრდნობით.

²⁸ ეს ხშირ შემთხვევაში რიტორიკული სტრატეგიაა, რომელიც ნაფიც მსაჯულებზე ან მოსამართლეზე ზემოქმედებას ისახავს მიზნად. როცა ადვოკატი აცხადებს, რომ მისი კლიენტი უდანაშაულოა, ის იძლევა პირობას, რომ ეს მტკიცებულებებით დამტკიცდება, რაც კომისიური ძალის მატარებელი აქტია.

²⁹ *Amicus Curiae*–ვალდებულება ობიექტურობაზე – ამ შემთხვევაში პირი ან ორგანიზაცია აცხადებს მზადყოფნას, რომ სასამართლოს მიანოდოს მიუკერძოებელი და ობიექტური ინფორმაცია.

³⁰ *შენიშვნა*: ცხრილში (2) წარმოდგენილი მონაცემები მოიცავს როგორც სისხლის სამართლის, ისე სამოქალაქო სამართლის პროცესებიდან მიღებულ მასალას მთლიანობაში. კვლევის მიზანს წარმოადგენს ზოგადად სასამართლო დისკურსში გამოყენებული სამეტყველო აქტების ტიპების გამოვლენა და ფუნქციური დახასიათება, და არა რომელიმე კონკრეტული საქმის - სისხლის სამართლის ან სამოქალაქო საქმეების ანალიზი. ამდენად, ცალკეული დიფერენცირებული სტატისტიკა სასამართლო პროცესის ტიპების მიხედვით მიზანშეწონილად არ ჩავთვალეთ რადგან გამოვლენილი კომუნიკაციური ნიშნები ფუნქციურად იდენტურად ვლინდება ორივე ტიპის პროცესში. შესაბამისად, პროცენტული მაჩვენებლები ასახავს ზოგად ტენდენციებს და სტრუქტურულ თავისებურებებს სასამართლო დისკურსში.

სამეტყველო აქტის ტიპი	აღწერა	პროცენტული წილი	წინადადებების რაოდენობა (900-დან)
რეპრეზენტატივები	ფაქტების აღწერა, მტკიცებულებების წარმოდგენა	30%	270 წინადადება
დეკლარატივები	სასამართლო გადაწყვეტილებები	25%	225 წინადადება
კომისივები	დაპირებები, პირობის აღება, ვალდებულებები	20%	180 წინადადება
ღირექტივები	მოთხოვნები, ბრძანებები, თხოვნები	15%	135 წინადადება
ექსპრესივები	ემოციები, რეაქციები, განცდები	10%	90 წინადადება

ცხრილი 2.

◆ **რეპრეზენტატივები(30%)** – ეს აქტები აღწერენ ფაქტებს და წარმოადგენენ მტკიცებულებებს. პროცენტულად ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი წილითაა წარმოდგენილი, რაც ლოგიკურია, რადგან სასამართლო დისკურსის საფუძველს სწორედ ფაქტების და მტკიცებულებების ფორმალური გადმოცემა წარმოადგენს. ეს ფუნქცია ძირითადად მოსამართლეებს, ადვოკატებსა და მოწმეებს აქვთ.

◆ **დეკლარატივები(25%)** – ასევე მაღალი წილით წარმოდგენილი კატეგორია, რომელიც მოიცავს სასამართლოს ოფიციალურ გადაწყვეტილებებს (მაგ. განაჩენის გამოცხადება, სტატუსის შეცვლა და ა.შ.). დეკლარატივები ძალაუფლებრივი სიტყვითი აქტებია, რომლებსაც რეალური იურიდიული შედეგი აქვს.

◆ **კომისივები (20%)** – შედარებით ნაკლები წილით, თუმცა მნიშვნელოვანი როლი აქვს და მოიცავს დაპირებებს, პირობის აღებას და ვალდებულებების გამოთქმას. კომისივები ასახავს პირის ნებაყოფლობით ვალდებულებებს და მონაწილეობას სამართლებრივ პროცესში (მაგ. პრობაციის პირობებზე თანხმობა, დაცვის პირობა და სხვ.).

◆ **ღირექტივები (15%)** – მოიცავს მოთხოვნებს, ბრძანებებსა და თხოვნებს, რომლებიც სასამართლო პროცესში ხშირად გვხვდება, თუმცა ფორმალური ჩარჩოების გამო, ნაკლებად დომინანტურია. ხშირად გამოიყენება მოსამართლის, პროკურორის ან ადვოკატის მხრიდან პროცედურული მართვის მიზნით.

◆ **ექსპრესივები (10%)** – პროცენტულად ყველაზე ნაკლები წილით წარმოდგენილი კატეგორია, თუმცა ფუნქციურად მნიშვნელოვანი. ეს აქტები გამოხატავენ ემოციებს, შეფასებებსა და განცდებს – სინანული, მადლიერება, აღშფოთება და სხვ.

ვფიქრობთ, რომ საინტერესო იქნება სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეების შედარება მათი ტრანსკრიპტების ანალიზის საფუძველზე. შედარებით ცხრილში (იხ.ცხრილი 3) ვლინდება მცირე, მაგრამ მნიშვნელოვანი განსხვავებები ამ ორი ტიპის სამართალწარმოებას შორის სამეტყველო აქტების გამოვლენის მიხედვით.

კატეგორია	სამოქალაქო სამ.პროცესი	სისხლის სამ. პროცესი	შედარება
რეპრეზენტატივები	30,5%	20%	სამოქალაქო საქმეებში ხშირად გამოიყენება ფაქტები და მტკიცებულებები, რომლებიც განსაზღვრავენ ვალდებულებებსა და უფლებებს.
კომისიები	19,5%	15%	სამოქალაქო საქმეებში ხშირად არსებობს დაპირებები, რომლებიც მხარეებს ავალდებულებს რაიმე ქმედების შესრულებას.
ღირექტივები	15%	40%	სისხლის საქმეებში ყველაზე ხშირად გამოიყენება მოთხოვნები და ბრძანებები, რომლებიც პროცესის დინამიკას ემსახურება.
დეკლარატივები	25%	20%	ორივე ტიპის საქმეში მნიშვნელობა აქვს სასამართლო გადაწყვეტილებებს, მაგრამ სისხლის სამ. საქმეებში დეკლარატივები ნაკლებად ხშირდაა.
ექსპრესივები	10%	5%	სისხლის სამ. საქმეებში უფრო ხშირად ვხვდებით ემოციურ გამოხატულებებს, რადგან ისინი განიხილავენ ემოციურ და ფსიქოლოგიურ ასპექტებს

ცხრილი 3.

ცხრილში (3) წარმოდგენილია აქტების ხუთი ძირითადი კატეგორია (რეპრეზენტატივები, კომისიები, ღირექტივები, დეკლარატივები და ექსპრესივები) და მათი პროცენტული განაწილება ორივე ტიპის სამართალწარმოებაში. ანალიზის სახით შეიძლება ვთქვათ, რომ,

1. **რეპრეზენტატივი სამოქალაქო სამართლის საქმე (30,5%):** დომინირებს ფაქტებისა და მტკიცებულებების გამოხატვისას, რაც მნიშვნელოვანია სარჩელის წარდგენისას და ვალდებულების დადგენისას. **სისხლის სამართლის საქმე(20%):** გამოიყენება მტკიცებულებების წარმოდგენისთვის, თუმცა აქცენტი კეთდება ბრალდებებზე და არასწორი ქმედებების დეტალებზე.

2. კომისიები (Commissives)

სამოქალაქო სამართლის საქმე (19,5%): ხშირად გამოიყენება დაპირებები, რომლებიც უკავშირდება ვალდებულებებსა და კომპენსაციებს.

სისხლის სამართლის საქმე (15%): შედარებით იშვიათია, ძირითადად, გამოყენებულია სამართლებრივი პასუხისმგებლობის აღების ან შეთავაზების კონტექსტში, თუმცა ნაკლებად

გვხვდება ბრალდების ან სასჯელის მოსალოდნელ შედეგებთან მიმართებაში. მაგალითად, ბრალდებული შეიძლება გამოხატავდეს მზაობას თანამშრომლობაზე.

3. დირექტივები (Directives)

სამოქალაქო სამართლის საქმე (15%): მათი გამოყენება შედარებით ნაკლებია, თუმცა მაინც მნიშვნელოვანია პროცესის წარმართვისთვის. ისინი ძირითადად იჩენს თავს სასამართლოს ან ადვოკატის მიერ მოწმისადმი მიმართვისას, მაგალითად, როცა მოწმისგან ითხოვენ პასუხს, განმარტებას ან დოკუმენტის წარდგენას. მიუხედავად ნაკლები რაოდენობისა, ასეთი აქტები აუცილებელია პროცედურული ნაბიჯების სამართლებრივი მართვისთვის.

სისხლის სამართლის საქმე (40%): ეს კატეგორია დომინირებს პროცესში, განსაკუთრებით დაკითხვისა და მტკიცებულებების მოპოვების ეტაპზე. მოსამართლეები, პროკურორები და ადვოკატები ხშირად იყენებენ, რათა განსაზღვრონ პროცესის მიმართულება — მაგალითად, მოწმისადმი მიმართული ბრძანებები, როგორიცაა *“უპასუხეთ მხოლოდ კითხვაზე”* ან *“მიუთითეთ ზუსტი დრო”*, ცხადყოფს ზეწოლის ინსტიტუციურ ფუნქციას

4. დეკლარაციები (Declarations)

სამოქალაქო სამართლის საქმე (25%): ისინი იჩენენ თავს გადანწყვეტილებების გამოცხადების, სტატუსის განსაზღვრის ან მხარეების უფლებებისა და ვალდებულებების დადგენისას. მაგალითად, მოსამართლის მიერ არგუმენტირებული გადანწყვეტილების გამოცხადების დროს.

სისხლის სამართლის საქმე (20%): ნაკლებად გამოიყენება, თუმცა მათი ფუნქციური დატვირთვა მნიშვნელოვნად იზრდება ბრალდების ფორმულირებისა და განაჩენის გამოცხადებისას.

5. ექსპრესივები (Expressives)

სამოქალაქო სამართლის საქმე (10%): შედარებით იშვიათია, რადგან ძირითადი აქცენტი კეთდება სამართლებრივ არგუმენტებსა და ფაქტებზე.

სისხლის სამართლის საქმე (5%): მათი წილი კიდევ უფრო მცირეა, თუმცა მათი როლი მნიშვნელოვანი ხდება იმ მომენტებში, როცა საქმე ეხება ემოციურ მდგომარეობას. მსხვერპლის მიერ წარმოთქმული განცხადებები, როგორიცაა *“მტკივნეული იყო ამის განცდა”* ან *“სამართლიანობას ვითხოვ”*, ასახავს ემოციურ დატვირთვას და ემპათიური სტრუქტურის შემოტანას სასამართლო დისკურსში.

სასამართლო პროცესებში მეტყველების აქტების პროცენტული განაწილების ანალიზი ნათლად წარმოაჩენს არსებით განსხვავებებს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეებს შორის. სამოქალაქო პროცესში რეპრეზენტატივები (30,5%) დომინირებს, რაც განპირობებულია ფაქტების დადგენისა და მტკიცებულებების წარდგენის პრიორიტეტულობით, მაშინ როცა სისხლის სამართლის საქმეებში, კვლევის მასალის მიხედვით, დირექტივები (40%) ჭარბობს, რაც სახელმწიფოს მხრიდან პროცესის იმპერატიული კონტროლის გამოხატულებაა. ყველაზე მკვეთრი პროცენტული სხვაობა სწორედ დირექტივებში გამოვლინდა (15%/40%), რაც აჩვენებს, რომ სისხლის სამართლის პროცესი მკაცრად რეგლამენტირებულია ბრძანებებითა და მითითებებით, ხოლო სამოქალაქო სამართალი მხარეთა თანასწორობასა და მხარეთა ნების ავტონომიაზეა დაფუძნებული. საინტერესოა, რომ ექსპრესივები ორივე შემთხვევაში დაბალი მაჩვენებლით ხასიათდება (10%/5%), რაც მიუთითებს სასამართლო პროცესის ფორმალურ ხასიათზე, განსაკუთრებით სისხლის სამართლის საქმეებში, სადაც ემოციური გამოვლინებები უფრო მკაცრად კონტროლდება მიუხედავად იმისა, რომ სისხლის სამართლის საქმეები ხშირად ემოციურად დატვირთულ მოვლენებს უკავშირდება. კომისიების (ვალდებულებებისა და დაპირებების) მაჩვენებელი სამოქალაქო პროცესში (19,5%) აღემატება სისხლის სამართლის პროცესის მაჩვენებელს (15,0%), რაც ასახავს სამოქალაქო საქმეებში ხელშეკრულებების, შეთანხმებებისა და მორიგებების მნიშვნელობას, როდესაც მხარეები იღებენ კონკრეტულ ვალდებულებებს, ხოლო სისხლის სამართალში კომისიები უმეტესად საპროცესო შეთანხმებებსა და ბრალდებულის მხრიდან აღიარებებს უკავშირდება.

კვლევის პროცესში, ბ.ფრეიზერის ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების კლასიდან გამოიკვეთა ჰიბრიდული მარკერები, რომლებიც, ძირითადად, კითხვების დასმაზეა ორიენტირებული. ისინი აერთიანებენ სინტაქსურ სტრუქტურას და ლექსიკურ ელემენტებს იმგვარად, რომ ქმნიან სპეციფიკურ პრაგმატიკულ ფუნქციებს კომუნიკაციის პროცესში.

სასამართლო პროცესებში ფრაზული შეკითხვები - „Tag Questions” ხშირად გამოიყენება დაკითხვის დროს, რათა მოწმისგან მიიღონ ფაქტის დადასტურება ან უარყოფა. მაგალითად:

[4.49] “You were at the crime scene at 10 o'clock, weren't you?”

[4.50] “The defendant was wearing a red jacket, wasn't he?” [PACER].

არებული სტრუქტურისგან განსხვავებულია შემდეგი ტიპის მაგალითი,

[4.51] So the – the question is going to be what can be, or what should be reported and, as you have heard, the – the worry of the parties is whether or not there might be identification of them by piecing together information from any reports that there may be and, of course, there are restrictions on what can be reported, and so it is going to be very important of you do decide to

re – to report anything that – that a great deal of care is taken to ensure that none of the parties and in particular, of course, THE MOTHER and her family can be identified”
[www.supremecourt.gov].

მიუხედავად იმისა, რომ მოცემული წინადადება არ შეიცავს პირდაპირ კითხვის ნიშანს და სტრუქტურულად მტკიცებითი წინადადებაა, იგი მიანიშნებს საკითხის დასმაზე და ატარებს კითხვით განწყობას - *“So the question is going to be what can be, or what should be reported...”* მოსამართლე იყენებს ფრაზას *“as you have heard”*, რაც მიანიშნებს იმ მოლოდინზე, რომ მსმენელმა უკვე იცის ინფორმაცია. მიუხედავად დეკლარატიული ფორმისა, ეს სტრუქტურა ფუნქციურად ემსგავსება ფრაზულ შეკითხვას, რადგან მოსამართლე იმპლიციტურად ელოდება თანხმობას ან ცოდნის აღიარებას.

[4.52] *„of course, there are restrictions on what can be reported”- “Of course”* – ეს ერთგვარი პრესუპოზიციია (presupposition), რომელიც ფრაზული კითხვის ფუნქციის მატარებელია. ეს წინადადება შეიძლება გარდაიქმნას ფრაზულ კითხვად: *„There are restrictions on what can be reported, aren’t there?”*

[4.53] *„and so it is going to be very important if you do decide to re – to report anything that – that a great deal of care is taken to ensure that none of the parties and in particular, of course, [THE MOTHER] and her family can be identified.”* აქ *“it is going to be very important...”* არაპირდაპირად ახვედრებს მსმენელს, რომ ის უკვე ვალდებულია სიფრთხილე გამოიჩინოს.

ეს წინადადება კუდიანი კითხვის მსგავსი სტრუქტურა შეიძლება ყოფილიყო:

It is important to be careful when reporting, isn’t it? თუმცა, ტექსტში ის არაპირდაპირი ფრაზული კითხვის სახითაა ჩამოყალიბებული, რაც სასამართლო დისკურსისთვის დამახასიათებელია, რადგან უფრო დიპლომატიურია და სავალდებულო ინსტრუქციის ტონს ინარჩუნებს.

ჰიბრიდული მარკერების კლასის კითხვები მტკიცებულებას და მოწმეს მხოლოდ დასტურის ან უარყოფის შესაძლებლობას უტოვებს. ხშირად ადვოკატები იყენებენ ისეთ ინტონაციას, რომელიც იმპლიციტურად მიუთითებს სასურველ პასუხზე. ამ სტრატეგიული მიდგომით მოსაუბრეს სურს გავლენის მოხდენა მსმენელზე, რის შედეგადაც იქმნება ისეთი კონტექსტი, სადაც უარყოფა არასასურველ ან არასწორ პოზიციად აღიქმება. ამასთან, პირდაპირი ან ფრაზული კითხვები, ხშირად, ზედმეტად პირდაპირ ფორმად ჩანს, რის გამოც მოსაუბრე პირები არაპირდაპირ სტრუქტურებს, მათ შორის შეკითხვებსაც, იყენებენ იმისთვის, რომ ზეწოლა ნაკლებად შესამჩნევი იყოს და კომუნიკაცია რბილი ფორმით წარიმართოს.

2. კითხვით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდი - ზოგადი და *Why* კითხვები

სასამართლო დარბაზში, ჰიბრიდული კითხვები ხშირად გამოიყენება ფაქტების დასაზუსტებლად. ისინი კომუნიკაციის შინაარსზე გავლენას ახდენენ. პირველ რიგში, ჰიბრიდული კითხვები ზღუდავენ მოწმეთა პასუხებს. მაგალითად, ფრაზული კითხვები (*"You were at the scene, weren't you?"*) მოწმეს მხოლოდ დასტურის ან უარყოფის შესაძლებლობას უტოვებს და არა თავისუფალი ნარატივის განვითარების საშუალებას. სასამართლო დარბაზში, ეს საშუალებას იძლევა მოწმის ან ბრალდებულის პასუხები მიიყვანოს წინასწარ განსაზღვრულ დასკვნამდე. მეორე მხრივ, ჰიბრიდული კითხვები ქმნიან წინასწარ დაშვებულ კონტექსტს, სადაც ზოგიერთი პასუხი თითქმის უკვე ნაგულისხმევია. მაგალითად, როდესაც ადვოკატი ეკითხება: *"Why did you change your testimony?"*, ამ კითხვაში უკვე ჩადებულია დაშვება, რომ მოწმემ მართლაც შეცვალა ჩვენება. მსგავსი შინაარსის კითხვა აიძულებს მოწმეს პირდაპირ განამტკიცოს ან უარყოს ამგვარი დაშვება, ნაცვლად იმისა, რომ თავად გადაწყვიტოს, რა ინფორმაცია მიაწოდოს.

რჩება შთაბეჭდილება, რომ ჰიბრიდული კითხვები შეუმჩნევლად აკონტროლებენ კომუნიკაციას, განსაკუთრებით დაკითხვისას. ეს ტექნიკა საშუალებას აძლევს ადვოკატებს ან პროკურორებს, შექმნან ინფორმაციის კონტროლის ილუზია მაშინაც კი, როდესაც კითხვები პირდაპირ არის დასმული. მაგალითად, ბრძანებით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდები (*"Tell us what happened, or we will be forced to assume that you are withholding information"*) არა მხოლოდ ინფორმაციის მიღებას ემსახურება, არამედ ძალაუფლების დემონსტრირებასაც ახდენს.

სასამართლო პროცესებში, ჰიბრიდული კითხვების გამოყენება მიუთითებს სასამართლო დარბაზში არსებულ რთულ და მრავალდონიან ძალაუფლებრივ დინამიკაზე, სადაც კითხვის ფორმა არა მხოლოდ ინფორმაციის მიღების, არამედ კონტროლის, ზეწოლისა და დისკურსის განვითარების მექანიზმადაც ფუნქციონირებს. მოსამართლეები, ადვოკატები და პროკურორები ხშირად იყენებენ ასეთ ლინგვისტურ სტრუქტურებს, რათა მტკიცებულებების წარდგენის პროცესი სწორად მართონ, ასევე ჩამოაყალიბონ კონკრეტული ნარატივი და მიმართონ მსჯელობა სასურველი გადაწყვეტილებისკენ. შესაბამისად, ჰიბრიდული კითხვები ხდება არა მხოლოდ კომუნიკაციის საშუალება, არამედ სტრატეგიის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი სასამართლო პროცესის დროს. მაგალითად,

- ადვოკატის მიერ მოსამართლისადმი მიმართული: *"I wonder if we could just pause a moment ---?"* ეს შეკითხვა არის ფორმალურად კითხვითი, მაგრამ ფუნქციურად წარმოადგენს თხოვნას შესვენებისთვის. იგი იყენებს "wonder if" კონსტრუქციას, რაც ჰიბრიდული კითხვითი სტრუქტურაა.

- მოსამართლის მიერ გამოყენებული: *"Is – is the – before the hearing starts, is there anything that any of you would like to say about that?"* ეს ზოგადი შეკითხვაა, რომელიც სთავაზობს ყველა მხარეს გამოთქვას მოსაზრება და შეიცავს იმპლიციტურ შეთავაზებას.

ამ ტიპის შეკითხვები სასამართლო დარბაზში ხშირად იმპლიციტურად შეიცავს ვარაუდს ან ბრალდებას. მაგალითად, *„Why did you change your testimony?“* - ამ კითხვაში უკვე დევს ვარაუდი, რომ მოწმემ მართლაც შეცვალა ჩვენება და მას მხოლოდ მიზეზის ახსნა მოეთხოვება.

3. ბრძანებით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდი - პირობითი წინადადებები "or" და "and" კავშირებით

სასამართლოში ასეთი სტრუქტურები, ძირითადად, გამოიყენება მოსამართლეების ან ადვოკატების მიერ:

[4.54] *“Answer the question, or I will have to hold you in contempt of court.”*

[4.55] *“Present the evidence and explain its significance.”*

მოსამართლის განაცხადში: [4.56] *“I think and it might be sensible, perhaps, once the – the matter is concluded, to think about whether or not it might be appropriate for any of the documents and for – for example, the judgment of HHJ Hess...”* აქ გამოყენებულია "and" კავშირი ბრძანებითი სტრუქტურის ფარგლებში, რომელიც იმპლიციტურად შეიცავს პირობითობას.

მოსამართლის მიმართვა: [4.57] *“So names of professionals involved in this application should not be revealed. Personal information relating to the family; ethnicity, ages, similarly, should not be referred to.”* [www.supremecourt.gov]. ეს არის ბრძანება, რომელიც გამოიყენებს "and" კავშირის იმპლიციტურ ფუნქციას (თუმცა ტექსტში გამოყენებულია წერტილ-მძიმე), მაგრამ სტრუქტურულად წარმოადგენს ბრძანებას შემადგენელი ნაწილებით. მსგავსი სტრუქტურები სასამართლო პროცესში ქმნის კონკრეტულ პირობებს და მოლოდინებს. ისინი ხაზს უსვამს სასამართლოს ავტორიტეტს და იძლევა კონკრეტულ მითითებებს შემდგომი მოქმედებებისთვის.

სასამართლო პროცესებში ჰიბრიდული მარკერების გამოყენება განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია, რადგან:

- ისინი აყალიბებენ სასამართლო დისკურსის სპეციფიკურ ტონს;

- ეხმარებიან მხარეებს ინფორმაციის მიზანმიმართულად მოპოვებაში;
- გამოხატავენ და აჩვენებენ ძალაუფლებას სასამართლო დარბაზში;
- ზოგჯერ იმპლიციტურად გადმოსცემს დამოკიდებულებებს და ვარაუდებს, რომლის გადმოცემა პირდაპირად ვერ ხერხდება;

თხრობით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდები (ფრაზიანი კითხვები) უმეტესად გამოიყენება მოსამართლის მიერ ავტორიტეტული პოზიციიდან მითითებების მისაცემად, თუმცა შერბილებული ფორმით. სასამართლო დარბაზში, კითხვით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდები შეცვდა, როგორც თავაზიანი გზა თხოვნის გამოსახატავად, ნებართვის მისაღებად ან პასუხების მისაღებად. ბრძანებით სტრუქტურაზე დაფუძნებული ჰიბრიდები განსაკუთრებით თვალსაჩინოა მოსამართლის საბოლოო გადაწყვეტილებებში, სადაც მკაფიოდ არის განსაზღვრული, რა უნდა ან არ უნდა მოხდეს დარბაზში.

სასამართლო დარბაზში ასევე თვალსაჩინოა ძალაუფლების იერარქიის განაწილება, სადაც მოსამართლე იყენებს უფრო ბრძანებით ჰიბრიდებს, ხოლო ადვოკატები და ჟურნალისტები - უფრო თხოვნით და კითხვით ჰიბრიდებს. ეს ასახავს სასამართლო დარბაზში არსებულ ფორმალურ იერარქიულ ურთიერთობებს.

მოსამართლის მიერ გამოყენებული ბრძანებითი ჰიბრიდული კითხვები³¹:

[4.58] *"Counsel, please approach the bench."* (ფორმალურად თხოვნა, მაგრამ რეალურად ბრძანება)

[4.69] *"Order in the court."* (პირდაპირი მითითება)

[4.60] *"The witness will answer the question."* (ბრძანება ფორმულირებულია როგორც თხრობითი წინადადება)

[4.61] *"Prosecutor, you may proceed."* (ბრძანებითი ფორმით მინიჭებული ნებართვა) ადვოკატების თხოვნითი ჰიბრიდები:

[4.62] *"Your Honor, may I have permission to redirect?"* (კითხვის ფორმით წაროდგენილი თხოვნა)

[4.63] *"With the court's permission, I would like to introduce exhibit B."* (იერარქიის აღიარება)

[4.64] *"Would the court allow me to rephrase the question?"* (არაპირდაპირი თხოვნა) [PACER].

სასამართლო დარბაზში გამოყენებული იერარქიული ენობრივი ფორმები მნიშვნელოვანია, რადგან ისინი ასახავენ სამართლებრივი პროცედურის მკაცრ ფორმალურობას, სადაც როლები მკაფიოდაა განსაზღვრული; ავლენენ მოსამართლის უფლებამოსილებას პროცესის წარმართვის, წესრიგის დაცვისა და გადაწყვეტილებების

³¹ ენობრივ კონტექსტში ჰიბრიდები არის გამონათქვამები, რომლებიც აერთიანებენ სხვადასხვა სამეტყველო აქტების მახასიათებლებს. მაგალითად, ბრძანებითი ჰიბრიდი შეიძლება იყოს ფორმალურად თხოვნა, მაგრამ ფუნქციურად ბრძანება

მიღების საკითხებში; უზრუნველყოფენ პროფესიული ეტიკეტის დაცვას, როდესაც ადვოკატები და პროკურორები არაპირდაპირ ფორმებს იყენებენ სასამართლოს მსვლელობისას და ხელს უწყობენ პროცედურული წესრიგის შენარჩუნებას, რაც საშუალებას აძლევს პროცესს, ორგანიზებულად წარიმართოს და ყველა მონაწილემ საკუთარი როლი შეასრულოს - ამდენად, ეს ენობრივი ფორმები არა მხოლოდ ფორმალურია, არამედ სამართლებრივი პროცესის ეფექტური ფუნქციონირების აუცილებელი პირობა.

კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები

კვლევის პროცესის ფარგლებში, კერძოდ, ინგლისურენოვანი სასამართლო ტრანსკრიპტების ანალიზისა და შერეული მეთოდოლოგიის — რაოდენობრივი (პრაგმატიკული მარკერების სიხშირის დასადგენად) და ხარისხობრივი (მათი ფუნქციების განსასაზღვრად) — გამოყენებით, რომელიც მოიცავდა 900 სასამართლო საქმის განხილვას, გამოიკვეთა მნიშვნელოვანი თავისებურებები. კვლევამ აჩვენა, რომ ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში ყველაზე ხშირად გამოყენებული პრაგმატიკული მარკერებია - *სიცხადის და შეფასების მარკერები*. პირველის შემთხვევაში გარკვეული საკითხების დაზუსტება და განმარტება, ხოლო შეფასების მარკერის გამოყენების დროს სამართლებრივი არგუმენტების შეფასება ხდება, საუბრის მანერის მარკერების მხრივ გამოიკვეთა მკვეთრად *you know(y'know)*-ს მარკერის გამოყენება, რაც ასახავს ძირითადი შეტყობინების გადმოცემის ფორმას და სტილს.

სათქმელის შერბილების, სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული და ემფატიკური მარკერები ნაკლებად გამოიკვეთა შეფასებისა და სიცხადის მარკერებთან შედარებით, რაც განპირობებულია სასამართლო პროცესის მოთხოვნით – კომუნიკაცია უნდა იყოს მკაფიო და პირდაპირი. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული კატეგორიები მაინც ფიქსირდება ცალკეულ ტრანსკრიპტებში. რაც შეეხება ემფატიკურ მარკერებს, ისინი გვხვდება მაშინ, როცა მხარე ცდილობს ყურადღება გაამახვილოს არსებით საკითხებზე (მაგ., *"Without a doubt..."*, *"This is absolutely crucial..."*), თუმცა ისინი დომინანტურ მახასიათებლად არ გვევლინება.

როგორც პრაგმატიკული მარკერების ზოგად მიმოხილვაში აღვნიშნეთ, კომენტარის მარკერებს ორმაგი როლი აქვთ: ისინი გამოხატავენ შეფასებას (რეპრეზენტაციული მნიშვნელობა) და იმავდროულად მიუთითებენ, რომ მოსაუბრე კომენტარს აკეთებს პროცესის

დროს (პროცედურული მნიშვნელობა). ქვემოთ დეტალურად განვიხილავ თითოეულ კომენტარის პრაგმატიკული მარკერის ქვეტიპს და მის ფუნქციურ თავისებურებებს:

შეფასების მარკერები: შეფასების მარკერები გამოხატავს მოსაუბრის დამოკიდებულებას ნათქვამის მიმართ:

[4.65] “ *The court welcomes the presence of Mr. Johnson, whose contribution to this hearing is regarded as particularly valuable, reflecting a constructive engagement with the procedural matters at hand*” - წინამდებარე შეფასებითი გამონათქვამი წარმოაჩენს მოსამართლის პოზიტიურ დამოკიდებულებას სასამართლო პროცესში მონაწილე პირის მიმართ. იგი განეკუთვნება კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების ჯგუფს, რომელიც გამოხატავს როგორც ემოციურ, ისე ინსტიტუციურ მხარდაჭერას.

[4.66] “*Based on the evidence presented thus far, it is fair to conclude that the progression of this case has consistently demonstrated a lawful and constructive trajectory, leaving little room for doubt regarding the facts as established*” - შეფასებითი მარკერი, რომელიც აძლიერებს შეტყობინების რეპრეზენტაციულ მნიშვნელობას (პროკურორის გამოსვლიდან); მოცემული წინადადება ასრულებს შეფასებითი კომენტარის როლს, რომელიც ასევე მოქმედებს როგორც ფაქტის დადასტურება. მისი ძირითადი დანიშნულებაა კონკრეტული რეალობის წარმოდგენა პოზიტიური ტონალობით — ამ შემთხვევაში, სამართლებრივი პროცესის ლეგიტიმურობისა და მართებულობის შესახებ.

[4.67] “*In light of the testimony and the evidence thoroughly examined during these proceedings, one must acknowledge both the clarity of the presented facts and the exceptional integrity shown by the defendant’s family throughout the entire process*” - ეს წინადადება აერთიანებს ორი სეგმენტის შეფასებას (ადვოკატის დასკვნითი სიტყვიდან): სიტუაციური ასპექტის (მტკიცებულებების სიცხადე) და პიროვნული ფაქტორის (ოჯახის კეთილსინდისიერება). შესაბამისად, იგი ფუნქციურად წარმოადგენს კომპლექსურ კომენტარის პრაგმატიკულ მარკერს, რომელიც ასახავს სასამართლო დისკურსის თვისებრივ მხარეებს და ემსახურება მოსამართლის (ნაფიცმსაჯულთა) ან აუდიტორიის დადებითი განწყობის მოპოვებას.

[4.68] “*The outcome we have reached today is not merely favorable — it is a profoundly just and equitable resolution, which reflects the full weight of the law and the careful deliberation of this court*” - მაგალითში გამოყენებული შეფასების მარკერი „*profoundly just and equitable*” [PACER] (მოსამართლის განაჩენიდან), რომელიც მოსაუბრის დამოკიდებულებას გამოკვეთს და ხაზს უსვამს შედეგის მნიშვნელობას, ასახავს მოსამართლის სუბიექტურ დამოკიდებულებას,

ამაღვრებს გადანყვეტილების მნიშვნელობას და ემსახურება ავტორიტეტის დემონსტრირებას.

ყველა ზემოთ განხილული მაგალითი ნათლად ასახავს სასამართლო დისკურსისთვის დამახასიათებელ ენობრივ თავისებურებებს: ოფიციალურ ტონს, სამართლებრივი ტერმინოლოგიის გამოყენებასა და სტრუქტურულად გამართულ, ზუსტ გამოთქმებს, რომლებიც მიზნად ისახავს სამართლებრივი კომუნიკაციის ეფექტურობას და სანდოობას.

კვლევის პერსპექტივიდან გამომდინარე, მოცემული შეფასებითი მარკერები ფუნქციონირებენ როგორც პრაგმატიკული საშუალებები, რომლებიც:

- ა) გამოხატავენ სამართლებრივად რელევანტურ შეფასებებს მარტივად, რათა იყოს ადვილად გააზრებული ყველა პროცესში ჩართული მონაწილისთვის;
- ბ) ემსახურებიან ნათქვამის სარწმუნოებისა და ავტორიტეტის განმტკიცებას.
- გ) ასახავენ როგორც სასამართლოს, ისე პროცესში ჩართული მხარეების ოფიციალურ პოზიციებს და ხელს უწყობენ დისკურსში ინსტიტუციური ნეიტრალობის შენარჩუნებას ან, საჭიროებისამებრ, მკაფიო პოზიციის დაფიქსირებას.
- დ) უზრუნველყოფენ დისკურსის ლოგიკურ თანმიმდევრობასა და არგუმენტაციულ წყობას, რაც აუცილებელია პროცესის მიმდინარეობისას.

საუბრის მანერის მარკერები - ეს მარკერები მიუთითებენ თუ როგორ უნდა იქნას აღქმული ნათქვამი:

[4.69] *“Clearly, I think all parties have concerns about confidentiality issues...”* - მარკერი "clearly" მიუთითებს საუბრის მანერაზე, რაც ხაზს უსვამს მოსაუბრის დარწმუნებულობას. ეს მარკერი ემსახურება ნათქვამის სანდოობის გაძლიერებას, ასევე ქმნის ერთგვარ თანხმობას, რომ ყველა მხარე იზიარებს ამ მოსაზრებას.

[4.70] *“Certainly, insofar as the local authority is concerned...”* - ადვოკატის მიერ გამოყენებული საუბრის მანერის მარკერი „Certainly“ რომელიც გამოხატავს დარწმუნებულობას. ასევე, შემოაქვს გარკვეული შეზღუდვა ("insofar as"), რაც ზრდის არგუმენტის სიზუსტეს.

[4.71] *“Honestly, I do not believe that the witness has responded directly to the question posed, and I would request clarification for the record“* - ამ მაგალითში საუბრის მანერის მარკერი "honestly" ერთდროულად ატარებს რეპრეზენტაციული მნიშვნელობა ("გულწრფელად") და

პროცედურულ ფუნქციას³² (მიუთითებს, როგორ უნდა გავიგოთ მომდევნო შეტყობინება). ხშირად გამოიყენება, როდესაც მოსაუბრე აპირებს წინააღმდეგობის ან უარყოფის გამოხატვას.

მეორე ტიპის საუბრის მანერის მარკერის ფუნქცია მსგავსს სტილისტურ სტრუქტურაში ვლინდება, [4.72] *“Frankly, I find the applicant’s reasoning to be insufficient to override the statutory requirement.”* ამ მაგალითში *“frankly”* წარმოადგენს საუბრის მანერის მარკერს, მოსაუბრე ღიად და პირდაპირ აყალიბებს პოზიციას, მაგრამ არა ემოციურად ან აგრესიულად, არამედ პროცედურული ტონის (წესებისა და ნორმების დაცვა; არგუმენტების და მტკიცებულებების ობიექტური შეფასება) ფარგლებში ხაზს უსვამს არგუმენტისადმი უნდობლობას.

[4.73] *“If it is -- many of those types of statutes that are limiting interference with another court system, like the Tax Injunction Act, you know, say that the government said say that a district court shall not enjoin, suspend, or restrain the collection of state taxes.”*

[www.supremecourt.gov] – მაგალითში, „you know“ ემსახურება მსმენელის ჩართვას და აუდიტორიისთვის ინფორმაციის მომზადებას, რაც აადვილებს რთული სამართლებრივი ტექსტის გაგებას და ხელს უწყობს საუბრის განვითარებას. სასამართლოში ასეთი არათავსებადი მარკერები ხშირად გამოიყენება რთული სამართლებრივი ინფორმაციის წარდგენისას.

საუბრის მანერის მარკერები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ სასამართლო დისკურსში, რადგან:

- ეხმარებიან მოსაუბრეს პოზიციის გამოხატვაში;
- აძლიერებენ ან ასუსტებენ გამონათქვამების სიმყარეს;
- აწესრიგებენ დისკურსის მიმდინარეობას;
- ქმნიან კავშირს მოსაუბრესა და მსმენელს შორის;
- ეხმარებიან მოსაუბრეს რთული სამართლებრივი არგუმენტების ლოგიკურად გააზრებაში.

სიცხადის მარკერები - აღნიშნული პრაგმატიკული მარკერები მიუთითებენ გადმოცემული ინფორმაციის სიცხადეზე:

[4.74] *“I mean, whether it is – whether the social worker has been able to do anything.”* - სიცხადის მარკერი *“I mean”*, რომელიც გამოიყენება მოსაუბრეს მიერ ნათქვამის დაზუსტებისა და განმარტების მიზნით. მარკერი *“I mean”* ასრულებს რამდენიმე მნიშვნელოვან ფუნქციას:

- აზუსტებს კონტექსტს, წინა ნათქვამის მნიშვნელობას;

³² პროცედურული წინადადება სასამართლო დისკურსში არის განცხადება, რომელიც არ ეხება უშუალოდ საქმის შინაარსობრივ მხარეს (მაგ. დამნაშავეობა, ფაქტები, მტკიცებულებები), არამედ საქმის წარმართვის წესებს, ეტაპებსა და პროცედურებს.

- მიუთითებს, რომ მოსაუბრე ცდილობს საკუთარი აზრის უფრო გასაგებად ჩამოყალიბებას;
- ხშირად გამოიყენება, როდესაც მოსაუბრე გრძნობს, რომ წინა ნათქვამი არ იყო საკმარისად ნათელი;

[4.75] *“That is to say, not today, but in the future application...”*- მარკერი „That is to say“ წარმოადგენს ინფორმაციის დამაზუსტებელ მარკერს, რომელიც გამოიყენება მოსაუბრის მხრიდან ნათქვამის დეტალურად ახსნისა და განმარტების მიზნით. იგი ხაზს უსვამს მოსაუბრის მცდელობას გახადოს ინფორმაცია აბსოლუტურად გასაგები.

[4.76] *“To be clear, this information is already in the public domain”* [www.supremecourt.gov] - წინადადებაში გამოყენებული სიცხადის მარკერი „To be clear“ ცდილობს ინფორმაციის ზუსტად გადაცემას და გამოკვეთას. ამასთან, არსებული მარკერის გამოყენება სასამართლო კონტექსტში მიუთითებს საჯარო და არასაჯარო ინფორმაციის გამიჯვნაზე.

სიცხადის მარკერები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სასამართლო პროცესში, სადაც:

- გამოიყენება გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად;
- ეხმარება ყველა მხარეს (მოსამართლეს, ადვოკატებს, მოწმეებს, ბრალდებულებს) ერთნაირად გაიგონ ინფორმაცია;
- ზრდის დისკურსის გამჭვირვალობასა და სიცხადეს;
- უზრუნველყოფს სამართლებრივი არგუმენტაციის სიზუსტეს;

სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერები - აღნიშნული მარკერები მიუთითებენ, რომ ინფორმაცია მიღებულია სხვა წყაროდან, როგორცაა მოწმეთა ჩვენებები ან სხვა მტკიცებულებები. [4.77] *“I gather this morning the counsel for the applicant intends to submit additional documentation prior to the hearing”* [PACER]. მარკერი "I gather" ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს:

- მიუთითებს, რომ ინფორმაცია მიღებულია არაპირდაპირი გზით;
- ამცირებს მოსაუბრის პასუხისმგებლობას ინფორმაციის სიზუსტეზე;
- გამოხატავს დასკვნას, რომელიც ეფუძნება სხვადასხვა წყაროებიდან მიღებულ ინფორმაციას;

სასამართლოში სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერები³³ ხშირად გამოიყენება მაშინ, როდესაც მხარე არ არის ინფორმაციის უშუალო წყარო. ასეთი ფორმულირება

³³ Hearsay (Hearsay Markers - სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერები, გაგონილის გადმოცემის) ³³ - იურ. სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული არათვითმხილველ მოწმეთა ჩვენებები <https://dictionary.ge/ka/word/hearsay/>

უზრუნველყოფს პროცესის ნეიტრალურობას და შესაძლებლობას, გამოხატოს პირადი ინტერპრეტაცია ოფიციალური ტონის შენარჩუნებით. ეს მარკერები ხელს უწყობენ კომუნიკაციის ობიექტურობას და ამცირებენ პირდაპირი პასუხისმგებლობის ადების აუცილებლობას გადმოცემული ინფორმაციის შესახებ.

[4.78] *“My understanding is that the normal way forward would be for the respondent to file their statement within seven days, unless the court directs otherwise”* [PACER]. მოცემულ წინადადებაში ინფორმაცია ეყრდნობა მოსაუბრის ცოდნას. „My understanding“ გამოიყენება, როცა მეტყველი (მოსამართლე, ადვოკატი ან სხვა პროცესი მონაწილე) არ ამტკიცებს ინფორმაციას აბსოლუტურად, არამედ მიაწვდის იმაზე, რომ არსებულ ფაქტს ან მტკიცებულებას ამგვარად გაიაზრებს. ამ ტიპის ფორმულირება არა მხოლოდ მიუთითებს მოსაუბრის სიფრთხილეზე, არამედ აუდიტორიას უტოვებს სხვაგვარი ინტერპრეტაციის ან ფაქტის გააზრების შესაძლებლობას.

[4.79] *“I have been told that the expert report was submitted late due to unforeseen circumstances, and the counsel is requesting that the court still considers it”*. [PACER]. არსებულ მაგალითში, მოსაუბრე არ იღებს სრულ პასუხისმგებლობას გადმოცემულ ინფორმაციაზე, რაც მნიშვნელოვანია იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული ფაქტი ჯერ არ დადასტურებულა სამართლებრივი გზით. ამავე კატეგორიას ეკუთვნის შემდეგი ტიპის წინადადებები:

„According to what I heard during the previous hearing, the defendant had already agreed to the visitation schedule proposed by the local authority.“

„As I understand it from previous submissions, the claimant is no longer seeking financial compensation, but rather a declaratory judgment.“

„I believe it was indicated that the witness would be available for cross-examination later this afternoon“ [PACER].

სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერების საშუალებით მოსაუბრე ცდილობს:

- ყოველგვარი პირდაპირი პასუხისმგებლობის გარეშე შეაფასოს კონტექსტი;
- შეინარჩუნოს პროფესიული სიფრთხილე წარმოთქმულ განცხადებებში;
- წარმოაჩინოს ინფორმაცია ნეიტრალური რეგისტრით;

სათქმელის შერბილების მარკერები - ამ ტიპის მარკერები არბილებენ ნათქვამის შესაძლო ნეგატიურ ზეგავლენას ადრესატზე და ხელს უწყობენ კომუნიკაციის დინამიკას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე, შეფასებებს ან მოსაზრებებს ეხება.

[4.80] *“I wonder if we could just pause a moment to consider the implications of this testimony before proceeding further?”* - „I wonder” შერბილების მარკერი, რომელიც ამცირებს მოთხოვნის კატეგორიულობას და მას უფრო თავაზიან ფორმას აძლევს.

[4.81] *“I think particularly, Dr. Smith, the psychologist who prepared her assessment, provided valuable insights into the defendant's mental state”* - „I think particularly“ ამცირებს მტკიცების კატეგორიულობას და გამოხატავს სუბიექტურ მოსაზრებას.

[4.82] *“It seems to me, in view of the submissions made, that the evidence supports granting the motion”*- „It seems to me” შერბილების მარკერი, რომელიც ამცირებს მოსამართლის შეფასების აბსოლუტურობას.

სათქმელის შერბილების მარკერების გამოყენებით შესაძლებელია გამონათქვამების შერბილება და ნათქვამის მიუკერძოებლად და ობიექტურად წარმოჩენა.

ემფატიკური მარკერები - ამ კლასის პრაგმატიკული მარკერები აძლიერებს ნათქვამის ეფექტს:

[4.83] *“I have no doubt at all that THE CHILD'S welfare was being adequately safeguarded by the current care arrangement”* - ემფატიკური მარკერი „have no doubt at all”, ხაზს უსვამს მოსამართლის დარწმუნებულობას, რაც ამყარებს მის გადაწყვეტილებას ბავშვის ინტერესებთან დაკავშირებით. ასეთი ფორმულირება აუდიტორიისთვის (მომჩივანი, მოპასუხე, დამსწრე პირები) ქმნის სამართლებრივად მყარ, დამატერებელ პოზიციას და ამცირებს შემდგომ დისკუსიას მოცემულ საკითხზე.

[4.84] *“She has been phoning the school **daily**, she tells me.”* - ემფატიკური მარკერი "daily", რომელიც აძლიერებს ქმედების მნიშვნელობას.

[4.85] *“I am absolutely clear about the statutory framework that governs this application, and I do not believe there is room for alternative interpretation”* [PACER]. მაქსიმალური დარწმუნებულობის გამომხატველი მარკერი, მოსამართლე ამ მარკერის მეშვეობით გამოხატავს, რომ იურიდიული საფუძვლები მასთვის ცალსახად გასაგებია და დამატებითი განმარტება საჭირო არ არის. ასეთი სტრატეგია ემსახურება გადაწყვეტილების დასაბუთებას და ამყარებს სასამართლოს ავტორიტეტს.

ემფატიკური მარკერები სასამართლო დისკურსში მნიშვნელოვან ფუნქციას ასრულებს: ისინი არამხოლოდ გამოხატავენ მეტყველი პირის შინაგან პოზიციას (დარწმუნებულობა, ინტენსიურობა, მკათილობა), არამედ აუდიტორიისთვის წარმოადგენს ავტორიტეტულ და სანდო საფუძველს. ასეთი მარკერები უზრუნველყოფენ, რომ სასამართლო პროცესის

მონაწილე პირები (მოსამართლე, ადვოკატი ან პროკურორი) მკაფიოდ და ეფექტურად გამოხატავენ საკუთარ დამოკიდებულებას კონკრეტული ფაქტის ან გადანწყვეტილების მიმართ.

აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ კვლევაში გამოყოფილი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ სასამართლო დისკურსში. ისინი არა მხოლოდ გადმოსცემენ ინფორმაციას (რეპრეზენტაციული მნიშვნელობა), არამედ განსაზღვრავენ, როგორ უნდა იქნას ეს ინფორმაცია აღქმული (პროცედურული მნიშვნელობა).

განსაკუთრებით საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ სამართლებრივ კონტექსტში, შეფასების მარკერებს იყენებენ საქმეებზე მსჯელობისა და კრიტიკული ანალიზისას, ხოლო მეორე მხრივ, სათქმელის შერბილების მარკერებს მიმართავენ ფორმალური ტონის შესანარჩუნებლად და მკვეთრი განცხადებების დასაბალანსებლად, რაც სასამართლო ეტიკეტის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს.

საბოლოოდ, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების ანალიზი საშუალებას გვაძლევს დავინახოთ სასამართლო დისკურსის კომპლექსურობა და გავიგოთ, როგორ ახდენენ პროცესის მონაწილეები თავიანთი პოზიციების, დამოკიდებულებების და შეფასებების გამოხატვას ფორმალური სამართლებრივი პროცესის ფარგლებში.

რაც შეეხება მომდევნო კლასს — **პარალელურ პრაგმატიკულ მარკერებს**, მათი ძირითადი ფუნქციაა ძირითადი შეტყობინების პარალელურად, დამატებითი ინფორმაცია ან განმარტება შემოიტანონ. ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში, პარალელური პრაგმატიკული მარკერებიდან ყველაზე ხშირად და მუდმივად გვხვდება - ვოკატივები - განსაკუთრებით ფორმა "*Your Honor*"; ეს მარკერი გამოირჩევა თავისი მუდმივობით პროცესის მსვლელობისას — გამოიყენება სასამართლო პროცესის პრაქტიკულად ყველა ეტაპზე; ასევე განსაკუთრებულია მისი უნივერსალურობა — ყველა მონაწილე პირი (ადვოკატები, პროკურორები, მოსამართლეები) იყენებს მას და განსაზღვრულია სასამართლო პროტოკოლით;

ამასთან, სასამართლო პრაქტიკაში გამოვლინდა მსგავსი ტიპის სინონიმური მიმართებითი ფორმები, როგორიცაა: „*Your Honor, may I step forward to discuss this matter privately?*“; „*Justice Smith, may I provide further explanation on this matter?*“; „*Members of the jury*“; „*Counsel, are there additional questions you would like to pose?*“; „*Mr. Attorney, would you mind explaining this point further?*“; „*Officer Williams, could you tell us when you first arrived at the crime scene?*“ [PACER].

ამ კატეგორიის მარკერებს სასამართლო პროცესში ზომიერი სიხშირით იყენებენ, თუმცა მათი ყველა ქვეჯგუფი იკვეთება პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე, თუმცა ყველა ქვეჯგუფი

გამოიკვეთა პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე, ინგლისურენოვანი მასალების ანალიზი ადასტურებს, რომ მათი ფუნქცია კომუნიკაციის გაღრმავებას და ინფორმაციის მრავალმხრივად გადმოცემას ემსახურება.

ქვემოთ, მიმოვიხილავ პარალელური პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციურ დატვირთვას, მათ როლსა და გამოყენების სპეციფიკას სასამართლო დისკურსში.

მეტყველი სუბიექტის უკმაყოფილების გამოხატველი მარკერები - ეს მარკერები მეტყველი პირის ემოციურ მდგომარეობას და სასამართლო პროცესის დინამიკას ასახავს. განსაკუთრებით სისხლის სამართლის საქმის განხილვის დროს მინიმუმ ერთი უკმაყოფილების გამოხატველი მარკერი ყოველთვის ვლინდება - „Objection“. ლინგვისტურად, მოქმედებს როგორც დირექტივა და შეიცავს იმპლიციტურ პერფორმატიულ ძალას (*„ამით გამოვთქვამ პროტესტს“*).

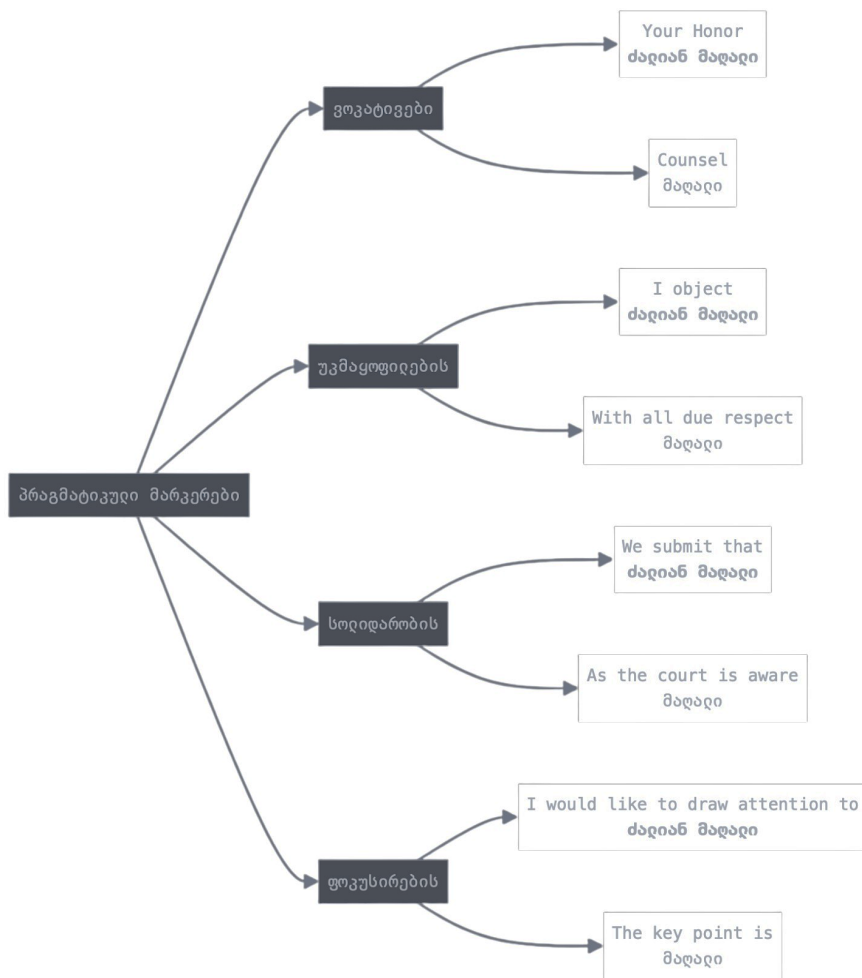
[4.86] *„Your Honor, I must object. This line of questioning is beyond the scope of direct examination.“*

[4.87] *„I object, Your Honor. This evidence is more likely to cause unfair prejudice than to help prove the case.“*

[4.88] *„Objection, Your Honor. Counsel is relentlessly questioning the witness.“* [PACER].

მოცემული გამონათქვამები, მხარეთა (ადვოკატებისა და პროკურორების) მხრიდან საკმაოდ გავრცელებულია და მათი ძირითადი მიზანი პროცესის მსვლელობის კონტროლია, ასევე ფაქტების სიზუსტის გადამოწმება (კითხვების დასმის დროს) და სამართლიანობის დაცვა. პრაგმატიკული ფუნქციის მიხედვით, უკმაყოფილების გამოხატველი მარკერები გამოხატავენ ემოციურ რეაქციას (მაგალითად, „I strongly disagree!“), აგრესიულობას ან ირონიას („So, you expect us to believe this?“) და ჩივილს ან პროტესტს („This is highly inappropriate!“), რაც ხელს უწყობს მხარეთა პოზიციების მკაფიო გამოხატვას სასამართლო დისკურსში.

ქვემოთ წარმოდგენილი დიაგრამა (3) ასახავს პარალელური მარკერების კლასიდან არგუმენტაციის დროს ხშირად გამოყენებულ ფრაზებს. ეს ფრაზები დაჯგუფებულია ფუნქციური კატეგორიების მიხედვით და თითოეულ ქვეკლასში მოცემულია ისეთი კონკრეტული ფრაზები, რომლებიც პროცესების მსვლელობისას მაღალი ან ძალიან მაღალი სიხშირით გამოიყენება, ეს კი განპირობებულია სასამართლო პროცესის განსაკუთრებული კომუნიკაციური საჭიროებებით, არგუმენტაციის სირთულით, მარკერების ფუნქციური მნიშვნელობით და პროცესის კონტროლის უზრუნველსაყოფად. აღნიშნული ინფორმაცია გამოყოფს პარალელური მარკერების კლასის იმ ელემენტებს, რომლებიც განსაკუთრებით აქტიურია სასამართლო დისკურსში.

დიაგრამა 3.

ვოკატივების ქვეკლასიდან ყველაზე ხშირად გამოყენებული არის მარკერი „Your Honor“. არსებული ფრაზების გამოყენება დამოკიდებულია მოსაუბრეზე (მოსამართლე, პროკურორი, ადვოკატი) და საკომუნიკაციო მიზანზე (პატივისცემა, შეპასუხება, არგუმენტაცია, ყურადღების მიპყრობა), მაგალითად, დაცვის მხარე ძირითადად იყენებს „With all due respect“-ს, ხოლო პროკურორები – „We submit that“-ს. უკმაყოფილების გამოხატველი მარკერები განსაკუთრებით გავრცელებულია ადვოკატების მხრიდან და მიზნად ისახავს მოსამართლის ყურადღების მიქცევას და პროცესის დინამიკის შეცვლას. მათი ხშირი გამოყენება მიუთითებს იმას, რომ დაცვის მხარე ცდილობს პროცესის მიმდინარეობაზე გავლენის მოხდენას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარე არღვევს სასამართლო წესრიგს ან არ ითვალისწინებს არსებულ მტკიცებულებებს.

სასამართლო დარბაზში, დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კომუნიკაციის პროცესში და არგუმენტაციის წარმართვაში. ჩატარებული კვლევის მიხედვით, მოსამართლეები ხშირად იყენებენ დასკვნით მარკერებს (*thus; all in all; therefore*) რათა განსაზღვრონ სასამართლოს გადანყვეტილება, ადვოკატები იყენებენ კონტრასტულ მარკერებს (*however; nevertheless; but; whereas*) ოპონენტის არგუმენტების გასაქარწყლებლად, ხოლო პროკურორები აზრის განმავითარებელ მარკერებს - *In other words, ;in addition; To clarify*) ბრალდების პოზიციის გასამყარებლად.

კონტრასტული მარკერები

[4.89] *"The prosecution says the defendant was at the scene of the crime, but the defendant introduced evidence that placed him miles away at the time of the incident, casting doubt."*

[4.90] *"The cite of his eyewitness is revealing, however, it is important to mention that the witness has a long history of making a wrong identification. This could make the eyewitness legally inefficient."*

[4.91] *"The plaintiff complains that he is suffering damages due to the actions of the defendants, but the words claim inefficient conduct of the plaintiff mitigating the said damages, in a way that makes them unharmed or which can be recompensed."*

[4.92] *"Although the defendant has put himself on the spot, he thought he was responding in self-defense, rather than being the aggressor."*

[4.93] *"The surveillance footage is ineffective to avail the prosecutors in establishing the defendant's involvement in the crime nevertheless the lack of any material or physical evidence linking him to the offense in question lends a cloud of obscurity to the question of his involvement."*
[PACER].

მოცემულ მაგალითებში გამოყენებული კონტრასტული მარკერები პრაგმატიკულ მარკერებს შორის ერთ-ერთ ყველაზე დიდი და მნიშვნელოვანი ქვეკლასია. ისინი ფუნქციურად გამოიყენება ორ საწინააღმდეგო ან განსხვავებულ იდეას შორის ურთიერთობის გამოსახატად, რაც ხელს უწყობს მოსაუბრის მიერ არგუმენტაციის ჩამოყალიბებას.

- პირველ წინადადებაში [4.89] კონტრასტული მარკერი "but" (მაგრამ) გამოყენებულია ბრალდების პოზიციისა და დაცვის მტკიცებულებას შორის წინააღმდეგობის წარმოსაჩენად. ეს აჩვენებს, როგორ შეიძლება ერთი მარკერით ორი საწინააღმდეგო არგუმენტის დაპირისპირება.

- მეორე წინადადებაში [4.90] კონტრასტული მარკერი "however" (თუმცა) გამოიყენება, რათა გააუფასუროს თვითმხილველის ჩვენება, მიუთითებს მის არასანდოობაზე. ეს კლასიკური მაგალითია იმისა, თუ როგორ გამოიყენება კონტრასტული მარკერი მტკიცებულების საწინააღმდეგოდ.

- მესამე წინადადებაში [4.91] "but" (მაგრამ) კვლავ გამოიყენება მოსარჩელის პრეტენზიებსა და მოპასუხის საპასუხო არგუმენტს შორის კონტრასტის გამოსავლენად. მაგალითში, კონტრასტული მარკერი ემსახურება ზიანის შემცირების არგუმენტაციას.

- მეოთხე წინადადებაში [4.92] "although" (მიუხედავად იმისა) გამოიყენება, რათა დაუპირისპირდეს ბრალდებულის ქმედებისა და მისი განზრახვის აღქმას - აქცენტი კეთდება თავდაცვაზე აგრესიის ნაცვლად. ეს კონტრასტული მარკერი ხშირად გამოიყენება განზრახვის საეჭვოდ წარმოსაჩენად.

- მეხუთე წინადადებაში [4.93] "nevertheless" (მიუხედავად ამისა) კონტრასტული მარკერი გამოიყენება, რათა ხაზი გაესვას მტკიცებულების არასაკმარისობას. ეს მარკერი კიდევ უფრო აძლიერებს არგუმენტს, რომ ბრალდებულის დანაშაულში მონაწილეობა არ არის დამტკიცებული.

თითოეული წარმოდგენილი მაგალითი აჩვენებს, თუ როგორ ეფექტურად გამოიყენება კონტრასტული მარკერები სასამართლო დისკურსში, რათა:

- დაუპირისპირდეს მოწინააღმდეგე მხარის პოზიციას;
- შეასუსტოს მტკიცებულებების მნიშვნელობა;
- წარმოაჩინოს განსხვავებული ინტერპრეტაცია;
- ხაზი გაუსვას მტკიცებულებების ნაკლებობას;

საინტერესო იყო ასევე, yet-ის გამოყენება ინგლისურ მასალებში, რადგან ის გვევლინება როგორც დისკურსის მარკერი, ასევე როგორც ზმნიზება. საზოგადოდ, სინტაქსურ დონეზე, პრაგმატიკული მარკერები არ წარმოადგენენ ცალკე კატეგორიას. ისინი მორფოლოგიური თვალსაზრისით ხშირად გვხვდება როგორც ზმნიზებები ან კავშირები, მაგალითად, [4.94] *"The defendant has a criminal record; yet, it is irrelevant to the current case."* ამ წინადადებაში yet მოცემულია როგორც დისკურსის მარკერი და გამოხატავს კონტრასტს წინადადების პროპოზიციებს შორის, ხოლო [4.96] მაგალითში წარმოდგენილია ზმნიზების სახით

[4.95] *"The witness has not testified yet, delaying the trial proceedings."* [PACER].

აზრის განვითარების მარკერები

[4.96] *„The performance is based purely on the circumstantial evidence that assumes motive and opportunity. In other words: "they have nothing directly connecting my client to the crime; their case is all assumption."*

[4.97] *"The witness testified that she did see a man leave; that is to say she did not specifically point him out but she certainly did not give any sort of unusual feature which would be a special marker to link him as the one who fled the scene."*

[4.98] *„There are many reasons to doubt that this is all the prosecution's star evidence, for example the fingerprint analysis was carried out by an officer who has no experience in these operations."*

[4.99] „The case has multiple actors, namely, the defendant, his accomplice, and possibly an unknown third party, as suggested by the forensic evidence.” [www.supremecourt.gov].

1. პირველ წინადადებაში [4.96] გამოყენებულია მარკერი "In other words" (სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ), რომელიც ემსახურება არგუმენტის დაზუსტებას და გამარტივებას. ადვოკატი იყენებს ამ მარკერს, რათა პირველ წინადადებაში წარმოდგენილი ტექნიკური შეფასება უფრო მარტივად და მკაფიოდ წარმოაჩინოს. მოცემული აზრის განვითარების მარკერი ეხმარება მსმენელს (ნაფიც მსაჯულებს) უკეთ გააზრებაში.

2. მეორე წინადადებაში გამოყენებულია [4.97] "that is to say" (ანუ), რაც ასევე განმარტებითი ხასიათის მარკერია. ის საშუალებას აძლევს მოსაუბრეს, დააზუსტოს და განავითაროს მოწმის ჩვენების არსი, რათა მიუთითოს მის ბუნდოვანებაზე. ეს მარკერი გამოიყენება პირველადი ინფორმაციის კონკრეტიზაციისთვის.

3. მესამე წინადადებაში გვხვდება [4.98] "for example" (მაგალითად), რაც აზრის განმავითარებელი მარკერია, ემსახურება კონკრეტული მაგალითის მოყვანას ზოგადი არგუმენტის გასამყარებლად. ეს მარკერი მიუთითებს, რომ მოსაუბრე ხაზს უსვამს ბრალდების მტკიცებულებების სისუსტეს კონკრეტული მაგალითის მეშვეობით.

4. მეოთხე წინადადებაში გამოყენებულია [4.99] "namely" (კერძოდ), რაც ჩამოთვლისა და დაზუსტების მარკერია. ეს მარკერი საშუალებას აძლევს მოსაუბრეს, კონკრეტულად განსაზღვროს "multiple actors" (მრავალი მოქმედი პირი) და ამით განავითაროს საწყისი იდეა.

მოცემული პრაგმატიკული მარკერები (აზრის განვითარების მარკერი) სასამართლო დისკურსში ასრულებს მნიშვნელოვან როლს არგუმენტაციის გაძლიერებისთვის:

- ისინი ხელს უწყობენ ინფორმაციის უფრო მკაფიოდ წარმოჩენას;
- ეხმარებიან მოსაუბრეს, განავითაროს საწყისი იდეა დამატებითი დეტალებით;
- უზრუნველყოფენ არგუმენტის მტკიცებულებებით გამყარებას;
- აზუსტებენ და კონკრეტიზებას უკეთებენ ზოგად განცხადებებს;

აზრის განვითარების მარკერების გამოყენება განსაკუთრებით ეფექტურია რთული სამართლებრივი არგუმენტაციის წარმოდგენისას, როდესაც საჭიროა ინფორმაციის ნათლად და დამატებლად მიწოდება სასამართლოსთვის.

დასკვნითი მარკერები

[4.100] „This Court concludes that the All Writs Act permits prisoner transports in some circumstances, the only question left is whether the Act permits a transport in these circumstances. That is a classic issue for the district courts' discretion, and the Sixth Circuit correctly held that there was no abuse of discretion here;

[4.101] „In conclusion, while the prosecution tried to weave an exciting story out of the circumstantial evidence, the defense has pointed to so many holes in the story that it leads away from any conclusion of guilt which can be drawn without a reasonable doubt.”

[4.102] „To sum up, if anything presented so far can point a finger against my client, it cannot point conclusively to his being involved in any criminal activity. The evidence fails to provide any reliability in support of the charges laid against him.”

[4.103] „Since the testimonies from the witnesses contained conflicting accounts and physical evidence tying the defendant to the crime scene is nonexistent, we respectfully submit that the charges should be dismissed. Therefore, we move for acquittal.”

[4.104] „The defense has made the case that the alleged crime could never happen as asserted by the plaintiff, therefore creating other doubts in the plaintiff's position and suggesting that the defendant bears no liability for any acts.”

[4.105] „All in all, while the prosecution has made its case, the defense has countered every point with compelling evidence and logic, and we urge the jury to return a verdict of not guilty.” [Heritage Reporting Corporation].

[4.100] წინადადებაში სასამართლო აღნიშნავს, რომ All Writs Act (ყველა ბრძანების აქტი) გარკვეულ შემთხვევებში იძლევა პატიმრების ტრანსპორტირების უფლებას, თუმცა აჩენს კითხვას, არის თუ არა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ასეთი ტრანსპორტირება ნებადართული. ამ კონტექსტში მნიშვნელოვანი პრაგმატიკული მარკერებია: „concludes“ — დასკვნის გამომხატველი მარკერი, რომელიც განსაზღვრავს აზრის საბოლოო დასკვნას; „whether“ — კითხვითი მარკერი, რომელიც წარმოთქვამს საკითხს შესწავლის ან გადამოწმების ფორმით. მეორე მაგალითში, „That is a classic issue for the district courts' discretion, and the Sixth Circuit correctly held that there was no abuse of discretion here.“ – აღნიშნავს, რომ საკითხი განიხილება რაიონული სასამართლოს დისკრეციის ფარგლებში და მეექვსე ოლქის სასამართლომ დაადგინა, რომ დისკრეციის ბოროტად გამოყენება არ მომხდარა. აქ გამოყენებულია: „classic issue“ — შეფასების მარკერი, რომელიც აღნიშნავს, რომ საკითხი ტიპურია და შესწავლის საგანია; „correctly held“ — ასევე, შეფასების მარკერი, რომელიც ადასტურებს აძლევს სასამართლოს გადაწყვეტილებას და მის სანდოობას.

[4.101] მიუხედავად იმისა, რომ ბრალდების მხარემ მიმართა ირიბ მტკიცებულებებს შთამბეჭდავი ამბის წარმოსაჩენად, დაცვის მხარემ წარმოადგინა მრავალი ხარვეზი ამ ისტორიის სანდოობაში, რაც გამორიცხავს ბრალეულობის დადასტურებას გონივრული ეჭვის გარეშე. ამ კონტექსტში მნიშვნელოვანი პრაგმატიკული მარკერია „In conclusion“, რომელიც აღნიშნავს დასკვნით ნაწილს და უზრუნველყოფს მოსაზრებების შეჯამებას.

[4.102] მაგალითში, დაცვის მხარე მიმართავს მსმენელის ყურადღებას იმ გარემოებებზე, რომლებიც აჩენენ ეჭვს მისი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის ბრალეულობის მიმართ, მიუხედავად პროკურატურის მტკიცებებისა. ამ განცხადებაში გამოყენებულია რამდენიმე მნიშვნელოვანი პრაგმატიკული მარკერი: „To sum up“ — წარმოადგენს შეჯამების მარკერს, რომელიც განსაზღვრავს დასკვნით ნაწილს და არის დასკვნითი მარკერი; „if“ — პირობითი კავშირი, რომელიც აყენებს წინა ნაწილს ჰიპოთეტურ საფუძველზე; და „cannot point conclusively“ — სიცხადის მარკერი, რომელიც ხაზს უსვამს არგუმენტის საეჭვოობას და არადამაჯერებლობას.

[4.103 და 4.104] ორივე მაგალითი ნათლად აჩვენებს, თუ როგორ იყენებს დაცვის მხარე პრაგმატიკულ მარკერებს ბრალდების დასასუსტებლად და საკუთარი არგუმენტაციის გასაძლიერებლად. პირველ შემთხვევაში [4.103] ხაზგასმულია მოწმეთა ურთიერთგამომრიცხავი ჩვენებები და ფიზიკური მტკიცებულებების არარსებობა, რაც დასკვნის სახით ფორმულირდება როგორც განთავისუფლების მოთხოვნა („Therefore, we move for acquittal“). მეორე მაგალითში [4.104] დაცვის მხარე ამტკიცებს, რომ მოსარჩელის მიერ აღწერილი დანაშაულის სცენარი თეორიულადაც შეუძლებელია, რაც აჩენს დამატებით ეჭვებს და მოპასუხის პასუხისმგებლობის გამორიცხვას უწყობს ხელს. ორივე კონტექსტში გამოყენებული პრაგმატიკული მარკერები – *therefore* (დასკვნითი მარკერი), *has made the case* (სიცხადის მარკერი/კომენტარის პრაგმატიკური მარკერის კლასიდან), *could never* ფუნქციურად მიეკუთვნება კომენტარის პრაგმატიკური მარკერის კლასს, კონკრეტულად კი შეფასების მარკერების ქვეკატეგორიას, რადგან გამოხატავს პოზიციის შეუდგომლობას ან მის შეუძლებლობას. თითოეული აღნიშნული მარკერი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს არგუმენტის სტრუქტურირებასა და სასამართლო პროცესის კომუნიკაციურ დინამიკაზე ზეგავლენის მოხდენაში.

[4.105] აღნიშნულ მაგალითში, მიუხედავად იმისა, რომ ბრალდების მხარემ წარადგინა არგუმენტები, დაცვის მხარემ თითოეულ მათგანს ძლიერი მტკიცებულებებითა უპასუხა და, საბოლოოდ, მოითხოვა გამამართლებელი განაჩენის გამოტანა. გამოყენებულია პრაგმატიკული მარკერი — *All in all* (დასკვნითი მარკერი) — რაც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს, როგორც არგუმენტის სტრუქტურირებაში, ისე პოზიციათა კონტრასტის მკაფიო გამოყოფაში კონტექსტის ფარგლებში.

ზემოთ განხილული წინადადებები გამოირჩევა სასამართლო დისკურსისთვის დამახასიათებელი სტრუქტურით, ხოლო დასკვნითი მარკერები განსაკუთრებულ როლს ასრულებენ, რადგან სწორედ მათზეა დამოკიდებული არგუმენტების ლოგიკური განლაგება და კომუნიკაციის მთლიანობის შენარჩუნება პროცესის განმავლობაში.

პრაგმატიკული მარკერები, რომლებიც ხშირად გამოიყენება სასამართლო პროცესებში, შეიძლება გამოისახებოდეს არა მხოლოდ სიტყვებში, არამედ ისეთ გამოთქმებში, რომლებიც დისკურსის სტრუქტურას აყალიბებენ და გარკვეული კონტექსტის გააზრებაში, ემოციურ ტონის, მდგომარეობის ან აზრის განმტკიცებაში მონაწილეობენ. ასეთ დროს, პრაგმატიკული მარკერები მოიცავენ როგორც ძირითად, ისე კომენტარის, დისკურსის და პარალელურ მარკერებს. პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციური ანალიზის შედეგად ხდება მათი კომუნიკაციური როლის დადგენა სასამართლო პროცესების მსვლელობისას. მაგალითად,

[4.106] *And, by contrast, the crucial language in SB 5890 is "structures and their lands" where specified categories of waste are stored and disposed of. And the -- the phrase "structures and their lands" is not self-defining, but you would imagine that the lands are areas outside the structure that are in fairly close proximity to the structure itself.*

[4.107] *I think it's particularly significant that you are taking those principles and you are applying them to Indian country, which is another area which historically and presumptively is one where federal law is preeminent and state law gives way particularly easily.*

[4.108] *But RJR already held that the focus of RICO's private right of action is the plaintiff's injury and not the defendant's conduct, and that -- that -- perhaps that is why Smagin here wishes to have the Court overrule RJR Nabisco.*

ბემოთ მოცემულ მაგალითებში გვხვდება შემდეგი პრაგმატიკული მარკერები:

[4.106] „And” დისკურსის პრაგმატიკული მარკერი, რომელიც მიეკუთვნება აზრის განვითარების მარკერის ქვეკატეგორიას, გამოიყენება წინადადების დასაწყისში ახალი იდეის წარმოსაჩენად ან წინა აზრის გაგრძელების მიზნით. ფუნქციონირებს როგორც მაკავშირებელი ერთეული და მიანიშნებს წინადადებაში თემატურ გაგრძელებასა და რაიმეს დამატებით დაზუსტებაზე. „By contrast” – კონტრასტული მარკერია, რომელიც გამოყოფს წინა მოსაზრებისგან განსხვავებულ ან საწინააღმდეგო შეხედულებას. „But you would imagine” – (hedge) რომელიც გვიჩვენებს გამონათქვამის შერბილებას. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ მოსაუბრე არ აცხადებს რაიმეს მკაცრად, საბოლოოდ, მაგრამ გვთავაზობს დამატებელ ვარაუდს. გამონათქვამი განეკუთვნება კომენტარის მარკერების კლასს. აქვე ერთიანდება [4.107 - 4.108] „I think,” „perhaps,” კომენტარის მარკერები, რადგან ისინი წარმოადგენენ მოსაუბრის ხედვასა თუ დამოკიდებულებას საკითხისადმი.

[4.109] *And so, for example, if a claimant was denied benefits by DOE and then has an appeal pending to the state industrial board, Washington's view of the law now is that if the claimant is not covered by -- even if the claim was submitted before SB 90 was enacted, if the claimant was covered by HB 1723 but not under the new law, the claimant will not be entitled to benefits because the new law will govern not only new claims but additional stages in the processing of an existing claim.*

[4.110] *Well, so, you know, we think that when you take the principle from the sort of soil of federal enclaves, it brings with it this idea of federal exclusivity, particularly when you look at the body of law that's being applied* [www.supremecourt.gov].

პრაგმატიკული მარკერები: [4.110] „And so” – წარმოადგენს ძირითად პრაგმატიკულ მარკერს, კერძოდ, სტრუქტურული მარკერების ქვეკატეგორიას, რომელიც მიანიშნებს არგუმენტის ან ნარატივის გაგრძელებაზე. აღნიშნული ერთეული ხაზს უსვამს, რომ საუბარი გრძელდება და ახალი ინფორმაცია ეფუძნება უკვე არსებულ კონტექსტს. აქვე გამოვლენილია „for example”, რომელიც ეკუთვნის დისკურსის პრაგმატიკულ მარკერთა კლასს და გამოიყენება კონკრეტული მაგალითის წარმოსადგენად.

[4.110] „Well so“ – ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები, რომლებიც გამოიყენება საუბრის მიმართულების განსაზღვრისა და კონკრეტული მაგალითის ან დასკვნის წარმოდგენისათვის. „You know“ – დისკურსის პრაგმატიკული მარკერი, რომელიც უზრუნველყოფს მსმენელის ჩართულობას და მიანიშნებს საერთო აღქმასა და თანამონაწილეობაზე. „Particularly“ – კომენტარების პრაგმატიკული მარკერი, რომელიც გამოკვეთავს კონკრეტული საკითხის მნიშვნელობას და ფუნქციურად გამორჩეულ ყურადღებას ამახვილებს თემაზე

[4.111] MR. LEVY: *Well, that -- that's exactly the point with -- with intangible property rights. There's no one place where they're located. I should add that the first -- we're basing our rule on not just the Commentaries of Justice Story and the Court's longstanding instructions as to how to site property rights. The injury here is a failure to pay. That was felt at Mr. Smagin's wallet in -- in Russia. And -- and a judgment, a debt, a bond, that's an intangible right. It's sited at the -- at the domicile of the -- of the creditor for purposes of taxation, for purposes of escheatment, and -- and for all purposes, for enforcement purposes too. The -- the creditor brings it with him to -- to the location where the judgment can be enforced. And, of course, the law does not require that there be personal jurisdiction to enforce a judgment of the United States. Some courts in New York and California -- and we cite them in our brief -- have allowed a plaintiff to proceed with judgment* [www.supremecourt.gov].

„Well“: ფუნქციონირებს როგორც ძირითადი პრაგმატიკული მარკერად და სიგნალს იძლევა მოსაბრეს (მისტერ ლევი) არგუმენტირებული მზაობის შესახებ.

„I should add“ წარმოადგენს ერთგვარ სიგნალს დამატებითი ინფორმაციის მიწოდების შესახებ.

დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები: " *that's exactly the point with* " მარკერი, რომელიც გამოხატავს საკითხის გარშემო თანხმობას და აქვს განმარტებითი ფუნქცია.

"*For purposes of*" კლასიფიცირდება როგორც დისკურსის პრაგმატიკული მარკერი, რადგან ის ემსახურება დისკურსის სტრუქტურირებას შემდეგი მიზეზების გამო:

- ☐ აღნიშნავს ლოგიკურ კავშირს წინა და მომდევნო გამონათქვამებს შორის;
- ☐ ეხმარება მსმენელს, გაიგოს თუ რა მიზნით ან რა კონტექსტში ხდება კონკრეტული ინფორმაციის გადმოცემა;
- ☐ ახდებს კატეგორიზაციას - ტექსტში "*for purposes of*" გამოყენებულია საკითხის ჩამოთვლის ფუნქციით, სადაც მოსაუბრე ახდენს იმ სფეროების კლასიფიცირებას, რასაც მისი ნათქვამი ეხება (დაბეგვრა, სახელმწიფოსთვის გადაცემა, აღსრულება).

ფრეიზერის კლასიფიკაციის მიხედვით, აღნიშნული მარკერი ეხმარება მსმენელს, გაიგოს, როგორ უკავშირდება ინფორმაცია არსებულ წინა მსჯელობას და რა მიზნით არის გადაცემული. კომენტარები პრაგმატიკული მარკერი: „*And of course*“-ის გამოყენება გამოხატავს

ფაქტის არსებობას. მსენელისთვის, მოცემული მარკერი არ საჭიროებს დამატებით განმარტებას ან გადამოწმებას.

შეიძლება ითქვას, რომ მაგალითებში მოცემული ძირითადი, კომენტარის და დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები მოსაუბრის მსჯელობის სტრუქტურირებას უწყობს ხელს. წინადადებაში გადმოცემული ძირითადი აზრი (პროპოზიცია) წარმოადგენს კომუნიკაციის ძირითად შინაარსს. ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები, რომლებიც განსაზღვრავენ წინადადების ილოკუციურ ძალას, მოიცავენ როგორც წინადადების სინტაქსურ წყობას, ისე სპეციფიკურ ლექსიკურ ერთეულებს ანუ კონკრეტულ სიტყვებს ან ფრაზებს, რომლებიც წინადადებაში გამოიყენება და რომლებიც გავლენას ახდენენ მის შინაარსა და კონტექსტზე.

ინგლისურენოვან მასალაზე დაყრდნობით, პრაგმატიკული მარკერების ანალიზი ცხადყოფს, რომ აქ დომინანტურ პოზიციას იკავებენ კონტრასტული, აზრის განვითარების და დასკვნითი მარკერები. აღნიშნული მახასიათებლები მიაწვდენ სასამართლო კომუნიკაციის არგუმენტაციულ ხასიათზე, სადაც მიზანია მსჯელობის ლოგიკური განვითარება, წინააღმდეგობების წარმოჩენა და საბოლოო დასკვნის გამყარება. ჩვენი კვლევის შედეგად მიღებული სტატისტიკური მონაცემები, რომლებიც დეტალურადაა წარმოდგენილი ქვემოთ მოცემულ ცხრილში ადასტურებს ამ ტენდენციას და რაოდენობრივად გამოხატავს თითოეული ტიპის მარკერის გამოყენების სიხშირეს პროცენტული მაჩვენებლებით, რაც მყარ საფუძველს ქმნის ჩვენი დასკვნებისთვის. (იხ.ცხრილი 4-5).

მარკერების სიხშირე სასამართლო პროცესის მსვლელობისას

მარკერის ტიპი	სიხშირე	გამოყენების მაგალითები
კონტრასტული მარკერები	44,5%	"However", "despite this", "although"
აზრის განვითარების მარკერები	33%	"Moreover", "In addition", "namely"
დასკვნითი მარკერები	16,5%	"all in all", "therefore", "thus"
თემის შეცვლის მარკერები ³⁴	5,5%	"Let's get back to the point", "regarding"

ცხრილი 4.

³⁴ თემის შეცვლის მარკერები და აზრის განვითარების მარკერები ნაკლებად გამოვლინდა ამიტომ კვლევის ან ნაწილში მათი დეტალური განხილვა არ ხდება თუმცა პროცენტულობით გამოვსახავთ სრული სურათის საჩვენებლად შემდეგ ქვეთავში

მარკერების გამოყენება სასამართლოს მონაწილე პირთა მიხედვით

პროცესის მონაწილე	ყველაზე ხშირად გამოყენებული მარკერი	სიხშირე (%)
ადვოკატები	კონტრასტული მარკერები	40%
პროკურორები	აზრის განვითარების მარკერები	35%
მოსამართლეები	დასკვნითი მარკერები	25%

ცხრილი 5.

მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ თითოეული მონაწილე იყენებს სხვადასხვა ტიპის პრაგმატიკულ მარკერებს, მათი გამოყენების სიხშირე და ტიპი იცვლება იმის მიხედვით, თუ რა როლი აქვთ მათ კონკრეტულ საქმეში. მონაწილეების მიერ მარკერების გამოყენების სიხშირე და ტიპი პირდაპირ უკავშირდება მათ ფუნქციას სასამართლო პროცესში. ადვოკატები ხშირად იყენებენ კონტრასტულ მარკერებს, რადგან წარმოადგინონ სხვადასხვა მხარეებს და აუცილებელია მათი გამოყენება დაცვის სტრატეგიაში. პროკურორები იყენებენ აზრის განმავითარებელ მარკერებს, რათა ეტაპობრივად წარმართონ არგუმენტაცია და გააძლიერონ წარდგენილი მტკიცებულებები. თავის მხრივ, მოსამართლეები, როგორც პროცესის საბოლოო არბიტრები, უფრო მეტად მიმართავენ დასკვნით მარკერებს, რაც მათ საშუალებას აძლევს წარმოადგინონ შეჯამებული, საბოლოო პოზიცია.

4.2.1. თანამედროვე სამეტყველო აქტების³⁵ ანალიზი ინგლისურ მასალაში

თანამედროვე კომუნიკაციური სივრცე, რომელიც მოიცავს მულტიმოდალურ და სოციალურ კონტენტს, მნიშვნელოვნად ცვლის ტრადიციული სამეტყველო აქტების აღქმასა და კლასიფიკაციას. კლასიკური სერლისა და ოსტინის მოდელები, მიუხედავად მათი თეორიული მნიშვნელობისა, საჭიროებენ გაფართოებას, რათა აისახოს ის ახალი ფუნქციური როლები, რომლებიც კომუნიკატორებმა გადაინაწილეს თანამედროვე დისკურსში.

ტრანსკრიპტების ანალიზის შედეგად, გამოიკვეთა ფატიკური საკომუნიკაციო აქტები, რაც სასამართლო დისკურსში, უზრუნველყოფს კომუნიკაციის უწყვეტობას და სოციალური ფორმალურობის დაცვას. მაგალითად,

³⁵ კლასიფიკაცია Shook, Ambrosio & Voparil, (2024)-მიერ.

- [4.112] *“Can everyone hear me at the back?”*

მოსამართლე ამ ფრაზით არ ცდილობს ახალ სამართლებრივ შინაარსზე გადასვლას. ეს კითხვა ემსახურება დარბაზში კომუნიკაციის არხის ფუნქციურობის დადასტურებას.

ფუნქცია: კომუნიკაციური არხის გადამოწმება, პროცედურის უწყვეტობის უზრუნველყოფა.

- [4.113] *“Alright, let’s continue with the next question.”*

სიტყვა *“Alright”* ტექნიკურად განაგრძობს პროცესს, თუმცა ფუნქციურად წარმოადგენს ფატიკურ მარკერს, რომელიც ხაზს უსვამს მონაწილეობის შენარჩუნებას და კომუნიკაციის უწყვეტობას ფორმალურ ინსტიტუციურ გარემოში

ფუნქცია: საუბრის დინამიკის შენარჩუნება, ფორმალური გარდამავალი ეტაპის გაფორმება.

- [4.114] *“Yes, I follow you.”*; [4.115] *“Okay... I think I know what you mean.”*

მოწმის პასუხი ამ შემთხვევაში არ არის ინფორმაციული – ის არ გადმოსცემს ახალ ფაქტებს, არამედ ადასტურებს მოსმენის პროცესში ყოფნას.

ფუნქცია: მონაწილეობის დადასტურება, კავშირის შენარჩუნება მოსმენით რეჟიმში.

- [4.116] *“Okay... just to clarify where we are.”*

პროკურორი პროცესის პაუზისას იყენებს *“Okay”*-ს, რათა დარბაზის ჩართულობა შეინარჩუნოს და მოლოდინი შექმნას მომდევნო ნაბიჯის შესახებ.

ფუნქცია: პროცესის გადართვის მომენტში კონტაქტის შენარჩუნება და დაძაბულობის მოხსნა.

ამასთან, სასამართლო ტრანსკრიპტების ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა მეტადისკურსული აქტები, რომლებიც მიმართულია არა უშუალოდ ინფორმაციის მიწოდებაზე, არამედ დისკურსის სტრუქტურირების, ინფორმაციის გაგების უზრუნველყოფისა და კომუნიკაციის პროცესის მართვისკენ. ისინი ფუნქციურად ასრულებენ როგორც ტექსტურ-ორგანიზაციულ, ასევე ინტერაქციულ როლებს.

ადვოკატი – კითხვის ფორმულირების შეცვლა: [4.117] *“Let me rephrase that, Your Honor, to make the question more specific for the witness.”* ადვოკატი აფასებს თავის წინადადებას და ასწორებს მას. არ გადმოსცემს ფაქტს, არამედ საუბრობს როგორ უნდა ითქვას.

მოსამართლე – ჩანაწერის დაზუსტება: [4.118] *“For the record, the witness is nodding in the affirmative.”* მოსამართლე არ ამატებს ახალ ინფორმაციას საქმეზე, არამედ განმარტავს ქცევას და აფიქსირებს მის მნიშვნელობას პროცესისთვის – ეს მეტადისკურსული მოქმედებაა.

პროკურორი – არგუმენტის სტრუქტურირება: [4.119] *“Before I move on to the next topic, let me summarize what we have established so far.”* პროკურორი არ გადასცემს ახალ შინაარსს, არამედ წარმართავს დისკურსს და მსმენელებს ეხმარება ინფორმაციის დამუშავებაში.

მოსამართლე – პროცესის მართვა: [4.120] *“Counsel, please stay within the scope of the question. This is not the time for closing arguments.”* მოსამართლე არ საუბრობს საქმეზე – ის არეგულირებს პროცესის ფორმატს და საუბრობს იმაზე, როგორ უნდა წარიმართოს დისკურსი.

სასამართლო დისკურსში განსაკუთრებულად შესამჩნევია სხვადასხვა მოდალობის კომბინაცია მტკიცებულებების წარდგენისა და არგუმენტაციის პროცესში, კერძოდ, მულტიმოდალური სამეტყველო აქტები, ისინი წარმოადგენენ კომუნიკაციის კომპლექსურ ფორმებს, რომლებიც ერთდროულად იყენებენ ვერბალურ, ვიზუალურ, უესტიკულარულ და სხვა სემიოტიკური საშუალებებს, მაგალითად,

პროკურორი: [4.121] *“Ladies and gentlemen of the jury, as you can see in Exhibit A displayed on the screen behind me [pointing to large monitor], this is the surveillance footage from the night in question. Notice here [using laser pointer] at timestamp 11:42 PM, we can clearly observe the defendant's distinctive red jacket entering the building.”*

ადვოკატი: [4.122] *“Objection, Your Honor. Counsel is characterizing evidence rather than simply presenting it.”*

მოსამართლე: [4.123] *“Sustained. Mr. Thompson, please limit your commentary to what is clearly visible and allow the jury to draw their own conclusions.”*

პროკურორი: [4.124] *“Of course, Your Honor. [turning back to screen] The footage shows a person in red clothing entering at this timestamp [pointing again]. The resolution allows us to see the person's approximate height and build.”*

აღნიშნული მაგალითები წარმოაჩენს მულტიმოდალური კომუნიკაციის ბუნებას სასამართლო გარემოში. პროკურორი ერთდროულად იყენებს ვერბალურ ნარატივს (“as you can see”), ვიზუალურ მტკიცებულებას (surveillance footage), ფიზიკურ უესტს (pointing), ტექნოლოგიურ ინსტრუმენტს (laser pointer) და სივრცითი ორიენტაციას (“screen behind me”). მნიშვნელოვანია, რომ მოსამართლის ჩარევა ასევე მულტიმოდალურია – ის არა მხოლოდ სიტყვიერად აკრძალავს, არამედ განსაზღვრავს, თუ როგორ უნდა გამოიყენოს ვიზუალური მტკიცებულება. პროკურორის მიმართვის შეცვლილი ვერსია აჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება იყოს მულტიმოდალური აქტი სამართლებრივად მისაღები.

მათი გამოყენების სიხშირე კი შემდეგნაირად გადანაწილდა: (იხ. ცხრილი 6).

აქტის ტიპი	სისხლის სამართლის საქმე (n ³⁶ =400)	%	სამოქალაქო სამართლის საქმე (n=200)	%
ფატიკური აქტები	220	24%	70	7%
მეტადისკურსული აქტები	80	8%	100	11%
მულტიმოდალური აქტები	100	11%	30	3%

ცხრილი 6.

წარმოდგენილი აქტები გამოიყენება არა ინფორმაციის გადასაცემად, არამედ კომუნიკაციური კავშირის დასადასტურებლად თანამოსაუბრეებს შორის. სისხლის სამართლის საქმეებში ფატიკური აქტების პროცენტი მაღალია — 24% (საანალიზო კორპუსის კორპუსის 900 წინადადებიდან), ეს ასახავს პროცესის დინამიკურ და დაძაბულ გარემოს, სადაც კომუნიკაციის არხის მუდმივი შენარჩუნება ძალიან მნიშვნელოვანია. სასამართლო დარბაზში მხარეებს, მოწმეებსა და პროცესის წარმომადგენლებს ხშირად სჭირდებათ კომუნიკაციის დამყარება და პროცესის მსვლელობაზე კონტროლი, რაც ფატიკური აქტებით იმართება. სამოქალაქო საქმეებში ფატიკური აქტების წილი 7%-ია, რაც დაბალია და, გარკვეულწილად, განპირობებულია კომუნიკაციის თავისებურებებით, ამ ტიპის პროცესის საქმეები მიმდინარეობს რეგულირებულ, ფორმალურ სამართლებრივ გარემოში, სადაც მთავარი აქცენტი კეთდება წერილობით მტკიცებულებებზე, სამართლებრივ დოკუმენტაციაზე და ზუსტ არგუმენტაციაზე. სამოქალაქო სამართლის პროცესში მეტადისკურსული აქტების წილი 11%-ია, რაც შედარებით მაღალია სისხლის სამართლის პროცესის საქმეებთან მიმართებით (8%), ეს გარემოება შესაძლოა ავსხნათ იმით, რომ სამოქალაქო პროცესი ხშირად მოიცავს კომპლექსურ სამართლებრივ დოკუმენტაციას და პროცედურულ განმარტებებს, რაც აქტიურ მეტადისკურსულ კომუნიკაციას საჭიროებს პროცესის ეფექტური წარმართვისთვის.

გაანალიზებული მასალების მიხედვით, მულტიმოდალური აქტები სისხლის სამართლის პროცესში 11%-ს შეადგენს, რაც ცხადყოფს, რომ ამ ტიპის საქმეებში კომუნიკაცია არა მხოლოდ სიტყვით, არამედ უესტებით, ემოციებითა და არავერბალური ნიშნებითაა დატვირთული. სამოქალაქო სამართლოს პროცესებში მულტიმოდალური აქტების წილი მხოლოდ 3%-ია, რაც მეტყველებს უფრო ფორმალურ და შედარებით ნაკლებად ემოციურ გარემოზე, სადაც არავერბალური ნიშნები ნაკლებადაა გამოყენებული.

³⁶ n აღნიშნავს წინადადებების რაოდენობას

მოცემული მონაცემები ასახავს განსხვავებულ კომუნიკაციურ საჭიროებებს და პროცესების სპეციფიკას სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებში. სისხლის სამართალში კომუნიკაცია უფრო ინტენსიურია, ემოციურად დატვირთული, ხოლო სამოქალაქო საქმეში — უფრო პროცედურული და განმარტებითი.

4.3. სამეტყველო აქტების და პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირება სასამართლო დისკურსში ქართულ მასალაზე დაყრდნობით

ქართულ სასამართლო პროცესში გამოვლენილი მარკერების ოთხი ძირითადი კლასიდან (ძირითადი, დისკურსის, კომენტარისა და პარალელური პრაგმატიკული მარკერები), სიხშირით ლიდერობს დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები. ეს კატეგორია მოიცავს იმ ენობრივ ერთეულებს, რომლებიც კრიტიკულად მნიშვნელოვანია დისკურსის შიდა სტრუქტურის ჩამოყალიბებისა და მსჯელობის თანმიმდევრული წარმართვისათვის. აღნიშნული მარკერების აქტიური გამოყენება ასახავს პროცესის არგუმენტაციულ ბუნებას და მისი მონაწილეების სტრატეგიულ კომუნიკაციურ ქცევებს.

1. ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები - ასევე, ეს კლასი მეტად გავრცელებულია ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში და ძირითადად საერთო კომუნიკაციურ ფუნქციას ასრულებს. გავრცელებულ მარკერებს შორის გვხვდება შემდეგი:

- სტრუქტურული მარკერები (ილოკუციური ძალის მქონდე წინადადებები);
- პერფორმატიული გამონათქვამები (პერფორმატივები) ("ვითხოვ", "ვაპროტესტებ", "ვუარყოფ");

2. დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები - მეორე ადგილზეა გამოყენების სიხშირის მიხედვით, განსაკუთრებით:

- კონტრასტული მარკერები ("თუმცა", "მიუხედავად ამისა")
- დასკვნითი მარკერები ("შესაბამისად", "აქედან გამომდინარე")
- თემის შეცვლის მარკერები ("რაც შეეხება", "ახლა გადავიდეთ")

ძირითადი მარკერები წარმოადგენს სამართლებრივი კომუნიკაციის ფუნდამენტურ ელემენტებს. ისინი არ შემოიფარგლებიან მხოლოდ კონკრეტული მარკერებით ან ერთჯერადი ფუნქციით, არამედ აყალიბებენ გამონათქვამების შინაარსობრივ მხარეს და მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ კომუნიკაციური აქტის ინტერპრეტაციაზე. ისინი, გარკვეულწილად, გამოხატავენ წინადადების ძირითად შეტყობინებასა და მის ილოკუციურ

ძალას. სასამართლო პროცესების ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ პრაქტიკული თვალსაზრისით, დაცვის მხარის მიერ ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების აქტიური და მიზანმიმართული გამოყენება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს არგუმენტაციის დამატერბლობაზე, ლოგიკურობაზე და ავტორიტეტულობაზე. როდესაც ამგვარი მარკერები ეფექტურად არის შერჩეული და გამოყენებული, ისინი მნიშვნელოვნად უწყობენ ხელს პოზიციის გამყარებას და ზრდიან პროცესის წარმატებით დასრულების ალბათობას.

ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების კლასიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სტრუქტურული მარკერები, რომლებიც გადმოსცემენ ძირითად შეტყობინებას და წინადადებებს სემანტიკურ დატვირთვას აძლევენ. შესაბამისად, ისინი ხშირად გვხვდება სასამართლო პროცესის მსვლელობისას *თხრობით, კითხვით ან ბრძანებით ფორმებში*. სტრუქტურული მარკერები, როგორც ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების ქვეკლასი, ქმნიან წინადადებაში კავშირს, ამყარებენ გამონათქვამების სამართლებრივ მნიშვნელობას და განაპირობებენ მსმენელის აღქმას მხარის პოზიციის დამატერბლობის შესახებ. ქვემოთ მოცემული მაგალითები [4.125]-[4.129] წარმოადგენენ თხრობით სტრუქტურას, ინფორმაციულად დატვირთულია და ასახავს მეტყველი პირის რწმენას და სიტუაციის შეფასებას.

[4.125] *„ბრალდებული აღნიშნულ დროს ნამდვილად იმყოფებოდა შემთხვევის ადგილზე, რაც უტყუარად დასტურდება როგორც ვიდეოჩანაწერებით, ასევე მოწმეების ჩვენებებით. ამ გარემოების გათვალისწინებით, მას არ შეუძლია უარყოს თავისი კავშირი მომხდარ ფაქტთან“.*

[4.126] *„მოსარჩელეს კანონით ეკუთვნის კომპენსაცია, რადგან საქმეში წარმოდგენილი დოკუმენტაცია ცალსახად ადასტურებს მის მიერ მიღებულ ფინანსურ ზიანს, რომელიც გამომდინარეობს ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების დარღვევიდან“.*

[4.127] *„საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე, ბრალდებულის დანაშაულებრივი ქმედება ვერ დგინდება, რადგან არცერთი წარმოდგენილი დოკუმენტი და არცერთი მოწმის ჩვენება არ შეიცავს ინფორმაციას, რომელიც მის დანაშაულს უტყუარად დაამტკიცებდა“.*

[4.128] *„წინააღმდეგ შემთხვევაში, ხელშეკრულება არ გაფორმდებოდა, რადგან მხარეთა შორის გამართული მოლაპარაკებები და მათი ხელმოწერები ნათლად მიუთითებს იმაზე, რომ აღნიშნული სამართლებრივი აქტი ორივე მხარემ გაცნობიერებულად და ნებაყოფლობით გააფორმა“.*

[4.129] *„აღნიშნული ქმედება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს წარმოადგენს“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].*

მაგალითები [4.125]-[4.129] ქმნიან ლოგიკურ და მიზეზობრივ კავშირებს მტკიცებულებებსა და სამართლებრივ დასკვნებს შორის. კერძოდ, მაგალითებში, დამახასიათებელია თხრობითი მარკერების გამოყენება, როგორიცაა *„ამ გარემოების გათვალისწინებით“*, *„რადგან“*, *„საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე“* და *„წინააღმდეგ შემთხვევაში“*, რომლებიც მკაფიოდ უსვამენ ხაზს თხრობითი დინამიკის

არსებობას. ეს მარკერები, მოსაუბრე პირს, საშუალებას აძლევს, ინფორმაცია და არგუმენტები თანმიმდევრულად წარმოადგინოს და მოსაზრებები უფრო მეტად დამაჯერებელი გახადოს.

ბრძანებითი პრაგმატიკული მარკერის ქვეკლასი: [4.130] „*გთხოვთ, უპასუხოთ დასმულ შეკითხვას მოკლედ და კონკრეტულად*“. [4.131] „*(მონმე), მოყევით, რა მოხდა შემთხვევის დღეს*“. [4.132] „*დაევალოს ექსპერტიზას შესაბამისი დასკვნის მომზადება*“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

ბრძანებითი ფორმა, ძირითადად, გულისხმობს გარკვეულ მოთხოვნას ან მითითებას. ამ ფორმაში გამოყენებული პრაგმატიკული მარკერები აღნიშნავენ სხვადასხვა ელემენტებს, *პრაგმატიკული მარკერები*:

- სიტყვა „*გთხოვთ*“ წარმოადგენს ზრდილობიან ფორმას, რომელიც მეტყველებაში მოქნილ და ნეიტრალურ ტონს ქმნის;
- ფრაზა „*მოკლედ და კონკრეტულად*“ დეტალურად მოიაზრებს მოთხოვნის შინაარსს და ზუსტად განსაზღვრავს მის მოცულობას;
- მიმართვა „*მონმე*“ ეხმარება მოლაპარაკების მონაწილეების მიმართებაში, მითითებს ინტერაქციის მხარეს;
- „*მოყევით*“ არის ილოკუციური აქტის აღმნიშვნელი, რომელიც პირდაპირ ითხოვს მოქმედებას;
- „*რა მოხდა*“ გამოხატავს ინფორმაციის მოთხოვნას კონკრეტული ფაქტის შესახებ;

მოცემული წინადადებები სასამართლო დისკურსის მკაფიო და ფორმალურ ტონს გამოკვეთს. მათში გამოხატული პრაგმატიკული მარკერები (მოთხოვნა, პატივისცემა, ინსტრუქცია, ინფორმაციის მოთხოვნა) მიზნად ისახავს მკაფიო და კონკრეტული კავშირების დამყარებას, რაც მნიშვნელოვანია სამართლებრივ და ოფიციალურ კომუნიკაციაში. წინადადებების ილოკუციური ძალა მოთხოვნის, განკარგულების, მონოლების ფორმულირებაში მდგომარეობს.

ფრეიზერის კლასიფიკაციაზე დაყრდნობით, ასევე ქართულენოვანი სეგმენტის ანალიზის საფუძველზე, დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები წარმოადგენს შემდეგ მნიშვნელოვან კლასს, რომელიც არამხოლოდ სტრუქტურულ როლს ასრულებს, არამედ გამოხატავს მეტყველის პოზიციას, განზრახვასა და რწმენას. ეს მარკერები საშუალებას გვაძლევს უკეთ გავიგოთ, როგორ მოქმედებს მეტყველი და რა მიზანი აქვს კონკრეტული კომუნიკაციური აქტის შესრულებაში. გავაანალიზოთ პრაგმატიკული მარკერების კუთხით შემდეგი წინადადებები:

[4.133] „*დამცველი მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულება მნიშვნელოვანია, თუმცა ბრალდების მიერ წარდგენილი მტკიცებულებები უფრო ძლიერი და დამაჯერებელია*“.

[4.134] „სხვისი საკუთრების ხელყოფა იყო კანონდარღვევა, ამიტომ ბრალდებული პასუხისგებაში მიეცემა”.

[4.135] „რაც შეეხება ბრალდების მესამე მტკიცებულებას, არ არის მყარი და არ წარმოადგენს საფუძვლის არსის შეცვლის საფუძველს.”

[4.136] „შესაბამისად, სასამართლო განიხილავს მტკიცებულებებს და მიიღებს გადაწყვეტილებას მათ საფუძველზე” [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

პირველი წინადადება [4.133] შეიცავს **კონტრასტულ მარკერს** („თუმცა“), რომელიც მიმართულია იმის აღსანიშნავად, რომ დაცვის მხარის მტკიცებულება მნიშვნელოვანი და სათანადოა, მაგრამ ბრალდების მხარის მტკიცებულებები უფრო ძლიერია. ეს მარკერი ქმნის კავშირს და აძლიერებს არგუმენტს.

მეორე წინადადებაში [4.134] ჩანს მიზეზობრივი კავშირი, სადაც **დასკვნითი მარკერი** („ამიტომ“) აკავშირებს ფაქტს (სხვისი საკუთრების ხელყოფა) და მის შედეგს (ბრალდებული პასუხისგებაში უნდა მიეცეს). ეს მარკერი აძლიერებს მიზეზი-შედეგის ლოგიკურ კავშირს, რაც აუცილებელია სამართლებრივ კონტექსტში.

მესამე მაგალითი შეიცავს [4.135] დისკურსის მარკერს („რაც შეეხება“), კონკრეტულად, თემის შეცვლის მარკერის ქვეკატეგორიას, რომელიც გადადის ახალ თემაზე - ბრალდების მესამე მტკიცებულებაზე, ამავდროულად, ხაზს უსვამს გარემოებას, რომ მტკიცებულება სუსტია.

ბოლო წინადადებაში [4.136] გამოყენებული **დასკვნითი მარკერი** („შესაბამისად“) ლოგიკურად კავშირშია მანამდე არსებულ გარემოებებთან, რადგან სასამართლო განიხილავს წარმოდგენილ მტკიცებულებებს და, საბოლოოდ, მიიღებს გადაწყვეტილებას მათ საფუძველზე. მოცემული მარკერი ხაზს უსვამს დასკვნის სწორად ფორმირებას, რაც აუცილებელია სასამართლო პროცესისთვის.

ამასთან ერთად, უნდა გამოვყოთ ერთი საინტერესო ფაქტი, რომელიც ქართულ სასამართლო დისკურსს ახასიათებს: ინგლისური მარკერის *but* ეკვივალენტი — *მაგრამ* — ქართულში არ იკავებს წამყვან პოზიციას კონტრასტული მარკერების რიგში; აქ კონტრასტული კავშირის უმრავლესობას წარმოადგენს მარკერი *თუმცა* [4.133].

უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოება, რომ ქართულენოვან მასალებში კონტრასტის ილოკუცია გაცილებით მრავალფეროვანი ლექსიკურ-პრაგმატიკული საშუალებებით არის წარმოდგენილი. სხვა კონტრასტული მარკერებიდან აღსანიშნავია შემდეგი ერთეულები: *მიუხედავად იმისა, თუნდაც, ხოლო, გარდა ამისა, სხვა შემთხვევაში* — რაც მიაწინებს მათ ფუნქციურ დატვირთვას დისკურსში.

თემის შეცვლის მარკერი - ქართულენოვან სემანტიკაში ლექსიკური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა, როგორცაა მაგალითად, *რაც შეეხება, დავებრუნდეთ, გადავიდეთ, სხვათა შორის*; განსაკუთრებით თემის შეცვლის მარკერები გვხვდება დაკითხვის დროს, კერძოდ, ჯვარედინი დაკითხვისას. ჯვარედინი დაკითხვის დროს ადვოკატები ხშირად სვამენ შეკითხვებს, რომლებსაც სურთ ყურადღება გაამახვილონ ერთ კონკრეტულ დეტალზე, მაგრამ დროთა განმავლობაში შესაძლოა საჭირო გახდეს თემის შეცვლა, რათა წარმოაჩინონ ახალი ფაქტები ან გადაფარონ მოწმის რომელიმე განაცხადი. ასეთ სიტუაციებში თემის შეცვლის მარკერები (მაგ. „ახლა გადავიდეთ“, „რაც შეეხება“, „დავებრუნდეთ“) ეხმარება ადვოკატს, რომ მსმენელს არ გადაატანინოს ყურადღება ახალ გარემოებებზე და კონკრეტული მიმართულება მისცეს დაკითხვის პროცესის დროს. ამასთან, ადვოკატები სვამენ ისეთ შეკითხვებს, რომლებიც პირდაპირ ან ირიბად ეწინააღმდეგება დაცვის მხარის არგუმენტებს. შესაბამისად, თემის შეცვლის მარკერები ეხმარება მათ, რომ სწრაფად გადაატანინონ ყურადღება სხვა მნიშვნელოვან ფაქტებზე და უგულვებელყონ გარკვეული საკითხები, რაც დაცვის ან საბრალდებო მხარისთვის შესაბამისობაში არ მოდის. რამდენიმე მაგალითი ჯვარედინი დაკითხვის კითხვა-პასუხის ფორმატში:

პირდაპირი და მიმანიშნებელი კითხვები:

[4.137]: „ხომ მართალია, რომ თქვენ დატოვეთ ადგილი პოლიციის მოსვლამდე?“

[4.138] „დიახ, მაგრამ მხოლოდ იმიტომ, რომ საავადმყოფოში წავსულიყავი და“;

[4.139] „თქვენ ადრე ჩვენებაში განაცხადეთ, რომ ბრალდებული 9 საათზე ნახეთ,

[4.140] სწორია?“ პასუხი: „დიახ, ასე ვთქვი.“

[4.141] „გთხოვთ, უპასუხოთ ჩემს კითხვას მხოლოდ „კი“ ან „არა“. თქვენ ხელაფდით იარაღს?“

[4.142] „არა, მაგრამ მინდა ავხსნა, რატომ—“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

სტრატეგიულად ადვოკატი ცდილობს კონტროლის დამყარებას:

- შეკითხვები ისეა ფორმულირებული, რომ მოწმე შეზღუდულია პასუხებში ("კი" ან "არა");
- როცა მოწმე ცდილობს განვრცობას უნდა წავსულიყავი და—"; ასევე პასუხი: "არა, მაგრამ მინდა ავხსნა, რატომ—", ადვოკატი აწყვეტინებს და უბრუნდება თავდაპირველ კითხვას;
- აკონტროლებს ინფორმაციის ნაკადს და არ აძლევს მოწმეს საშუალებას შეცვალოს არსებული ნარატივი;

მოწმის დისკრედიტაციის ტექნიკა:

[4.143] "თქვენ ახლა განაცხადეთ, რომ იყავით კილომეტრის დაშორებით, მაგრამ თქვენს ჩვენებაში აღნიშნეთ, რომ საკმაოდ მოშორებით იდევით, 5-6 კმ-ზე, ასე არ არის?"

[4.144] „შესაძლოა შევცდი მანძილის შეფასებაში. ახლა უკვე მახსოვს, რომ უფრო ახლოს ვიყავი."

[4.145] „ხვდებით და აცნობიერებთ, რომ თქვენი დღევანდელი ჩვენება წინააღმდეგება იმას, რაც პოლიციას უთხარით მომხდარის ღამეს?"

„არა, ჩემი ჩვენებები მსგავსია.." [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

კითხვის დასმის ამგვარი ტექნიკა მოწმის სანდოობას აყენებს ეჭვქვეშ და აჩვენებს არათანმიმდევრულობას, კონტრასტული მარკერები ხელს უწყობს ამ აზრის ადეკვატურად გამოხატვას.

[4.146] "ასე რომ, თქვენ აბსოლუტურად დარწმუნებული ხართ, რომ ჩემმა კლიენტმა სწორედ ეს სიტყვები თქვა?"

პასუხი: "დიახ, აბსოლუტურად დარწმუნებული ვარ".

[4.147] „და თქვენ მზად ხართ ფიცის ქვეშ დაადასტუროთ, რომ საუბრის მომენტში სხვა არავინ იმყოფებოდა?"

[4.148] „რამდენადაც მახსოვს, სხვა არავინ იყო იქ, თუმცა, 100%-ით ვერ ვიტყვი" [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

კითხვის ფორმულირება იწვევს მოწმის აბსოლუტურ დადასტურებას, რაც მოგვიანებით შეიძლება გამოიყენონ მის წინააღმდეგ (მაგალითად, სხვა მტკიცებულების აღმოჩენის შემთხვევაში): თუ მოგვიანებით აღმოჩნდება რაიმე წინააღმდეგობრივი მტკიცებულება, სწორედ ეს წინადადებაში არსებული „აბსოლუტურობა“ შეიძლება გამოიყენონ მოწმის სანდოობის წინააღმდეგ [1.146]. ეს არის ტიპური სამართლებრივი ტაქტიკა, რომლის მიზანია მოწმის არგუმენტატულ „მარყუჟში მოქცევა“ კატეგორიული განცხადებით. „ასე რომ“ ქმნის ილუზიას, თითქოს მოწმის წინააღმდეგ თქმული უკვე ლოგიკურად მიგვიყვანს ამ დასკვნამდე, რაც ფსიქოლოგიური ზეწოლის ტაქტიკაა. „აბსოლუტურად დარწმუნებული ხართ“ – ადვოკატი აიძულებს მოწმეს, იტვირთოს მაქსიმალური ვალდებულება, რათა შემდეგ მისი პოზიცია ადვილად გასაბათილებელი გახდეს.

მეორე კითხვაში გამოყენებული მარკერი „და“ ფუნქციონირებს როგორც შეკითხვების ლოგიკური გაგრძელება, რაც ქმნის უფრო ძლიერ ზეწოლას მსმენელზე. ჯვარედინი დაკითხვისას პრაგმატიკული მარკერები ცვლის მათ ფუნქციურ დატვირთვას [4.147]:

– პროკურორი/ადვოკატი იყენებს გაძლიერებულ ფორმებს („ასე რომ“, „აბსოლუტურად“, „ფიცის ქვეშ“), რათა მოწმე აიძულოს მაქსიმალური ვალდებულება აიღოს.

- მოწმე კი ცდილობს პასუხისმგებლობის შერბილებას („რამდენადაც მახსოვს“, „100%-ით ვერ ვიტყვი“), რათა თავიდან აირიდოს ზედმეტი სამართლებრივი რისკი.

კონტროლის ტექნიკა:

[4.149] „გთხოვთ, უპასუხოთ ჩემს კითხვას მხოლოდ „კი“ ან „არა“. თქვენ ხედავდით იარაღს?“

[4.150] „არა, მაგრამ მინდა ავხსნა, რატომ—“

[4.151] „მე არ მიკითხავს, რა ფიქრობთ, რა შეიძლებოდა მომხდარიყო. მე გკითხეთ, რა ნახეთ რეალურად“.

პასუხი: „ვნახე, როგორ წაიუღო ხელი ჯიბისკენ“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

მოცემულ წინადადებებში, ადვოკატი აწყვეტინებს და უბრუნდება თავის კითხვას, აკონტროლებს ინფორმაციის ნაკადს და არ აძლევს მოწმეს საშუალებას შეცვალოს ნარატივი. მოწმე ცდილობს, დაამატოს კონტექსტი, რამაც შესაძლოა, შეცვალოს ნარატივის აღქმა. ეს არის აქტიური თავდაცვითი ტაქტიკა, რაც საშუალებას აძლევს მოწმეს, გავლენა მოახდინოს მტკიცებულების ინტერპრეტაციაზე, თუმცა უშედეგოდ. მეორე კითხვაში „მე გკითხეთ, რა ნახეთ რეალურად“ – აქ ხაზგასმულია მხოლოდ ფაქტობრივი ინფორმაცია, რომლის მეშვეობითაც ადვოკატი ცდილობს ასევე ნარატივის კონტროლს. მეორე კითხვის დასმისას, ადვოკატმა მოახერხა მოწმის ნარატივის შეზღუდვა, მაგრამ მოწმე მაინც ტოვებს ცდილობს, რომ საკუთარი პასუხი და აღწერა არაბუნებრივად არ ჩანდეს. ფრაზა „როგორ წაიუღო ხელი ჯიბისკენ“ კვლავ ქმნის სწორი ინტერპრეტაციის საშუალებას.

[4.152] „ხომ დამეთანხმებით, რომ მეხსიერებაზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს სტრესმა?“
პასუხი: „თეორიულად, დიახ.“

[4.153] „შესაძლებელია თუ არა, რომ შეცდომა დაგეშვათ ზუსტ დროსთან დაკავშირებით?“

[4.154] „მცირე ცდომილება შესაძლებელია, მაგრამ საათზე მეტით არა“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2022].

მოცემული მაგალითები [4.152-4.154] გვიჩვენებს, თუ როგორ გამოიყენება ენა სტრატეგიულად სასამართლო პროცესში, ნარატივის კონტროლისა და მოწმის პასუხების ჩარჩოში მოქცევის მიზნით. პრაგმატიკული მარკერების მხრივ, სტრუქტურული - კითხვითი მარკერი „შესაძლებელია თუ არა“ – წარმოადგენს ჰიპოთეზურ სტრუქტურას, რაც მოწმისგან დათმობას ითხოვს. მაგრამ მოწმის პასუხი „მაგრამ საათზე მეტით არა“ აქ კონტრასტული მარკერი „მაგრამ“ ზღუდავს ბრალდების მხრიდან მანუპილაციის შესაძლებლობას დროის უზუსტობის შესახებ.

ჯვარედინი დაკითხვისას, პრაგმატიკული მარკერების ფუნქცია მდგომარეობს შემდეგში:

- მეტწილად, ბრალდების მხარე იყენებს **დისკურსის კონტროლის მარკერებს**, რათა შეზღუდოს ზედმეტი ინფორმაცია და მოწმის ნარატივი.

- მოწმე ცდილობს **კონტრასტული მარკერების** გამოყენებას, რაც თვითდაცვაზე მიანიშნებს („*მაგრამ მინდა ავხსნა*“), მაგრამ ბრალდების მხარე ამის პრევენციას ახდენს.

საბოლოოდ, მოწმე იძულებულია, მხოლოდ ფაქტები გადმოსცეს, მაგრამ ცდილობს გარკვეულ სუბიექტურობას და ფაქტის შესაბამისად გადმოცემას („*როგორ წაიღო ხელი ჯიბისკენ*“; „*მცირე ცდომილება შესაძლებელია, მაგრამ საათზე მეტით არა*“).

ემპირიული მონაცემების საფუძველზე — კერძოდ, სასამართლო სხდომების ტრანსკრიპტების ანალიზისა და სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეებიდან აღებული დაკითხვის მაგალითების საფუძველზე — გამოიკვეთა, რომ საქართველოში, სამოქალაქო საქმეების განხილვისას დაკითხვა, როგორც წესი, შედარებით ნაკლებად აგრესიულია, ვიდრე სისხლის სამართლის პროცესში. ჯვარედინი დაკითხვა, თავისი შინაარსითა და ფორმით, ძირითადად სწორედ სისხლის სამართლის პროცესს ახასიათებს, სადაც ბრალდების და დაცვის მხარეს ეძლევათ შესაძლებლობა მოწმეების ჩვენებები ეჭვქვეშ დააყენონ. მიუხედავად ამისა, ენობრივი მანიპულაციისა და დისკურსის კონტროლის მექანიზმები არც სამოქალაქო საქმეების პროცესს აკლია — ისინი განსაკუთრებით გამოვლინდება დაკითხვის დროს კითხვების სტრუქტურაში. მაგალითად,

[4.155] „*თქვენი ნათქვამიდან გამომდინარე, აღნიშნული მიწის ნაკვეთი თქვენი საკუთრებაა. შეგიძლიათ დაგვიზუსტოთ, როდის და როგორ შეიძინეთ ის?*“

[4.156] „*ქალბატონო ლელა, თქვენს სარჩელში აღნიშნავთ, რომ უნებართვოდ გამოიყენა თქვენი ნამუშევარი. გთხოვთ, დეტალურად აღწეროთ, როდის და როგორ შექმენით ეს ნაწარმოები და როდის აღმოაჩინეთ მისი უკანონო გამოყენება.*“

[4.157] „*ხომ ასეა, რომ ხელშეკრულებაში პირდაპირ არ წერია, რომ ეს თანხა აუცილებლად იმ დღეს უნდა ჩარიცხულიყო?*“ [სასამართლოს სხდომა, 2022].

მაგალითები [4.155]–[4.157] ასახავს თხრობითი სტრუქტურის მქონე წინადადებებს, რომელთაც თან ახლავს ინფორმაციის დაზუსტების მოთხოვნა. თითოეულ შემთხვევაში, ენა სტრატეგიულად გამოიყენება კონკრეტული ფაქტების დადგენისა და დეტალიზებული პასუხის მიღების მიზნით. [4.155]–ში „თქვენი ნათქვამიდან გამომდინარე“ მიანიშნებს წინამძღოლ თხრობით სტრუქტურაზე, რომელიც აუდიტორიისთვის არგუმენტის საფუძველს ამკვიდრებს, ხოლო კითხვითი ფორმა („შეგიძლიათ დაგვიზუსტოთ...?“) გამოხატავს თხოვნის ილოკუციას

ზრდილობიანი ფორმით. [4.156] ასევე იყენებს პირდაპირ მიმართვას, ვოკატივს („ქალბატონო ლელა“) და თხოვნის სტრუქტურას („გთხოვთ, დეტალურად აღწეროთ...“) — ეს აჩვენებს ბრძანებითი პრაგმატიკული მარკერის ზრდილობიან ფორმას და თხრობითი ფორმით შეკითხვის გაფორმებას. [4.157] კი შეიცავს ვარაუდის შემცველ ფორმას („ხომ ასეა, რომ...“), რაც მეტყველის სიფრთხილეს და მოსაზრების შეთავაზებას გამოხატავს, მიუხედავად იმისა, რომ საბოლოო მიზანი ინფორმაციის დაზუსტებაა.

სამოქალაქო სამართლის საქმეში, ძირითადად, ფუნქციონირებს სტრუქტურული და თხრობითი მარკერები, რომლებიც მიმართულია ინფორმაციის დაზუსტებისკენ. ასეთ შემთხვევებში ვერბალურ პასუხზე, როგორც წესი, თხოვნის ილოკუციური ძალა იგრძნობა.

კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასიდან უნდა გამოვყოთ შეფასების მარკერები და სიცხადის მარკერები, რომლებიც ქართულ ენაში უფრო მეტი მრავალფეროვნებით ვლინდება, მაგალითად, შეფასების მარკერები - *curiously, delightfully, disappointingly, importantly, incredibly* თითოეულს აქვს ქართული შესატყვისი, რაც პირდაპირ ამ ფორმით გვხვდება სასამართლო დისკურსშიც, თუმცა შესაძლოა შეგვხვდეს სხვა ლექსიკური ფორმით რასაც ამ ტიპის მარკერთა ჰომოფუნქციურობა განაპირობებს. მაგალითად, [4.158] „*Importantly, the precedent set by previous rulings in similar cases guides this court's decision on the admissibility of expert testimony.*“ მარკერი *importantly* გამოხატავს მეტყველის დამოკიდებულებას და აძლიერებს ნათქვამის სირთულეს. ამავე ფუნქციას ასრულებს ქართულენოვან მაგალითში [4.159] „და მთავარია, რომ მოწმის ჩვენება ეწინააღმდეგება ბრალდების მხარის მოვლენების ქრონიკას, რაც ეჭვქვეშ აყენებს მათ ვერსიას მომხდარის შესახებ. ამ ორ წინადადებაში ორივე შემთხვევაში — ინგლისურშიც და ქართულშიც — მარკერები *importantly, მთავარია, რომ*, გამოხატავენ ილოკუციური ძალის მსგავსებას და ამით ხაზს უსვამენ ინფორმაციის მნიშვნელობას.

სიცხადის მარკერებიდან დიდი რაოდენობა იყოს „ჩემი აზრით“ ფრაზის გამოყენება. აქედან გამომდინარე, გადაწყვეტით დაგვეჯგუფებინა სიცხადის მარკერები მათი გამოვლენის მიხედვით (ცხრილი 7).

სიყვადის მაღალი ხარისხის გამომხატველი მარკერი	სიყვადის დაბალი ხარისხის გამომხატველი მარკერი	ვარაუდის გამომხატველი მარკერი	ეჭვის გამომხატველი მარკერი
ფაქტია, ფაქტობრივად საკვირველია, ცხადია აშკარად რეალირად	როგორც ვარაუდობ, რამდენადაც ჩანს, ჩვენი ინფორმაციით;	დასაშვებია მიმაჩნია ჩემი აზრით	საეჭვოა არ ვარ დარწმუნებული

ცხრილი 7.

სასამართლო დისკურსში წარმოდგენილი მარკერები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ენობრივი პოზიციის გამოხატვისას და ინფორმაციის მიღების ხარისხის დადგენაში, რაც კრიტიკულია სამართლებრივი კომუნიკაციის სიზუსტისა და სანდოობის თვალსაზრისით. სიყვადის მაღალი ხარისხის გამომხატველი მარკერები (*ფაქტია*, *აშკარად*, *ცხადია*) ხშირად გამოიყენება სასამართლოში არგუმენტის გასამყარებლად და მონაწილეთა დარწმუნების მიზნით. [4.160] მოსამართლე: „ფაქტია, რომ ბრალდებული იმყოფებოდა შემთხვევის ადგილზე. ამგვარი ფორმულირება ხელს უწყობს ინფორმაციის ობიექტურად წარდგენას და მოსამართლის ავტორიტეტის გაძლიერებას. აღნიშნული ენობრივი ერთეული ქმნის ისეთ ეფექტს, რომელიც სადავო აღარ არის და პროცესის მსვლელობაში მოიაზრება როგორც მნიშვნელოვანი საფუძველი შემდგომი სამართლებრივი მსჯელობისთვის. მსგავსი მარკერები ქმნის ობიექტურობას და აძლიერებს მოსაუბრის ავტორიტეტს.

პირიქით, სიყვადის დაბალი ხარისხის (*როგორც ვვარაუდობ*, *რამდენადაც ჩანს*) და ვარაუდის გამომხატველი მარკერები (*დასაშვებია*, *მიმაჩნია*, *ჩემი აზრით*) ხშირად გვხვდება მოწმეების ან ადვოკატების განცხადებებში, როდესაც საქმე ეხება ინდივიდუალურ შეფასებებს ან არასრული ინფორმაციის საფუძველზე გამოთქმულ მოსაზრებებს. [4.161] ადვოკატი: „რამდენადაც ჩანს, ვიდეომასალა მხოლოდ ნაწილობრივ ასახავს მომხდარს.“ ასეთი ფორმულირება საშუალებას აძლევს დამცველს, გამოხატოს კრიტიკული პოზიცია ვიდეომასალასთან მიმართებით ისე, რომ თავი აარიდოს მტკიცებულების კატეგორიულ უარყოფას. ეს სტრატეგია სასამართლო დისკურსში უმნიშვნელოვანესია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მხარე ცდილობს არსებული მტკიცებულების ობიექტურობაზე ეჭვის შეტანას, თუმცა ამავდროულად ინარჩუნებს ფორმალურ თავაზიანობას და არ გადადის აშკარა დაპირისპირებაში. [4.162] პროკურორი: „დასაშვებია, რომ ბრალდებულმა წინასწარ დაგეგმა

ეს ქმედება“, ამგვარი ფორმულირება ქმნის არაპირდაპირი მტკიცების ეფექტს — ის არ წარმოადგენს საბოლოო დასკვნას, არამედ სთავაზობს მოსამართლეს ან ნაფიც მსაჯულებს ეჭვის დათესვას ბრალდებულის განზრახვის შესახებ. ეს მარკერი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სისხლის სამართლის საქმეებში, სადაც განზრახვის არსებობა ხშირად განსაზღვრავს დანაშაულის ხარისხს. „დასაშვებია“ ქმნის სათადარიგო თეორიას, რომლის გაძლიერება შემდგომი მტკიცებულებებითა და არგუმენტებით უნდა მოხდეს.

ეჭვის გამომხატველი ფორმები (*საეჭვოა, არ ვარ დარწმუნებული*) კი ასახავს მოსაურე პირის ფრთხილ დამოკიდებულებას, რაც შესაძლოა, გავლენას ახდენდეს მოსამართლის ან ნაფიც მსაჯულთა აღქმაზე. [4.163] მონმე: „*საეჭვოა, რომ მან იცოდა ზუსტად რა ხდებოდა*“ მონმის მხრიდან აღნიშნული ფორმულირება გამოიყენება იმისთვის, რომ თავის არიდება მოხდეს პირდაპირი პოზიციის დაფიქსირებისგან, მარკერი „*საეჭვოა*“ ქმნის გაურკვევლობას, რაც სასამართლო პროცესში გარკვეულწილად ამცირებს მონმის პასუხისმგებლობას ზუსტი ინფორმაციის მიწოდებაზე და, ამავდროულად, პოტენციურად ეჭვქვეშ აყენებს ბრალდების მიერ წარმოჩენილ ნარატივს.

მსგავსი პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირება და ანალიზი შესაძლებლობას იძლევა, დავაკვირდეთ, თუ როგორ ყალიბდება მტკიცებულებების შეფასება, როგორ აიგება დამატებლობა და როგორ ხდება კომუნიკაციური გავლენის მოხდენა პროცესის მსვლელობისას.

როგორც აღვნიშნეთ, ქართულენოვან სეგმენტში მნიშვნელოვნად გამოიკვეთა ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები შესაბამისი ქვეკატეგორიებით. აქვე უნდა დავამატოთ, ის ფაქტიც, რომ ლექსიკური კატეგორია, რომელიც მოიცავს პრაგმატიკულ იდიომებს და პერფორმატიულ გამონათქვამს მეტად შევხვდა ქართულ სეგმენტში ვიდრე ინგლისურენოვანში.

[4.164] „*მოსამართლემ განიხილა საქმე და დროის ფაქტორის გათვალისწინებით გადაწყვიტა, რომ სარჩელი უნდა განიხილებოდეს გევმით განსაზღვრულ ვადებში, რათა მხარეებს ჰქონდეთ შესაძლებლობა დროულად წარმოადგინონ დამატებითი მტკიცებულებები*“ [სასამართლოს სხდომა, 2021].

ქვემოთ წარმოდგენილი ცხრილი(9) წარმოაჩენს სასამართლო პროცესის მრავალშრიან ბუნებას და მოკლედ ასახავს ძირითად განმასხვავებელ ნიშნებს სისხლისა და სამოქალაქო სამართალს შორის, კერძოდ, კონტექსტუალურ ჩარჩოს დაკითხვის სხვადასხვა სახეს, კომუნიკაციურ ტექნიკებს, სტრატეგიულ მიზნებსა და პოტენციურ შედეგების მხრივ, რა დროსაც

პრაგმატიკული მარკერები გადამწყვეტ როლს თამაშობს კომუნიკაციური სტრატეგიის წარმართვასა და ინფორმაციული ნაკადის კონტროლში.

ფაქტორი	სისხლის სამართლის პროცესი	სამოქალაქო სამართლის პროცესი
დაკითხვის ინტენსივობა	მკაცრი, ხშირად აგრესიული	შეღარებით რბილი, მაგრამ სტრატეგიული
ნარატივის კონტროლი	მონმის ჩვენების შეზღუდვა	კითხვების სტრუქტურირებული ფორმულირება
ენობრივი მანიპულაციები	კითხვების მანიპულაციური ფორმულირება, მონმის შეცდომაში შეყვანა	დათმობის მოთხოვნის ტაქტიკა, პასუხების ჩარჩოში მოქცევა
მიზანი	მონმის სანდოობის დისკრედიტაცია	ფაქტებისა და ინტერპრეტაციის შესუსტება
შედეგი	თუ მონმე დაიბნა, ჩვენება სანდოობას კარგავს	აღვოკატები ხშირად „თამაშობენ“ სიტყვის მნიშვნელობებით

ცხრილი 8.

ზემოთ წარმოდგენილი მაგალითების და მათი ანალიზის საფუძველზე, პრაგმატიკული მარკერები შესაძლოა შეგვხდეს შემდეგნაირად, სისხლის სამართლის პროცესი:

- **სტრუქტურული:** "პირველ რიგში", "ჯერ", "შემდეგ", "დასკვნის სახით" - ხშირად გამოიყენება პროკურორების მიერ ბრალდების წარდგენისას ან აღვოკატების მიერ დაცვის პოზიციის ჩამოყალიბებისას.
- **ლექსიკური:** "აშკარად", "უდავოდ", "ცხადად" - ხშირად გამოიყენება მტკიცებულებების განხილვისას.
- **დეკლარაციული:** "ეაცხადებ", "ეადასტურებ" - პროცესის მონაწილეთა ოფიციალური განცხადებების დროს.
- **კითხვითი:** "დავსვით კითხვა", "ჩნდება კითხვა" - ჯვარედინი დაკითხვის დროს.
- **ბრძანებითი:** "გთხოვთ დაადასტუროთ", "მიუთითეთ" - მოსამართლის ან აღვოკატების მიერ მონმეებთან კომუნიკაციისას.

სამოქალაქო სამართლის პროცესი:

- **პერფორმატიული გამონათქვამები:** "ვადიარებ", "ვთანხმდები", "უარყყოფ" - მხარეთა პოზიციების გამოხატვისას.
- **პრაგმატიკული იდიომები:** "დროის ფაქტორი" - ხშირად გამოიყენება სამოქალაქო დავის არგუმენტაციისას.
- **ჰიბრიდული:** "გთხოვთ განმარტოთ", "დავაგუსტებ, რომ" - მონმეთა ჩვენების დროს;

4.3.1. თანამედროვე სამეტყველო აქტების ანალიზი ქართულ მასალაზე დაყრდნობით

პრაგმატიკული მარკერების ანალიზის ფარგლებში, განსაკუთრებით საინტერესოა იმ ენობრივი აქტების შესწავლა, რომლებიც ემსახურებიან კომუნიკაციური არხის შენარჩუნებას და კომუნიკაციის უწყვეტობას. თანამედროვე ხედვით, ასეთ ფუნქციას ასრულებენ ფატიკური აქტები, რომლებიც ქართულ სასამართლო დისკურსში განსხვავებული სიხშირით ჩნდებიან სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო საქმეებში.

ქართულენოვან სეგმენტში, გამოიკვეთა რომ სასამართლო პროცესებში ფატიკური კომუნიკაცია ფორმისა და ინტენსივობის მიხედვით იცვლება საქმის ტიპის შესაბამისად. კომუნიკაცია სისხლის სამართლის საქმეებში ემოციურად უფრო დატვირთული ჩანს და ამის შესაბამისად, ფატიკური აქტებიც უფრო ხშირია. სამოქალაქო საქმეებში კი კომუნიკაცია უფრო ფორმალური და მტკიცებულებაზე ორიენტირებულია, რაც ფატიკური ელემენტების გამოყენებას ზღუდავს.

მოსამართლე: [4.165] „*თუ ხართ მზად, შეგიძლიათ განაგრძოთ... არ იჩქაროთ, გვესმის თქვენი მდგომარეობა.*“

[4.166] „*თუ შეგიძლიათ, გთხოვთ უპასუხოთ შეკითხვას. ყურადღებით გისმენთ.*“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

მოცემული წინადადება [4.165] წარმოადგენს ფატიკურ აქტს, რომელიც ემსახურება კომუნიკაციის არხის შენარჩუნებას და დაზარალებულის ემოციური მდგომარეობის გათვალისწინებას. მოსამართლე არა მხოლოდ კითხვის დასმას ცდილობს, არამედ გამოხატავს მხარდაჭერას და თანაგრძნობას. ფრაზა „*არ იჩქაროთ*“ წარმოადგენს დამამშვიდებელ და ურთიერთობის განმტკიცების ეფექტურ საშუალებას, ხოლო „*გვესმის თქვენი მდგომარეობა*“ — ფსიქოლოგიური კავშირის დამყარების მცდელობაა. ასეთი სტრატეგია აქტუალური ხდება ემოციურად მძიმე ეპიზოდებისას, სადაც ინფორმაციის მიღება პირდაპირ დამოკიდებულია კომუნიკაციის სენსიტიურობასა და ინტერპერსონალურ გარემოზე. [4.166] მოსამართლის ფრაზა „*ყურადღებით გისმენთ*“ ხელს უწყობს კომუნიკაციურ უსაფრთხო გარემოს ჩამოყალიბებას, რაც მნიშვნელოვანი არის პროცესის მართვისა და მოწმის სიმშვიდის შენარჩუნებისთვის.

მოსამართლე: [4.167] „*შესვენებას ვაცხადებ — დარწმუნებული ვარ, ყველას სჭირდება ამოსუნთქვისთვის დრო. შემდეგ გავაგრძელებთ.*“

მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო საქმეები უფრო ფორმალიზებული ხასიათისაა, ფატიკური აქტების გარკვეულ მონაკვეთში შეგვხვდა. მოცემულ ფრაზაში მოსამართლე არა მხოლოდ ტექნიკურად აცხადებს შესვენებას, არამედ *ფატიკური სიგნალით* აღნიშნავს საერთო ემოციურ მდგომარეობას — „*ყველას სჭირდება ამოსუნთქვისთვის დრო.*“, რაც ქმნის თანაგრძნობის ეფექტს და მიანიშნებს, რომ მოსამართლე ადამიანური პერსპექტივიდანაც აფასებს პროცესს. ასეთი ტიპის აქტები ხშირად ეხმარება მონაწილეებს ფორმალური გარემოსგან დროებით გათავისუფლებასა და კომუნიკაციის რბილი ფორმის შენარჩუნებაში.

ასევე, სისხლის სამართლის პროცესებში, შეგვხვდა მულტიმოდალური აქტები განსაკუთრებით მაშინ, როცა მონაწილეები ცდილობენ საუბარს ემოციურ ან მტკიცებით ფორმატში. მაგალითად, პროკურორი ამბობს: [4.168] „*აი, ზუსტად აქ ჩანს იარაღი, რაც მოგვიანებით ამოიღეს ბრალდებულის სახლიდან*“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021] და ამავედროულად თითოეულ უჩვენებს ფოტოზე. ამ შემთხვევაში ლინგვისტური აქტის პარალელურად იყენებს ჟესტს და ხმამაღალ ინტონაციას, რაც აძლიერებს მისი სიტყვის ეფექტს და მიზნად ისახავს აუდიტორიის დარწმუნებას. მსგავსი მულტიმოდალური კომბინაციები სისხლის სამართლის პროცესებში მნიშვნელოვან ფუნქციას ასრულებს — ხაზს უსვამს მტკიცებულებას, აძლიერებს შეტყობინების გავლენას და ხშირად ემოციურადაც ამდიდრებს კომუნიკაციას.

სამოქალაქო სამართლის პროცესებში მულტიმოდალური აქტები შედარებით ნაკლებად დრამატულია, მაგალითად, მოსამართლე დახედავს ხელშეკრულებას, მცირე პაუზის შემდეგ მშვიდი ტონით ამბობს: [4.169] „*დაგეპრუნდეთ მე-4 მუხლის განმარტებას.*“ აქ სიტყვიერ აქტს თან ახლავს არავერბალური კომპონენტები — მზერის ფოკუსირება დოკუმენტზე, დინჯი ხმა და პაუზა, რაც ერთად ქმნის მულტიმოდალურ სტრუქტურას.

ჩატარებული კვლევიდან გამოიკვეთა, რომ მეტადისკურსული აქტები დომინანტურია, განსაკუთრებით მოსამართლისა და პროკურორის რეპლიკებში, რადგან ისინი აქტიურად მართავენ პროცესის ქრონოლოგიას, და დისკურსის სტრუქტურას. სისხლის სამართლის საქმეში, მაგალითად: [4.170] „*როგორც უკვე აღვნიშნე, ბრალდებულმა იცოდა შემაკავებელი ორდერის არსებობა*“ [საქართველოს სასამართლოს სხდომა, 2021].

ხაზგასმული ფრაზა მეტადისკურსულია, რადგან ის არ შეიცავს ახალ შინაარსობრივ ინფორმაციას, არამედ მიუთითებს უკვე თქმულზე. ფუნქციურად, დისკურსის ორგანიზებას

ემსახურება — ადვოკატი ან პროკურორი ამ სიტყვებით აღნიშნავს, რომ მოცემული ინფორმაცია უკვე იქნა წარმოდგენილი სასამართლოში და მის მნიშვნელობაზე უნდა გაამახვილდეს ყურადღება. ეს ეხმარება მოსამართლეს ან ნათეს მსაჯულებს, გააცნობიერონ, რომ კონკრეტული ფაქტი არსებითია საქმისთვის.

რაც შეეხება შემდეგ მაგალითს, [4.171] „მოდით, დავაზუსტოთ, რას ნიშნავს მხარეთა შორის ხელშეკრულებით დათქმული „გონივრული ვადა“. სამოქალაქო სამართლის პროცესში მეტადისკურსული აქტები ხშირად გამოიყენება ტერმინოლოგიური სიზუსტის უზრუნველსაყოფად. ამ შემთხვევაში ფრაზა „მოდით, დავაზუსტოთ“ წარმოადგენს მეტადისკურსულ ელემენტს, რომელიც არ გამოხატავს შინაარსობრივად ახალ მტკიცებულებას, არამედ მიუთითებს დისკურსის განმარტებისა და დაკონკრეტების საჭიროებაზე. ამ აქტის ფუნქციაა იმ ტერმინებისა და მნიშვნელობების დაზუსტება, რომლებიც პროცესის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენენ. ეფექტის თვალსაზრისით, ეს მექანიზმი ხელს უწყობს სამართლებრივი ტერმინების გასაგებად და ერთმნიშვნელოვნად წარდგენას როგორც პროცესში მონაწილე მხარეებისთვის, ისე აუდიტორიისთვის, რაც წარმოადგენს სასამართლო პროცესის გამჭვირვალობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წინაპირობას.

ცხრილში(9) წარმოდგენილი რაოდენობრივი მონაცემების მიხედვით, თვალსაჩინოდ ჩანს, რომ კომუნიკაციური აქტების სიხშირე განსხვავდება სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებში, რაც ასახავს ამ ორი სამართლებრივი სივრცის შინაარსობრივ და ფუნქციურ სპეციფიკას, აგრეთვე მათთვის დამახასიათებელ კომუნიკაციურ სტრატეგიებს. მეტადისკურსული აქტები, როგორც დისკურსის ორგანიზებისა და არგუმენტაციული მსჯელობის მთავარი საშუალება, ორივე ტიპის სამართლის საქმეში დომინანტურ პოზიციას იკავებს. სისხლის სამართლის საქმეებში მათი წილი (10%) აჭარბებს სამოქალაქო სამართლის საქმეებს (6.1%), რაც კომუნიკაციური დინამიკის ინტენსიურ კონტროლზე მიუთითებს და შესაძლოა განპირობებული იყოს პროცესის ემოციური დატვირთვითა და პროცესის წარმართვის კომპლექსურობით, რა დროსაც მოსამართლეებს, პროკურორებსა და ადვოკატებს ხშირად სჭირდებათ დისკურსის სტრუქტურირება, მანამდე ნათქვამის გახსენება ან არგუმენტებზე ხაზგასმა, რაც აქტიურად წარმოქმნის მეტადისკურსულ ელემენტებს. ამის ფონზე, სამოქალაქო საქმეების განხილვა, როგორც წესი, უფრო სტაბილურად, ფორმალიზებული ჩარჩოების ფარგლებში და დოკუმენტურ მტკიცებულებებზე

დაყრდნობით მიმდინარეობს, რის გამოც მსგავსი აქტების საჭიროება და სიხშირე შედარებით დაბალია.

მულტიმოდალური აქტები გამოიკვეთა სისხლის სამართლის საქმის 70 წინადადებაში (7%) და სამოქალაქო სამართლის საქმის 41 წინადადებაში (4.5%), რაც მიუთითებს, რომ სისხლის სამართლის პროცესებში კომუნიკაცია ვერბალურ და არავერბალურ ელემენტებს აერთიანებს და ერთიანი სისტემის სახით ფუნქციონირებს. სამოქალაქო საქმის პროცესში ეს აქტები შედარებით ნაკლებად გვხვდება, რაც პროცესის ნაკლებად ექსპრესიულ ხასიათზე მიუთითებს. ფატიკური აქტები, რომლებიც მიმართულია კომუნიკაციური კავშირის შენარჩუნებასა და ინტერაქციის ფორმალურ უწყვეტობაზე, ნაკლებად გამოვლინდა და დაფიქსირდა სისხლის სამართლის საქმის 40 წინადადებაში (4%), ხოლო სამოქალაქო სამართლის საქმის — 29 საანალიზო წინადადებაში (3.2%).

<i>აქტის ტიპი</i>	სისხლის სამართლის საქმე (n ³⁷ =200)	%	სამოქალაქო სამართლის საქმე (n=125)	%
მეტადიკურული აქტები	90	10%	55	6.1%
მულტიმოდალური აქტები	70	7%	41	4.5%
ფატიკური აქტები	40	4%	29	3.2%

ცხრილი 9.

4.4. პრაგმატიკული მარკერების შეპირისპირებითი ანალიზი ამერიკულ და ქართულ სასამართლო დისკურსში

ინგლისურენოვანი და ქართულენოვანი სასამართლო დისკურსის ანალიზი აჩვენებს, რომ ძირითად პრაგმატიკულ მარკერებს მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნით კომუნიკაციის პროცესში. მათი რეპრეზენტაციული მნიშვნელობა გამოიხატება იმაში, რომ ისინი არ შემოიფარგლებიან მხოლოდ პროპოზიციული შინაარსის გადმოცემით, არამედ დამატებით ატარებენ კონცეპტუალურ ინფორმაციას. კერძოდ, პრაგმატიკული მარკერები, ფრეიზერის ტაქსონომიის მიხედვით, კლასიფიცირებული როგორც "ძირითადი მარკერები", განსაზღვრავენ წინადადების ილოკუციურ ძალას, რაც გულისხმობს იმპლიციტურ კომუნიკაციურ ფუნქციას, რომელსაც ისინი ასრულებენ სასამართლო დისკურსში.

³⁷ n აღნიშნავს წინადადებების რაოდენობას

კომუნიკაციის პროცესი მოიცავს ყველა ტიპის სტრუქტურებს, როგორც ქართულ, ისე ინგლისურ ენაში. ისინი ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების ნაწილი და ერთგვარი ბირთვია საუბრის ან ტექსტის ფორმირებისას, ისინი განსაზღვრავენ ინფორმაციის გადმოცემის ფორმას, მნიშვნელობასა და ურთიერთქმედების დინამიკას. თხრობითი, კითხვითი და ბრძანებითი მარკერები კომუნიკაციის განუყოფელი ნაწილია და მათ გარეშე სრულფასოვანი და ეფექტური კომუნიკაცია პრაქტიკულად შეუძლებელია.

საკვლევ ენებში (ინგლისური, ქართული) ძირეული და წამყვანი ძირითადი პრაგმატიკული მარკერებია (ქართული - 48%; ინგლისური - 53%), თუმცა შემდეგ დონეზე ვხვდებით განმასხვავებელ ნიშანს არსებულ ენებში. ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში დომინანტური აღმოჩნდა დისკურსის მარკერები, ხოლო ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში წამყვან როლს ასრულებენ კომენტარის მარკერები, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ქართულ სეგმენტში დისკურსის მარკერები უზრუნველყოფენ კომუნიკაციის თანმიმდევრულობას და არგუმენტაციის გამყარებას, რაც მოსაუბრე პირებს საშუალებას აძლევს დისკურსის სტრუქტურა უფრო მკაფიო და გასაგები გახადონ ზეპირმეტყველებაში, მაგალითად, „მნიშვნელოვანია, რომ...“, „ფაქტია, რომ...“ და „საბოლოოდ“ ხელს უწყობს ინფორმაციის ორგანიზებას, მაშინ როდესაც მარკერები „შედეგად“, „ამიტომაც“ და „აქედან გამომდინარე“ კონკრეტული დასკვნის გამოტანის პროცესს აჩქარებენ, ხოლო კონტრარგუმენტაციის მარკერები, როგორებიცაა „მაგრამ“, „თუმცა“ და „მიუხედავად ამისა“, კრიტიკული დისკუსიის კონტექსტში, საშუალებას აძლევენ მოსაუბრეს, გამოხატონ ალტერნატიული ან საწინააღმდეგო პოზიცია.

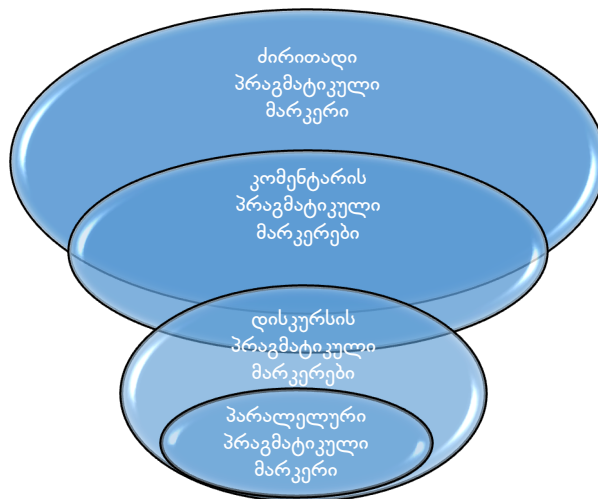
ინგლისურენოვან სეგმენტში, კომენტარის მარკერები უფრო მეტად გამოხატავენ მოსაუბრე პირის პირად დამოკიდებულებას, არგუმენტაციის დამატებლობას და საერთო შეფასებას. ეს მარკერები სხვადასხვა ქვეკატეგორიად იყოფა და გამოხატავენ სხვადასხვა კომუნიკაციურ სტრატეგიებს. მაგალითად, შეფასების მარკერები, როგორიცაა „Obviously“, „Clearly“ და „Undoubtedly“, ხაზს უსვამენ არგუმენტის სანდოობასა და სიცხადეს. საუბრის მანერის მარკერები, როგორიცაა „Frankly“, „Honestly“ და „Strictly speaking“, აჩვენებენ მოსაუბრის დამოკიდებულებას და საუბრის ტონს. სიცხადის მარკერები, როგორიცაა „In other words“, „That is to say“ და „To put it simply“, უზრუნველყოფენ ინფორმაციის გადმოცემას უფრო გასაგები ფორმით. აღსანიშნია ისიც, რომ ინგლისურის ყველა ქვეკატეგორია (შეფასების, საუბრის მანერის, სიცხადის, სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული, სათქმელის

შერბილების, და ემპათიური პრაგმატიკული მარკერები), წარმოდგენილია ინგლისურენოვან მასალებში, თუმცა განსხვავებული სიხშირით.

ქვემოთ წარმოდგენილი დიაგრამები(4-5) წარმოაჩენს პრაგმატიკულ მარკერთა კლასების, გამოყენების მხრივ, განსხვავებას ქართულსა და ინგლისურ ენებში. ორივე ენაში, თითოეული დონე თანმიმდევრულად აფართოებს და აღრმავებს დისკურსის შინაარსს: ძირითადი მარკერი საწყის კონტექსტს ქმნის, დისკურსის მარკერი კავშირს უზრუნველყოფს, კომენტარის მარკერი დამატებით ინფორმაციას შემოაქვს, ხოლო პარალელური მარკერები სხვადასხვა პერსპექტივას წარმოაჩენს, რაც, საბოლოო ჯამში, კომუნიკაციას განსაზღვრავს. მნიშვნელობის მხრივ, დიაგრამა(4-5) აჩვენებს პრაგმატიკული მარკერების იერარქიულ სტრუქტურას, ყველაზე დიდი (ზედა) წრე მოიცავს ყველა ქვემო დონის წრეს, ისინი წარმოაჩენს დისკურსის განვითარების თანმიმდევრობას და გვიჩვენებს კომუნიკაციური აქტის რთულ სტრუქტურას. განსხვავება კი მეორე დონეებშია.

დიაგრამა 4. (ქართულენოვანი სეგმენტი).

დიაგრამა 5. (ინგლისურენოვანი სეგმენტი).

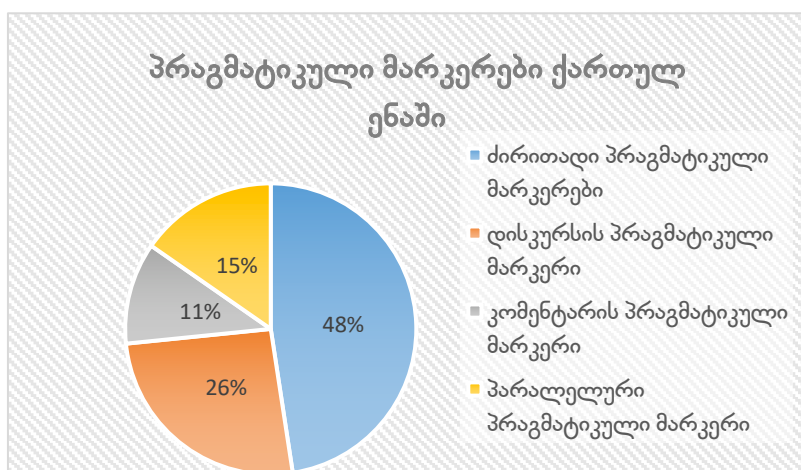
პრაგმატიკული მარკერების ამგვარი განსხვავება ლინგვისტური და სამართლებრივი ფაქტორებით აიხსნება, როგორც ჩანს, ქართულენოვანი დისკურსი უფრო მეტად ეფუძნება ფორმალურ, სტრუქტურირებულ და ობიექტურ კომუნიკაციას, სადაც დისკურსის მარკერები აქტიურად გამოიყენება ინფორმაციის ორგანიზებისთვის და არგუმენტაციის გასამყარებლად, რაც ხელს უწყობს მკაფიო და ლოგიკურად გამართულ დისკურსს. შესაბამისად, აქცენტი კეთდება იმ გარემოებაზე, რომ არგუმენტები იყოს, რაც შეიძლება მტკიცე, ზედმეტი სუბიექტურობისა და ინტერპრეტაციის გარეშე.

ინგლისურენოვანი სეგმენტის შემთხვევაში, პროცესი მეტწილად ‘დებატებზე’ დაფუძნებული და იურიდიული არგუმენტაცია ხშირად მოითხოვს მოსაუბრის პირად ინტერპრეტაციას, შეფასებას და სანდოობის დასაბუთებას. სწორედ ამიტომ, კომენტარის მარკერები, რომლებიც პიროვნულ ხედვას, შეფასებას და საუბრის მანერას გამოხატავენ, მეტად გვხვდება ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში. ეს განპირობებულია არა მხოლოდ ლინგვისტური თავისებურებებით, არამედ სამართლებრივი სისტემის სპეციფიკითაც, სადაც მოსამართლეებს, ადვოკატებს და პროკურორებს უფრო ხშირად უწევთ მსჯელობის წარმართვა და არგუმენტების სუბიექტურად წარდგენა, რადგან ამერიკაში პრეცედენტული სამართალი³⁸ მოქმედებს.

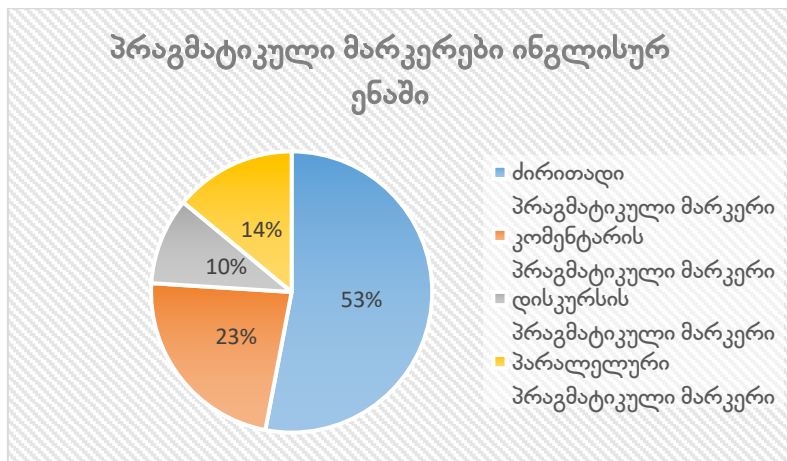
³⁸ გადაწყვეტილებებზე გავლენას ახდენს მანამდე არსებული პრეცედენტები, ამიტომ მსჯელობა და საკითხის ყველა მხრიდან განხილვა გადამწყვეტია

შესაბამისად, ქართულსა და ინგლისურ სასამართლო დისკურსში პრაგმატიკული მარკერების განსხვავებული როლი ასახავს კომუნიკაციის სტრუქტურულ და სამართლებრივი სისტემის თავისებურებებს. ქართულში დომინირებს ობიექტური, ფორმალური და სტრუქტურირებული დისკურსი, სადაც დისკურსის მარკერებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება, მაშინ როდესაც ინგლისურში უფრო მეტად გამოიყენება კომენტარის მარკერები, რომლებიც ემსახურებიან არგუმენტების ინტერპრეტაციასა და მსმენელზე ზემოქმედებას.

სტატისტიკური თვალსაზრისით, პრაგმატიკულ მარკერების განაწილება პროცენტულობის ³⁹ მხრივ ქართულ ენაში ასეთია: ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები 48%(432 წინადადება), დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები 26% (234 წინადადება), კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები 11%(99 წინადადება), პარალელური პრაგმატიკული მარკერები კი 15%(135 წინადადება). ინგლისურ ენაში - ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები 53%, დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები 10%, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები 23%, პარალელური პრაგმატიკული მარკერები 14% (იხ. დიაგრამა 6).

³⁹ სტატისტიკური ანალიზი ჩატარებულია 900 ქართულენოვანი წინადადების საფუძველზე

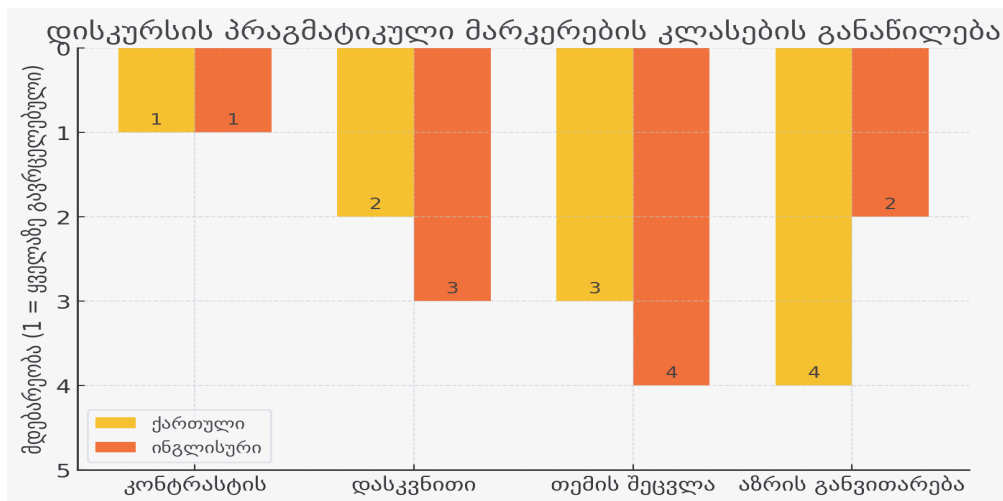

დიაგრამა 6.

რაც შეეხება ქვეკატეგორიებს შორის სხვაობებს, ქართულ სამართლებრივ ენაში, ინგლისურთან შედარებით, სტრუქტურული მარკერები უფრო მეტად ვლინდება ზმნური პერფორმატების (მაგ., „ამტკიცებს“, „გეკითხებით“, „მიპასუხეთ“) სახით, განსაკუთრებით თხრობითი აგებულების წინადადებებში. თუმცა, შინაარსობრივი აღქმის თვალსაზრისით, ორ ენას შორის არსებითი განსხვავება არ შეინიშნება. ორივე ენაში, ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები — სტრუქტურული მარკერები (თხრობითი, კითხვითი, ბრძანებითი ტიპების მიხედვით) — წარმოადგენს სასამართლო პროცესის არსებით დისკურსულ რგოლს, ვინაიდან ისინი ფუნქციურად განსაზღვრავენ კომუნიკაციის მიმართულებასა და ინსტიტუციურ როლებს, როგორც მანამდე აღვნიშნეთ, მოცემული ქვეკატეგორიების შემთხვევაში სტატისტიკური ანალიზის ჩატარება მიზანშეწონილად არ მიიჩნევა, რადგან ისინი განიხილება, როგორც სტრუქტურული საფუძველი, რომლის რაოდენობრივი შეფასება ნაკლებად მნიშვნელოვანია.

პრაგმატიკული მარკერების მეორე კლასს – დისკურსის პრაგმატიკულ მარკერებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს საკვლევ ენებში. მიუხედავად იმისა, რომ ეს მარკერები ორივე ენაში ფართოდ გვხვდება, მათი ქვეკლასების გამოყენება განსხვავებულია.

ორივე ენაში დომინირებს კონტრასტის გამომხატველი მარკერები. ქართულენოვან სეგმენტში დასკვნითი მარკერები მეორე ადგილზეა, რასაც თემის შეცვლის მარკერები მოჰყვება, ხოლო ბოლო პოზიციას აზრის განმავითარებელი მარკერები იკავებს. სიხშირის მიხედვით, ინგლისურენოვანში მეორე ადგილზე აზრის განმავითარებელი მარკერები დგას, შემდეგ დასკვნითი მარკერები, ხოლო ბოლოს – თემის შეცვლის მარკერები (იხ. დიაგრამა 7).

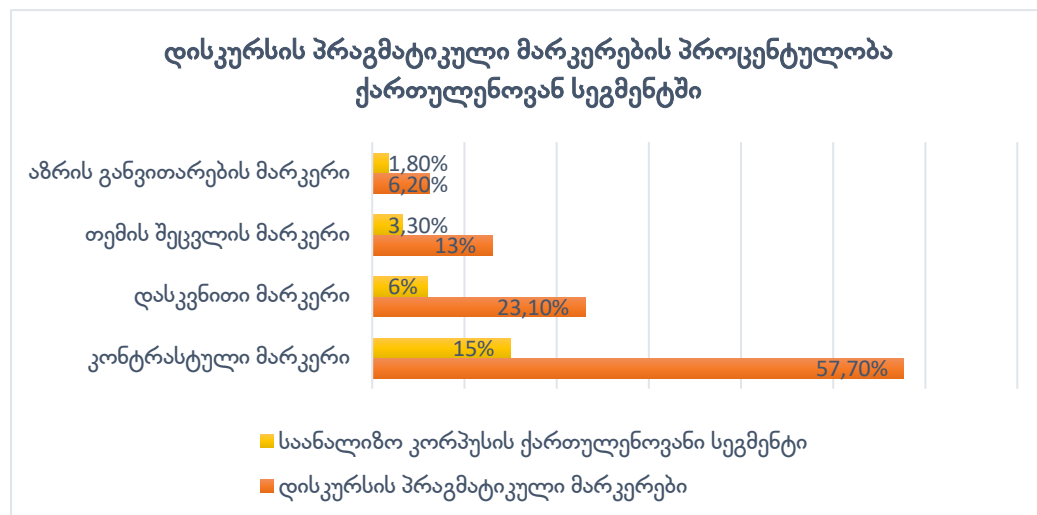

დიაგრამა 7.

მოცემული სვეტოვანი დიაგრამა, აჩვენებს დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების ქვეკლასების განაწილებას ქართულსა და ინგლისურ ენებში. რაც უფრო დაბალი ციფრი აქვს, მით უფრო მეტად გავრცელებულია მარკერის ტიპი. როგორც იკვეთება, კონტრასტული მარკერები ორივე ენაში პირველ ადგილზეა, თუმცა შემდეგი თანმიმდევრობა განსხვავებულია. ამ განსხვავებებს საფუძვლად უდევს ენის სტრუქტურული და დისკურსული თავისებურებები, სასამართლო პროცესის ფუნქციურ-ორგანიზაციული ჩარჩო და კულტურული ფაქტორები, რაც განსაზღვრავს კომუნიკაციის სტრატეგიებსა და არგუმენტაციის წარმართვის წესებს ქართულსა და ინგლისურ სასამართლო გარემოში; კერძოდ, ქართული ენა აგლუტინაციური და ფლექსიური სტრუქტურისაა, სადაც ერთ სიტყვაში შეიძლება მოქცეული იყოს რამდენიმე გრამატიკული მნიშვნელობა. ეს არგუმენტაციის უფრო კომპაქტურ და ფორმალურ გადმოცემას უწყობს ხელს, რაც ხსნის დასკვნითი მარკერების მეორე პოზიციას ქართულ დისკურსში, ხოლო ინგლისური ენა ანალიზური სისტემისაა, სადაც მნიშვნელობა უფრო მეტად დამოკიდებულია სიტყვების თანამიმდევრობაზე და დამხმარე სიტყვებზე. ამიტომ, ინგლისურ დისკურსში აზრის განმავითარებელი მარკერების უპირატესობა ბუნებრივია, რადგან არგუმენტები ხშირად თანმიმდევრულად და დამატებითი ახსნით გადმოიცემა, ამასთან არგუმენტაციის განვითარებაც უფრო ეტაპობრივია.

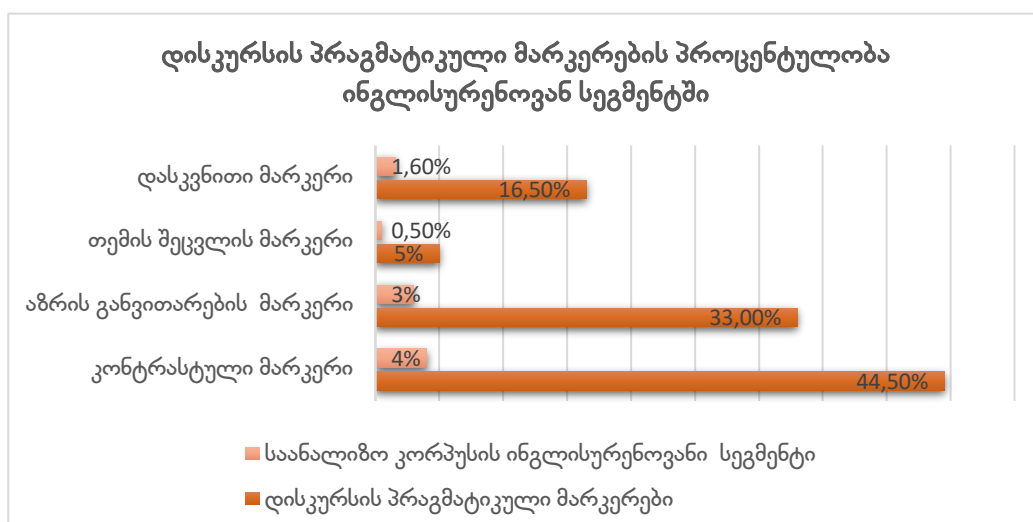
კონკრეტული პროცენტული მონაცემების მიხედვით (იხ. დიაგრამა 6/7), ქართულენოვან სეგმენტში, კონტრასტული მარკერი (135 წინადადება) დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების (234 წინადადება) კლასში 57,7%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში – 15%-ს. დასკვნითი მარკერი (54 წინადადება) დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 23,1%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში 6%

შეადგენს. თემის შეცვლის მარკერი (30 წინადადება) დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 13%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში - 3,3%. აზრის განვითარების მარკერი(15 წინადადება) კი 6,2% დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების კლასიდან, ხოლო მთლიანად ქართულენოვანი სეგმენტის 1,8%-ს.

დიაგრამა 8.

ინგლისურენოვან მასალებში, კონტრასტული მარკერი (40 წინადადება) დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების(90 წინადადება) კლასში 44,5%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვან სეგმენტში – 4%-ს. აზრის განვითარების მარკერი(30 წინადადება) კი 33%-ს დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების კლასიდან, ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვანი სეგმენტის 3%-ს. დასკვნითი მარკერი დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 16,5%-ს (15 წინადადება) შეადგენს, ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვან სეგმენტში 1,6% შეადგენს. თემის შეცვლის მარკერი დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 5%-ს (5 წინადადება) შეადგენს, ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვანი სეგმენტში - 0,5%-ს.

დიაგრამა 9.

როგორც პრაგმატიკული მარკერების აღწერისას აღვნიშნეთ, დისკურსის მარკერები პოზიციურად ცვალებადია — ისინი შეიძლება გვხვდებოდეს როგორც წინადადების დასაწყისში, ისე შუა ნაწილში ან ბოლოში. დისკურსის მარკერების ტიპები მრავალფეროვანია, და ეს მრავალფეროვნება ორივე ენობრივ კორპუსში ფიქსირდება. მარკერები ხშირად წარმოდგენილია სხვადასხვა ფორმით, თუმცა მათ ერთიანი, ფუნქციურად იდენტური შინაარსობრივი დატვირთვა აქვთ. შესაბამისად, მარკერები დავაჯგუფეთ ფუნქციის მიხედვით და მივაკუთვნეთ შესაბამის დისკურსულ ტიპებს, რის შედეგადაც გამოვკვეთეთ ის მარკერები, რომლებიც ქართულენოვან და ინგლისურენოვან მასალებში სინონიმური ან ფუნქციურად მიახლოებული ფორმებით შეგვხვდა (იხ. ცხრილი10).

მარკერის ტიპი	აღწერა	ქართული შესაბამისობა	ინგლისური შესაბამისობა
		(ეფევიკალენტი)	(ეფევიკალენტი)
<u>თანმიმდევრული მარკერები:</u>	მიუთითებენ იდეების/მოვლენების თანმიმდევრობაზე	პირველი რიგში მეორე შემდეგში საბოლოოდ დასკვნაში დამატებით	Finally, formerly, meanwhile, first, first of all, second/secondly, afterwards, later, then/next, lastly, etc.
<u>დროებითი მარკერები:</u>	გამოხატავენ დროითი კავშირი მოვლენებს: თუ იდეებს შორის.	ახლა, მაშინ, მოგვიანებით შემდეგ, ამასობაში აღრე	Then Later Afterwards Subsequently Simultaneously At the same time.

<u>მიზეზობრივი მარკერები:</u>	მიუთითებენ მიზეზ-შედეგობრივ კავშირზე იდეებს/მოვლენებს შორის.	"რადგან", "მას შემდეგ" "მაშასადამე", "შედეგად", "გამო" "გამო."	Because "Since Therefore Thus Consequently As a result Due to Owing to
<u>კონტრასტული მარკერები:</u>	მიუთითებენ განსხვავებებს ან კონტრასტებს იდეებსა და მოვლენებს შორის.	"მაგრამ", "თუმცა" "აქედან", "მიუხედავად", "თუმცა"	But However On the other hand In contrast Nevertheless Nonetheless Yet Still
<u>განმარტებითი მარკერები</u>	განმარტების ან დამატებითი ახსნის გამომხატველი მარკერი	გველისხმობ, ეს არის.. მაგალითად სხვა სიტყვებით	for instance, for example, to illustrate
<u>დასკვნითი მარკერები:</u>	ინფორმაციის ან არგუმენტების შეჯამება ან საბოლოო დასკვნა.	საბოლოოდ დასკვნის სახით საერთო ჯამში	In summary, To summarize Overall, To conclude, All in all, To sum up
<u>ინტერაქციული მარკერები</u>	მართავენ სპიკერებსა და მსმენელებს შორის ურთიერთქმედებას.	ასე რომ ყოველ შემთხვევაში იცი გველისხმობ მართალია სინამდვილეში	So Anyway You know i mean Okay That's right
<u>მტკიცებულების მარკერები:</u>	იუთითებს ინფორმაციის წყაროზე ან სიზუსტეზე	"როგორც", "რათქმუნდა" "აუცილებლად", "სავარაუდოდ"	Apparently Obviously Clearly Certainly Surely

ცხრილი 10.

ამასთან, დისკურსის პრაგმატიკულ მარკერები დავყავით ტექსტუალური და ინტერაქციული ფუნქციების (Müller, 2005) მიხედვით და განვსაზღვრეთ მათი მნიშვნელობა. პირველ შემთხვევაში, დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები ხელს უწყობენ საუბრის სტრუქტურის ჩამოყალიბებასა და იდეათა გენერირებას, რაც დისკურსს ლოგიკურობასა და თანმიმდევრულობას ანიჭებს, ხოლო მეორე შემთხვევაში, ისინი განსაზღვრავენ საუბრის ტონს, ამყარებენ მსმენელთან კავშირს, რაც განაპირობებს ეფექტურ კომუნიკაციას (იხ. ცხრილი 11). მარკერების ამგვარი დაყოფა ემყარება იმ პრინციპს, რომ სასამართლო კომუნიკაცია მაღალი რეგულაციის მქონე ინსტიტუციურ სივრცეში მიმდინარეობს, სადაც ფორმალიზებული სტილი და სათანადო კომუნიკაციური სტრატეგიები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს.

ფუნქცია	ტექსტუალური / ინტერაქციული	განსაზღვრება	ინგლისური (პმ)	ქართული (პმ)	კომენტარი / შენიშვნა
მოვლენების თანმიმდევრული აღნიშვნა	ტექსტუალური	გამოიყენება მოვლენების თანმიმდევრობის აღსანიშნად და ლოგიკურად გადმოსაცემად	Firstly, next, then, finally formerly	პირველ რიგში, შემდეგ, ბოლოს, შემდეგად	ქართულში პოზიციურად წინ დგას. ინგლისურში დასაწყისში ან შუაში
თემის გაფართოება	ტექსტუალური	დამატებითი ინფორმაციის ან არგუმენტის გაძლიერება	Moreover, besides, in addition	ვარდა ამისა, ამასთან, თანაც	ორივე ენაში არგუმენტაციის გასაძლიერებლად
კონტრასტის/ წინააღმდეგობის გამოხატვა	ტექსტუალური	ორ იდეას შორის განსხვავების ან წინააღმდეგობის გამოხატვა	However, although, on the other hand	თუმცა, მიუხედავად ამისა, მეორე მხრივ	ფუნქციურად იდენტურია ორივე ენაში; ქართულში "თუმცა" ყველაზე ხშირად გამოიყენება, იძენს თავისუფალ სინტაქსურ განლაგებას და ერგებიან მეტყველების დინამიკას
დასაბუთება	ტექსტუალური	მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის აშკარა გამოხატვა	Therefore, consequently, thus	შესაბამისად, ამიტომ, ამ მიზეზით	ორივე ენაში არგუმენტული დისკურსის ფუნდამენტი
მსჯელობაზე ხაზგასმა	ტექსტუალური	მნიშვნელობის ან არგუმენტის გამოკვეთა	In fact, it should be noted, indeed	ზუსტად, ხაზგასმით აღვნიშნავ, აუცილებლად უნდა ითქვას	მოსამართლის ან ადვოკატის მიერ ფორმალური აქცენტირება
მაგალითის გამომხატველი	ტექსტუალური	ფაქტის დასადასტურებლად ან მოსაზრების გასამყარებლად მაგალითის მოყვანა	For example For instance	მაგალითად, ვთქვათ, როგორც ჩანს	"ვთქვათ" უფრო რბილი ქართულში, "მაგალითად" უფრო ოფიციალური ორივე ენაში
დასკვნა	ტექსტუალური	მსჯელობის დასასრულის ან შედეგის გადმოცემა	Thus, therefore, so that	შესაბამისად, შედეგად, ამრიგად	დასკვნის გასაზრდელად ორივე ენაში აქტიურად გამოიყენება
მანამდე არსებულ ინფორმაციაზე მითითება	ტექსტუალური	წინა დისკურსულ ნაწილზე რეფერირება, საუბრის გაგრძელების უზრუნველყოფა	As mentioned earlier, with regard to; , so, with reference to	როგორც ითქვა, შემოთვახსენებ, რაც შეეხება	ქართულში ხშირად ფორმულირებულია ჩაკეტილი სტრუქტურებით
საუბრის გამხსნელი/დამწყები	ინტერაქციული	საუბრის ინიცირება, თემის წამოყენება, ყურადღების გაღატანა	Now, so, alright, and	ახლა, ანუ, პო, აი	ქართულში ემოციური ელემენტების ხშირად ირევია ("აი", "აუ")
საუბრის მართვა	ინტერაქციული	საუბრის ნაკადის მართვა, შეჩერება ან გაგრძელება	Well, right, because,	ხოდა, პო, იმიტომ, მაგრამ	ქართულში "ხოდა" ხშირად ლოგიკურ მართვას გამოხატავს; აზრის გაგრძელებას
საუბრის შერბილება	ინტერაქციული	ნათქვამის შემარბილებელი, თავაზიანობის შენარჩუნებისთვის	Well, I mean, sort of	ანუ, მეოხი თითქმის	ინტერპერსონალურობა, ამცირებენ ნათქვამის კატეგორიულობას ორივე ენაში
მოსაზრების გამოხატვა	ინტერაქციული	პირადი აზრის, რწმენის, დამოკიდებულების გამოხატვა	I think, I believe, of course	ჩემი აზრით, მიმაჩნია, ბუნებრივია	ქართულში ხშირად ემოციური შეფერილობით ან კონტექსტუალურად მრავალფეროვანია

ცხრილი 11.

ცხრილის(11) მიხედვით, ქართულენოვანი და ინგლისურენოვანი დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციებს შორის მრავალი მსგავსება შეინიშნება, განსაკუთრებით ტექსტუალურ სფეროში. ორივე ენაში მარკერები გამოიყენება მოვლენების თანმიმდევრობის გამოსახატად, არგუმენტაციის გასაძლიერებლად, კონტრასტის გამოსახატად, მიზეზ-

შედეგობრივი კავშირის დასაბუთებისთვის და დასკვნების გამოკვეთისთვის. თუმცა, განსხვავებები ძირითადად მარკერების სინტაქსურ მდებარეობასა და გამოყენების მხრივ ვლინდება: ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში პრაგმატიკული მარკერები, განსაკუთრებით ტექსტუალური ტიპის, ხშირად წინადადების თავშია, ხოლო ინგლისურში – დასაწყისში ან შუაში. ინტერაქციული მარკერები ქართულში შედარებით ნაკლებად გამოხატავენ ინტერპერსონალურ დამოკიდებულებას და ემოციური ელემენტებიც იშვიათად ჩანს. მაგალითად, „ხოდა“ ლოგიკური გაგრძელების ფუნქციას ასრულებს, ხოლო პირადი მოსაზრებები მეტწილად ნეიტრალური ტონით გამოითქმის. ამის საპირისპიროდ, ინგლისურენოვან დისკურსში მარკერები ხშირად უფრო ინტერპერსონალურია და მეტ სპონტანურობას გამოხატავს.

ცხრილში(11) წარმოდგენილი დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები ასახავენ სხვადასხვა ფუნქციას, რაც მნიშვნელოვან საფუძველს ქმნის სასამართლო დისკურსის სიღრმისეული ანალიზისთვის, კერძოდ, აღნიშნული მარკერები უზრუნველყოფს ინტერაქციის სტრუქტურირებას, არგუმენტაციის ჩამოყალიბებას და მოსამართლესა და მხარეებს შორის კომუნიკაციის წარმართვას. პრაგმატიკული მარკერები გამოიყენება როგორც წინადადებების ლოგიკური სტრუქტურირებისთვის, ისე მხარეებს შორის კომუნიკაციის მართვისთვის. ტექსტური დონე გულისხმობს იმას, რომ მარკერები, როგორებიცაა „first“, „second“, „therefore“, „შესაბამისად“, „ამიტომ“, „ამ მიზეზით“, უზრუნველყოფენ არგუმენტების და დასაბუთებების სწორად გადმოცემას. ის აერთიანებს ენობრივ ელემენტებს, რაც საშუალებას გვაძლევს, უკეთ გავაანალიზოთ, თუ როგორ ხორციელდება კომუნიკაცია, როგორი გავლენა აქვს დისკურსსა და შეტყობინების გადაცემას. ინტერაქციული ფუნქცია ენობრივ კომუნიკაციაში ერთ-ერთ ძირითად ელემენტად გვევლინება — ის ამყარებს და აძლიერებს ურთიერთმიმართებებს, რაც წარმატებული კომუნიკაციის აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს.

ზემოთ განხილული წინადადებების ანალიზის შედეგად, ორივე ენაში შეგვიძლია გამოვყოთ დისკურსის პრაგმატიკული მარკერების შემდეგი ტექსტურული და ინტერაქციული ფუნქციები სასამართლო დისკურსში:

- დისკურსიულ ერთეულებს შორის მიმართებების აღნიშვნა;
- დისკურსის ორგანიზება ტექსტუალურ და ინტერაქციულ დონეზე;
- დისკურსში თანმიმდევრულად აზრის ჩამოყალიბება;

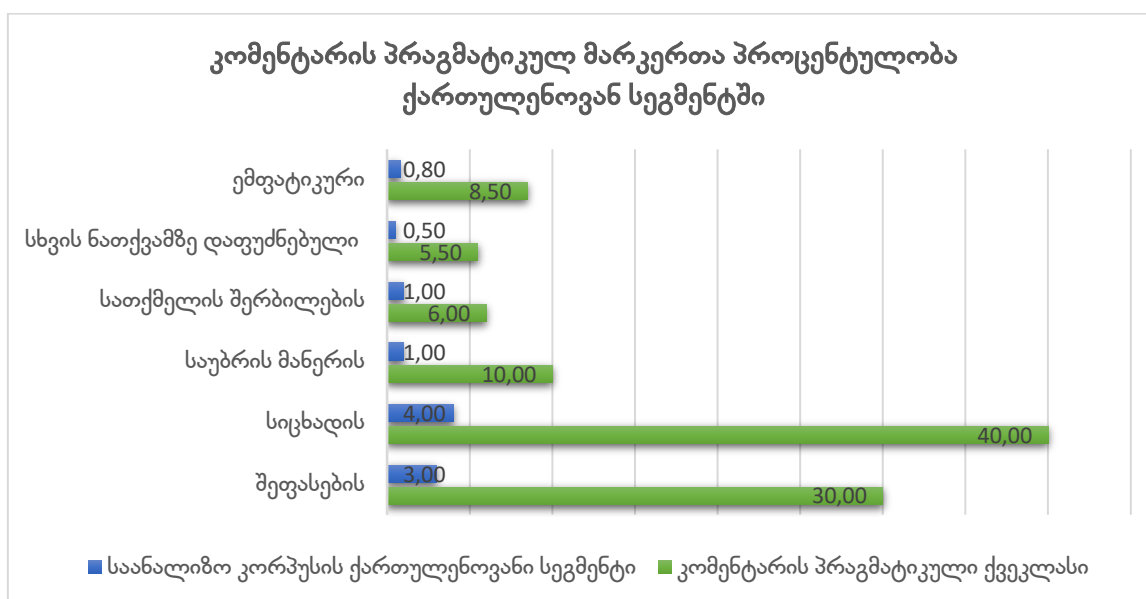
- პროცესის კოორდინირება მნიშვნელობების აღსაქმელად;
- ინტერაქტიული და გამომხატველობითი ფუნქციის გამოხატვა (ორმხრივი კომუნიკაცია, ემოციური ან პიროვნული გამოხატულება);
- აქვს ინდექსური ფუნქცია (პრაგმატიკული მარკერები ახდენენ შეტყობინების სწორად ინტერპრეტირებას) რომელიც უზრუნველყოფს შეტყობინების ზუსტ და კონტექსტის შესაბამის ინტერპრეტაციას.

პრაგმატიკული მარკერების დაჯგუფება და მათი შეპირისპირება ორ ენაში მნიშვნელოვანია, როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით, რადგან ეს მიდგომა საშუალებას გვაძლევს, დავადგინოთ დისკურსული სტრუქტურის თავისებურებები (ქართულენოვანი და ინგლისურენოვანი სასამართლო დისკურსის ლოგიკური და არგუმენტაციული სტრუქტურა განსხვავებულია, მაგალითად, ქართულ სასამართლო დისკურსში დასკვნითი მარკერები უფრო ხშირად გამოიყენება, რაც მიუთითებს არგუმენტის მკაფიოდ დასრულებას) და შევადაროთ ენათა კომუნიკაციური სტრატეგიები (რისი დახმარებითაც ვიგებთ თუ როგორ ახდენენ მოსაუბრეები კომუნიკაციის მართვას, არგუმენტაციის განვითარებას და მსმენელთან კავშირის დამყარებას. მაგალითად, ინტერაქტიული მარკერები ქართულში უფრო ფორმალურია და ნაკლებია, მაშინ როდესაც ინგლისურში, უფრო ხშირად იყენებენ უშუალო კომუნიკაციაში, განსაკუთრებით მოსამართლისა და მოწმის, ან ადვოკატისა და ბრალდებულის დიალოგში, რაც ინტერპერსონალურ ჩართულობას აძლიერებს).

პრაგმატიკული მარკერების მესამე კლასი, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები, ჭარბობს ინგლისურ ენაში. დაკითხვისა და მოსამართლის მიმართვის პროცესში, საკმაოდ დიდი რაოდენობის კომენტარი კეთდება. ეს კი იქიდან გამომდინარეობს, რომ კომენტარის მარკერი არის მექანიზმი, რომელიც გამოხატავს კომენტარის გაკეთების ილოკუციურ ძალას. შეპირისპირებითი ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ ქართულსა და ინგლისურ ენებში კომენტარის მარკერები განსხვავებული ფორმით ვლინდება, რაც მათი ენობრივი სპეციფიკით არის განპირობებული. ქართულ ენაში ისინი, მეტწილად, სინონიმური ფრაზეოლოგიური ერთეულებით გამოიხატება, მაშინ როდესაც ინგლისურ ენაში მათი გამოხატვა ხშირად ზმნიზედების საშუალებით ხდება. პროპოზიციაში გადმოცემული ინფორმაციის სიცხადეს უფრო მეტად იყენებენ ქართულენოვან სეგმენტში, ვიდრე ინგლისურენოვანში.

ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში კომენტარის მარკერებიდან ყველაზე მაღალი გავრცელებით გამოირჩევა სიცხადის (40%) და შეფასების (30%) მარკერები (ჯამში 99 კომენტარის მარკერიანი წინადადება). სტატისტიკურმა ანალიზმა (იხ. დიაგრამა 10) აჩვენა, რომ საანალიზო კორპუსის ქართულენოვან სეგმენტში სიცხადის მარკერი შეადგენს საერთო მასალის 4%-ს. შეფასება კი 3%. საუბრის მანერის მარკერების ქვეკლასის წილი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 10%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში – 1%-ს.

სათქმელის შერბილების მარკერი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 6%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში – 1%-ს. სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 5,5%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში 0.5% შეადგენს. ემფატიკური მარკერი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 8.5%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში - 0.8%.

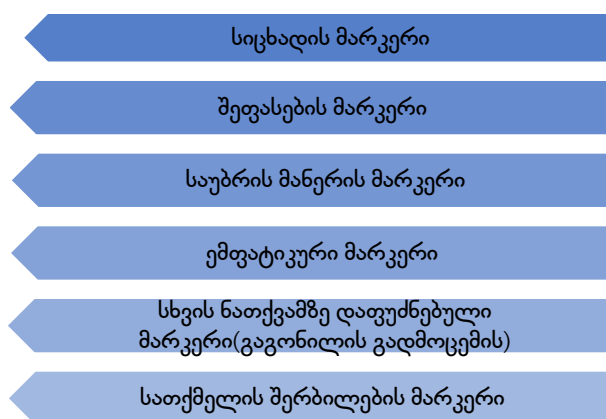

დიაგრამა 10.

ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში კომუნიკაციის მიზანი ძირითადად არის ფაქტების ზუსტი, ნეიტრალური და ოფიციალური ფორმით გადმოცემა, ინტერპერსონალური და ემოციური ელემენტები კი მინიმალურია და შეზღუდული.

რაც შეეხება მასალის ინგლისურენოვან სეგმენტს, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები საკმოდ მნიშვნელოვანია და მისი ყველა ქვეკლასი უფრო მეტი სიხშირით გამოიკვეთა ქართულენოვან სეგმენტთან შედარებით. ინგლისურ ენაშიც, სიცხადისა და

შეფასებას მარკერებს მნიშვნელოვანი პოზიცია უკავიათ, როგორც ქართულენოვან სეგმენტში, შესაბამისად, მეტად გამოიყენება სხვა მარკერებთან შედარებით, ამ სეგმენტში კომენტარის მარკერის ყველა ქვეკატეგორია გამოიკვეთა ქართულისგან განსხვავებით, თუმცა რაოდენობრივად, რა თქმა უნდა, განსხვავებულია. კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების იერარქიული სტრუქტურა შემდეგნაირად გამოიყურება (დიაგრამა 11):

დიაგრამა 11.

სიცხადე - ყველაზე მაღალი დონე, რადგან პროცესში ზუსტი და ნათელი კომუნიკაცია აუცილებელია; **შეფასება** - მოდის მეორე დონეზე, რადგან სუბიექტური შეფასებები და მოსაზრებები მნიშვნელოვანია, მაგრამ ყოველთვის ზუსტი არგუმენტები პირველ ადგილზეა.

საუბრის მანერა - განსაზღვრავს ტონს და წინადადების სტრუქტურას, რაც საჭიროა კომუნიკაციის პროცესისთვის;

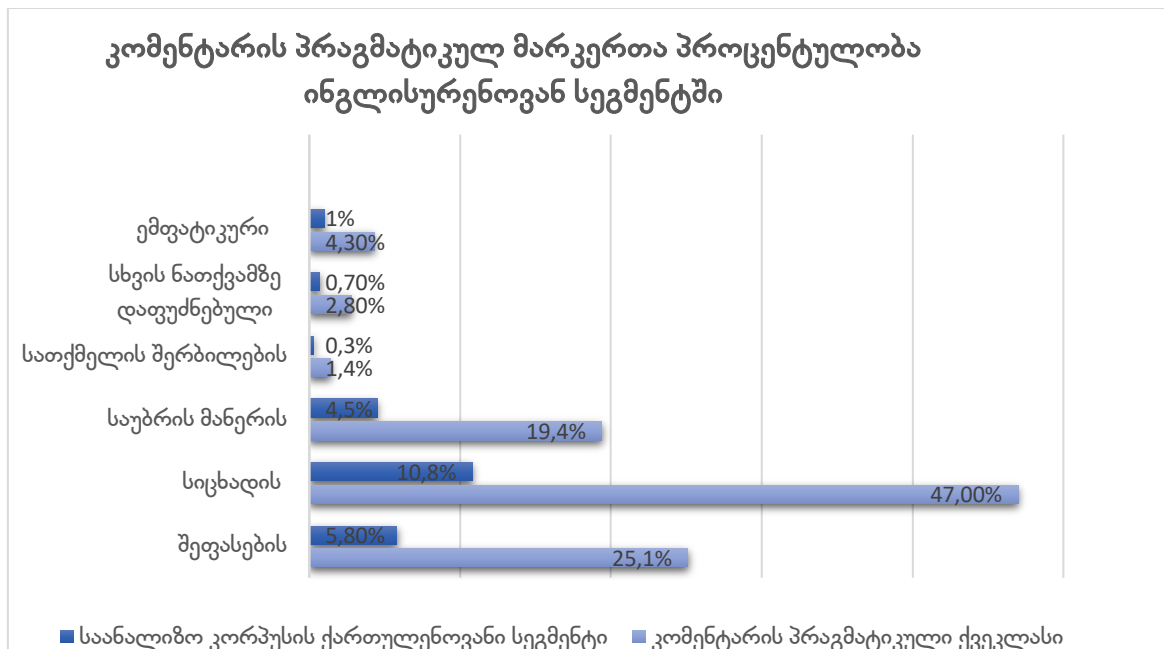
ემოციური მარკერები - ხაზს უსვამს მნიშვნელოვან ინფორმაციას;

სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერები (გაგონილის გადმოცემის) - მნიშვნელოვანია წყაროს სანდოობის დასადასტურებლად;

სათქმელის შერბილების მარკერები - ამცირებს პირდაპირობას, რომ თავიდან აიცილოს სუბიექტურობა;

ინგლისურენოვან სეგმენტში, კომენტარის მარკერებიდან ყველაზე მაღალი მაჩვენებლით არის სიცხადის (47%) და შეფასების (25.1%) მარკერები (ჯამში 207 კომენტარის მარკერი). ჩატარებული სტატისტიკური ანალიზის მიხედვით, საანალიზო კორპუსის ინგლისურენოვან სეგმენტში სიცხადის მარკერები იკავებენ 10.8%-იან წილს(97 წინადადება), შეფასების მარკერები კი 5,8%(52 წინადადება). საუბრის მანერის მარკერების ქვეკლასის წილი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 19.4%-ს შეადგენს(40 წინადადება), ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვან სეგმენტში – 4,5%-ს. ემოციური მარკერები კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 4,3%-ს(9 წინადადება). შეადგენს, ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვან სეგმენტში -1% შესადგენს. სათქმელის შერბილების მარკერები კომენტარის

პრაგმატიკული მარკერების კლასში -1,4%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვან სეგმენტში – 0,3%-ს. სხვის ნათქვამზე დაფუძნებული მარკერი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 2,8%-ს(6) შეადგენს, ხოლო მთლიანად ინგლისურენოვან სეგმენტში - 0,7% წინადადება დაიძებნა.

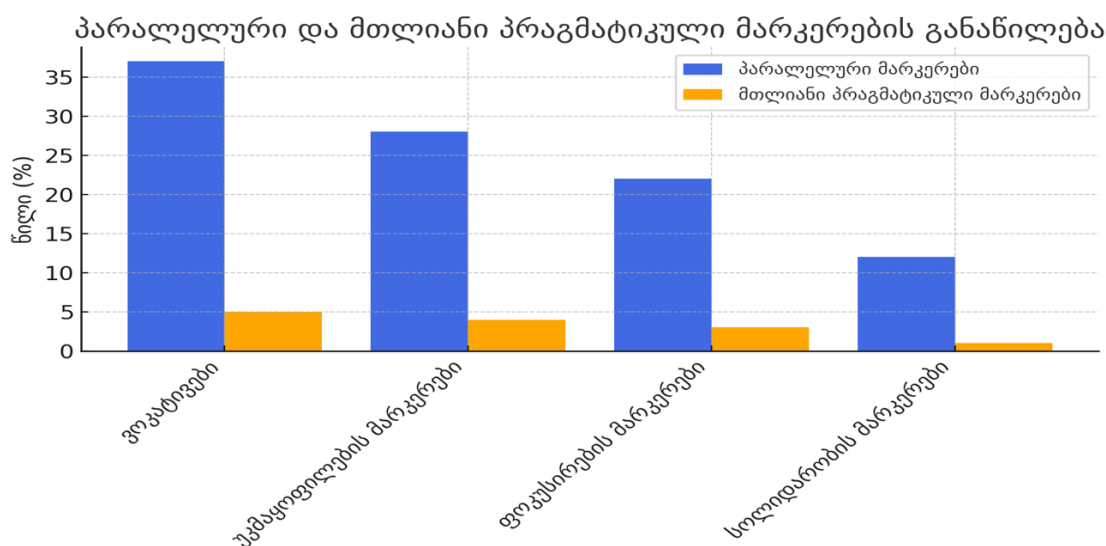
დიაგრამა 12.

წარმოდგენილი სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე შეიძლება ვთქვათ, რომ ინგლისურენოვან და ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში გამოყენებული კომენტარის მარკერების კლასი სხვადასხვა ინტენსივობითაა წარმოდგენილი. სიცხადისა და შეფასების მარკერებს მნიშვნელოვანი როლი უჭირავთ, ეს კი მეტყველებს იმ ფაქტზე, რომ ამ მარკერების გამოყენება, ფაქტების დამაჯერებლად და ზუსტად წარმოდგენის საშუალებას იძლევა ორივე ენაში, რაც საბოლოოდ, სასამართლოს გამჭვირვალობასა და სამართლიანობას უზრუნველყოფს.

სიცხადის მარკერები განაპირობებენ ინფორმაციის სწორად გაგებას, ხოლო შეფასების მარკერების დახმარებით, ხდება პოზიციების გამოხატვა და არგუმენტირებული მსჯელობა. ემფატიკური მარკერები ინგლისურენოვანში უფრო მეტად შეგვხდა ვიდრე ქართულენოვან მასალებში, ეს შესაძლოა აიხსნას კულტურული სხვაობით, რა დროსაც ცდილობენ შეინარჩუნონ უფრო მკაფიო და მკაცრი ტონი მოსაზრებებისა და არგუმენტების ხაზგასასმელად. ეს კი შესაბამისობაშია დასავლურ სამართლებრივ ტრადიციებთან, სადაც

ნათელი და პირდაპირი გამოხატვა მნიშვნელოვანია. ქართულ სასამართლო კულტურაში კი ფორმალურობა და ზომიერება უფრო მეტად იგრძნობა.

პრაგმატიკული მარკერების მეოთხე კლასი პარალელური მარკერებია. ამ მხრივ ქართულ სასამართლო დისკურსში, პირველ პოზიციას ვოკატივები, შემდეგ უკმაყოფილების გამოხატველი, ფოკუსირებისა და სოლიდარობის პრაგმატიკული მარკერები იკავებენ (დიაგრამა 13).

დიაგრამა 13.

სტატისტიკური ანალიზის საფუძველზე ჩანს, რომ პარალელურ პრაგმატიკულ მარკერებში ვოკატივები ყველაზე მაღალი ინტენსივობით გვხვდება ქართულენოვან სეგმენტში (37%-50 წინადადება), რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ კომუნიკაციის დროს, მეტყველ პირის მხრიდან ადრესატის მიმართ პირდაპირი მიმართვა და მისადმი ყურადღების გამახვილება განსაკუთრებული მნიშვნელოვანია, ხოლო მთლიანად პრაგმატიკული მარკერების 5,5%-ს იკავებს. აქედან გამომდინარე, ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში განსაკუთრებით თვალსაჩინოა პიროვნული კავშირის, ასევე მიმართვის ფორმალურ-ინსტიტუციური და პერსონალური ხასიათის გამოხატულება. ეს მიანიშნებს იმაზე, რომ სასამართლო კომუნიკაციაში მნიშვნელოვნადაა ხაზგასმული როგორც სოციალური სტატუსის დაფიქსირება, ისე ადრესატისადმი შესაბამისი პატივისცემის გამოხატვა.

უკმაყოფილების გამოხატველი მარკერების მაჩვენებელი (28%-38 წინადადება) პარალელურ მარკერებს შორის მიუთითებს იმაზე, რომ სასამართლო დისკურსში დომინანტურია პროტესტის, უარყოფითი შეფასების, ან მტკიცე უკმაყოფილების გამოხატვის ტენდენცია, თუნდაც უეცარი ფორმით, რაც საერთო პრაგმატიკული მარკერების 4%-ს შეადგენს.

ფოკუსირების მარკერების 22%-იანი წილი (30 წინადადება) პარალელურ მარკერებში და 3%-იანი წილი მთლიან პრაგმატიკულ მარკერებში მიუთითებს იმაზე, რომ ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში მეტყველის მხრიდან ყურადღების გამახვილება (მაგალითად, არგუმენტის მთავარ ელემენტებზე), ხშირად ხდება საჭირო, რაც სამართლებრივ არგუმენტაციაში დამატერებლობის გასაძლიერებლად გამოიყენება.

სოლიდარობის მარკერების შედარებით დაბალი გამოყენება (12% პარალელურ მარკერებში(16 წინადადება) და 1% მთლიან პრაგმატიკულ მარკერებში) იმაზე მიანიშნებს, რომ ქართულ სასამართლო დისკურსში სოლიდარობის გამოხატვა ნაკლებად პრიორიტეტულია, რაც შეიძლება აიხსნას ფორმალური და კონფრონტაციური დისკურსული სტრუქტურით, სადაც ემპათიური ან თანამგრძნობი ენობრივი ელემენტები შედარებით იშვიათად გვხვდება.

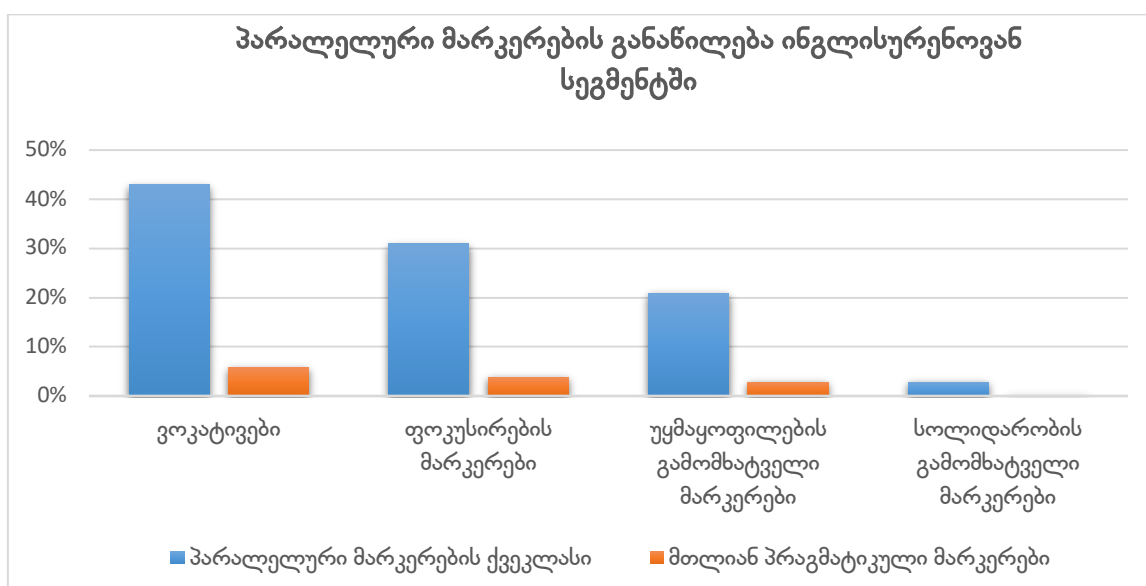
ამრიგად, სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით შესაძლებელია ვთქვათ, რომ ვოკატივები და უკმაყოფილების მარკერები დომინანტურ პოზიციას იკავებს, რაც მიანიშნებს იმაზე, რომ ქართულ სასამართლო დისკურსში მაღალია ფორმალური მიმართვისა და საწინააღმდეგო შეფასების ინტენსივობა. ამის საპირისპიროდ, სოლიდარობის მარკერები შედარებით სუსტად არის წარმოდგენილი, რაც, ერთი მხრივ, განპირობებულია სასამართლო კომუნიკაციის ინსტიტუციური ხასიათითა და მაღალი ოფიციალურობით, რომელიც ზღუდავს ემპათიური ან თანამგრძნობის გამოხატვას.

ინგლისურენოვან სეგმენტში, პარალელური პრაგმატიკული მარკერებიდან ყველაზე მაღალი გამოყენების მაჩვენებელი ვოკატივებს (43%-54 წინადადება) აქვს, რაც სასამართლო დისკურსში მიმართვის და ადრესატის იდენტიფიკაციის მაღალ საჭიროებაზე მიანიშნებს. აქვე უნდა დავამატოთ ისიც, რომ მიმართვითი ფორმები(მოსამართლისადმი) ორჯერ მეტი ინტენსივობით ვლინდება ინგლისურენოვანში ვიდრე ქართულენოვანში, რამაც რეალურად პროცენტულობაზე გავლენა იქონია. მეორე ადგილს იკავებს ფოკუსირების მარკერები (31% — 39 წინადადება), რაც მიუთითებს ყურადღების მიპყრობისა და არსებითად მნიშვნელოვანი თემების გამოკვეთის სტრატეგიულ ფუნქციაზე სასამართლო დისკურსში.

უკმაყოფილების გამომხატველი მარკერები საერთო მოცულობის 21%-ს(26 წინადადება) შეადგენს, რაც მიანიშნებს იმაზე, რომ სასამართლო დისკურსში მონაწილეთა ემოციური რეაქციების გამოხატვას მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება. შედარებით მცირე წილი (3%-4 წინადადება) უჭირავს სოლიდარობის გამომხატველ მარკერებს, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში ემოციური თანამგრძნობის გამოხატვა ნაკლებადაა

გავრცელებული. მთლიანად პრაგმატიკული მარკერების კლასში ვოკატივები 6%-ს, ფოკუსირების მარკერები 4%-ს, უკმაყოფილების გამოხატველი 3%-ს, ხოლო სოლიდარობის მარკერები მხოლოდ 0.4%-ს შეადგენენ.

მოცემული მონაცემები ცხადყოფს, რომ ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში ძირითადი აქცენტი მიმართვისა და ფოკუსირების მექანიზმებზე კეთდება, რაც მიანიშნებს პროცესის სტრუქტურირებისა და მიზნობრივი კომუნიკაციის პრიორიტეტზე. ამასთანავე, სოლიდარობისა და უკმაყოფილების გამოხატვა შედარებით დაბალი ინტენსივობით გვხვდება, რაც პროცესის ფორმალურობასა და ემოციური ნეიტრალობის შენარჩუნების ტენდენციას უკავშირდება (დიაგრამა 14).

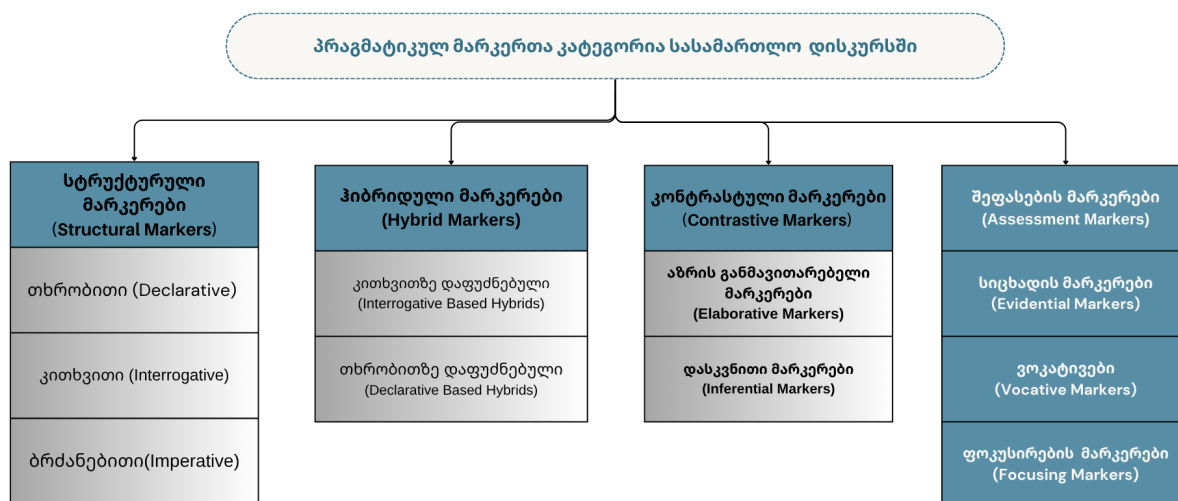

დიაგრამა 14.

ორივე ენის ანალიზის შედეგად, პრაგმატიკული მარკერები ფუნქციონირებენ არა მხოლოდ როგორც ენის ლოგიკური სტრუქტურის ელემენტები, არამედ ასახავენ კულტურულ და სამართლებრივ თავისებურებებსაც. ეს მიდგომა გვიჩვენებს, რომ სასამართლო დარბაზის დისკურსი არის კულტურის ნაწილი, რომელიც ასახავს საზოგადოების ღირებულებებს, ტრადიციებსა და სამართლებრივი აზროვნების სპეციფიკას. მარკერების სწორად გამოყენებამ შეიძლება მნიშვნელოვნად გაზარდოს კომუნიკაციის ეფექტურობა, თავიდან აიცილოს სუბიექტურობა და გაამარტივოს არგუმენტაციის პროცესი.

საკვლევი საკითხებისა და გაანალიზებული მასალის საფუძველზე წარმოვადგინეთ პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიზაცია სასამართლო დისკურსის კონტექსტში. მარკერების გამოყოფის პროცესში გადამწყვეტი როლი ითამაშა მათი ფუნქციური და

სტრუქტურული თავისებურებების ანალიზმა, რისი საფუძველიც გახდა ფრეიზერის პრაგმატიკული მარკერების ზოგადი ტაქსონომია. ამ მიდგომამ შესაძლებლობა მოგვცა, შეგვეშუშავებინა უფრო დეტალური, სპეციფიკური და კონტექსტთან შესაბამისი კატეგორიზაცია. (იხ. დიაგრამა 15).

დიაგრამა 15.

კატეგორიზაციის მიხედვით, სტრუქტურული მარკერები ასახავენ წინადადების ძირითად ტიპებს, ჰიბრიდული მარკერები, ხშირად კომპლექსურია, და შეიძლება შეიცავდეს სხვადასხვა ფუნქციურ ელემენტებს, შესაძლოა მოიცავდნენ როგორც თხრობით, ისე კითხვით ელემენტებს, რაც მათ მოქნილ და კონტექსტზე მორგებულ გამოყენებას უზრუნველყოფს სასამართლო დისკურსში; კონტრასტული მარკერები ეხმარებიან აზრის განვითარებასა და დასკვნის გამოტანაში, შეფასების და სიცხადის მარკერები აძლიერებენ კომუნიკაციას სხვადასხვა გზით.

შემუშავებული კატეგორიზაცია საშუალებას იძლევა სხვადასხვა კუთხით გავაანალიზოთ თუ როგორ იყენებენ სასამართლოს წარმომადგენლები სტრუქტურულ მარკერებს (თხრობითი, კითხვითი, ბრძანებითი) სხვადასხვა სამართლებრივი მიზნის მისაღწევად, ჰიბრიდული მარკერების გამოყენება შეიძლება იყოს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ჯვარედინი დაკითხვის დროს ან მოწმეებთან ურთიერთობისას. კონტრასტული მარკერები ხშირად გამოიყენება არგუმენტების ჩამოყალიბებისა და მჯელობისას, შეფასების მარკერები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შეიძლება იყოს მაშინ, როდესაც ადვოკატები/პროკურორები

ცდილობენ მტკიცებულებების სანდოობის შეფასებას ან ყურადღების გამახვილებას კონკრეტულ საკითხებზე.

არსებულმა კვლევამ კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ პრაგმატიკული მარკერები არამხოლოდ ენის სტრუქტურულ ელემენტებს წარმოადგენენ, არამედ განსაზღვრავენ კომუნიკაციურ სტრატეგიებს. მათი სწორი გამოყენება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სამართლებრივი დოკუმენტებისა და არგუმენტაციის სწორად წარმოსაჩენად, ასევე სასამართლო პროცესებში მხარეთა პოზიციების უკეთ გამოხატვისთვის, მაგალითისთვის, ქართულენოვანი სასამართლო დისკურსი გამოირჩევა დისკურსის მარკერების აქტიური გამოყენებით, რაც არგუმენტების ლოგიკურობას და სტრუქტურირებულ კომუნიკაციას უზრუნველყოფს. თუმცა, ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში უფრო ხშირად გამოყენებული კომენტარის მარკერები ემოციურ და პიროვნულ დატვირთვას მატებენ ნათქვამს, რაც პროცესს დებატურ და ინტერაქციულ ხასიათს ანიჭებს.

ცხადია, რომ მსგავსი კვლევები გვაძლევს შესაძლებლობას უფრო ღრმად შევისწავლოთ მარკერების გავლენა როგორც ენის, ასევე სამართლებრივი სისტემისა და კულტურული ფაქტორების ურთიერთქმედებაზე.

მეოთხე თავის დასკვნა

მეოთხე თავში განხილულია პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციონირების შეპირისპირებითი ანალიზი ქართულენოვან და ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში ყველა პრაგმატიკული კლასისა და ქვეკატეგორიის ანალიზის დახმარებით, რაც საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს ამ ენებში მარკერების გამოყენების თავისებურებები და იდენტიფიცირდეს სამართლებრივი და კულტურათაშორისი განსხვავებები. კერძოდ, სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის შემთხვევების განცალკევების შედეგად, ვეცადეთ გამოგვეყო, ის ძირითადი მახასიათებლები რაც განასხვავებს ამ ორ სფეროს ერთმანეთისგან. ამასთან, წარმოდგენილ თავში, განხილულია როგორც სამეტყველო აქტების კლასიკური კლასიფიკაცია (სერლის მოდელის მიხედვით: რეპრეზენტატივები, დირექტივები, კომისივები, ექსპრესივები და დეკლარატივები), ისე თანამედროვე ტიპები, როგორიცაა ფატიკური, მეტადისკურსული და მულტიმოდალური. მათი იდენტიფიკაცია და ანალიზი განხორციელდა ორივე ტიპის სასამართლო დისკურსში (სისხლისა და სამოქალაქო საქმეებში), რაც არსებითად განამტკიცებს კვლევის მიზანს – სასამართლო კომუნიკაციის სტრუქტურისა და ფუნქციური მახასიათებლების ღრმა და მრავალგანზომილებიანი ანალიზის სახით. აღნიშნული აქტების გამოვლენა ასახავს დისკურსის დინამიკასა და მონაწილეთა შორის ურთიერთქმედების ხასიათს, რაც პრაგმატიკული ნიშნების დახმარებით ცხადად ვლინდება. ქართულენოვან სეგმენტში, სისხლის სამართლის საქმეებში, მეტადისკურსული და მულტიმოდალური აქტების გამოყენება უფრო ხშირია. კერძოდ, მეტადისკურსული აქტები სისხლის სამართალში 10%-ს, სამოქალაქოში 6.1%-ს, მულტიმოდალური 7%-ს და 4.5%-ს შეადგენს, ხოლო ინგლისურენოვანში, ფატიკური(24%) და მულტიმოდალური აქტები(11%) მკვეთრად უპირატესია სისხლის სამართლის საქმეში, ხოლო მეტადისკურსული აქტები(11%) შედარებით ხშირად გვხვდება სამოქალაქო სამართლის საქმეებში.

პრაგმატიკული მარკერების მხრივ, სისხლის სამართლის საქმეში, ისინი, მეტწილად, კატეგორიული ხასიათისაა და ასახავს პროცესის იერარქიულობასა და მკაცრ სტრუქტურას, მაშინ როდესაც სამოქალაქო საქმეში, ისინი ხშირად გამოიყენება მხარეთა პოზიციების ჩამოსაყალიბებლად, კომპრომისების მოსაპოვებლად და ზიანის ზუსტი განსაზღვრისთვის. ამგვარად, პრაგმატიკული მარკერების გამოყენება ორივე სამართლის სფეროში ნათლად მიუთითებს მათ მრავალფეროვან ფუნქციურ დანიშნულებაზე სასამართლო დისკურსში.

ასევე განხილულია ინგლისურენოვან და ქართულენოვან სეგმენტებში პრაგმატიკული მარკერების გავრცელება და მათი ფუნქციები, რაც სტატისტიკური ანალიზებით არის წარმოდგენილი. სტატისტიკური თვალსაზრისით, პრაგმატიკულ მარკერების განაწილება პროცენტულობის მხრივ ქართულ ენაში ასეთია: ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები 48%, დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები 26%, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები 11%, პარალელური პრაგმატიკული მარკერები კი 15%. ინგლისურ ენაში - ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები 53%, დისკურსის პრაგმატიკული მარკერები 10%, კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები 23%, პარალელური პრაგმატიკული მარკერები 14%. ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში დომინირებს კომენტარისა და დისკურსის მარკერები, კომენტარის პრაგმატიკული კლასი სამართლებრივი არგუმენტების, საკითხების დაზუსტებასა და შეფასებას ემსახურება, ხოლო დისკურსის მარკერთა კლასი ემსახურება მსმენელზე გარკვეული ზემოქმედების მოხდენას ინფორმაციის მიწოდების პროცესში. ამ მარკერების საშუალებით, როგორიცაა *"therefore," "because," "for example,"* ხდება არგუმენტების ლოგიკური წარმოჩენა და მსმენელთან ეფექტური კომუნიკაცია. მათი დახმარებით ხდება იმის დადგენა, თუ როგორ ახდენენ პროცესის მონაწილეები თავიანთი პოზიციების, დამოკიდებულებების და შეფასებების გამოხატვას სასამართლო პროცესის ფარგლებში.

ქართულენოვან მასალებში, ისევე როგორც ინგლისურში, ძირითადი მარკერები წარმოადგენენ სამართლებრივი კომუნიკაციის ფუნდამენტურ ელემენტებს, რომლებიც განსაზღვრავენ გამონათქვამების შინაარსობრივ მხარეს. ქართულ მასალებთან მიმართებით, განვიხილეთ დისკურსის პრაგმატიკულ მარკერთა კლასი, შესაბამისი ქვეკატეგორიებით, რაც ხშირად შეგვხვდა კვლევის პროცესის დროს. ანალიზი აჩვენებს, რომ ორივე ენაში არსებობს პრაგმატიკული მარკერების მსგავსი გამოყენება კომუნიკაციის პროცესში, მათ შორის გარკვეულ შემთხვევებში მარკერები ერთმანეთს ემთხვევა. თუმცა, ზოგიერთი კლასის მარკერის ტიპის დომინირება განსხვავებულია, რაც განპირობებულია ენობრივ და კულტურულ-კომუნიკაციურ თავისებურებებით. ორივე ენაში კონტრასტის მარკერები დომინანტურია, რაც მიუთითებს სამართლებრივი არგუმენტების, საკითხების დაზუსტებასა და შეფასებას ემსახურება, ქართულ ენაში, დისკურსის თანმიმდევრულობა დასკვნითი და თემის შეცვლის მარკერების გამოყენებით განისაზღვრება; ინგლისურში კი აზრის განმავითარებელი მარკერები მეტადაა წამყვანი, რაც მეტ თავისუფლებასა და მსჯელობის დინამიკაზე მიუთითებს.

ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში, კომენტარის მარკერებიდან ყველაზე მაღალი გავრცელებით გამოირჩევა სიცხადის (40%) და შეფასების (30%) მარკერები (ჯამში 99 კომენტარის მარკერიანი წინადადება). სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, საანალიზო მასალების ქართულენოვან სეგმენტში, სიცხადის მარკერი მთლიანად ქართულენოვანი სეგმენტის 4%-ია, შეფასება კი 3%. საუბრის მანერის მარკერების ქვეკლასის წილი კომენტარის პრაგმატიკული მარკერების კლასში 10%-ს შეადგენს, ხოლო მთლიანად ქართულენოვან სეგმენტში – 1%-ს. ინგლისურენოვან სეგმენტში, კომენტარის მარკერებიდან ყველაზე მაღალი წილი აქვს სიცხადის (47%) და შეფასების (25.1%) მარკერებს, რომლებიც ჯამში შეადგენენ 207 კომენტარის მარკერს. სტატისტიკურმა ანალიზმა აჩვენა, რომ სიცხადის მარკერები ინგლისურენოვან სეგმენტში მთლიანობაში შეადგენენ 10.8%-ს, ხოლო შეფასების მარკერები – 5.8%-ს. დანარჩენი ქვეკლასები კი ნაკლები რაოდენობით იყო წარმოდგენილი.

კვლევამ აჩვენა, რომ სასამართლო დისკურსში პრაგმატიკული მარკერები ფართოდ გამოიყენება, განსაკუთრებით კონტრასტული მარკერები, რომლებიც ყველაზე თვალსაჩინოდ ჩანს სხვა ქვეკლასებთან შედარებით. ქართულსა და ინგლისურ ენაში მარკერები ფუნქციურად განსაკუთრებით ტექსტუალურ დონეზე ემთხვევა ერთმანეთს, თუმცა განსხვავებები იკვეთება სინტაქსურ განლაგებასა და ინტერპერსონალურ დატვირთვაში — ქართულში ისინი უფრო ფორმალურია, ხოლო ინგლისურში ხშირად ინტერპერსონალურ და სპონტანურ ხასიათს ატარებს.

ასევე, კვლევის შედეგად, მეოთხე თავის ბოლოს ვეცადეთ წარმოგვედგინა, ზოგადი პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიზაცია სასამართლო დისკურსის ფარგლებში.

კვლევის შედეგები წარმოდგენილია თანდართულ ცხრილებსა და დიაგრამებში, რომლებიც უზრუნველყოფენ მონაცემთა ვიზუალურ და სტატისტიკურ ანალიზს, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს მათი ინტერპრეტაციასა და შედეგების უფრო სრულფასოვნად გააზრებას.

დასკვნა

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი მიზანია პრაგმატიკული მარკერების იდენტიფიცირება და მათი ფუნქციონირების შეფასება სასამართლო დისკურსში ინგლისური და ქართული ენების შეპირისპირების საფუძველზე.

უშუალოდ კვლევის აქტუალობა განპირობებული იყო სასამართლო დისკურსის სიღრმისეული შესწავლის საჭიროებით, სადაც ენის გამოყენება წარმოადგენს არა მხოლოდ კომუნიკაციის, არამედ სამართლის განხორციელების აუცილებელ ინსტრუმენტს, რითაც იგი ინტერდისციპლინური კვლევის მნიშვნელოვან საგანს წარმოადგენს და განაპირობებს ნაშრომის პრაქტიკულ ღირებულებას, კერძოდ, მიღებული დასკვნები საინტერესოა როგორც ენათმეცნიერებისთვის, ისე სამართლის სფეროს წარმომადგენლებისთვის, კერძოდ სტრატეგიული თვალსაზრისით მოიცავს არგუმენტების გაძლიერებასა და დისკურსის სტრუქტურის წარმართვას ისე, რომ კომუნიკაცია გახდეს უფრო მიზნობრივი და დამაჯერებელი.

პრაგმატიკის ასპექტის როლი და ფუნქცია საკმაოდ ღირებულია ლინგვისტიკისთვის, მის ღირებულებას განაპირობებს, ერთი მხრივ, კომუნიკაციის პროცესი, მეორე მხრივ, მიზანი და კომუნიკაციის პროცესში ჩართული ინდივიდების ერთმანეთთან მიმართება. მისი ძირითადი როლი მდგომარეობს იმაში, რომ ის აჩვენებს, თუ როგორ გამოიყენება ენა რეალურ კომუნიკაციურ სიტუაციებში და როგორ ახდენს კონტექსტი და ინტერაქცია გავლენას ენასა და მოსაუბრე პირებზე.

კვლევის ფარგლებში, ინგლისურენოვან საკვლევ მასალად აღებულია კორპუსში მოქცეული უკვე წერილობით ფორმად ქცეული სასამართლო პროცესის მიმდინარეობა (ტრანსკრიპტების სახით). ამასთან, პრაგმატიკულ მარკერთა სპეციფიკაციის განსასაზღვრად და სრული სურათის წარმოსადგენად, გადაწყვიტეთ გამოგვეყენებინა სასამართლო პროცესის ორივე ტიპი - სამოქალაქო და სისხლის სამართლის პროცესების ფარგლებში განხილული საქმეები, მათი დისკურსული და ფუნქციური განსხვავებების შესასწავლად, რაც შეეხება ქართულ საანალიზო მასალას, საკმარისი რესურსების არქონის გამო, მოგვიწია შეგვექმნა სასამართლო სხდომების ტრანსკრიპტები პროცესებზე დასწრებისა და სასამართლო პროცესების აუდიო ჩანაწერის დახმარებით.

თავდაპირველად, ბ.ფრეიზერის ტაქსონომიის მიხედვით გამოვყავით პრაგმატიკული მარკერები შესაბამისი ქვეკლასებით. მონაცემთა დამუშავება მოიცავდა ტრანსკრიპტების

ზოგად ანალიზს, რის შემდეგაც შესაძლებელი გახდა ზედმეტი ელემენტების (გვერდის ნომრები, იურიდიული მინიშნებები, სახელები, არასაჭირო ინფორმაცია ან წინადადებები) მოცილება. ბოლო ეტაპზე კი ტექსტი დაიშალა სიტყვებად და წინადადებებად, რათა შესაძლებელი გამხდარიყო ფუნქციური პრაგმატიკული მარკერების გამოყოფა და მათი სიხშირის დადგენა.

კვლევა ცხადყოფს, რომ კომუნიკაციის პროცესში ენობრივი საშუალებების ურთიერთქმედება აქტიურად ვლინდება წინადადების სინტაქსურ, ლექსიკურ, აზრობრივ და ინტონაციურ კავშირში კონტექსტთან. სამეტყველო ქმედებები, მათ შორის კითხვა-პასუხის სტრუქტურები, გამოირჩევა ლექსიკური და სტრუქტურული მრავალფეროვნებით, რაც განპირობებულია კომუნიკაციური მიზნებითა და კონტექსტით. მიუხედავად ამისა, ენის ფუნქციონირების ზოგადი კანონზომიერებები მრავალ ენაში უნივერსალურ ხასიათს ატარებს, თუმცა კონკრეტული კონსტრუქციების სემანტიკა და ფუნქციური დატვირთვა ტიპოლოგიური თავისებურებების მიხედვით განსხვავდება, რაც განსაკუთრებით თვალსაჩინოა ენათაშორის შედარებაში.

სასამართლო დისკურსში, პრაგმატიკული მარკერები სხვადასხვა ფუნქციას ასრულებენ და კომუნიკაციას უფრო დინამიურს, მრავალფეროვანსა და სტრუქტურულად ორგანიზებულს ხდიან. ისინი გამოხატავენ მოსაუბრის ემოციას, დამოკიდებულებას და პოზიციას, ამარტივებენ კომუნიკაციას, უზრუნველყოფენ საუბრის გაგრძელებასა და ხაზს უსვამენ მნიშვნელოვან ნაწილს. ამასთან, პრაგმატიკული მარკერები (კომენტარის პრაგმატიკული მარკერები) არბილებენ გამონათქვამს და ქმნიან უფრო თავაზიან ფორმას, მიუთითებენ ინფორმაციის სიზუსტეზე და ასახავენ კომუნიკატორთა შორის არსებულ ურთიერთობებს (პარალელური პრაგმატიკული მარკერები). ფორმის თვალსაზრისით, პრაგმატიკული მარკერები ერთგვაროვან ენობრივ ჯგუფს არ წარმოადგენენ და მოიცავენ სხვადასხვა სიტყვათა კლასს; ამასთან, ძირითად პრაგმატიკულ მარკერების კლასში სიტყვიერი პრაგმატიკული მარკერები უშუალოდ არ ფიგურირებს, ასეთ შემთხვევებში წინადადებები გაანალიზებულია პრაგმატიკული ფუნქციების მიხედვით, ილოკუციური ძალა ამ დროს გამოიხატება არა კონკრეტული მარკერის გამოყენებით, არამედ წინადადების სტრუქტურით და კონტექსტზე დამოკიდებული ფორმებით. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ პრაგმატიკული მნიშვნელობა შესაძლოა არსებობდეს ლექსიკური მარკერის გარეშე და, ასევე, წარმოადგენდეს მნიშვნელოვან ფაქტორს კომუნიკაციის პროცესში.

როგორც კვლევიდან გამოიკვეთა, კონტექსტის გათვალისწინებით, ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები ხშირად ასრულებენ სტრუქტურული, არგუმენტაციის გაძლიერებისა და დისკურსის მართვის ფუნქციას სასამართლო პროცესის მსვლელობისას.

ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიიდან, სტრუქტურული მარკერები მიეკუთვნებიან იმ ქვეკატეგორიას, რომლებიც წინადადების ფორმით მიანიშნებენ კომუნიკაციის მიზანზე. ჩვეულებრივ, საუბარია თხრობით, კითხვით ან ბრძანებით ფორმებზე, რომლებიც გადმოსცემენ საუბრის ძირითად მნიშვნელობას და ზოგად განზრახვას. კვლევის ფარგლებში ყურადღება გამახვილდა სრულად ფორმირებული წინადადებების ანალიზზე, რაც შესაძლებელს ხდიდა კომუნიკაციის საერთო ინტენციის გამოვლენასა და პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციური როლის შეფასებას შესაბამის კონტექსტში.

კომუნიკაციის პროცესში ენობრივი საშუალებების ურთიერთმიმართება და ურთიერთქმედება აქტიურად ვლინდება, რაც წინადადების — ანუ ნათქვამის — სინტაქსური, ლექსიკური, აზრობრივი და ინტონაციური კავშირის საშუალებით აისახება კონკრეტულ კონტექსტთან მიმართებით. სამეტყველო ქმედების პროცესი და მათ შორის კითხვა-პასუხი გამოირჩევა ენობრივი და სხვადასხვა ლექსიკური წყობის მრავალფეროვნებით, რასაც განაპირობებს უშუალოდ კომუნიკაციის მიზანი. თუმცა, საყურადღებოა, ის საკითხიც რომ ენობრივი ფუნქციონირების კანონზომიერება ყველა ენაში უნივერსალურია. თითოეული კონსტრუქცია და მათი მნიშვნელობა, ასევე ენობრივ საშუალებათა აგება/შეწყობა და სტილისტიკური მახასიათებლები, რასაც გამოყენების საერთო სიტუაციური პირობები აქვს, განისაზღვრება ენობრივი სისტემის ტიპოლოგიური თავისებურებებით, რაც ჩვენს შეპირისპირებულ ენებშიც თვალსაჩინოა.

სამეტყველო აქტების რაოდენობრივი განაწილება მკაფიოდ აჩვენებს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის პროცესებს შორის განსხვავებებს. სამოქალაქო საქმეებში რეპრეზენტატივები დომინირებს (30.5%), რაც მტკიცებულებების წარდგენის პრიორიტეტულობას ასახავს, ხოლო სისხლის სამართალში დირექტივები ჭარბობს (40%), რაც პროცესის მკაცრ კონტროლზე მიუთითებს. ექსპრესივების მაჩვენებელი ორივე შემთხვევაში დაბალია (10%/5%), რაც ასახავს სასამართლო პროცესის ფორმალურ და ოფიციალურ ხასიათს, კომისიების უფრო მაღალი მაჩვენებელი სამოქალაქო საქმის პროცესში (19.5%/15%) ხაზს უსვამს მხარეთა ვალდებულებების გამოყოფას, მაშინ როცა სისხლის სამართლის საქმეში, ისინი შეზღუდულად ვლინდება, უმთავრესად, უკავშირდება საპროცესო შეთანხმებებს.

ამავდროულად, აღსანიშნია, რომ თანამედროვე კვლევებში სამეტყველო აქტების ტიპოლოგია გაფართოვდა და კლასიკურ მოდელებს (ოსტინი/სერლის მოდელები) დაემატა ახალი კატეგორიები. ინგლისურენოვან და ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში, ყველაზე აქტიური და ფუნქციურად დატვირთულია: ფატიკური, მეტადისკურსული და მულტიმოდალური აქტები. გაანალიზებული მონაცემები ნათლად ასახავს კომუნიკაციური აქტების ფუნქციური განსხვავებების არსებობას სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესებს შორის. ინგლისურენოვან მასალებში, კომუნიკაციური აქტების ამგვარი პროცენტული განაწილება მივიღეთ: მეტადისკურსული 10% - 6.1%, ფატიკური 4% - 3.2%, მულტიმოდალური (7% - 4.5%), ხოლო ქართულენოვან მასალებში, მეტადისკურსული 10% - 6.1%, მულტიმოდალური აქტები 7%-4.5%, რაც ასახავს სისხლის სამართლის პროცესში უფრო მეტად ვერბალური და არავერბალური ელემენტების ერთიანი სისტემის სახით ფუნქციონირებას. როგორც ინგლისურენოვანში ისე ქართულენოვან მასალებში, ყველაზე ნაკლებად ფატიკური აქტები გამოვლინდა - 4%-3.2%, ის კი მიუთითებს კომუნიკაციის ფორმალურ და ინსტიტუციონალურ ხასიათზე, სადაც კომუნიკაცია ნაკლებად ემსახურება ინტერპერსონალური კავშირის დამყარებას. ორივე ენის სისხლის სამართლის პროცესებში სამეტყველო აქტების შედარებით მაღალი სიხშირე ასახავს კომუნიკაციის ინტენსიურობას, დინამიურობას და ემოციურ ჩართულობას. სასამართლო პროცესის მსვლელობისას, აქტები ასრულებენ დისკურსის ორგანიზების, მხარდაჭერისა და ინტერპერსონალური კავშირის ფუნქციებს. სამოქალაქო პროცესის საქმევებში კომუნიკაცია უფრო ფორმალიზებული და დოკუმენტებზე ორიენტირებულია, რაც განაპირობებს კომუნიკაციური აქტების სიმცირეს.

საკვლეფ ენებში, გამოიკვეთა, რომ პრაგმატიკული მარკერები ემსახურება მსმენელზე ზემოქმედების განხორციელებასა და ინფორმაციის ეფექტურად გადაცემას, ცალკე განისაზღვრა პრაგმატიკული მარკერების გამოყენება როგორც სამოქალაქო, ისე სისხლის სამართლის პროცესებში, რაც განპირობებულია ლინგვისტიკური და სამართლებრივი მახასიათებლებით, სამოქალაქო პროცესებში უფრო მეტად გვხვდება შემამსუბუქებელი, დისკურსის მაკავშირებელი და ინტერაქტიული მარკერები, რაც მოლაპარაკებისა და შეთანხმების ხასიათს ასახავს. ძირითადი მიგნება შემდეგია: სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმევებში პრაგმატიკული მარკერების გამოყენებაში არსებითი განსხვავება ვლინდება, რაც კომუნიკაციური მიზნებისა და მტკიცებულებითი სტანდარტების თავისებურებით არის განპირობებული. სისხლის სამართლის საქმევებში, მარკერები ხშირად უფრო

კატეგორიული ხასიათის მატარებელია („I submit“, „clearly“, „evidently“, „მტკიცედ“, „ვითხოვ“; „აშკარად“), რაც ასახავს მაღალი მტკიცებულებითი სტანდარტის მოთხოვნას და არგუმენტების უპირობო სიძლიერეს. სამოქალაქო სამართლის საქმეებში, პირიქით, მარკერები მოქნილ და ნაკლებად კატეგორიულ ფორმებს იღებენ („I believe“, „likely“, „probably“, „მჯერა“, „სავარაუდოა“, „აღბათ“), რადგან ამ კონტექსტში მტკიცებულებითი სტანდარტი უფრო დაბალია და ხშირად მხარეებს შორის შეთანხმების მიღწევას ემსახურება.

სისხლის სამართლის პროცესებში დომინირებს შეფასებისა და სიცხადის მარკერები, რაც განპირობებულია კომუნიკაციის კატეგორიული ხასიათით და სამართლებრივ არგუმენტებზე ფოკუსირებულობით, ასევე გამოიყენება მარკერები, რომლებიც ასახავს ემოციურ რეაქციებს, ბრალდების ფორმულირების მეთოდებსა და დამნაშავისადმი დაცვის სტრატეგიულ მიდგომებს. სამოქალაქო სამართლის საქმეებში კი პრაგმატიკული მარკერები, როგორც წესი, მიმართულია მოლაპარაკების, კომპრომისისა და შეთანხმების მიღწევისკენ, თუმცა საბოლოო სიტყვა მაინც მოსამართლეს ეკუთვნის, რომელიც გამოსცემს განჩინებას.

აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის საქმეებში მარკერები დანაშაულის არსებობა/არ არსებობაზე მსჯელობისას გვხვდება, ხოლო სამოქალაქო სამართალში მარკერები უფრო ხშირად გამოიყენება მხარეთა პოზიციების, კომპრომისებისა და ზიანის განსაზღვრისთვის. შესაბამისად, ზემოთ აღწერილი კატეგორიების გამოყენება სისხლის და სამოქალაქო სამართლის საქმეებში, მტკიცებულებების, პოზიციებისა და მსჯელობის სტრუქტურირებულ და სრულყოფილ გადმოცემისთვის არის მნიშვნელოვნად საჭირო.

სტრუქტურული თვალსაზრისით, მიუხედავად იმისა რომ ორივე ენა იყენებს პერფორმატივებსა და კონსტანტივებს, ინგლისური ენა უფრო ხშირად მიმართავს დამხმარე ზმნებს და სპეციფიკურ პერფორმატიულ ზმნებს („გპირდები“, „ვფიცავ“); ამრიგად, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ინგლისურენოვანი სასამართლო დისკურსი ცდილობს სამართლებრივი პერფორმატიული ზმნების უფრო სტანდარტიზებულ და სპეციალიზებულ გამოყენებას, მაშინ როცა ქართულ ენაში, აღნიშნული ფუნქცია ხშირად დამოკიდებულია კონტექსტზე, ინტონაციურ საშუალებებსა და ინსტიტუციურ ჩარჩოებზე, რაც ლინგვისტური თვალსაზრისით ხაზს უსვამს მის სტრუქტურულ და ლექსიკურ მრავალფეროვნებას.

აქედან გამომდინარე, ამერიკული სასამართლო დისკურსი გამოირჩევა იმით, რომ სამართლებრივი მოქმედებები წარმოიშობა არა მხოლოდ ინსტიტუციური ჩარჩოების მიხედვით, არამედ ინდივიდუალური ილოკუციური აქტების საშუალებით, რაც იძლევა მკაფიო

პერფორმატიულ გამოხატვას და ასახავს სისტემის ინდივიდუალისტურ ბუნებას. ამ განსხვავებებზე გავლენას ახდენს არა მხოლოდ ლინგვისტური ფაქტორები, არამედ ისტორიული, კულტურული და სამართლებრივი ტრადიციები, რომლებიც განსაზღვრავენ, თუ როგორ ხდება ენის მეშვეობით სამართლებრივი რეალობის შექმნა.

ქართულ და ინგლისურ მასალებში, განსაკუთრებით მრავლად გვხვდება სიცხადის მარკერები, მათ შორის გამოიჩევა I think/I mean ფორმულირება, ხოლო შერბილების მარკერები შედარებით მცირე რაოდენობითაა წარმოდგენილი. სოლიდარობის მარკერები, რომლებიც გამოხატავენ თანასწორობის ან ზემდგომობის გამოცხადებას, სპეციფიკური შინაარსით გამოიყენება და ნაკლებად გვხვდება ორივე ენაში.

ძირითადად, ორივე საკვლევე ენაში, პრაგმატიკული მარკერები ემსახურება მსმენელზე ზემოქმედების განხორციელებას და ინფორმაციის ეფექტურად გადაცემას, თუმცა მარკერების ფუნქცია და გამოყენების სიხშირე განსხვავდება.

განალიზებული მასალების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში კომუნიკაციის პროცესში წამყვან პოზიციას იკავებს დისკურსის მარკერები (26%, ჯამში 234 წინადადება) და კომენტარის მარკერები (11%, 99 წინადადება), გარდა ძირითადი პრაგმატიკული მარკერების საერთო 48%-ისა.

ინგლისურენოვან სეგმენტში კი ძირითადი პრაგმატიკული მარკერები (53%) კვლავ წამყვანია, რასაც მოსდევს კომენტარის მარკერები (23%-ჯამში 207 წინადადება), დისკურსის მარკერები (10%-90 წინადადება) და პარალელური მარკერები (14%). რაც შეეხება ქვეკლასების კატეგორიას, ინგლისურენოვან სეგმენტში, დისკურსის კლასიდან(ჯამში 90 წინადადება), თითქმის ყველა ქვეკატეგორია შეგვხვდა (კონტრასტის,აზრის განვითარება, დასკვნითი და თემის შეცვლის მარკერები), თუმცა რაოდენობა და პროცენტულობა სხვადასხვა იყოს. ქართულენოვან სეგმენტში, კონტრასტის მარკერებისა(135 წინადადება) და დასკვნითი მარკერების (54 წინადადება) ქვეკატეგორი არის მთავარი.

ორი ენის სტრუქტურული მსგავსების შემთხვევაში, კომუნიკაციის პროცესი ძირითადად მოიცავს თხრობით სტრუქტურებს, კითხვით ფორმებსა და ბრძანებებს როგორც ქართულ, ისე ინგლისურ ენაში. ამასთან, ქართულ მასალებში, ბრძანებებზე დაფუძნებული ჰიბრიდული კითხვები, პირობითი წინადადებისა და მაკავშირებლის შემცველია or ან and კომბინაცია არ გამოვლენილა.

ბრძანებითი ფორმის მარკერები, ორივე ენაში, ასახავს სასამართლოს იერარქიულ სტრუქტურას, თუმცა მათი გამოყენება ემსახურება კონკრეტულ კომუნიკაციურ ფუნქციას - დირექტივებისა და ინსტრუქციების გაცემას, მტკიცებულებების წარდგენისა და გამოიყენება გაპროტესტების პროცესში.

დისკურსული სტრუქტურის თვალსაზრისით, ქართული და ინგლისური სასამართლო დისკურსი მნიშვნელოვნად განსხვავდება. ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში დასკვნითი მარკერები („ამრიგად“, „დასკვნის სახით“, „შესაბამისად“) ხშირად გამოიყენება, რაც მიუთითებს არგუმენტის მკაფიოდ დასრულებასა და დისკურსის ფორმალურ სტრუქტურირებაზე. ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში კი უფრო ხშირად გვხვდება კომენტარის მარკერები („I suppose“, „apparently“, „frankly speaking“), რომლებიც მოსაუბრის სუბიექტურ შეფასებებს გამოხატავს. ქართულენოვან სეგმენტში აზრის განმავითარებელი მარკერები რაოდენობრივად შედარებით მცირე რაოდენობით დაფიქსირდა, თუმცა ლექსიკური მრავალფეროვნების თვალსაზრისით ეს კატეგორია თვალსაჩინოა — გამოვლინდა ამ კლასის მარკერების გამოყენების რამდენიმე განსხვავებული ერთეული სხვადასხვა ტიპის პროცესში, როგორიცაა: „კერძოდ“, „გარდა ამისა“, „ამასთანავე“, „გველისხმობ იმას, რომ“, „უფრო ზუსტად“, „საქმე ის არის, რომ“, „ანუ“, „შეგახსენებთ“ და სხვა“.

ქართულსა და ინგლისურ ენაში დისკურსის მარკერები ფუნქციურად განსაკუთრებით ტექსტუალურ დონეზე ემოხვევა ერთმანეთს, თუმცა განსხვავებები იკვეთება სინტაქსურ განლაგებასა და ინტერპერსონალურ ფუნქციაში: ქართულში ისინი სტილისტურად უფრო ფორმალურია, ხოლო ინგლისურში — ხშირად სპონტანური, ინტერპერსონალურ ურთიერთობებზე ორიენტირებული.

პრაგმატიკული მარკერების გამოყენებაში არსებული განსხვავებები ქართულსა და ინგლისურ სასამართლო დისკურსს შორის განპირობებულია როგორც ლინგვისტური, ისე სამართლებრივი ფაქტორებით.

ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში კომუნიკაცია უფრო ფორმალური, სტრუქტურირებული და ობიექტურია, სადაც დისკურსის მარკერები („პირველ რიგში“, „მეორე მხრივ“, „დასკვნის სახით“) აქტიურად გამოიყენება ინფორმაციის მიწოდების და არგუმენტაციის გასამყარებლად. ეს ხელს უწყობს მკაფიო და ლოგიკურად გამართულ დისკურსს, სადაც ყურადღება გამახვილებულია მტკიცე არგუმენტებზე, ზედმეტი სუბიექტურობისა და ინტერპრეტაციის გარეშე. ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში, რომელიც მეტწილად

დებატებზე დაფუძნებული, კომენტარის მარკერები („I believe“, „honestly“, „apparently“) უფრო მეტად არის გავრცელებული, რადგან სამართლებრივი არგუმენტაცია ხშირად მოითხოვს მოსაუბრის პირად ინტერპრეტაციას, შეფასებას და სანდოობის დასაბუთებას. ეს განსხვავება არა მხოლოდ ლინგვისტური თავისებურებებით, არამედ სამართლებრივი სისტემის სპეციფიკითაც აიხსნება: აშშ-ის პრეცედენტული სამართლის სისტემაში, სასამართლო პროცესის წარმომადგენლები სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო პროცესებში აქტიურად მონაწილეობენ მსჯელობის წარმართვასა და არგუმენტების სუბიექტურ წარდგენაში, რაც განსხვავდება ქართული სამართლებრივი პრაქტიკისგან, სადაც კომუნიკაცია შედარებით ნაკლებად ინტერაქციულია.

პრაგმატიკული მარკერების დაჯგუფება და მათი შედარებითი ანალიზი ქართულსა და ინგლისურ ენაში ქმნის მნიშვნელოვან თეორიულ და პრაქტიკულ საფუძველს, ვინაიდან მსგავსი მიდგომა საშუალებას იძლევა გამოიკვეთოს დისკურსული სტრუქტურების განსხვავებები და კომუნიკაციური სტრატეგიების თავისებურებები ქართულენოვან და ინგლისურენოვან სასამართლო დისკურსში.

სასამართლო დისკურსი უზრუნველყოფს მრავალფეროვან და კონტექსტურად მდიდარ პრაგმატიკულ გარემოს, სადაც ფორმალური და არაფორმალური ელემენტები ურთიერთქმედებენ (ფორმალური ელემენტები — ესენია ისეთი ენობრივი ერთეულები და სტრუქტურები, რომლებიც შეესაბამება ოფიციალურ, პროფესიულ და იურიდიულ კონტექსტს. მათ შორისაა:

- საკანონმდებლო მეტაენის გამოყენება (მაგ., „საბუთებით დასტურდება“, „სასამართლო მიიჩნევს“; *I will now give my ruling; I would remind the witness that they are under oath.*);
- ეპისტემური მოდალობის მარკერები: „ალბათ“; „როგორც ჩანს“; „მგონი“; *probably*, „apparently“, *I suppose*;
- მიმართვები და კითხვები: „ხომ ასეა?“, „თუ სწორად გავიგე, *Isn't that right?*“, *“If I understood correctly?”*, *Would you agree?*;

ხაზგასასმელია ის გარემოებაც, რომ ქართულენოვან სასამართლო დისკურსში პრაგმატიკული მარკერები გამოირჩევიან ლექსიკური მრავალფეროვნებით, თუმცა მრავალი მათგანი ასრულებს იდენტურ ილოკუციურ ფუნქციას. აღნიშნული მოვლენა მიუთითებს იმაზე, რომ ფორმალური მრავალსახეობა არ ზღუდავს ფუნქციურ მიზანს, არამედ პირიქით — ამდიდრებს დისკურსულ სტრუქტურას.

კომუნიკაციური სტრატეგიების შედარება ნათელს ჰყენს იმ განსხვავებებს, თუ როგორ აყალიბებენ მოსაუბრენი არგუმენტაციას, როგორ მართავენ კომუნიკაციას და როგორ

ამყარებენ კავშირს მსმენელთან. ქართულ სეგმენტში, ინტერაქტიული მარკერები („მართალია“, „ყოველ შემთხვევაში“) უფრო ფორმალურია და ემორჩილება მკაცრად სტრუქტურირებულ დისკურსულ ჩარჩოებს. ინგლისურში კი ანალოგიური მარკერები („right“, „exactly“, „you know“) ხშირად გამოიყენება უშუალო და ნაკლებად ფორმალურ კომუნიკაციაში, რაც მას მეტ დინამიკასა და დებატებზე ორიენტირებულ ხასიათს ანიჭებს.

საბოლოოდ, აღნიშნული მსგავსებებისა და განსხვავებების გათვალისწინებით, შესაძლებელი ხდება ინგლისური და ქართული ენების შესწავლისას პრაგმატიკული მარკერების ფუნქციობასთან დაკავშირებული სირთულეების განსაზღვრა. ჩატარებული კვლევა იძლევა საფუძველს პრაქტიკული რეკომენდაციებისთვის სასამართლო და სამართლებრივ გარემოში კომუნიკაციის სტრატეგიების გასაუმჯობესებლად, რაც ხაზს უსვამს ამ სფეროსთვის არსებული კვლევის თეორიულ და პრაქტიკულ ურთიერთკავშირს.

საკვლევი საკითხებისა და გაანალიზებული მასალის საფუძველზე წარმოვადგინეთ პრაგმატიკული მარკერების კატეგორიზაცია სასამართლო დისკურსის კონტექსტში (დიაგრამის სახით). მარკერების გამოვლენის პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა მათ ფუნქციურ-სტრუქტურულ აღწერას, რაც შესაძლებელი გახდა ბ. ფრეიზერის მიერ შემოთავაზებული ზოგადი ტაქსონომიის თეორიულ ბაზაზე დაყრდნობით. აღნიშნულმა კლასიფიკაციამ შესაძლებელი გახადა მარკერების დაყოფა ყოფილიყო არა მხოლოდ ზოგადი, არამედ კონტექსტზე მორგებული, დეტალური და ემპირიულ მასალაზე დაფუძნებული.

სასამართლო დისკურსში პრაგმატიკულ მარკერებს ახასიათებთ გამომხატველობითი სიზუსტე და ფუნქციური გამჭვირვალობა, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დაკითხვის პროცესში. მათი ძირითადი მიზანია კომუნიკაციის ეფექტურად მართვა, სიცხადის უზრუნველყოფა და სამართლიანობის პრინციპის შენარჩუნება. ეს მახასიათებლები პრაგმატიკულ მარკერებს აქცევს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად სასამართლო დისკურსის ორგანიზებისა და რეგულირებისთვის.

მსგავსი ტიპის კვლევები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სასამართლო დისკურსის თავისებურებების გამოხატვაში და ხელს უწყობს სამართლებრივ სფეროში ეფექტური კომუნიკაციის სტრატეგიების შემუშავებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გვრიტიშვილი, ს. (2017). *სამართლებრივი პროცესის სემანტიკურ-სტილისტიკური ასპექტები (სასაუბრო მაქსიმების როლი სასამართლო დისკურსში)*. ნაშრომი შესრულებულია ინგლისური ფილოლოგიის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
2. გვრიტიშვილი, ს. (2020). *დაკითხვის ფორმის ლინგვისტურ მარკერთა ანალიზი სასამართლო დისკურსში, სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, ბარტონი, თბილისი*.
3. თევდორაძე, ნ. (2010). *ტექსტის ლინგვისტიკა*. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი.
4. ლებანიძე, გ (1998). *ანთროპოცენტრიზმი და კომუნიკაციური ლინგვისტიკა (თეორიული სინთეზი)*. ენა და კულტურა გამომცემლობა, თბილისი.
5. ლებანიძე, გ (2004). *კომუნიკაციური ლინგვისტიკა*. თბილისი: თბილისის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ენისა და კულტურის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა „ენა და კულტურა“.
6. მათეშვილი, ნ. (2003). *თეორიისა და პრაქტიკის საკითხები*. თბილისი: ენა და კულტურა.
7. მეტრეველი, ვ. (2014). *ქართული სამართლის ისტორია*. მერიდიანი
8. შარაშენიძე, ნ. (2020). *მოდალურობის კატეგორია ქართულ ენაში*. უნივერსალი.
9. Aijmer, K. (2002). *English discourse particles: Evidence from a corpus*. John Benjamins.
10. Andersen, G., & Fretheim, T. (Eds.). (2000). *Pragmatic markers and propositional attitude*. John Benjamins.
11. Apthorpe, R., & Gasper, D. (Eds.). (1996). *Arguing development policy: Frames and discourses*. Frank Cass.
12. Archer, D., Smithson, R., & Kennedy, I. (2012). Achieving influence through negotiation: An argument for developing pragmatic awareness. *Intercultural Pragmatics*, 9(2), 181–201
13. Ariel, M. (2010). *Defining pragmatics*. Cambridge University Press.
14. Austin J. L. (1962). *How to Do Things With Words*. London,
15. Bach, K., & Harnish, R. M. (1979). *Linguistic communication and speech acts*. MIT Press.
16. Benerecetti, M., & Castellani, F. (Eds.). (1999). *Modeling and using context* (pp. 64–83). Springer.
17. Bianchi, C. (1999). *Three forms of contextual dependence*. In: Bouquet, P., Serafini, L., Brezillon.
18. Blakemore, D. (1987). *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford: Blackwell
19. Blommaert, J. (2020). *Durkheim and the Internet: On Sociolinguistics and the Sociological Imagination*. Bloomsbury Academic.
20. Bošković, I. (2025). *Legal and forensic psychology: What it is and what it is not*. Palgrave Macmillan
21. Boudon, R. (2000). “Reasons, cognition and society”. *Mind & Society*, 1, 41-56. Cambridge University Press
22. Braidley, J. (2018). Contextual dimensions in interpersonal communication. *Journal of Communication Studies*, 45(2), 123–138.
23. Cappelen, H., & Dever, J. (2016). *Context and communication: Contemporary introductions to philosophy of language* (Illustrated ed.). Oxford University Press.
24. Carnap, R. (1937). *The logical syntax of language* (A. Smeaton, Trans.). Routledge & Kegan Paul.

25. Carnap, R. (1938). The logical syntax of language. In A. J. Ayer (Ed.), *Logical positivism* (pp. 60–81). Free Press.
26. Cotterill, J. (2002). *Language and power in court: A linguistic analysis of the O.J. Simpson trial*. Palgrave Macmillan.
27. Coulthard, M., & Johnson, A. (2017). *An introduction to forensic linguistics: Language in evidence* (2nd ed.). Routledge.
28. Coulthard, M., & Johnson, A. (Eds.). (2007). *The Routledge handbook of forensic linguistics*. Routledge.
29. Cruse, A. (2004). *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics* (2nd ed.). Oxford University Press.
30. Dijk Van, T. A. (1979). Pragmatic connectives. *Journal of Pragmatics*, 3, 447–456.
31. Dijk Van, T. A. (2008). *Discourse and context: A sociocognitive approach*. Cambridge University Press.
32. Doty, K. (2009). Courtroom discourse. In J. O. Östman, J. Verschueren, & J. Berenst (Eds.), *Historical pragmatics* (pp. 621–643). De Gruyter Mouton.
<https://doi.org/10.1515/9783110214284.7.621>
33. Durant, A., & Leung, J. H. C. (2016). Pragmatics in legal interpretation. *International Journal of Legal Discourse*, 1(1), 1–22.
34. Duranti, A., & Goodwin, C. (1992). *Rethinking context: Language as an interactive phenomenon*. Cambridge University Press.
35. Dvorak, M., & Holmes, A. (2020). Sentences as evidence: The contextual determination of probative value. *Legal Discourse Analysis*, 28(2), 175–196.
36. Fairclough, N. (2000). The discourse of new labour: Critical discourse analysis. In M. Wetherell (Ed.), *Discourse as data: A guide for analysis* (pp. 229–266). Sage Publications.
37. Fairclough, N. (2001). *Language and Power* (2nd ed.). London: Longman.
38. Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). *Critical discourse analysis*. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as social interaction* (pp. 271–280). Sage Publications.
39. Fairclough, N., Mulderrig, J., & Wodak, R. (2011). Critical discourse analysis. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (pp. 357–378). Sage Publications.
40. Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse and Text: textual analysis for social research*. Routledge. London.
41. Farinde, R. O. (2009). *Forensic linguistics: An introduction to the study of language and the law*. Muenchen: Lincom Europa.
42. Fetzer, A. (2017). Context. In Y. Huang (Ed.), *The Oxford Handbook of Pragmatics* (pp. 259–276). Oxford University Press.
43. Fetzer, A. (2022). *Role of Context*. In I. Kecskes (Ed.), *The Cambridge Handbook of Intercultural Pragmatics*. Cambridge University Press.
44. Fischer, K. (Ed.). (2008). *Approaches to discourse particles*. Elsevier.
45. Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge* (A. M. Sheridan Smith, Trans.). Pantheon Books. (Original work published 1969).
46. Foucault, M. (1980). Truth and power. In C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977* (pp. 194–228). Pantheon Books.
47. Fraser B. (1987). Pragmatic Formatives. The pragmatic
48. Fraser B. (1988). Types of English discourse markers. *Acta*
49. Fraser B. (1990). An approach to discourse markers. *Journal*

50. Fraser B. (1999). What are discourse markers? *Journal of pragmatics*
51. Fraser B., (1996). Pragmatic Markers, *Pragmatics* 6(2), ed. Briggs Ch. et al, June 1996.
52. Fraser, B. (2005). Towards a theory of discourse markers. *Linguistica Hungarica*, 38, 19–33. In J. Verschueren & M. Bertucelli-Papi (Eds.), *Perspectives in pragmatics* (pp. 383–395). John Benjamins Garland.
53. Gauker, C. (1998). What is a context of utterance? *Philosophical Studies*, 9
54. Gazdar, G. (1979). *Pragmatics: Implicature, presupposition, and logic form*. Academic Press.
55. Gazdar, G. (1981). Speech act assignment. In A. K. Joshi, B. L. Webber, & I. A. Sag (Eds.), *Elements of discourse understanding* (pp. [specific page range]). Cambridge University Press.
56. Gee, J. P., Michaels, S., & O'Connor, M. C. (1992). Discourse analysis. In M. Lecompte, W. L. Millroy, & J. Preissle (Eds.), *The handbook of qualitative research in education* (pp. 228–291). Academic Press.
57. Gee, James Paul (2014). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. 4th ed. New York: Routledge
58. Ghasemi Arianian, M., Sajedi, F., & Sajedi, M. (2014). Forensic linguistics: A brief overview of the key elements. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 158, 222-225. Elsevier
59. Gibbons, J. 1994. *Language and the Law*. London: Longmans.
60. Gibbons, J. (2003). *Forensic linguistics: An introduction to language in the justice system*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
61. Giltrow, J. (2017). *Genre and the pragmatics of discourse*. In J. Cutting (Ed.), *Vague language explained* (pp. 1–20). Cambridge University Press.
62. Giltrow, J., & Stein, D. (Eds.). (2017). *The pragmatic turn in law: Inference and interpretation in legal discourse* (Vol. 18). Mouton de Gruyter.
63. Grice H.P. (1975). Logic and Conversation. In *Syntax and Semantics*, Vol. 3, *Speech Acts*, New York: Academic Press ed. by P. Cole & J. L. Morgan (141-58). 16. Halliday M. A. K. (1978). *Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning*. London. Edward Arnold
64. Grice H.P.(1968). *Utterer's meaning, Sentence-meaning and Word-meaning*. Oxford.
65. Grice, H. P. (1967). Logic and conversation. In H. P. Grice (Ed.), *Studies in the way of words* (pp. 3–143). Harvard University Press.
66. Grillo, R. (1999). *Discourses of Development: Anthropological Perspectives:Discourses of Development: Anthropological Perspectives*. American Ethnologist.
67. Gvritishvili, S. (2020). Linguistic and pragmatic analysis of the functioning of pragmatic markers in English and Georgian forensic discourse: Based on courtroom data. *Online Journal of Humanities, ETAGTSU*, (5), 1–15.
68. Hansen, B., & Kemerer, S. (2022). Contextual plasticity in communication. *Cognitive Science*, 46(3), 337–364.
69. Harris, D. W., & McKinney, R. (2020, August 12). *Speech-act theory: Social and political applications* [Manuscript]. PhilArchive. <https://philarchive.org/rec/HARSTS-12>
70. Harris, D. W., & McKinney, R. (2021). Speech-act theory: Social and political applications. In R. Mason (Ed.), *Hermeneutical injustice*. Routledge
71. Harris, R. (1996). *Signs, language and communication*. Routledge.
72. Harris, Z. S. (1952). *Discourse analysis: A sample text*. *Language*, 28(4), 474-494.
73. Horn, L., & Ward, G. (Eds.). (2003). *The handbook of pragmatics*. Blackwell Publishing.

74. Huang, L. (2022). *Toward multimodal pragmatics: A study of illocutionary force in Chinese situated discourse*. Routledge
75. Huang, Y. (2022). *The Oxford Handbook of Pragmatics* (2nd Edition). Oxford University Press.
76. Humboldt, W. von. (1975). *On language: The diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind* (P. Heath, Trans.). Cambridge University Press.
77. Ifantidou, E. (2014). Pragmatic competence and relevance. *Pragmatics & Beyond New Series*, 245. John Benjamins
78. Jäger, S., & Maier, F. (2009). Theoretical and methodological aspects of Foucauldian critical discourse analysis and dispositive analysis. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (pp. 34–61). Sage Publications.
79. Jakobson, R., & Schwartz, M. (2023). The multimodal nature of context. *Multimodal Communication*, 12(3), 201–224.
80. Jones, P. E. (2007). Why there is no such thing as “critical discourse analysis.” *Language & Communication*, 27, 337–368.
81. Kecskes, I. (2022). Vague language from a pragmatic perspective. In J. Cutting (Ed.), *Vague language explained*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108884303.012>
82. Kecskés, I. (Ed.). (2022). *The Cambridge handbook of intercultural pragmatics*. Cambridge University Press
83. Khafaga, A. (2023, June 5). Strategic lexicalization in courtroom discourse: A corpus-assisted critical discourse analysis. *Discourse & Communication*, 17(3), 331–350. <https://doi.org/10.1080/23311983.2023.2217585>
84. Kissine, M. (2013). *From utterances to speech acts*. Cambridge University Press.
85. Kurzon, D. (1989). *Legal language: Varieties, genres, registers*. Peter Lang.
86. Leech, G. N. (1980). *Explorations in semantics and pragmatics*. John Benjamins.
87. Levinson S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge, Cambridge University Press.
88. Lewis, D. (1973). *Counterfactuals*. Harvard University Press.
89. Linell, P. (2009). *Rethinking language, mind, and world dialogically: Interactional and contextual theories of human sense-making*. Information Age Publishing.
90. Lyas, C. (2001). Personal qualities and the intentional fallacy. In T. Vesey (Ed.), *Discourse as data: A guide for analysis* (pp. 229–266). Sage/Open University.
91. Machine, T., & Mayr, A. (2012). *Language and power: A resource book for students* (2nd ed.). SAGE Publications Ltd.
92. Marmor, A. (2008). Pragmatics and the philosophy of language. In S. L. Tsohatzidis (Ed.), *Foundations of pragmatics* (pp. 1–19). Springer.
93. Martínez, P. (2021). *Informational presuppositions in communication: A pragmatic approach*. Pragmatics & Beyond New Series.
94. Mayvey, I., & Fiordilino, E. (2023). Balancing subjectivity and objective reality in communication acts. *Language and Communication*, 84, 143–159.
95. McCarthy, M. (1991). *Discourse Analysis for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
96. Morris, C. W. (1938). Foundations of the theory of signs. In O. Neurath, R. Carnap, & C. Morris (Eds.), *International encyclopedia of unified science* (Vol. 1, No. 2, pp. 1–59). University of Chicago Press.
97. Morris, M. (2012). *An introduction to the philosophy of language*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511801464>

98. Morris, M. F. (2019). *An introduction to the history of the development of law*. Wentworth Press.
99. Müller, S. (2005). *Discourse Markers in Native and Non-native English Discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V
100. Nowakowski, T. (2020). *Presupposition and communicative reality: Bridging belief and objectivity*. Cambridge University Press.
101. Oguche, R. F. E., & Onoja, G. O. (2021). A linguistic exploration of the interface between forensic discourse analysis and critical discourse analysis in the trials of Brother Jero. *Dutsin-Ma Journal of English and Literature*, 4(1).
102. Östman J-O. (1981). *You know A discourse-functional approach*. Amsterdam: John Benjamins.
103. Östman J-O. (1995). Pragmatic particles twenty years after. In *Proceedings from the Turku Conference*. Turku: University of Turku, pp. 95-108 .
104. Parker, S. (2014). *Pragmatics* (2nd ed.). Oxford University Press.
105. Rivlin, G. (2004). *Understanding the law*. Oxford University Press.
106. Salmi-Tolonen, T. (2018). On the balance between invariance and context-dependence: Legal concepts and their environments. In B. Kryk-Kastovsky & D. Kurzon (Eds.), *Legal pragmatics* (Pragmatics & Beyond New Series 288, pp. 231–256). John Benjamins.
107. Sbisa, M. (2002). Speech acts in context. *Language and Communication*, 22(4), 421–436.
108. Schaffner, C. (2022). Translation studies. In J. Verschueren & J.-O. Östman (Eds.), *Handbook of pragmatics: Manual* (Vol. 2, pp. 1412–1426). John Benjamins.
109. Schiffman, M. (2013). "Speech Acts and Legal Language." *International Journal of Speech, Language and the Law* 20(2): 233-256.
110. Schiffrin, D. (1987). *Discourse markers*. Cambridge University Press.
111. Schiffrin, D., Tannen, D., & Hamilton, H. E. (Eds.). (2001). *The handbook of discourse analysis* (pp. 437–452). Blackwell.
112. Schleppegrell, M. J. (2004). *The language of schooling: A functional linguistics perspective*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
113. Schourup L. C. (1985). *Common discourse particles in English conversation*. New York:
114. Searle J. R. (1969). *Speech Acts*. Cambridge University Press.
115. Searle J.R., (1986). Классификация иллокутивных актов. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVII.. Москва. С 170-194.
116. Searle J.R., Vanderveken D. (1985). *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge University Press.
117. Searle, J. R. (1976). A classification of illocutionary acts. *Language in Society*, 5(1), 1–23.
118. Shook, J. R., Ambrosio, C., & Voparil, C. (Eds.). (2024). *Contemporary Pragmatism*. Brill. <https://brill.com/view/journals/copr/copr-overview.xml>
119. Slimani, S. (2024). The role of forensic linguistics in discourse analysis. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 16(5), 163.
120. Smiljanic, R. (2021). Clear speech perception: Linguistic and cognitive benefits. In J. S. Pardo, L. C. Nygaard, R. E. Remez, & D. B. Pisoni (Eds.), *The handbook of speech perception* (2nd ed., Chapter 7).
121. Stalnaker, R. (1974). Pragmatic presuppositions. In M. Munitz & P. Unger (Eds.), *Semantics and philosophy* (pp. 197–213). New York University Press.

122. Stygall, G (1994) *Trial Language: Differential Discourse Processing and Discursive Formation*. Cambridge University Press.
123. Tannen, D., Hamilton, H. E., & Schiffrin, D. (Eds.). (2015). *The handbook of discourse analysis* (2nd ed., Vol. 1). Wiley-Blackwell.
124. Tiersma, P. M. (1999). *Legal language*. University of Chicago Press.
125. Tiersma, P. M. (2000). *The language of the law*. Oxford University Press.
126. Van Dijk, T. A. (1981). *Studies in pragmatics of discourse*. Mouton.
127. Van Dijk, T. A. (1989). *Language, Cognition and Communication* (Russian translation). Moscow: Progress Publishers.
128. Van Dijk, T. A. (Ed.). (1997). *A multidisciplinary introduction* (pp. 357-378). Sage.
129. Verschueren, J. (1999). *Understanding pragmatics*. Oxford University Press.
130. Verschueren, J. (2009). *Pragmatics: A multidisciplinary perspective* (2nd ed.). John Benjamins Publishing Company
131. Verschueren, J. (2022). *Understanding Pragmatics* (2nd Edition). Routledge.
132. Wårvik, B., Tanskanen, S.-K., & Hiltunen, R. (Eds.). (1995). *Organization in discourse: Proceedings from the Turku Conference*
133. Wood, S. W. (2012). *Courtroom discourse as verbal performance: Describing the unique sociolinguistic situation of the American trial courtroom* (Master's thesis). Theses and Dissertations, 3116. University of New Mexico.
134. Wooffitt, R. (2005). *Conversation analysis and discourse analysis: A comparative and critical introduction*. SAGE Publications.
135. Yule G. (1996). *Pragmatics*. Oxford. Oxford University Press.
136. Yule, G. (2000). *Pragmatics*. In H. G. Widdowson (Ed.), *Oxford introduction to language study* (pp. 151). Oxford University Press.
137. Zidan, B. A., & Yagi, S. M. (2025). A parallel corpus analysis of the pragmatic marker "I think." *Theory and Practice in Language Studies*, 15(3), 706-715. <https://doi.org/10.17507/tpls.1503.05>
138. Zumrutdal S, I. (2023). *Speech act theories in the XXI century*. *International Science Journal of Education & Linguistics*.

ელექტრონული რესურსი:

1. <https://ebooks.tsu.ge/free/ge-books-free#a>
2. <https://ecd.court.ge/>
3. <https://pacer.uscourts.gov/>
4. <https://www.famous-trials.com/>
5. <https://www.hrccourtreporters.com/>
6. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Transcripts/0902ebd180a76dea.pdf>
7. <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2019/06/Transcript-of-proceedings-Person-A-v-Southampton-Local-Authority.pdf>
8. <https://www.legal-tools.org/doc/421ebe/pdf>
9. <https://www.millerandzois.com/professional-attorney-information-center/sample-trial-documents/sample-trial-transcripts/>
10. <https://www.sketchengine.eu/corpus-english-dialogues/>
11. <https://www.sketchengine.eu/corpus-english-dialogues/>
12. https://www.supremecourt.gov/oral_arguments/argument_transcript/2021

ლექსიკონი:

1. <https://dictionary.ge/>
2. https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/359046/1/English-Georgian_Law_Dictionary.pdf